Rāmāyaṇa

Hint Destanı



Valmīki

Çeviren ve Özetleyen: **Korhan Kaya**

İMGE kitabevi

İMGE kitabevi

Valmīki, Büyük Hint ermişlerinden biridir; yaşadığı dönem tam olarak bilinmemektedir. Bu adın mitolojik bir ad olması da söz konusudur. Rāmāyaṇa adlı bu eseri onun yazdığı kabul edilmektedir.

Korhan Kaya, 1959 yılında Ankara'da doğdu. 1981'de AÜ DTCF Hindoloji Bölümü'nü bitirdi. Aynı bölümde 1985'te yüksek lisans, 1990'da doktora öğrenimini tamamladı. 1985'te araştırma görevlisi, 1996'da doçent oldu. Halen AÜ DTCF Hindoloji Anabilim dalında öğretim üyesidir.

Kaya'nın Eserleri:

- *Hint Mitolojisi Sözlüğü* (İmge Kitabevi Yayınları, 1997, 2002)
- *Hintlilerde Tanrı* (Kaynak Yayınları, 1998)
- *Hint Masalları* (Derleme-Çeviri, İmge Kitabevi Yayınları, 1998)
- *Buddhistlerin Kutsal Kitapları* (İmge Kitabevi Yayınları, 1999)
- *Hortlağın Yirmi Beş Öyküsü* (İmge Kitabevi Yayınları, 2000)
- *Hinduizm* (Dost Kitabevi Yayınları, 2001)
- *Hint-Türk-Avrupa Masalları* (İmge Kitabevi Yayınları, 2001)
- *Bhagavādgitā* (Çeviri, Dost Kitabevi Yayınları, 2001)
- *Hint Destanları* (Moritz Winternitz'den çeviri, AÜ DTCF Yayınları, 1994, İmge Kitabevi Yayınları, 2002)
- *Rāmāyaṇa* (İmge Kitabevi Yayınları, 2002)

Valmīki
Rāmāyaṇa (Hint Destanı)
ISBN 975-533-362-2
© İmge Kitabevi Yayınları, 2002
Tüm hakları saklıdır.
Yayıncı izni olmadan, kısmen de olsa
fotokopi, film vb. elektronik ve mekanik
yöntemlerle çoğaltılamaz.

1. Baskı: Ağustos 2002

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Hasan Tahsin Benli

Düzelti
Alaattin Topçu

Kapak
Nurafer Kars

Dizgi ve Sayfa Düzeni
Yalçın Ateş

Kapak Fotoğrafı
Korhan Kaya
Ön Kapak: *Rāma Ahalyayı Kurtarırken,* Gupta Dönemi, 5. yy.
Arka Kapak: *Lakshmana Şurpanakha'yı Kılıcıyla Doğrarken,* Gupta Dönemi, 5. yy.

Baskı ve Cilt
Pelin Ofset (312) 418 70 93/94

İmge Kitabevi
Yayıncılık Paz. San. ve Tic. Ltd. Şti.
Konur Sok. No: 3 Kızılay 06650 Ankara
Tel: (312) 419 46 10 - 419 46 11 • Faks: (312) 425 29 87
İnternet: www.imge.com.tr • E-Posta: imge@imge.com.tr

İmge Dağıtım

Ankara
Konur Sokak No: 43/A Kızılay
Tel: (312) 417 50 95/96 - 418 28 65
Faks: (312) 425 65 32

İstanbul
Mühürdar Cad. No: 80 Kadıköy
Tel: (216) 348 60 58
Faks: (216) 418 26 10

Hint Destanı

Rāmāyana

Valmīki



Çeviren ve Özetleyen
Korhan Kaya

İMGE
kitabevi

İçindekiler



1. Önsöz 7

2. Rāmāyaṇa Üzerine 11

3. Rāmāyaṇa Destanı 27
   - I. Bala Kāṇḍa 29
   - II. Ayodhyā Kāṇḍa 71
   - III. Araṇya Kāṇḍa 109
   - IV. Kishkindhā Kāṇḍa 139
   - V. Sundara Kāṇḍa 159
   - VI. Yuddha Kāṇḍa 181
   - VII. Uttara Kāṇḍa 267

4. Küçük Sözlük 285

5. Kaynaklar 289

Önsöz



Rāmāyaṇa, Mahābhārata ile birlikte, Hintlilerin dünyasında çok önemli bir yer tutar. Hintliler bu destanı kutsal sayarlar ve Kuzey Hindistan'da Dussehra bayramının onuncu gününde Rām Lila'yı oyunlarla canlandırırlar. Rāmanavami de Rāma'nın doğum gününün kutlandığı ve din adamlarının Rāmāyaṇa'dan bölümler okuduğu bir başka bayramdır. Rāmāyaṇa sadece Hindistan'da değil, çevre ülkelerde, hatta Seylan'dan Endonezya'ya, Nepal'den Moğolistan'a kadar uzanan geniş coğrafyada çok iyi bilinir. Günümüzde artık Avrupa'da ve Amerika kıtasında da tanınan destanı Türkçeye kazandırmak gerektiği ortadaydı. Bulduğum üç ciltte toplanmış güzel bir Rāmāyaṇa nüshası bu işe karar vermeme neden oldu. Tabii ileride, destanı eksiksiz olarak çevirecek Hindologların yetişmesini ummaktayız.

Bu destanda Hindu kültürüne ait çok önemli bilgiler buluruz. Destan âdeta ışık ile karanlığın savaşının simgelendiği bir kahramanlık şiiri gibidir. Çok eskiden Kuzey Hin-

distan'da olduğu düşünülen bir saray entrikası ve sürgün olayının üzerine yapılmış bir kurgu biçimindedir. Gerçekten Rāma isminde bir prensin böyle bir sürgüne gidip gitmediğini bilmiyoruz; ancak bilinen şey, Hint toplumunu derinden etkileyen bir çekirdek konunun efsaneleştirilmiş olduğudur. Bu efsane, Güney bölgelerini koruyan Rakshasalarla ilişkilendirilerek ilginç hale getirilmiştir. Rāma, destanın Vishnucuların etkisi altına girdiği dönemden itibaren, tanrı Vishnu'nun bir bedenlenmesi haline getirilmiştir. Maymun kahraman Hanumān ise, bütün Hindistan'da, özellikle kırsal kesimde, bir tanrı olarak kabul edilir. Böylece Rāmāyaṇa'nın, okuyan ve dinleyen insanlara iyilik, sıhhat ve zenginlik kazandıran kutsal bir kitap olarak öne sürülmesini daha iyi anlıyoruz.

Destanın konusunu, kahramanlarını ve destandaki olayları bilmeden yapılacak çevirilerin ve Hindistan hakkında okunacak kitapların eksik kalacağı düşüncesiyle ve bir açığı kapatmak amacıyla bu destanı dilimize aktarmak istedim. Hindistan'ı tanımak için Rāmāyaṇa'yı bilmek gerekir. Ancak dört yıldan fazla süren bu çalışmanın, ne yazık ki tamamını değil, geniş bir özetini bitirebildim. İngilizce, Sanskrit ve Hindi dillerinden, zaman zaman karşılaştırma yaparak ve destanın başka çevirilerinden yararlanarak ortaya bir yapı çıkardım. Bu yapıda okuyucu kesin olarak "Rāmāyaṇa Destanı"nı bulacaktır. Çünkü ben gereksiz tekrarları ve çok tali konuları, eserin şiirselliğini bozmamaya çalışarak, çıkardım ve birkaç cümleyle geçtim. Önemli gördüğüm yerleri ise olabildiğince uzun olarak vermeye çalıştım. Doğal olarak eserin bölümleri ve altbölümleri eşdeğer uzunlukta olmadı. Örneğin yedinci bölümdeki altbölümlerin çoğunu dikkate almadım. Sonradan destana eklenmiş olan bu bölümü sadece 42 altbölüm olarak veren Rāmāyaṇalar bile bulunmaktadır.

Tulsi Das'ın Rām Çarit Manas'ı da birkaç önemli yerde beni aydınlattı. Bu ve bundan başka yararlandığım kitapları

Kaynaklar'da belirttim.

Bu çalışmaya başlamadan önce, bize önemli bir Rāmāyaṇa nüshası kazandıran Ömer Özgüven'e burada özellikle teşekkür ederim.

Okuyucunun destandaki havada uçma olaylarına, uçan araç Pushpaka'ya, İndracit'in gökten gürleyerek ve yıldırım saçarak savaşmasına dikkat etmesini öneririm. Hanumān gökte uçarken, süpermen gibi yumruğunu ileri doğru uzatır. Tüm bunlar, günümüz bilimkurgu filmlerinde gördüğümüz özellikleri andırmaktadır. Sanki şimdilerde yeni hiçbir şey yokmuş ve her şey eski çağlarda Hintlilerce söylenmiş gibi geliyor insana.

Rāmāyaṇa Üzerine



Hintlilerin Rāmāyaṇa, Mahābhārata ve Harivamşa olmak üzere üç büyük destanları vardır. Bunların üçü de Kuzey Hindistan'a aittir. Konuları kahramanlara ait olup, hepsinde de saray entrikaları ve iktidar mücadeleleri anlatılır. Yazarları olarak Vyāsa ve Valmīki gösterilirse de bunların mitolojik adlar olduğu düşünülür. Epik vezinle yazılmışlardır ve konuşma sahnelerinde karşılıklı söz atışmaları göze çarpar. Her üç destan da Vishnu inancına aittir. Bunlar son yüzyıllara kadar tekrar tekrar kaleme alınmış ve bugünkü hale gelişleri çok uzun zaman almıştır.

Rāmāyaṇa Destanı, "Kāvya" adı verilen "süslü şiirsel anlatım tarzının" ilki olarak ve yazarı sayılan Valmīki de bunun ilk ustası, yani "Ādi Kavi" olarak kabul edilir. Valmīki hakkında fazla bir bilgimiz bulunmamaktadır; bildiklerimizi de Rāmāyaṇa'da anlatılanlara borçluyuz. Tıpkı Mahābhārata'da Vyāsa'nın kendisini esere katması gibi, Valmīki de kendisini destanın içinde bir karakter olarak göstermiştir. Desta-

nın yazımı olasılıkla MÖ 6. yüzyıldan itibaren başlamış ve MS da sürdürülmüştür. 24.000 Beyit (şloka) ve 7 bölüm (kanda) halinde olan destanın üç büyük nüshası vardır. Bunlar: A) Batı Hint Versiyonu, B) Bengal ve C) Bombay Versiyonu'dur. Bunlar içinde bazı bölümleriyle Bombay nüshası en eski metin olma özelliğini gösterir.[1] Eserin 1. ve 7. bölümleri asıl metne sonradan eklemedir; gerçek destan ikinci bölümden başlar ve altıncı bölümün sonunda biter. Bu gerçek metin içinde en büyük tanrı olarak İndra görülür. Rāma ise Vishnu'nun bir formu olmaktan çok bir insandır. Onun Vishnu'nun bir bedenlenmesi olduğu 1. ve 7. bölümlerde vurgulanır. Ayrıca Lakshmana 1. bölümde evlenmiş olarak gösterildiği halde 3. bölümde Şurpanakha'ya karşı bekâr olarak tanıtılır.

Destanların Yaşı

Yukarıda sözünü ettiğimiz Tanrı İndra'nın destandaki etkinliği ve eserin Buddha'nın kullandığı Pali dili değil de soyluların Sanskrit diliyle yazıldığı düşünülürse, bu durum destanı Vedik devre doğru yaklaştıracaktır. Bir soru, destanlardan hangisinin, Mahābhārata'nın mı yoksa Rāmāyaṇa'nın mı önce olduğuyla ilgilidir.

Her iki destan da Hindistan'daki toplumsal hareketlerden etkilenmiş ve "çekirdek konu" etrafına türlü efsaneler ve öyküler eklenmesiyle kabarmış ve hacmini genişletmiştir. Bu durum, özellikle Brahmanizm'in gelişme döneminde başlamış ve Epik-Puranik dönemde son hızına ulaşmış olmalıdır.

Walter Ruben, bu destanların tarihini saptamanın zor olduğunu, elde bulunan nüshaların birbirinden farklı olduğunu ve bunların son yüzyıllara kadar birçok kez yeniden

1 Macdonell, A. A., *A History of Sanskrit Literature*, s. 303.

yazıldıklarını belirttikten sonra şöyle demektedir: "Buna rağmen bu destanlardaki eski çekirdeği fark etmek mümkündür. Bu eski çekirdeğe dayanarak destanların her üçü için de MÖ 300 ile 100 arası bir telif tarihini kabul etmek doğru olur."[2]

Her iki destanın da, Vedik devre olan MÖ 800'lerden önce var olduğuna dair kesin bir delil yoktur. Rāmāyaṇa'nın Mahābhārata'dan daha önce yazılıp bitirilmesi onu daha eski olarak kabul etmemize yol açmıştır. Fakat belki de Mahābhārata'nın çekirdek konusu Rāmāyaṇa'nınkinden daha eski bir tarihe aittir. N. Jagannatha Rao adlı bir araştırmacı, hanedanlık sürelerini hesaplayarak Mahābhārata'daki büyük savaşın MÖ 3139 yılında olduğunu kesin olarak tarihlendirmeye çalışmaktadır.[3]

Öte yandan Rāma'nın, Âri fikir ve kurumlarını çok uzak ülkelere ve Hindistan'ın güneyine ve Lankā'ya kadar yayan bir tarihi kişilik olduğunu söyleyen Majumdar, yuvarlak rakamlarla bu olayı MÖ 1500 ile 1000 yılları arasına yerleştirmektedir.[4] İyengar da Rāma'yı Arilerin başında, Canasthana'dan itibaren güneye doğru açılan bir kişilik olarak görür.[5]

Mahābhārata'da Rāma öyküsünün kısa bir özeti verilmektedir.[6] Ayrıca Mahābhārata'da Valmīki tarafından söylenmiş olan bir yarım şlokanın aynı şekilde bulunduğunu görüyoruz.[7] Valmīki, eski zamanların diğer ünlü ermişleriyle birlikte Mahābhārata'nın birçok yerinde bir çileci ve soylu bir ermiş olarak görülür.[8] Bütün bunlar Mahābhārata'nın son şeklini almadan önce Rāmāyaṇa'nın eski bir eser olarak

2 Ruben, W., *Hint Epopelerine Dair*, s. 153.
3 N. Jagannatha Rao, *The Age of the Mahābhārata War*, s. 95-102.
4 R. C. Majumdar, *The History of the Culture of the Indian People*, c. I, s. 48, 304, 295.
5 P. T. Srinivas İyengar, *History of the Tamils*, s. 55.
6 *Mahābhārata III*, s. 273-290.
7 *Mahābhārata VII*, s. 143; 66-67 ve *Rāmāyana VI*, s. 81; 28.
8 *Mahābhārata I*, s. 2, s. 18/ II, 7, 16/ V, s. 83, 27/ XII, s. 207,4.

bilindiğini gösteriyor. Jakobi ve Winternitz gibi bilim adamlarının görüşleri bu yöndedir.

"Eğer Mahābhārata şimdiki şeklini MS 4. yüzyılda tamamladıysa, Rāmāyaṇa da son şeklini ondan en az bir veya iki yüzyıl önce tamamlamış olmalıdır."[9]

Demek ki bugünkü biçimiyle Rāmāyaṇa, bugünkü biçimiyle Mahābhārata'dan daha eskidir ve içeriği daha kısa olan Rāmāyaṇa, içeriği daha uzun olan Mahābhārata'dan daha kısa bir zamanda gelişimini tamamlamıştır.

Destanların Yaşıyla İlgili Tartışmalar

Hinduların çoğu, Vishnu'nun Rāma olarak bedenlenmesinin Krishna olarak bedenlenmesinden önce olduğunu öne sürerek, Rāma efsanesinin Mahābhārata'dan daha eski olduğunu iddia ederler. Jacobi, Schlegel, Monier Williams, J. Jolly gibi bilim adamları, Mahābhārata'da "dul yakılması"ndan söz edilirken, bu konunun Rāmāyaṇa'da olmadığını söyleyerek, onlar da Rāmāyaṇa'nın daha eski olduğunu iddia ederler.[10]

Oysaki bu iddialar çok sağlam değildir. Hindular Rāma'yı Krishna'dan önce sayıyorlar, ama Rāmāyaṇa'nın 1. ve 7. bölümleri düzmecedir ve esere sonradan eklenmiştir. Rāma ise sadece bu bölümlerde tanrı Vishnu olarak gözükür. Eserin geri kalan bölümlerinde bir insandır. Öte yandan Arcuna ve Yudhishthira'nın adlarına Panini'nin gramer kitabında rastlanırken, Rāma'nın adı ne Panini'de ne Patancali'de ne de Hristiyanlıktan önceki kayıtlarda vardır. "Dul yakılması" konusu ise her iki destana da sonradan eklenmiştir; gerçek Rāmāyaṇa ve Mahābhārata'da yoktur.[11]

Şiir yöntemi ise iki destanda farklı farklıdır. Mahāb-

9 M. Winternitz, *A History of Indian Literature*, s. 503.
10 M. Winternitz, *age*, s. 505.
11 M. Winternitz, *age*, s. 505.

hārata'da "Yudhishthira dedi ki", "Arcuna söyledi" gibi başlıksı girişler altında, düzyazı biçimli kısımlara karşılık, Rāmāyaṇa'da konuşmalar ve konuşmacılar beyitlerin içindedir. Rāmāyaṇa'nın süslü saray şiiri (kavya) biçimine karşılık Mahābhārata daha süssüz, gösterişsiz bir biçim sergiler. O halde, şiir sanatı yönünden Mahābhārata'nın Rāmāyaṇa'dan etkilendiğini söylemek de zordur.

Mahābhārata'nın konusunun daha eski bir tarihte olduğunu öne sürebilmek için söylenebilecek fazla birşey yoktur. Ancak ondaki savaş sahneleri Rāmāyaṇa'daki savaş sahnelerinden çok daha kanlı ve korkunçtur. Kahramanların davranışları daha kabadır. Draupadi Sītā'ya oranla daha öfkeli, daha vahşi bir karakter gösterir. Bütün bunlardan Mahābhārata'nın daha kaba ve daha savaşçı bir çağa; Rāmāyaṇa'nın ise daha ince bir uygarlığın izlerine işaret ettiği sonucunu çıkartabiliriz.

Winternitz, aslında bu iki destanın, farklı devirlerin değil, farklı coğrafi bölgelerin izlerini taşıdığını ve yansıttığını söyler.[12] Çünkü iki destandan Rāmāyaṇa Ayodhya'ya (doğuya), Mahābhārata ise İndraprastha'ya (batıya) aittir ve her ikisi de aynı gelişim devrelerinde, aynı tür etkilerin altında yan yana gelişimlerini sürdürmüşlerdir. İkisinden hangisinin konusunun daha eski bir devreye ait olduğu sorusunun yanıtını vermek ise, ancak varsayımlara bağlıdır.

Rāmāyaṇa'da Etkiler

Buddhist edebiyatına ait en eski belgeler olan, Pali dilinde yazılmış Tipitakalar[13] Rāmāyaṇa Destanı'ndan söz etmez. Ancak Tipitakalar içinde bulunan[14] Daşaratha-cataka No.

12 M. Winternitz, *age*, s. 507.
13 Sanskrit dilinde "Tripitaka" diye söylenir.
14 Suttapitaka, Khuddakanikaya içinde yer alan Catakalar'da.

461'de anlatılan masalda, Benares kralı Daşaratha'dan, onun on altı bin karısından, oğlu Rāma-pandita, oğlu Lakkhana ve kızı Sītā'dan söz edilir. Kralın öteki kraliçeden de Bharata adında bir oğlu olmuştur. Baş kraliçe ölünce öteki kraliçe kendi oğlu Bharata'nın tahta geçmesini ister. Daşaratha çocuklarına bir zarar gelmemesi için onları ormana gönderir. Rāma'dan, ölünce geri dönüp krallığı yönetmesini ister. Kahinler on iki yıl ömrü kaldığını söylerler. Sürgün grubu Himalaya'lara doğru yol alır; uygun bir yerde bir çile köşesi yapıp orada yaşarlar. Lakkhana-pandita ve Sītā, ağabeylerini baba gibi görüp, "sen kulübede otur, biz seni besleriz" derler. Rāma da bunu kabul eder. Kral Daşaratha dokuzuncu yılda yaşama veda e·lince prens Bharata Rāma'yı geri getirmek için ormandaki kulübeye gelir. Lakkhana ve Sītā'nın meyve toplamaya gittiği bir sırada Bharata kulübede yalnız oturmakta olan Rāma'ya babasının ölüm haberini verir. Ancak Rāma bu habere hiç üzülmez, bir damla gözyaşı bile dökmez. Kardeşlerine alıştıra alıştıra söyler; onlar duyunca baygınlık geçirirler. Rāma ise bilgece konuşarak herkesi rahatlatır. Sonra Bharata'ya terliklerini verir ve üç yıl ülkeyi bunlarla idare etmesini söyler. Üç yıl dolunca Benares'e gelip ülkenin başına geçer.[15] Rāmāyaṇa Destanı'nda Rāma'ya heretik konuşmaları Cabali yapar. Burada ise Rāma yaşamın geçiciliğini, hiçbir şeyin gerçekte sahibi olmadığımızı söyleyerek bu rolü üstleniyor. Bu Buddhizme ait metin için normal olabilir, ancak Rāma'nın destanda uysal bir karakter çizdiğini, boyun eğip sürgüne gittiğini, geri dönmesi için her yol açıldığı halde dönmediğini görüyoruz. Bütün bunlar Buddhizm'in etkisi olsa gerektir. Ari düşünce ve savaşçılığının simgesi olan Rāma'nın yumuşak bir karakter göstermemesi gerekirdi. Öyle görünüyor ki MÖ 4.-3. yüzyıllarda eski Buddhist metinlerini yazan yazarlar Rāmāyaṇa'yı bilmiyor-

15 E. B. Cowell, *The Jātaka*, c. III-IV, s. 78-82.

lar, fakat Valmīki'nin destanı oluştururken kullandığı baladları biliyorlardı.

Destan Hindulaştırılıp Vishnu en büyük tanrı yapılmaya çalışıldığında, özellikle düzmece olan 1. ve 7. bölümler başta olmak üzere esere birçok tanrı, aşağı mitolojik varlık ve ermiş ismi eklenmiştir. Belli başlı tanrılar: İndra, Brahma, Vishnu, Surya, Brihaspati, Kubera, Vişvakarma, Agni, Aşvinler, Varuna, Parcanya, Marut, Karttikeya, Şiva-Rudra, Vivasvat, Yama'dır. Tanrıçalar ise Uma, Aditi, Lakshmi, Nirriti vs.dir. Aşağı mitolojik yaratıklar: Garuda, Siddhalar, Rakshasalar, Gandharvalar, Yakshalar, Nagalar, Vidyadharalar, Kinnaralar, Çaranalar, Apsaraslar, Daityalar, Danavalar, Asuralar'dır. Metne sonradan eklendikleri aşikâr olan Pahlavalar, Şakalar, Kambocalar, Barbaralar, Yavanalar, Mleççhalar, Haritalar, Kiratalar, Çandalalar da sayılmalıdır. Belli başlı ermişler ise Valmīki, Nārada, Bharadvaca, Vasishtha, Suyacna, Cabali, Kaşyapa, Gautama, Matkandeya, Katyayana, Rishyaşringa, Vişvamitra, Kandarpa, Agastya, Bhrigu, Atri'dir.

Rāmāyaṇa'da Yunanlılardan (Yavanah) bir iki önemsiz yerde söz edilirse de bunlar metne sonradan eklenmiştir. Sītā'nın kaçırılışının Helen'in Truva'ya kaçırılışına benzemesi gibi birtakım benzerlikler öne sürerek Rāmāyaṇa'da Yunan etkisi aramak pek doğru değildir. Diğer destanlarda da, daha önemsiz anlamda kadın kaçırılması temasını görmekteyiz.

Rāmāyaṇa'nın Vedalarla İlgisi

Rāma efsanesinin Vedik edebiyatla zayıf, âdeta bilinçaltı, bağlantıları vardır. Rāma ile Rāvana arasındaki savaş, bilim adamları tarafından tanrı İndra ile onun baş düşmanı olan Vritra arasındaki savaşa benzetilmiştir.[16] Nitekim Rāvana'

16 M. Winternitz, *age*, s. 515.

nın oğlunun adı olan İndraşatru (İndra'nın Düşmanı) Rigveda'da Vritra'nın lakaplarından biridir.[17] Asıl adı Meghanada olan bu ifrite, "İndra'yı Yenen" anlamında İndracit diye hitap edilir. Okyanusu havadan geçerek Sītā'nın yerini saptayan ve elçilik görevini yerine getiren maymun Hanumān da Maruti olarak anılır. Bu adla ona "Marutların Oğlu" denmek istenir. Marutlar ise, Rigveda'da İndra'nın Vritra ile olan savaşında kendisine yardım eden baş ahbaplarıdır. Hanumān da Rāma'ya aynı şekilde yardım eder.

Destanın kadın kahramanı Sītā, olasılıkla Rāma efsanesinin en eski unsurlarından biridir. Adı "Saban İzi" anlamına gelir ve topraktan doğmuş olarak gösterilir.[18] Sītā, destanın sonunda tekrar Toprak Ana tarafından kabul edilir. Bu konu her ne kadar 7. bölümde yer alırsa da, aslında çok eski bir unsurdur. Sītā, bugün bile Hindistan'da tapınılan bir "Ziraat Tanrıçası"dır. Rigveda'da ondan söz edildiğine göre,[19] bu inancın oldukça eski olduğuna ve Vedik devre kadar uzandığına inanabiliriz.

Vedalarla daha başka irili ufaklı bağlantılar kurulabilirse de bunlar, biraz da benzetme yoluyla sağlanan güçsüz bağlantılardır. Genel çizgileriyle incelendiğinde destan ile Vedalar arasında çok belirgin bir farklılık vardır.

Rāmāyaṇa'nın Yayıldığı Alanlar

Rāma efsanesi Güney Hindistan'da Tamil, Telugu ve Malayalam dillerinde anlatılırken, Kuzey Hindistan'da Gucarat, Keşmir ve Bengal dillerinde anlatılır. Hindistan'ın Orissa ve Assam bölgelerinde çok iyi bilinir.

---

17 A. A. Macdonell, *Rāmāyana, Encyclopedia of Religion and Ethics*, s. 576.

18 Babasının adı da "Doğurtan" anlamında Canaka'dır.

19 *Rigveda IV*, s. 57; 6: "Uğurlu Sītā, yanımıza gel; sana saygı duyar, sana taparız. Sen bizi kutsa; bizi zenginleştir; bize bol bol meyve getir."

Rāmāyaṇa, insanlar tarafından o kadar çok sevilmiştir ki, Hindistan'ın dışına çıkarak çok uzak ülkelere kadar yayılmıştır. Başlıca yayıldığı yerler, Cava adası, Endonezya, Malezya, Filipinler, Kamboçya, Tayland, Laos, Burma, Japonya, Nepal, Seylan ve Moğolistan'dır.

Rāmāyaṇa, yayıldığı yerlerdeki toplumların inançlarına, kültürlerine ve ahlak anlayışlarına göre değişik biçimlerde anlatılmıştır. Örneğin Laos'da "Phommaçak" adıyla anlatılan Rāmāyaṇa Destanı'nda, Rāma Buddha ile, Sītā Yaşodhara ile, Rāvana da Devadatta ile yer değiştirmiş durumdadır. Çünkü Buddhist keşişler bu öyküyü kendi inançlarına göre yorumlamışlar ve Rāma'yı Buddha'nın önceki doğuşlarından biri olarak göstermişlerdir. Burada Rāma Lam, Sītā Sida, Lakshmana Lak, Rāvana da Phommaçak adlarıyla anılır. Konu daha da farklıdır. Örneğin Rāma Rāvana'dan daha önemsiz olmayan bir kahramandır. Rāvana asıl kahraman olup yakışıklı, zeki ve bilgili bir gençtir. Sītā'nın kısa, önemsiz bir rolü vardır ve Rāvana'nın kızıdır. Hanumān Rāma'nın oğludur ve öykünün sonunda maymun kılığını çıkartıp bir kenara atar. Laos yaşantısında düşmanlık ve kin duyguları uzun süreli değildir ve anlaşılan odur ki destan, bu yöre halkının gelenek ve inançlarına göre biçim değiştirmiştir.[20]

Benzer anlatımlar Endonezya, Malaya, Tayland ve Kamboçya anlatımlarında da bulunur. Malezya versiyonunda ise İslami bir etki göze çarpar.[21]

Filipinlerde ise, Maranao Edebiyatı içinde, Rāmāyaṇa'nın etkisiyle oluşturulmuş, birtakım farklılıklarla anlatılan "Maharadia Lawana", "Hikâyat Seri Rāma" ve "Hikâyat Maharaca Rāvana" adlarında eserler bulunur. Maharadia Lawana'da Rāma'nın adı Radia Mangandiri, Sītā'nın adı Tuvan Potre Malano Tihaia, Lakshmana'nın adı Radia Mangavarna,

20 K. Ratnam, *The Rāmāyana Tradition in Asia*, s. 264-265.

21 İ. Hussein, *age*, s. 142-153.

Hanumān'ın adı Laksamana, Rāvana'nın adı da Maharadia Lawana olarak değiştirilmiştir. Diğer kitaplarda da gerek adlarda gerekse konuda birtakım farklılıklar yapılmıştır.[22]

Rāmāyaṇa'nın Nepal'de de büyük etkileri olmuş ve destan orada "Mero Rāma" ve "Adarşa Raghava Mahakavya" gibi adlar altında yeniden yazılmıştır. Rāmāşvamedha adlı ilk Rāmāyaṇa metni 1833 yılında düzyazıyla yazılmıştır. Bunun dışında daha pek çok Rāma öyküsü metni vardır.[23]

Nepalce'de düzyazıyla yazılan son Rāmāyaṇa, Katmandu'da 1959 yılında Şri Bhirav Singh Thapa tarafından yazılmıştır. "Atma Rāmāyaṇa" adını taşıyan bu eserin ilginç yönü, destandaki özel adları, Hint felsefi sistemlerinden Nirguna düşünce sisteminin özelliğine uygun bir şekilde sembolleştirmiş olmasıdır. Örneğin Rāma Gyana'yı (Bilgelik), Lakshmana Viveka'yı (Doğruluk), Sītā Şanti'yi (Huzur), Şurpanakha Trishna'yı (Açgözlülük), Rāvana Acnana'yı (Bilgisizlik) ve Hanumān da Satsanga'yı (İyinin Dostu) simgelemektedir.[24]

Rāmāyaṇa'nın Konusuyla İlgili Eser Verenler

Rāmāyaṇa'nın süslü şiir sanatı (alamkara) türü olan kavya üslubuyla yazılmış olduğunu söylemiş, bu yüzden, bu türün ilk şekli olarak kabul edilerek ona Ādi Kāvya (İlk Kāvya) ve yazarı kabul edilen Valmīki'ye de Ādi Kavi (İlk Şair) dendiğini belirtmiştik.

Destan, izleyen yıllarda sanatçıları hem edebi yönden hem de dinsel yönden etkilemiştir. Sonraki dönemlerde bazı kısımları, çok kısa özetler halinde Mahābhārata Destanı'nın içine dahil edilmiştir.[25]

22 J. R. Francisco, *age*, s. 157.
23 K. Sankrityayan, *age*, s. 348-384.
24 K. Sankrityayan, *age*, s. 359-361.
25 Örneğin *Mahābhārata III*, s. 273-290.

Kāvya tarzının gelişimi, miladi tarihin ilk yüzyıllarından itibaren olmuştur. Sanskrit diliyle yazan ve MS 1. yüzyılda Kanişka'nın sarayında yaşamış olan Aşvaghosha, Gotama Buddha'nın yaşamını anlattığı ünlü Buddhaçarita adlı eserinde bu kavya üslubunu kullanmıştı. Bu eser o kadar başarılıydı ki, MS 2. yüzyılda, daha tamamen bitirilip bugünkü şeklini almamış olan Rāmāyaṇa Destanı'na bu eserdeki bir sahne, yapmacık bir biçimde eklenmiştir.[26] MS 2. yüzyılda yazılmış olan Kumaralata'nın Kalpanamanditika'sında da Rāmāyaṇa'nın halk tarafından ezberlendiği söylenir.

MÖ 3. yüzyıla ait olduğu söylenen Çince Buddhist öykülerin çevirilerinde Rāma, Buddhist amaçlara uygun olarak uyarlanmış biçimde anlatılır. Buddhist düşünür Vasubandhu zamanında (MÖ 4. yüzyıl) Rāmāyaṇa, Hindistan'daki Buddhistler arasında oldukça bilinen popüler bir şiirdir. MS 1. yüzyılın ikinci yarısında Cainist keşiş Vimala Suri, Prakrit dilinde yazdığı Paumaçariya (Padmaçarita) adlı eserinde, Rāma efsanesini Cainist inanç ve felsefesinin görüşüne göre yeniden yazmıştır.[27]

Aşvaghosha, kendi saray destanı ile, diğer birtakım Hint destansı eserlerinin yaratılmasına örnek oldu. Aşvaghosha'dan sonra en önemli Hintli şair Kalidasa'dır. II. Çandragupta'nın saltanatı sırasında (MS 380-413) yetiştiğine inanılan Kalidasa'nın Raghuvamşa (Raghu Soyu) adlı 19 bölümlük eseri, İkshvāku ailesi krallarının tarihine dayanır.

Bhavabhuti'nin Mahaviraçarita (Kahraman Rāma'nın Maceraları) ve Uttararamaçarita (Rāma'nın Sonraki İşleri) adlı eserleri de Kalidasa'dan sonra anılmaya değerdir.

Büyük şair Bhasa (MS 1. yüzyıl) Pratima-nataka ve Abhişeka-nataka adlı oyunların konularını Rāmāyaṇa'dan almıştır.

---

26 M. Winternitz, *age*, s. 513.

27 M. Winternitz, *age*, s. 514.

Bhatti (MS 6.-7. yüzyıl) Bhattikavya (veya Rāvanavadha) adlı 22 bölümlük retorik ve gramer kurallarıyla ilgili kitabında, doğuşundan Rāvana'nın ölümüne kadarki zamandaki Rāma'nın yaşam öyküsünü anlatır.

MS 6. yüzyılda Seylan kralı olduğu söylenen Kumaradasa, konusunu Rāmāyaṇa'dan aldığı 25 bölümlük Canakiharana'yı meydana getirmiştir. Pravarasena'nın Setubandha'sı da (MS 6. yüzyıl) anılmaya değerdir.

Hint ortaçağında Sanskrit diliyle yazılmış olan destan, yerel dillerde de yazılmaya başlandı ve ilk olarak 12. yüzyılda Tamil nüshaları geliştirildi. Hindi dilinde eserler vermiş olan Tulsi Das'ın (1532-1623) "Rāma'nın İşlerinin Gölü" anlamına gelen Rām Çarit Manas adlı eseri çok ünlüdür ve bütün Kuzey Hindistan'da çok sevilerek okunur.

Son olarak Keşmirli yazar Somadeva'nın Kathasaritsagara (MS 1070) adlı eserinde Rāmāyaṇa'nın konusundan üç ayrı yerde söz ettiğini belirtelim. Bunlar IX, XIV ve XVIII. bölümlerdedir. IX, s. 51'de destanın tamamı çok kısa bir özet halinde anlatılır. XIV, s. 107'de ise Rāma'nın Lakshmana ile birlikteki orman yaşantısı, karısı Sītā'nın Rāvana tarafından Lankā'ya kaçırılışı ve kurulan köprü ile maymun ordusunun da yardımıyla Sītā'nın geri alınıp uçan bir araçla ülkesine getirilişi anlatılır.

Karakterler ve Moral Yapı

Bir kral çocuğu olan Rāma'nın karakterindeki yumuşaklık, canlılara karşı duyduğu merhamet dikkate değerdir. Bunun Buddhist düşüncelerin etkisini gösterdiği yukarıda söylenmişti. Destanda çizdiği portrede, karısına ve halkına olan bağlılığıyla göze batar. Hatta karısı ve halk ikileminin arasında kalır ve ideal bir kral tipi olarak halkın isteğine boyun eğer.

Bharata'nın annesi Kaikeyī, aslında bu denli kötü olacak

bir kadın değilken, kambur hizmetçi Manthara'nın doldurusuna gelir ve onu radikal davranmaya zorlar. Hizmetçi ona Rāma'nın taç giyeceği haberini getirdiğinde önce çok sevinen Kaikeyī, Manthara'nın "kral olduğunda Rāma'nın Bharata'ya mutlaka kötülük yapacağını" (II, s. 7; 30) söylemesi üzerine onu ikna eder ve küçük kraliçenin kendini kaybetmesine neden olur. Kaikeyī aslında kötü biri olmadığı halde, kendi öz oğlunu korumak amacıyla Rāma'ya kötülük yapmak zorunda kalır. Bu aklayıcı sözlere rağmen yine de onun çok kuvvetli bir karakteri olduğunu söylemek mümkün değildir. Rāma'nın bu dünyadaki misyonunu tamamlaması için güneye gitmesi, güneye gitmesi için de iyi bir sebebi olması gerektiği düşünülürse, sarayda oluşan bu entrikanın olması gerektiğini de gözden uzak tutmamak gerekir.

Daşaratha'ya baktığımızda, verdiği sözden asla dönmeyen bir insanı görüyoruz. Kaikeyī'ye daha önce verdiği söz yüzünden, canından çok sevdiği oğlu Rāma'nın sürgüne gitmesine göz yummak zorunda kalır. Aslında o, Rāma'yı tahta geçirmek istemektedir. Onun gidişi yüzünden kahrolur, ama buna rağmen sözüne bağlı kalır. Böylece Daşaratha'nın yüksek bir karakter gösterdiğini söyleyebiliriz.

Rāma sürgüne gitmekte bir an bile tereddüt etmez ve babasını zor durumda kalmaktan kurtarır. Bu, çok büyük bir özveridir. Sarayda onu parlak bir gelecek beklediği halde o bütün bunlara sırtını döner ve esrarengiz yolculuğa çıkmayı göze alır. Üstelik tek başına gitmekte ısrar eder, ancak Lakshmana ve Sītā onu yalnız bırakmazlar.

Lakshmana ve Sītā'nın bağlılıkları da övgüye değerdir. Lakshmana'ya göre yapılanlar ve verilen karar tamamen adaletsizcedir ve buna tepki gösterir. Fakat Rāma onu ikna eder. Sītā da sarayda kalmayı reddeder ve Rāma olmadan cennetin bile boş bir yer olacağını söyleyerek (II, s. 27; 21) onun peşinden gider. Saraydaki rahatlığı ve şatafatı kocasına tercih etmez. Kaçırılmadan önce Lakshmana'ya yönelttiği

suçlamalarda çok ileri gitmiş olsa da, bunları yine kocasına olan bağlılığından yapmıştır. Kaçırıldığı Lankā da bile, bütün lükse, ihtişama ve ifrit Rāvana'nın bütün hile ve tehditlerine rağmen Rāvana'ya eğilim duymaz ve Rāma'ya olan bağlılığından vazgeçmez. Kimse onun nereye kaçırıldığını bilmediği halde ve Sītā da kimsenin bilmediğini düşündüğü halde, sağlam bir karakter gösterir ve çelimsiz görünüşüne zıt olarak kuvvetli bir yapı ortaya koyar.

Öte yandan Bharata, tahta oturması yasal olarak onaylandığı halde bu kazanımı reddeder ve içinde duyduğu huzursuzlukla gidip ağabeyini geri getirmeye kalkışır. Rāma onun bu önerisini kabul etmez, babasının sözünün yerine gelmesi için çelik gibi bir irade gösterir. Bharata "ancak vekalet şartıyla" ülkeyi yönetebileceğini söyleyerek, bir simge olan çarıkları başının üstüne koyup ülkeye geri döner. Bharata'nın da iyi bir karakter gösterdiğini söyleyebiliriz.

Rāma'nın maymun Vālī'yi (Vālīn) öldürmesinin pek yakışık alan bir olay olmadığı aşikârdır. Ancak karısı kaçırılan Rāma çılgına dönmüştür ve onu bulabilmesi için yardıma ihtiyacı vardır. Vālī ise hem tahtı hem de Sugrīva'nın karısını gasp etmiş birisidir. Maymunlar kavga ederken durumun kötüye gittiğini gören Rāma, Vālī'yi arkadan vurmuştur. Vālī ölmeden önce onu "erdemsizlikle" suçlar (IV, s. 17; 15). Rāma onu av olarak gördüğünü söyler ve başka ikna edici sözlerle onun ölümünü izler. Yetim kalan Angada Rāma'ya karşı bir kin duymaz, sadece bir süre, kendisini de öldürecek diye, amcası Sugrīva'dan korkar, fakat sonra bu korku kaybolur.

Vibhīshana destanda Rāvana tarafından kötülüğe maruz kalanlardan biridir ve çok iyi bir karakter gösterir. Dürüsttür ve doğruları korkmadan söyler. Rāvana onu, soyunun en korkak kişisi olmakla suçlar (V, s. 15; 3). O ise ağabeyine yanlış yaptığını söyleme cesaretini gösterir. Ondan Sītā'yı geri vermesini ve durumu barış yoluyla düzeltmesini

ister. Bu dürüst uyarıların karşılığı kovulmak olur ve mağrur bir şekilde Lankā'dan ayrılıp Rāma'nın saflarına katılır. Maymunlar ona önce şüpheyle baksalar da Rāma sağduyusuyla onu kabul eder ve onunla dost olur.

Savaş bitip de sevgililer birbirlerine kavuştuklarında her şey bitmiş olmaz. Destanın belki de en dramatik yeri burasıdır, çünkü Rāma Sītā'yı reddeder. Onun bir Rakshasa'nın evinde kalmış olması onu lekeli kılmaktadır. Sītā ağlayarak ona suçsuz ve lekesiz olduğunu söyler. Aile onuru için bile olsa bu şekilde reddedilmesinin haksızlık olduğunu belirtir.

Lakshmana destandaki en sağlam karakterlerden biridir. Her zaman ağabeyinin yanında, ölüme bile gözünü kırpmadan giden müthiş bir kahramandır. Hep kuşkucu davranarak ihtiyatı elden bırakmayan bir kişiliği vardır. İndracit gibi bir belayı da o ortadan kaldırır.

İndracit ise, destandaki en esrarlı, en anlaşılması zor kişiliktir. Garip törenler yapıp olağanüstü güçlere erişmektedir ve bu duruma geldiğinde öldürülmesi olanaksız olmaktadır. Şımarıktır ve bu şımarıklığı babası Rāvana tarafından hep hoş karşılanır. O gökyüzünden gürleyerek çarpışır, onu insanlar ve maymunlar göremezler. Zaten asıl adı Meghanada'dır (Bulut Gürlemesi). Rāvana'nın Kubera'dan gasp ettiği Pushpaka adlı araç da çok ilginç bir hava taşıtıdır.

Rāmāyaṇa'daki değerlerin geçerliliği ve niteliği üstüne çok tartışmalar yapılabilir. Ancak tartışmasız olan şey, bu destanlardaki değerlerin yüzyıllar boyu Hint dünyasına ve Hint krallarına örnek olduğudur. Ünlü Kautilya da (MÖ 321-296) Arthaşastra adlı eserinde (I, s. 6;8) Rāmāyaṇa Destanı karakterlerinden Rāvana'yı örnek vererek, duyu organlarını iyi kontrol etmeyen kişilerin sonlarının da iyi olmayacağını belirtir.

RĀMĀYANA DESTANI

I

Bala Kāṇḍa



1- Ermiş Valmīki, ermişler ermişi Nārada'ya "bu dünyada en erdemli kişi, doğruyu yanlışı bilen, hep doğru konuşan, tüm canlılara dost, bilgili, yakışıklı, benliğini ve öfkesini bastıran ve savaşmayı bilen kişi kimdir?" diye sordu. Her şeyi bilen Nārada "böyle bir kişi tanıyorum" dedi memnunlukla ve şöyle sürdürdü konuşmasını: "İkshvāku soyundan Rāma'dır o! Aklına ve duygularına egemen, güçlü, zeki ve düşmanlarının yok edici Rāma! Geniş göğüslü, adaleli ve uzun kollu bu adamın boyu ne uzun ne de kısaydı. Gözleri iriydi ve bedeninde uğurlu belirtiler taşıyordu. Sözünde duran, halkını düşünen erdemli bir kimseydi. Vedaları ve altı bilim dalını bilirdi. Tüm yazıları çözerdi ve müthiş bir belleği vardı. Mükemmel özelliklerinden annesi Kausalya da çok memnun kalırdı. Yiğitlik yönünden tanrı Vishnu'nun bir kopyası gibiydi. Cömertlikte Kubera'ya, er-

demde ise tanrı Dharma'ya benziyordu." Daha sonra Nārada, kral Daşaratha'nın sevgili oğlu Rāma'yı tahta geçirmek istediğini, ancak bunu diğer kraliçe Kaikeyī'nin bozduğunu, çünkü onun kendi oğlunu tahta geçirmek istediğini anlattı. Daşaratha'nın daha önce Kaikeyī'ye verdiği söz nedeniyle buna mecbur kaldığını söyledi. Rāma'nın sürgüne gittiğini, kardeşi Lakshmana ve karısı Sītā'nın ona eşlik ettiğini, ormandaki maceralarını, Sītā'nın kaçırılışını ve nihayet bütün Rāma Öyküsü'nü özlü bir biçimde kısaca anlattı.

2- Ermiş Nārada'nın konuşması bitince, ermiş Valmīki, kendi müritleriyle birlikte bilge Nārada'nın ayaklarına kapandı. Bu tapınıştan sonra, gökte yaşamakta olan ermiş Nārada, yükselip gök katına gitti. Göksel ermiş gittikten sonra biraz oyalanan Valmīki, öğlen banyosu için, kutsal Gangā nehrinden çok uzakta olmayan Tamasa ırmağının kıyısına indi. Irmağın çamursuz duru suyunu görünce, öğrencisi Bharadvaca'ya elindeki testiyi bırakıp ağaç kabuğu vermesini söyledi ve duru suya girmek istedi. Ermiş o sırada ormanda birbiriyle cilveleşen bir çift turna kuşunu izliyordu. O anda, avcılıkla geçinen yabani Nişada kabilesinden bir avcının çiftlerden erkek olanı vurduğunu gördü. Onun, aldığı ölümcül yara ile yerde çırpınışı ve çiftleşmesi yarım kalmış eşinin çaresizliği, kalbinde derin bir yara açtı. Merhametten içi titreyen ermiş günahkâr avcıya şöyle lanet okudu: "Tutkuyla yanıp tutuşan bu turna çiftinden birini öldürdüğün için dilerim yıllarca meftun olarak dolaşırsın".[1] Sonra döndü ve öğrencisi Bharadvaca'ya, bu sözü uygun şiir ölçüsüyle ezberlemesini buyurdu, o da memnuniyetle ezberledi. Sonra testilerini suyla doldurup çile yerine geri döndüler. Orada öyle oturup konuşurlarken, dört

1 mā nishāda pratishṭhām tvamagamaḥ şāşvatīḥ samāḥ
yat kauñçamithunādekamavadhiḥ kāmamohitam

yüzlü yaratıcı tanrı Brahma oracıkta beliriverdi. Valmīki saygıyla ellerini kavuşturdu ve dili tutulmuş halde tanrıya bakakaldı. Sonra ona el ve ayaklarını yıkaması için su ve oturması için yüksekçe bir oturak verdi. Tanrı Brahma da Valmīki'nin kendi yerine oturmasını istedi ve rahat koltuklarında konuşmaya başladılar. Valmīki görüp de unutamadığı o olayı mırıldanıp duruyordu: "Kötü kalpli avcı büyük bir hata yaptı, zavallı cilveleşen kuşların birini öldürerek acımasızca ayırdı onları!" Derken Brahma gülerek ermiş Valmīki'ye "bu şiirsel sözlerin senin şanını her yere yaysın, senden tek istediğim, bu şiir ölçüsüyle Şri Rāma'yı, göksel ermiş Nārada'nın sana anlattığı bu öküyü, kardeşi Lakshmana'yı, karısı Sītā'yı, Rakshasaları, yani bütün Rāma Öyküsü'nü anlatmandır" dedi. "Öyle ki bu eser yeryüzünde ve gök dünyalarında, her yerde, tanınsın, bilinsin" diye ekledi ve sonra gözden kayboldu. Ermiş Valmīki, öğrencisi Bharadvaca ve diğer müritler şaşkın halde kalakaldılar. Sonra hepsi birlikte hocalarının söylediği beyiti tekrar etmeye başladılar. Valmīki, yaratıcı Tanrı Brahma'nın dediğini yaptı ve hecelerine, fiil köklerine, uyaklarına dikkat ederek, yüzlerce beyitten oluşan, işitilmesi hoş Rāma öyküsünü ve onun on başlı yaratık Rāvana'yı öldürüşünü anlatmaya başladı.

3- Ermiş Nārada'nın anlattığı ve okuyan, dinleyen herkesin kutsallık kazanacağı bilge kral Rāma'nın ayrıntılı yaşamını Valmīki merak etti. Dinsel metinlerin yönergelerine göre yudum yudum su içti; kuşa otlarının uçları doğuya bakacak biçimde avuçlayıp kendine oturacak yer yaptı ve Brahma'nın kendisine kazandırdığı Yoga gücü ile Şri Rāma'nın maceralarını aramaya başladı. Bu güç sayesinde her şeyi doğrudan ve net bir şekilde tüm ayrıntıları ile gördü. Rāma, Lakshmana, Sītā, Kral Daşaratha, karıları, krallığı, güldükleri, dolaştıkları, oturup

kalktıkları yerler tüm ayrıntılarıyla gözlerinin önüne geliyordu. Rāma'nın Lakshmana ve Sītā ile ormanlarda gezinmesini görüyordu. Ermiş Valmīki, Yoga gücüyle görüyor, gördüklerini beyit biçiminde aktarıyordu. Bunlar ermiş Nārada'nın önceden anlattığı şeylerdi. Ayodhya'dan ayrılış, Dandaka ormanı, Şurpanakha, Hanumān ve Sugrīva, maymun ordusu, Lankā, Rāvana ve her şey bu anlatımda yer aldı.

4- Ermiş Valmīki, orman sürgününden geri gelip krallığının başına yeniden oturan Şri Rāma'nın muhteşem öyküsünü yazdı, bitirdi. Yirmi dört bin beyit ve altı Kanda'dan oluşan eserine Uttara Kanda'yı da ekledi. Bu eseri, belleği güçlü kime ezberleteyim diye düşünüyordu ki, çok geçmeden yanına Rāma'nın çocukları olan Kuşa ve Lava geldiler. Çocuklar, hocaları ve tanrısal yaratıcıları olan ermişin ayaklarına kapandılar. Valmīki, doğumlarından beri kendi çile yerinde yaşamakta olan bu zeki çocuklara dikkatle baktı. Onlar Vedaları ve kutsal sözleri bilen çocuklardı, neden Rāmāyaṇa'yı da ezberlemesinlerdi? Hemen ellerine lavta verip söylemelerini istedi. Kuşa ve Lava, ellerinde lavta ile eserin korku, heyecan, öfke, aşk gibi bütün duygularını vererek eseri çok güzel okudular. Hatta destanı iyice ezberledikten sonra, bir gün açıkhava toplantısında çile yerindeki bütün ermişlerin önünde söylediler. Çilecilerin hepsi de gözyaşlarını tutamayarak dinlediler ve bittiği zaman delicesine alkışladılar. Sevinçten Kuşa ve Lava'ya testi, geyik derisi, tahtadan yapılma eşyalar gibi hediyeler verdiler. Uzun ömür ve sağlık dilediler. Bir gün Şri Rāma şehirde dolaşırken, Ayodhya'nın sokaklarında gezinen ve herkesin alkışladığı bu iki ozanı gördü. Onları sarayına getirtti; kendisi altından tahtına kuruldu, çevresi danışmanları ve kardeşleriyle çevrili halde onları dinlemeye başladı. Gösterişli koltuklara oturtulmuş iki

kardeş, bilinen şiiri okumaya hazırlandılar. Rāma'nın işaretiyle, Kuşa ve Lava birlikte, uygun ölçüyle ve gerektiği şekilde destanı okumaya başladılar.

5- Tüm dünya, insanların atası Vaivasvata Manu'dan başlayarak yiğit kralların malı olmuştur. Bu soyda, Sagara adında, okyanusu oluşturan bir kral ve onun altmış bin oğlu görülür. Bu "Rāmāyaṇa" diye bilinen büyük öykü, o kaynaktan gelen İkshvāku soyunun yüce krallarına kadar dayanır. Biz, Kuşa ve Lava, ikimiz, tüm öyküyü ayrıntılarıyla okuyoruz: Sarayu nehri boyunca uzanan Kosala adında büyük bir prenslik vardı. Orada, insanlığın yöneticisi Vaivasvata Manu tarafından yaptırılmış Ayodhya adında dünyaca ünlü bir şehir bulunurdu. Ayodhya geniş bir şehirdi. Caddeleri geniş, uzun ve üzerlerine göksel çiçekler serpiştirilmiş durumdaydı. Tanrı İndra cennetteki kendi şehri Amaravati'yi nasıl seçkin hale getirdiyse, kral Daşaratha da Ayodhya'yı öyle seçkinleştirmişti. Büyük, görkemli kapılar, çok sayıda dükkânlar ve her sınıftan esnaf grupları vardı. Kadın dansçılar dans ederlerdi. Şehrin etrafı düşmanların asla geçemeyeceği hendeklerle çevriliydi. Yapımı kusursuz olan evler vardı. Davul ve lavta sesleri tatlı tatlı etrafa yayılırdı. Şehrin her yanını büyük araba savaşçıları korurdu. Savaşçılar her türlü silahı ustalıkla kullanacak şekilde eğitilmişlerdi. Kral Daşaratha'nın şehrinde Vedaları ve altı bilim dalını iyi bilen ünlü Brahmanlar yaşardı.

6- Kral Daşaratha, Ayodhya'da yaşayan halkını korurdu. O, Vedaları iyi bilen ve halkı tarafından sevilen bir kimseydi. İkşvaku soyunun en müthiş araba savaşçısıydı. Kurban törenleri düzenletirdi. Kendine hâkim, düşmanlarına üstün bir kraldı. Manu dünyayı nasıl koruduysa o da öyle korurdu. İndra'nın Amaravati'yi koruması gibi Ayodhya'yı korurdu. Şehir halkı mutluydu. Açgözlü-

lükten uzak, törelerine bağlı yaşarlardı. Bütün kadınlar ve erkekler erdemli, karakter sahibi ve kusursuzdular. Hepsi yıkanır, sandal yağı ve güzel koku sürerdi. Şehirde kutsal ateşi yakıp kurban sunmayan bir kişi bile yoktu. Brahmanlar görevlerini tam yaparlar, duyularına hakim olur, kutsal yazılara bağlılıkla inançlarını sürdürürlerdi. Kshatriyalar Brahmanlara, Vaişyalar Kshatriyalara, Şudralar da kendilerinin üstündeki üç sınıfa tam bağlılık ve itaat gösterirlerdi. Bir mağaraya doluşmuş aslanlar gibi, kral Daşaratha'nın şehri Ayodhya'ya doluşmuş olan yiğit savaşçılar onu kahramanca korurlardı.

7- Kral Daşaratha'nın vezirleri, sorunların çözüm yollarını çok iyi bilir ve efendilerine tüm bağlılıkla hizmet ederlerdi. Bu güvenilir sekiz vezir şunlardı: Dhrishti, Cayanta, Vicaya, Surashtra, Raştravardhana, Akopa, Dharmapala ve Sumantra. Aile dostu, baş rahipleri Vasishtha ve Vamadeva idi. Ayrıca Suyacna, Cabali, Kaşyapa, Gautama, uzun ömürlü Markandeya ve Brahman Katyayana da diğer danışmanlardır. Bütün bu vezirler ve danışmanlar doğru sözlü, ağır başlı, tok gözlü, seviyeli insanlardı. Bu şehirde hiç kimse yalan söylemez, başkasının karısına kötü gözle bakmazdı. Kral Daşaratha kendisine sadık böyle bir ekiple halkını yönetiyordu. Her yerde casusları vardı ve birçok müttefiki ile karşısında duracak düşman tanımıyordu.

8- Ancak bu müthiş kralın, soyunu sürdürebileceği bir oğlu yoktu. Kral "neden bir oğul kazanmak için Tanrı'ya bir at kurban töreni sunmuyorum?" diye düşündü. Sonra Sumantra'dan, aile rahipleri dahil, bütün danışmanlarını toplamasını istedi. O da söylenildiği gibi bütün danışmanları topladı. Kral bu kararını onlara bildirdiğinde hepsi de bunun çok yerinde bir karar olduğunu söylediler ve alkışladılar. Sonra kurban edilecek atın salıveril-

mesini ve Sarayu nehrinin kuzey kıyısında bir kurban yeri hazırlanmasını istediler. Kral, gözleri sevinçten parlayarak at kurbanı için gereken emirleri verdi. Vezirler ve danışmanlar "emredersiniz" dedikten sonra hazırlıklara giriştiler. Daşaratha haremine çekilip eşlerine de bu kararı bildirdi. Kadınların hepsi de çok sevindiler.

9- Kral Daşaratha'nın bu girişimini öğrenen arabacısı ve veziri Sumantra, ona şu öyküyü anlattı: "Ermiş Kaşyapa'nın Vibhandaka adında bir oğlu varmış. Onun da Rishyaşrnga adında bir oğlu olmuş. Bu çocuk, babasına hizmet ederek ormanda büyümüş, hiç orman dışına çıkmamış. Bu şekilde günler geçmiş. O sırada Anga ülkesinin kralı, büyük hükümdar Romapada imiş. Bu kralın, işlediği bir kötülük nedeniyle ülkesi kuraklık belası altındaymış. Kral, Brahman danışmanlarına bu beladan nasıl kurtulabileceğini sormuş. Onlar da, ermiş Vibhandaka'nın oğlu, Vedaları bilen ermiş Rishyaşrnga'yı ülkesine getirip kızı Şanta ile evlendirirse kuraklıktan kurtulacağını söylemişler. Kral, genç ermişi ülkesine getirmelerini emretmiş adamlarına. Onlar da kara kara düşünmeye başlamışlar. Zira Rishyaşrnga'nın babasından, onun yapacağı büyü ve lanetten korkuyorlarmış. O nedenle kendilerine ve kral Romapada'ya zarar vermeyecek bir yol aramışlar ve genç ermişi yosmalarla cezbedip ülkesine getirmeyi, yağmur tanrısının yağmurları göndermesinden sonra da onu Şanta ile evlendirmeyi önermişler".

10- "Doğduğundan beri ormanda yaşayan, Vedaları okuyup çile doldurarı Rishyaşrnga, karşı cinsin ve duyu zevklerinin ne olduğunu bilememekteymiş. O nedenle süslenip güzelleşmiş yosmaların peşine takılıp geleceğinden eminmişler. Bu planı kral Romapada çok beğenmiş ve hemen uygulanmasını istemiş. Ülkenin en ünlü fahişeleri hemen ormana, ermişlerin çile yerine koşmuş-

lar ve o bölgede kamp kurmuşlar. Şarkı söyleyip dans ederek ermiş Rishyaşrnga'ya yaklaşmışlar. Ona kim olduğunu, tek başına ormanda ne aradığını sormuşlar. O da onlara, babası Vibhandaka ile birlikte burada çile doldurarak yaşadıklarını anlatmış. Sonra onları çile yerine götürüp su ve bitki kökleri sunmuş. Kadınlar da ona hiç tatmadığı meyveler vermişler, sonra babası gelmeden uzaklaşmışlar. Oğlan ertesi gün aynı yere; babasından çekindiği halde güzel kadınların çekiciliğine kapılıp, onların peşinden gitmiş. Kadınlarla birlikte Anga ülkesine girer girmez, gökten bardaktan boşanırcasına yağmur yağmaya başlamış. Kral hile yoluyla getirdikleri için genç ermişten özür diledikten sonra, onu kızı Şanta ile evlendirmiş. Rishyaşrnga kralın harem dairesinde karısı ile mutlu bir şekilde yaşamış".

11- Bu iki kral, yani Daşaratha ile Romapada arasında bir dostluk bulunduğundan, Daşaratha ondan, kendi kurban törenini yaptırtması için, kızı Şanta'nın kocası genç ermiş Rishyaşrnga'yı göndermesini rica etti. Onun yaptırttığı kurban sonucu Daşaratha emeline kavuşacak ve soylarına şeref getiren, birbirinden yiğit dört oğlu olacaktı. Bunun için Rishyaşrnga'yı yaşadığı yerden alıp Ayodhya'ya getirdiler. Ermiş, karısı Şanta ve kucağında bebeğiyle şehre girince, süslenip temizlenmiş halk onları sevgiyle karşıladı.

12- Kral Daşaratha da, ermiş Rishyaşrnga da törenin kurallara uygun ve eksiksiz yapılmasını istiyorlardı. Rishyaşrnga atı salmalarını ve Sarayu nehrinin kuzey kıyısında uygun bir kurban yeri hazırlanmasını istedi. Kral Daşaratha da hemen bu isteği emir olarak kendi brahman danışmanı Sumantra'ya iletti; o da diğer brahmanlar olan Suyacna, Vamadeva, Cabali, Kaşyapa ve Vasishtha'ya söyledi. Hemen istenilenler yapılmaya başlandı. At bırakıldı ve dörtyüz asker onu izlemeye başla-

dı. Sarayu nehri kenarında da hazırlıklara başlandı.

13- Bir yıl geçip de ilkbahar geldiğinde kral, törenin uygulayıcı başı olan Vasishtha'dan işlerin düzgün gidip gitmediğini sordu. O da iyi gittiğini, artık çevreye haber salıp misafirlerin, binlerce Brahman, Kshatriya, Vaişya ve Şudra'nın çağırılmasını istedi. Onlar için konaklama yerleri, evler, yiyecek ve içecekler hazırlanmıştı. Herkese konukseverce davranılacaktı. Çağrılması gerekenler arasında Kaşi kralı, Anga kralı Romapada, Kosala kralı Bhanuman gibi krallar yanında, sonradan oğlunun kayınpederi olacak olan Mithila kralı Canaka da vardı. Sonra herkesin toplanmış olduğu kurban töreni salonuna, hepsinin başı olan Rishyaşrnga, uygulayıcı brahman Vasishtha ve kral Daşaratha gelip töreni başlattılar.

14- On iki ay önce salıverilmiş olan at geri dönmüştü. Sarayu nehrinin kuzey kenarındaki tören başlatıldı. Töreni Rishyaşrnga yönetiyordu. Vedalarda ve diğer eski metinlerde (Kalpasutralar, Mimāmsāşāstralar) belirlendiği üzere yapılıyordu her şey. Tanrılara sunulacak sunular hazırlandı, sabahleyin erkenden kutsal Soma suyu sıkıldı. Tanrı İndra'ya adaklar adandı. Görevi ilahiler okumak olan Hotā brahmanları, dualarını tanrılara eksiksiz okudular. Adhvaryu rahipleri hiçbir kurbanı yanlış sunmadılar. Kurban töreninin devam ettiği günler boyunca, görevli Brāhmanlardan hiçbiri açlık, susuzluk ve yorgunluk hissetmedi, görevini kusursuz yerine getirdi. Kurban alanına çakılmış çok sayıdaki kazıklara bağlanmış vahşi hayvanlar, yılanlar ve kuşlar sıralarını bekliyorlardı. Kurban atıyla birlikte, kurban edilmek üzere kaplumbağa gibi su canlıları da getirildi. Ayrıca kral Daşaratha'nın sevdiği başka atlar da vardı. Kausalyā geldi, kurban atına kutsal sular serperek, kılıçla ona dokundu. Geceyi atın yanında geçirdi. Sonra bu işlem sırasıyla kralın diğer iki karısına da uygulandı. Brāhman-

lar ateşe gerekli olan her türlü şeyi atıyorlardı. Din adamları dört yönde yerlerini alarak törenin sonunu getirdiler. Hotā doğu yönüne, Adhvaryu batıya, Udgatā kuzeye, Brāhman da güneye durdu. Tören bitince ücretlerini istediler. Kral Daşaratha onlara binlerce inek, milyonlarca altın ve onun dört katı gümüş verdi. Kral, Rishyaşrnga'ya ücretlerin dışında ayrıca teşekkür etti; ermiş de ona "dört oğlu olacağını" müjdeledi.

15- Rishyaşrnga, kral Daşaratha'nın çocuklarının güvenliğini sağlamak için özel bir büyü yolu deneyerek ateşe sunaklar attı, dualar okudu ve başta Brahmā olmak üzere tüm tanrılar, göksel müzisyenler olan Gandharvalar, mistik güçleri olan Siddhalar, belli başlı kâhinler orada beliriverdi. Herkes tanrı Brahmā'ya şikâyette bulunmaya başladı. Konu Rāvana idi. Rāvana'nın saldırıları ve yaptığı kötülükler insanları korkutmuş, tanrıları da usandırmıştı. Kurban yerine binek kuşu Garuda ile gelen tanrı Vishnu, olan biteni dinledi. Tanrı İndra'nın bile baş edemediği Rāvana'dan onları kurtaracağını, hiç korkmamaları gerektiğini söyledi. Vishnu kendini kralın dört çocuğuna bölerek insan olarak doğacak ve Rāvana ile savaşarak onu ortadan kaldıracaktı. Bütün tanrılar ve insanlar buna sevindiler.

16- Vishnu nasıl bir plan yapmak gerektiğini sorunca, oradaki bütün tanrılar onun insan biçimine girip Rāvana ile savaşmasının iyi olacağını söylediler. Rāvana uzun çile yöntemleri uygulayıp ödül olarak tanrı Brahmā'dan olağanüstü güçler kazanmıştı. Tanrılarla eşit güce ulaştığından onu bir insanın öldürmesi gerekiyordu. Tanrıların bu uyarıları üzerine Vishnu, kral Daşaratha'nın kendisine baba olmasını istedi ve tanrı Brahmā'ya hoşça kal dedikten sonra ortadan kayboldu. Olağanüstü gücüyle ateşin içinden bir yaratık doğdu ve kral Daşaratha'ya Vishnu'nun elçisi olduğunu söyledi. Ona bir Pā-

yasa (pirinç-süt karışımı) verdi ve bunu karılarına yedirmesini istedi. Kral, oğulun yanı sıra sağlık ve güç verecek olan Pāyasa'yı aldı ve doğruca harem dairesine gitti. Karışımın yarısını en büyük karısı Kausalyā'ya yedirdi. Geri kalanın yarısını, öbür karısı Sumitrā'ya verdi. Kalan çeyreğin yarısını üçüncü karısı Kaikeyī'ye verdi, sonra dönüp son çeyrek yarısını gene Sumitrā'ya verdi. Bunları aldıktan sonra kadınlar kendilerini çok iyi hissettiler.

17- Bu arada yaratıcı tanrı Brahmā, bütün tanrılara, tanrı Vishnu'ya yardımcı olmaları için, kendileri gibi güçlü yaratıklar doğurtmalarını buyurdu. Bunun için göksel periler olan Apsarāslar, Gandharva kadınları, genç Yakshalar, dişi Nāgalar, Vidyādhara kadınları, Kinnara kızları, dişi ayılar ve dişi maymunlar kullanılabilirdi. Brahmā örnek olarak, esnerken bir anda ağzından yarattığı ayı Cāmbavān'ı gösterdi. Tanrılar hemen söyleneleni yaptılar ve maymun oğullarını yarattılar. İndra Vāli'yi, Güneş Tanrısı Surgiva'yı, Brihaspati bütün maymunların en akıllısı olan Tārā'yı, Kubera Gandhamadana'yı, Viṣvakarma güçlü maymun Nala'yı, Ateş tanrısı Agni Nila'yı, Aşvin Çifti Mainda ve Dvivida'yı, Su tanrısı Varuna maymun Sushena'yı, Parcanya Sarabha'yı yarattı. Rüzgâr tanrısı Marut, akıllı, güçlü ve havada hızla uçabilen ünlü Hanumān'ı yarattı. Soylu ermişler, Siddhalar, göksel Vidyādharalar ile Nāgalar ve göksel şairler olan Çāranalar da maymunlarınkine benzer kahramanlar yarattılar. Böylece Rāvana ile çarpışacak binlerce yiğit asker oluştu. Maymunların bir kısmı, iki kardeş olan Vāli ile Sugrīva'nın çevresinde toplandı. Bir kısmı da Nala, Nila, Hanumān ve diğer maymun liderlerinin etrafında toplandı. Yeryüzünün her yerini, dağları, ormanları ve denizleri bu maymun sürüleri kapladı. Hepsinin de amacı Rāma'ya yardım etmekti.

18- At kurban töreni için toplanmış olan herkes gitti. Ermiş Vasishtha ve ermiş Vāmadeva gittiler. Büyük ermiş Rishyaşrnga da karısı Şantā'yı alarak kendi ülkesine geri döndü. Aradan altı mevsim geçti, yani her biri iki aydan on iki ay. Daşaratha'nın ilk karısı Kausalyā, tüm dünyaların efendisi, İkshvāku soyunun başı, yarı Vishnu olan kutlu Rāma'yı dünyaya getirdi. Sonra en genç karısı Kaikeyī, çeyrek Vishnu olan kutlu Bharata'yı doğurdu. İkinci karısı Sumitrā da, gene Vishnu'nun parçaları olan yiğit Lakshmana ile Şatrughna'yı doğurdu. Çocukların hepsi de uğurlu anlarda doğmuştu. Başkent Ayodhya onların doğumunu coşkuyla kutlarken, gök katından Gandharvalar müzik çalıyor, Apsaraslar da dans ediyordu. Kral, şarkıcılara, şairlere hediyeler, Brahmanlara inekler veriyordu. Rāma'nın doğumundan on üç, diğerlerinin doğumundan on bir gün sonra ad koyma töreni yapıldı. Töreni kral adına yaptırtan ermiş Vasishtha, onların kutsal ip takma töreni olan Upanaya'yı da yaptırttı. Çocukların dördü de Vedaları okuyup insanlara iyilikler yaparak büyüdüler. Akıllı ve erdemli çocuklar içinde en gözde olanı, kuşkusuz Rāma idi. File, ata ve arabaya binmeyi en iyi bilen oydu. Lakshmana ona en bağlı olan kardeşti. Birlikte yer içer, birlikte uyurlardı. Rāma ne zaman atıyla ava gitse, Lakshmana da hemen arkasından giderdi ve onu korurdu. Şatrughna da benzer şekilde öteki kardeş Bharata'ya bağlıydı. Baba Daşaratha, kendilerine bağlı, erdemli, yetenekli, Vedaları bilen çocuklarına baktıkça kendisini âdeta yaratıcı tanrı Brahmā gibi hissediyordu. Derken kral danışmanlarıyla birlikte genç prenslerin evliliğini düşünmeye başladı. O sırada büyük ermiş Visvamitra saraya geldi. Kral onu içeri aldı, konukseverlikle ağırladı, ona övgüler yağdırdı ve geliş nedenini sordu.

19- Ermiş Vişvamitra'nın sıkıntısı, kutsal törenlerini uygula-

mayı engelleyen kötü kalpli Rākshasalardı. Özellikle de Māriça ve Subāhu adındaki iki Rākshasa, dinsel uygulamaları bozuyorlardı. Geçenlerde sunağın içini et ve kanla doldurup alay etmişlerdi. Vişvamitra kraldan sevgili oğlu Rāma'yı istiyordu. Bir çocuk olmasına rağmen Rākshasaları ancak o engelleyebilirdi. Vişvamitra Daşaratha'ya "babalık duygularına kapılma, onu bana ver ve o iki şeytanı ölmüş bil" diye konuştu. Büyük ermişin isteğine çok şaşıran ve ne diyeceğini bilemeyen Daşaratha, sersemlemiş bir şekilde koltuğuna oturup kaldı.

20- Neredeyse bir saat hiç kıpırdamadan öylece oturan kral, başını kaldırıp ermiş Vişvamitra'ya şöyle dedi: "Benim lotüs gözlü Rāma'mı benden alma, o daha on altısına gelmedi. İstersen bütün ordumu emrine veririm, ben de başında bizzat savaşırım. Ama bu çocuğu isteme! O, hain Rākshasaların kalleşçe savaşlarını bilmez. Ayırma beni en sevdiğim oğlumdan. Hem onun pis Rākshhasalarla savaşmasının ne yararı var ki?" Bunu duyan Vişvamitra şu yanıtı verdi: "Rāvana adında Pulastya soyundan gelen bir Rākshasa var. Tanrı Brahmā'nın, onun çilelerine karşılık verdiği güçle palazlanmış, dünyayı ve göğü tehdit ediyor. O iki güçlü Rākshasa, Māriça ve Subāhu da onun emriyle hareket ediyor". Kral ermişe tekrar karşılık verdi: "O pis cani yaratıklarla biricik oğlumu karşı karşıya getiremem. Tanrıların, ifritlerin, diğer göksel yaratıkların baş edemediği Rākshasalarla benim küçücük evladım mı baş edecek? Māriça ve Subāhu savaşta zehir gibidirler. Üzgünüm, oğlumu veremem!" Bunun üzerine Vişvamitra öfkelenmeye başladı.

21- Kral Daşaratha'nın yanıtına oldukça sinirlenen ermiş Vişvamitra "önce isteğimi yerine getireceğini söyledin, şimdi de vazgeçiyorsun değil mi?" diyerek krala çıkıştı.

Öfkesinden yer gök titredi. Bunun üzerine ermiş Vasishtha araya girdi; krala uzun ve etkileyici bir konuşma yaptı. Daşaratha sonunda oğlu Rāma'yı ermiş Vişvamitra ile ormana göndermeye razı oldu.

22- Kral, Rāma'yı, kardeşi Lakshmana ile birlikte gönderecekti. Anne ve babası oğullarına sarılarak vedalaştılar. Rāma ve Lakshmana ermiş Vişvamitra ile birlikte yola koyuldu. Ermiş önde, iki kardeş onun arkasında ilerlediler. Sarayu nehrinin güney kıyısında, bir hayli uzaklaştıkları bir anda, Vişvamitra Rāma'dan "yudum yudum su içip Balā ve Atibalā denilen duaları ezberlemesini" istedi. Bu dualar onları yorgunluktan, kötü şeylerden ve yenilgiden koruyacaktı. Açlık ve susuzluk onlara sökmeyecekti. Bu dualarla dünyada eşsiz olacaklardı. Rāma suyu yudum yudum içti ve büyülü iki sözü ezberledi. Vişvamitra öğrencilerin hocalarına karşı olan görevlerini de anlattı ve geceyi Sarayu nehri kenarında, kuru yapraklar üstünde uyuyarak geçirdiler.

23- Ertesi gün erkenden kalkıp sabah duası yaptılar. Oradan ayrılırken genç prensler, Gangā ve Sarayu nehirlerinin birbirini kestiği noktayı gördüler. Daha sonra Rishilerin kaldığı yerleri gördüler ve buralarda kimlerin yaşadığını sordular. Vişvamitra da onlara, burada bir zamanlar Aşk tanrısı Kandarpa'nın (Kāma) yaşadığını, büyük çileci Tanrı Şiva tarafından cezalandırılışını anlattı. Sonra geceyi bu huzurlu çile yerinde geçirmenin uygun olduğunu söyledi. "Gangā nehrini yarın geçeriz" dedi. Oradaki çileciler onları çok iyi karşıladılar, gelişlerinden çok mutlu oldular. Akşam olurken Vişvamitra, Rāma ve Lakshmana dualar okudular; Vişvamitra onlara çok hoş öyküler anlattı ve geceyi çok rahat geçirdiler.

24- Sabah olunca hemen bir kayık bulup Gangā nehrini geçmeye başladılar. Nehrin ortasına geldiklerinde, dalgaların çırpınışlarının oluşturduğu gürültüyü duydular.

Visvamitra bunun Gangā ve Sarayu nehirlerinin karışmasından oluştuğunu söyledi. Sonra Gangā'nın güney kıyısına varıp hızlı adımlarla yola devam ettiler. Önlerine sık bir orman çıkınca Rāma bunu geçemeyeceklerini sandı. Vişvamitra bitkileri, suları, vahşi hayvanlarıyla bu ormanların eskiden Tanrı İndra'ya ait olduğunu anlattı. Şimdilerde ise bu ormanda Tātakā adında dişi bir Yaksha yaşıyordu. Bu, istediği şekle girebilen, bin fil kadar güçlü bir cadıydı ve Māriça'nın da annesiydi. Eskiden kutsal ve temiz olan bu orman şimdi onun elindeydi ve bu ormanın ondan temizlenmesi gerekiyordu.

25- Rāma, Tātakā'nın nasıl bu kadar güçlü olabildiğini sordu. Vişvamitra da ona anlattı: "O, Suketu'nun çile sonucu tanrı Brahmā'dan kazandığı güzel bir kızdı. Bu gücü ona Brahmā vermişti. Tātakā Māriça'yı doğurmuş, oğlan bir lanet sonucu ifrit olmuştu. Ermiş Agastya, Tātakā'nın kocası Sunda'yı öldürünce, kadın ermişe saldırmıştı. Ermiş Agastya da onu bir cadıya çevirmişti.

26- Rāma "onu öldürmek benim görevim sayılır" diyerek eliyle yayına vurdu. Yaydan öyle korkunç bir ses çıktı ki ormandaki bütün canlılar ürperdiler. Bu sesi duyan Tātakā da ortaya çıkmıştı. Rāma'nın "onun yaptığı kötülüklerin sonu geldi artık" dediği sırada, öfkeden kudurmuş olan Tātakā onun üzerine saldırdı. Brahman Vişvamitra soğukkanlılıkla dövüşü izliyordu; Rāma ile Lakshmana'ya ellerini çabuk tutmalarını söyledi, çünkü geceleyin bu yaratıkları yenmek çok zordu. Rāma oklarıyla Tātakā'nın kollarını uçurdu, Lakshmana da kulaklarıyla burnunu kesti. Korkunç Yaksha görünmez oldu birden. Sonra aniden taşlar kayalar fırlatarak ortaya çıktı ve gökgürültüsü gibi gürleyerek Rāma'ya saldırdı. Rāma onun göğsüne bir ok fırtalıp sapladı ve Tātakā yere düşüp canını teslim etti. Başta İndra olmak üzere onun öldüğünü gören bütün tanrılar, gökten Rāma'yı

alkışladılar ve "bravo, çok güzel" diye bağırdılar. Tanrı İndra ve diğer tanrılar, ermiş Vişvamitra'ya, Rāma'ya gereken özeni göstermesini ve gerekli silahları vermesini söyleyip ortadan kayboldular. Gün batmak üzereyken, Tātakā'nın ölümünden içi rahatlamış olan Vişvamitra, Rāma'ya "sevgili Rāma, sabahleyin benim ünlü çile yerime gideriz, şimdi geceyi burada geçirelim" dedi. Geceyi, temizlenip huzura kavuşturulmuş ormanda geçirdiler.

27- Gece bitip sabah uyandıklarında, ermiş Vişvamitra tatlı bir ses tonuyla, Rāma'ya başardığı işin kendisini çok sevindirdiğini söyleyerek ona çeşitli silahlar vereceğini bildirdi. Bu silahlardan bazıları şunlardı: Dharmaçakra, Vishnuçakra, İndraçakra, Şulavata, Şikhara, Mohana, Madana, Tamasa, Şişira, Şiteshu... Bunlar bayıltıcı, çıldırtıcı veya susatıcı ve daha başka birçok biçimde etkileri olan çeşitli silahlardı. Vişvamitra bunları dualarla Rāma'nın önünde görüntülüyor, o da bunlara dokunup "sizi andığımda ortaya çıkın" diyerek kabul ediyordu.

28- Vişvamitra başka silahlar da verdi: Örneğin Satyavan, Rabhasa, Pratiharatara, Sunabha, Şatodara, Dundunabha, Cyoti, Vimala, Vinidra, Viruçi, Nişkali, Makara, Paravira, Rati, Dhana, Sarpanatha bunlardan bazılarıydı. Silahlar "emrinizdeyiz efendim" diyorlar, Rāma da onlara "sizi andığımda yanımda olun" diye emrediyordu. Daha sonra Rāma, nazikçe ermiş Vişvamitra'ya, kendi çile yerinin nerede olduğunu sordu.

29- Vişvamitra önlerindeki bu ormanın ve adı Siddhaşrama olan çile yerinin bir zamanlar Tanrı Vishnu'ya ait olduğunu, onun domuz (Vamana) bedenlenmesini, Bali'yi yenişini, ermiş Kaşyapa'ya lütufta bulunuşunu anlattıktan sonra, o çile yerine girdiler. Çile yerindeki bütün azizler, sevinçle koşup onları karşıladılar ve konukseverce ikramlarda bulundular. Rāma ve kardeşi Laks-

hmana, ermiş Vişvamitra'ya bugün dinsel törenini başlatabileceğini söylediler. Ermiş de, bu iki aslan parçasının korumasında hemen töreni başlattı.

30- Rāma Vişvamitra'ya, Mariça ve Subahu denilen o iki yaratığı beklediğini söyledi. İki kardeş gece gündüz Rakshasaların gelmelerini beklediler. Altı gün altı gece gözlerini kırpmadan nöbet tuttular. Günlük törenlerin ve okunan duaların sürdüğü sırada, gökyüzünde kara bir bulut belirdi. Mariça ve Subahu sihirli güçleriyle kurban sunağına doğru dalış yaptılar. Korkunç yaratıklar ermiş Vişvamitra'nın kurban törenini bozmaya gelmişlerdi. Fakat çok geçmeden Rāma'nın oklarına hedef oldular. Manu'nun verdiği silahla Rāma tarafından vurulan Mariça, gitti ve okyanusun ortasına düştü. Orada serilip kaldı. Diğer Rakshasa Subahu da Ateş Tanrısı Agni'nin silahıyla göğsünden vurularak öldürüldü ve ermişlerin ormandaki çile yerleri Rakshasalardan temizlendi. Ermiş Vişvamitra, hocalarının isteğini yerine getiren gençlere teşekkür etti ve birlikte töreni uygulamaya devam ettiler.

31- Gece bitip de sabah olduğunda Rāma ve Lakshmana çile yerindeki ermişlere başka ne gibi yardımları olabileceğini sordular. Onlar da, başlarında Vişvamitra ile kuzeye, Mithila kralı Canaka'nın yay germe törenine gittiklerini, kendileriyle birlikte gelmelerini söylediler. Bu, kimsenin geremediği bir yaydı ve bunu gerene bir ödül de verilecekti. Vişvamitra, diğer ermişler ve iki kardeş yola koyuldular. Yolda Rāma, geçtikleri bölgenin kime ait olduğunu ermiş Vişvamitra'ya sordu. O da anlattı:

32- "Bir zamanlar tanrı Brahma'dan olma, Kuşa adında soylu bir çileci vardı. Onun, sevgili karısından akıllı ve dindar dört oğlu olmuştu; Kuşamba, Kuşanabha, Asurtaracasa ve Vasu. Babaları onlara halklarını korumalarını tembihledi. Onlar da, her biri kendi ülkesini inşa ettirdi.

Kuşamba Kauşambi'yi, Kuşanabha Mahodaya'yı, Asurtaracasa Dharmaranya'yı, Vasu da Girivraca'yı inşa ettirdi. Kuşanabha'nın bir peri kızından yüz kız çocuğu oldu. Hepsi de birbirinden güzel olan bu kızları gören Rüzgâr Tanrısı Vayu, onların kendi karısı olmalarını istedi. Eğer kendisiyle evlenirlerse onları ölümsüz yapacaktı. Ama kızlar "biz Kuşanabha'nın kızlarıyız ve bizim efendimiz babamızdır" diyerek onu reddettiler. Buna kızan Vayu, onları birer kambur haline getirdi. Kızlar babalarının yanına dönünce Kuşanabha bunu kimin yaptığını sordu".

33- "Kızlar babalarının ayaklarına kapanıp, Rüzgâr Tanrısı'nın kendilerini istediğini, kendilerinin de 'bizim efendimiz babamızdır' diyerek onu reddettiklerini ve kendilerine kızan tanrının onları kambur haline getirdiğini anlattılar. Babaları onların kaçınık ve sabır dolu davranışını övdü. Bir yandan da kiminle evleneceklerini düşünmeye başladı. Bu sırada Çuli adında bir Brahman ile Somada adında bir Gandharva kızından olma, akıllı ve dindar bir oğlan çocuğu doğmuş ve büyümüştü. Kuşanabha tüm kızlarını Brahmadatta adındaki bu Brahman oğluna verdi. Oğlanın elini değdirdiği kızlar bir bir düzelip eski güzelliklerine kavuştular. Brahmadatta'nın annesi Somada da gelinlerini kucaklayıp bir bir bağrına bastı".

34- "Kuşanabha'nın hiç oğlu olmamıştı. Bunun için bir kurban töreni düzenledi. Gökten, tanrı Brahma'nın ülkesinden, babası Kuşa gelmiş, oğlu Kuşanabha'ya Gadhi adında bir oğlu olacağını ve onunla tüm dünyada şan ve şerefini arttıracağını söylemiş ve gitmişti. Gerçekten bir süre sonra oğlu oldu ve adını Gadhi koydular. İşte bu Gahdi benim babamdı! Kuşa soyundan geldiğim için bana Kauşika da derler. Benim bir de doğru sözlü bir ablam vardı. Adı Satyavati idi. Onu ermiş Riçika'ya ver-

mişlerdi. Ablam kocasına çok bağlı olduğu için, cennete yükseldiğinde oradan geri dünyaya aktı ve Kauşiki nehrini oluşturdu. Onun suları iyilik doludur. Ben de ablama bağlılığımdan burada, Himalaya dağlarının ve Kauşiki ırmağının yanında disiplin içinde yaşamımı sürdürdüm. Sonra buradan ayrılıp Siddhaşrama'ya geldim ve söz verdiğim kurban törenlerini senin sayende gerçekleştirdim. İşte senin sorduğun toprakların ait olduğu soy Kuşa soyudur ey güçlü Rāma!" Gecenin yarısı, Vişvamitra'nın Rāma'ya anlattıklarıyla geçmişti. Ermiş ona 'iyi geceler' dedi. Bütün orman uykuya dalmıştı. Kauşiki nehrini, Kuşa soyunu ve Vişvamitra'nın soy kütüğünü dinlemiş ve buna biraz da şaşırmış olan Rāma, Lakshmana ile birlikte uykuya daldı.

35- Geceyi Şona nehri kenarında geçiren grup, sabahın ilk ışıklarıyla kalktı ve nehrin ince akan yerinden, Vişvamitra'nın gösterdiği yerden yürüyerek geçti. Sonra karşılarına kutsal Gangā nehri çıktı. Burada biraz dinlenmeye karar verdiler. Rāma Vişvamitra'ya, Gangā'nın gökte, yerde ve yeraltında nasıl aktığını sordu. Ermiş de onun dağların kralı Himalaya'dan doğduğunu söyledi. Himalaya'nın Meru dağının kızı Mera'dan olma iki kızı vardı. Bunlardan biri Gangā, diğeri de Uma idi. Bütün tanrılar büyük kız Gangā'yı istiyorlardı, çünkü o gök, yer ve yeraltı olmak üzere üç dünyayı da temizleyecek müthiş bir nehirdi. Çileci bakire Uma ise, çilekeş Tanrı Şiva'ya (Rudra) verilmişti.

36- Tanrıca Uma (Parvati) Tanrı Şiva ile yüzlerce, binlerce yıl süren bir aşk yaşadı. Başta Brahma olmak üzere bütün tanrılar onun çocuk yapmasından korktular, çünkü onun yok edici gücü çoğalmış olacaktı. Ondan yaşam enerjisini, tüm dünyaların iyiliği için kontrol etmesini rica ettiler. O da eşi Uma ile birlikte yaşam enerjisini dünyaya bıraktı. Dağlar, ormanlar bununla doldu. Bu

kez tanrılar, Ateş Tanrısı Agni'den Şiva'nın tohumunu emmesini istediler. Agni, Rüzgâr Tanrısı'nın da yardımıyla onu beyaz bir dağın içine sıkıştırdı. Bu, ateş ve güneş gibi parlak beyaz kamışlardan sık çalılıklara dönüştü, bundan da Karttikeya doğdu. Ancak eşiyle aralarına girilmesine kızan Uma, diğer tanrılara "sizin de çocuğunuz olmaya" diyerek ilendi. Hatta Toprak Ana'ya bile beddua etti. Bu durumu gören Şiva, karısıyla birlikte Tanrı Varuna'nın yönettiği batı yönüne gitti ve çileciliğe orada devam etti.

37- Vişvamitra gene Gangā nehrini, ondan doğan Savaş Tanrısı Karttikeya'yı ve onun Skanda adını alışını ayrıntılı bir biçimde anlattı.

38- Vişvamitra, Ayodhya kentinin eski yöneticisi Sagara'yı anlatmaya başladı: "Ermiş Bhrigu ona, birinci karısı Keşini'den bir, ikinci karısı Sumati'den altmış bin oğlu olacağını söyledi. Birinciden Asamanca doğdu. İkinci, kaplarda yetiştirilen altmış bin çocuk yaptı. Büyük çocuk küçükleri her gün Sarayu nehrine atıp onlara güldü. Bu hareketi yüzünden şehirden sürüldü".

39- Vişvamitra'nın anlattıkları Rāma'nın hoşuna gidiyordu. Rāma ermişe, atası kral Sagara'nın at kurban törenini sordu. Ermiş anlattı: "Tören Himavan ve Vindhya dağları arasındaki bölgede olmuştu. Ata büyük savaşçı Amşuman eşlik etmişti. İndra bir cadı kılığında gelip Sagara'nın atını çaldı. Sagara altmış bin oğlundan atın bulunmasını istedi. Onlar da binlerce uzunluktaki alanı kazmaya başladılar. Yerin altı üstüne geldi, yer altında yaşayan canlılar öldüler. Bütün tanrılar, yarı tanrılar koşup Tanrı Brahma'ya bu durumu haber verdiler.

40- Brahma, Toprak Ana'nın Tanrı Vishnu'nun eşi olduğunu, bu tanrının kılık değiştirip bilge Kapila biçiminde gelip Sagara'nın çocuklarını engelleyeceğini söyledi. Sagara'nın altmış bin oğlu atı bulamamışlardı, ama kral

onlara, aramalarını sürdürmelerini emretti. Ama onlar kazdıkça karşılarına, yeryüzünü koruyan filler çıkmaya başladı. Kuzey, güney, doğu, batı her yönden, o yönü koruyan bir fil çıkıp engel oluyordu. Sagara'nın çocukları gene de kazmayı sürdürdüler. Sonunda Vishnu, bilge Kapila kılığında karşılarına çıktı. Onu hırsız sanıp üstüne saldırdılar. O da onları bakışlarıyla küle çevirdi.

41- Oğullarının geri gelmediğini gören Sagara, torunu Amşuman'dan gidip bir bakmasını istedi. Amşuman amcalarının gittiği yollardan gitti, yönleri koruyan fillere sordu ve sonunda üzüntüyle amcalarının öldüğünü öğrendi. Sonra kurban atını hemen oracıkta buldu, onu kralı Sagara'ya götürdü ve tören tamamlandı. Kral otuz bin yıl saltanat sürdükten sonra cennete gitti. Amşuman'ın amcaları için göksel sular serpmesi gerekmişti ama bu, gökten Gangā'nın kurtuluşuna bağlıydı.

42- Sagara'dan sonra Amşuman başa geçmişti. Ey Rāma, o da krallığı oğlu Dilipa'ya bırakıp çile çekmek için Himalayalara gitmişti. Dilipa, babasının amcaları için gökten Gangā sularını nasıl getireceğini bilemiyordu. O sırada onun Bhagiratha adında bir oğlu oldu. Dilipa otuz bin yıl saltanat sürdü, ama hastalanıp ölünce yerine Bhagiratha geçti. Bu kral uzun zaman çileciliğe kendini verdi. Tanrı Brahma onun bu sıkı çileciliğinden çok hoşnut oldu. Bir lütufta bulunmak istedi. O da büyük amcaları olan Sagara'nın oğulları için Gangā'nın sularının serbest bırakılmasını istedi. Brahma kabul etti ve bu işi Tanrı Şiva'nın halledebileceğini söyledi.

43- Bhagiratha, bir yıl süresince tek ayağı üstünde duran Tanrı Şiva'yı bekledi. Onun çileciliğinden memnun kalmış olan Şiva, kafasından Gangā nehrini bıraktı. Gangā, aşağı dünyalar olan Patala'ya kadar akmayı düşündü, ama Himavan'ın büyük kızı, kutlu nehir Gangā, dünyaya gidecek yol bulamadı. Şiva onu Bindusara gölünde

topladı. Oradan yedi ırmağa ayrılarak aktı. Kutsal suların dünyayı yıkamasından tanrılar, Daityalar, diğer kötü ruhlar, Nagalar, Yakshalar, Gandharvalar, bütün su canlıları ve insanlar mutlu oldular. Sonra sular gitti ve Sagara'nın oğullarının öldüğü yere akarak onları yıkadı ve onların günahlarını temizledi.

44- Brahma, kral Bhagiratha'ya, Sagara'nın altmış bin oğlunun, tanrılar gibi saf olduğunu ve cennette kabul edileceklerini söyledi. Ayrıca Gangā nehrinin, onun büyük kızı olacağını belirterek, ona bundan sonra Bhagirathi de denileceğini ilan etti. Gök, yer ve yeraltında gittiği için ona Tripathaga'da (Üç Basamaklı Giden) denilecekti. Tanrı Brahma, Amşuman ve Dilipa'nın da saflaşacağını, ayrıca Gangā'da yıkanan herkesin günahlarından arınacağını anlattı. Tanrı Brahma geldiği gibi göksel ülkesine geri gitti".

45- Rāma ve Lakshmana, Vişvamitra'nın anlattıklarından çok etkilenmekteydiler. Hep birlikte Gangā nehrinin karşı kıyısına geçtiler ve Vişala denilen muhteşem kente ulaştılar. Raghu soyunun iki aslanı, bu kenti kimin yönettiğini sordu. Vişvamitra anlattı: "Eskiden, Satyayuga devrinde, Diti'nin güçlü şeytan çocukları ve Aditi'nin kutlu tanrı çocukları büyüdüğünde, yaşlılık ve ölümden nasıl kurtulabileceklerini düşündüler. Çareyi, okyanusun çalkalanmasından doğacak sütü içmekte buldular. Okyanusu çalkalamak için yılanlar kralı Vasuki'yi ip olarak, Mandara dağını da dayanak olarak kullandılar. Bu sistemle hem tanrılar hem de şeytanlar çalkalamaya başladılar. Bin yıl geçtikten sonra, yılanın çok sayıdaki başı birdenbire kayaları ısırıp zehir akıtmaya başladı. Çalkalanmanın da etkisiyle Halahala denilen zehir okyanusun yüzeyinde birikti. Bütün dünya, tanrılar, şeytanlar ve insanlar zehirlenmeye başladılar. Hemen tanrı Şiva'ya başvurup yalvardılar. Yüce Şiva-Rudra geldi ve

zehiri, sanki abıhayat içer gibi içti ve Halahala zehirini boğazında tuttu. Tanrılar ve şeytanlar tekrar okyanusu çalkalamak istediler. Bu kez Mandara dağı, yeraltı dünyası Patala'ya inerek kayboldu. Vishnu'dan onu çıkarmasını rica ettiler. Vishnu da, kaplumbağa kılığına girerek okyanusun dibinden dağı yüzeye çıkarttı. Bin yıl sonra, Dhanvantari adında bir erkek ortaya çıktı. Bu, Ayurveda bilen dindar bir kişiydi. Sonra müthiş güzellikte göksel periler oluştu. Okyanusun yüzeyindeki kremadan oluşan bu güzellere Apsaralar denildi. Onları, tanrılar ve şeytanlar eş olarak kabul etmeyince, ortalık malı oldular. Gene okyanusun çalkalanmasından Varuni denilen içki oluştu. Bu, Tanrı Varuna'nın kızıydı ve bir tür şaraptı (sura). Onu şeytanlar eş olarak almadıkları için, onlara Asuralar dendi. Tanrılar ise Varuni'yi eşliğe kabul ettikleri için Suralar oldular. Atların kralı Uççhaihşrava, Kaustubha denilen mücevher ve nihayet beklenen abıhayat suyu ortaya çıktı. Tanrılarla şeytanlar bunun için kavga etmeye başladılar. Asuralar tüm cadıları çevrelerinde topladılar. Ölümcül bir savaş oldu, gök ve yer sarsıldı. Vishnu, büyüleyici bir kız kılığına girerek abıhayatı başka bir yere kaçırdı. Tanrı Vishnu'ya karşı gelenler ona saldırınca müthiş bir savaş oldu ve Diti oğlu olan Asuralar ortadan kaldırıldılar. Savaş kazanıldıktan sonra İndra, üç dünyayı mutlulukla yönetti.

46- Çocuklarının ölümüne çok üzülen Diti, kocası Kaşyapa'nın izniyle, Kuşaplava denilen yerde sıkı bir çileciliğe başladı. Amacı, İndra'yı öldürebilecek bir çocuk edinmekti. Ama İndra, uyurken onun rahminden içeri girdi ve doğacak çocuğu yedi parçaya böldü. Daha sonra her bir parçayı tekrar yediye böldü. Sonra rahimden çıktı ve Diti'ye alayla 'İndra'yı öldürecek olan çocuğunuzu parçalara ayırdığım için özür dilerim hanımefen-

di, siz saçlarınız topuğunuza değene kadar uyuyunuz' dedi.

47- Karnındaki cenin önce yediye, sonra kırk dokuza bölünen Diti, çok üzgün bir ses tonuyla, gücüne erişilemeyen İndra'dan, karnından çıkacak kırk dokuz parçadan rüzgâr tanrıları Marutların oluşmasını ve bunların yedi hava bölgesinde dolaşmasını istedi. Tanrı İndra da bu isteği kabul etti... Şimdi, ey insanlar kaplanı, Vişala denilen bu kenti, İkshvāku'nun Alambuşa'dan olma dindar oğlu Vişala kurdu. Ondan itibaren nesilden nesile geçerek bugüne geldi. Şimdi torununun torununun torunu Sumati yönetmektedir. İkshvāku'nun zarafetinden olacak, bu kenti yönetenlerin hepsi de soylu, dindar, uzun ömürlü ve güçlüdür. Bu geceyi burada geçirir, yarın sabah kral Canaka'yı görürüz, ey insanlar incisi Rāma!" Hep birlikte kral Sumati'ye yaklaştılar. Kral onları saygıyla karşıladı; onları görmekten çok mutlu ve minnettar olduğunu söyledi.

48- Vişvamitra Sumati'ye, yanındaki iki aslan parçasını överek tanıttı. Onları İki Aşvin tanrısına benzetti. Onların yakışıklı, güçlü ve yiğit olduklarını söyleyip, Siddhaşrama'daki kahramanlıklarını, kötü yaratıkları nasıl öldürdüklerini anlattı. Kral Sumati, Vişvamitra'nın anlattıklarından çok etkilendi. Daşaratha'nın iki oğlunu saygıyla ve törenle karşıladı. Sumati'nin konuksever tutumundan memnun kalan Rāma ve Lakshmana, orada bir gece kaldı ve ertesi gün Mithila'ya yola koyuldu. Kral Canaka'nın muhteşem kentini gören gruptaki ermişler hayran kaldılar. Şri Rāma, Mithila'nın dışında bulunan, viran haldeki eski ve şirin bir çile yerini göstererek burasının kimin olduğunu sordu. Vişvamitra da anlattı: "Bu eskiden yüce ermiş Gautama'nındı. Bu inziva yerinde, karısı Ahalya ile birlikte yıllarca çile doldurdu. Bir gün onun yokluğunu fırsat bilen tanrı İndra, ermiş Gauta-

ma'nın kılığına girerek karısı Ahalya'ya yaklaştı ve onu kendisiyle cinsel ilişki kurması için kandırdı. Kadın, Tanrı İndra'nın oyununa geldi ve onunla birleştikten sonra hemen gitmesini istedi. İndra tam hızlı adımlarla kulübeden çıkıyordu ki bilge Gautama ile burun buruna geldi. İndra utançla başını öne eğdi. Kendi kılığındaki tanrının kabahatini hemen anlayan Gautama, öfkeyle ona beddua etti ve testislerinin düşmesini istedi. O böyle söyler söylemez Tanrı İndra'nın testisleri yere düştü. Ermiş karısına da 'dilerim sen de binlerce yıl bu çile yerinde aç susuz yaşar, bu utanç dolu küllerin üstünde yatarsın' dedi. Ayrıca onu görünmez kıldı ve ancak Rāma buralara ulaştığında görünmezliğinin kalkıp eski bedenine ve durumuna kavuşacağını söyledi.

49- Testisleri düşen İndra, panik içinde Agni'ye, Siddhalara, Gandharvalara ve Çaranalara, erkekliğini geri getirmeleri için yalvardı. Bütün tanrılar koşuşturup bir koç buldular ve onun yumurtalıklarını alıp İndra'ya taktılar... Rāma ve Lakshmana çile yerine girdikleri için Ahalya'nın üzerindeki lanet ortadan kalktı ve kadın görünür hale geldi. Ahalya iki kardeşe, el ve ayaklarını yıkamaları için su getirdi ve onları konukseverlikle ağırladı. Gökten çiçekler yağdı, davullar çaldı, bütün tanrılar ve göksel yaratıklar, namusu temizlenmiş sayılan Ahalya'yı alkışlayıp sevinç gösterileri yaptılar. Çile yerine geri dönen ermiş Gautama da, karısıyla birleşmekten mutlu oldu ve eski çileciliğini sürdürdü. Rāma ise buradan, Mithila'ya olan yolculuğuna devam etti.

50- Vişvamitra'nın başkanlığında kuzeydoğuya doğru ilerleyen topluluk, Mithila kralı Canaka'nın kurban töreni bölgesine vardı ve orada kendilerine temiz bir konaklama yeri seçtiler. Çevrede Veda okuyan birçok Rishi topluluğu vardı. Onların geldiklerini duyan Canaka, aile rahibi Şatananda başta olmak üzere, yanında birçok din

adamı ile oraya geldi ve onlara konukseverlik göstererek 'hoş geldiniz' dedi. Onlara ellerini yıkamaları için su verdi. Ayrıca yiyecek ve içecek sundu. Vişvamitra da Canaka'nın ve yanındaki bütün din adamlarının halini ve hatırını sordu, onları kucaklayıp sevgi gösterdi. Canaka oturması için Vişvamitra'ya bir oturak sundu. Sonra ona, huzurunda kurban törenini başlatacağını bildirdi. Vişvamitra yanındaki iki savaşçı genci onlara tanıttı. Tanrılar gibi güçlü, yakışıklı ve silahlarla donanmış bu gençlerin, güneş ve ayın gökyüzünü aydınlatması gibi bu toprakları aydınlattığını söyledi. Onların Siddhaşrama'daki kötü ruhları nasıl öldürdüklerini, Vişala'da ermiş Gautama ile karısı Ahalya'yı nasıl birleştirdiklerini anlattı. Bunların Daşaratha'nın oğulları olduklarını ve buraya yay germe karşılaşmasına geldiklerini belirtmeden de geçmedi.

51- Ermiş Gautama'nın en büyük oğlu olan, Kral Canaka'nın aile rahibi Şatananda, anne ve babasının tekrar birleştiğini ve bunun Rāma ve Vişvamitra sayesinde olduğunu işitince çok şaşırdı ve çok sevindi. Rāma'ya, Vişvamitra gibi bir önderi ve koruyucusu olduğu için çok şanslı olduğunu söyledi. Sonra Rāma'ya Vişvamitra'yı anlatmaya başladı: "Bu ermiş aslında düşmanlarını yok eden, halkının iyiliği için çalışan dindar bir kraldı eskiden. Brahma'nın oğlu Kuşa, onun oğlu Kuşanabha, onun oğlu Gandhi, onun oğlu da Vişvamitra idi. Kral Vişvamitra güçlü ordusuyla pekçok yer fethetti. Bu fetihler sırasında bir gün ermiş Vasishtha'nın çile yerine geldi. Burası çiçekler ve ağaçlarla kaplı, başka birçok çileci Rishilerin de bulunduğu bir yerdi. Vişvamitra gördüğü bu manzara karşısında kendisini Tanrı Brahma'nın ülkesi Brahmaloka'da sandı.

52- Ermiş Vasishtha, Vişvamitra'ya bitki kökü ve meyve sundu, oturması için bir oturak verdi, onu konuksever-

likle ağırladı. Vişvamitra ve Vasishtha sırayla birbirlerine hal hatır sorup, işlerinin yolunda gidip gitmediğini öğrenmek istediler. Her ikisi açısından işler yolundaydı. Ermiş Vasishtha, Vişvamitra'nın ordusuna da bir şeyler sunmak istedi ve mucizevi inek Şabala'yı çağırdı. İnek Şabala'dan misafirleri için tatlı, tuzlu, acı, ekşi yiyecek ve içecekler hazırlamasını istedi.

53- Çokluk ineği Şabala, kral ve ordusuna her türlü yiyecek ve içeceği sundu. Vişvamitra ve ordusu bu ziyafetten çok memnun kaldı. Çokluk ineğindeki mucizeyi gören kral, yüzbin inek karşılığında onu ermişten istedi. Ermiş milyonlarca bile verse onu veremeyeceğini, onun sahibinden ayrılmaz bir inek olduğunu söyledi. Kral binlerce fil, altınla süslenmiş keçiler, altın kolyeler, yüzlerce altın kaplı arabalar ve atlar önerdiyse de, ermiş Vasishtha, 'çokluk ineği benim ayrılmaz bir parçamdır; o benim canımdır, hayatımdır' diyerek onu krala vermedi.

54- Vasishtha ineği vermeyince, Vişvamitra onu zorla almaya kalkıştı. İnek Şabala ağlamaya başladı ve efendisine 'ne olur beni onlara vermeyin' diyerek onun ayaklarına kapandı. Vasishtha onların, asker olarak kendisinden güçlü olduklarını söyledi. İnek Şabala 'emret sana onları yenecek güç yaratayım' dedi. Ermiş emredince İnek hemen Pahlavalardan, Şakalardan ordular yarattı ve onlar Vişvamitra'nın ordusuyla çarpışmaya başladı.

55- Ermiş daha çok güç isteyince, İstek İneği (Kamadhuk) Kambocaları, Barbaraları ve Yavanaları yarattı. Ayrıca Mleççhaları, Haritaları ve Kirataları da oluşturdu. Vişvamitra'nın güçlü ordusunun eriyip gittiğini gören Vişvamitra'nın yüz oğlu, öfkeyle ermişe saldırdılar. Vasishtha bağırarak onları küle çevirdi. Yenilgiden utanan Vişvamitra, ordusu ve oğulları yok edilmiş haliyle kanatları kopartılmış kuşa döndü. Yönetimi, hayatta ka-

lan tek oğluna bırakıp keder içinde ormana çekildi. Himalaya dağlarında kendine bir çile yeri buldu ve orada tanrı Şiva adına çile çekmeye başladı. Bir süre sonra tanrı Şiva ortaya çıktı, çileciliğinden memnun kaldığı için kendisinden bir istekte bulunmasını istedi. Vişvamitra da tanrıların, ifritlerin ve diğer göksel canlıların kullandığı mistik silahları istedi. Şiva kabul etti ve onları verdi. Silahlarla kendine güvenini yeniden kazanan Vişvamitra, ermiş Vasishtha'nın çile yerine bir baskın düzenledi. Silahları ateşledi ve her yer cayır cayır yandı. Ermişler ve çevrede yaşayan hayvanlar dört bir yana kaçıştılar. Vasishtha'nın çile yeri viraneye döndü. Vasishtha ona 'seni budala, bu yaptığın kötülüğe bir son vereceksin' dedi.

56- Vasishtha'ya Ateş Tanrısı Agni'nin silahını doğrultmuşken Vişvamitra 'dur bakalım dur sen' diye söylendi. Bunun üzerine Vasishtha 'seni değersiz kshatriya, neyin varsa koy ortaya, silahını ve gururunu bugün parçalayacağım senin' diye yanıtladı onu. Agni silahı ateşlendi, ama Vasishtha Brahman sopasıyla onu etkisiz hale getirdi. Sonra Vişvamitra sırasıyla Varuna, Rudra, İndra ve Şiva silahlarını ateşledi. Daha başka birçok göksel ve tanrısal silahı ateşlediyse de Vasishtha sopasıyla bunların hepsini etkisiz kıldı. Bunu gören Vişvamitra, Brahmastra silahını kullandı. Fakat Vasishtha, üç dünyayı titreten bu silahı bile nötralize etmeyi başardı. Bunun üzerine bütün ermişler 'Vişvamitra'yı dize getirdin' diyerek onu övmeye başladılar. Vasishtha, 'bu kshatriyalar yüz karasıdır, asıl güç Brahmanlarındır' diyerek yanıt verdi. 'Bütün silahları sadece şu sopa ile yendim' diye de ekledi.

57- Bu bozgundan sonra iyice kedere gömülen Vişvamitra, baş kraliçesiyle birlikte güney yönüne ilerleyip şiddetli bir çilecilik yaşamını benimsedi. Zamanla Havişpanda,

Madhuşpanda, Dridhanetra ve Maharatha adında dört oğlu oldu. Bin yıl sona erdiğinde Brahma ortaya çıkarak Vişvamitra'ya "yaptığın çilecilik nedeniyle seni kral ermiş (racarshi) olarak kabul ediyoruz" dedi ve sonra en yüksek gök katına geri döndü. Utançdan başı öne eğik duran Vişvamitra, bu iltifatı yeterli bulmayıp yeniden çile doldurmaya başladı. O sırada İkshvāku soyunu yüceltmiş Trişanku adında doğru sözlü bir kral, kurban töreni yaptırıp bu yolla cennete yükseleceğim diye tuttturmuştu. Vasishtha'yı çağırıp isteğini ona iletti. Ermiş bunun olanaksız bir istek olduğunu belirtti. Bunun üzerine kral güneye gitti ve orada Vasishtha'nın çile çeken oğullarını aradı. Ermişin yüz oğlunu orada buldu ve utana sıkıla yaptırtmak istediği kurban törenini onlardan rica etti. Vasishtha'dan sonra İkshvāku soyu için en önemli din adamları olduklarını söyledi.

58- Bilge Vasishtha'nın yüz oğlu krala, budalalık ettiğini, en büyük yol gösterici Vasishtha'nın olmaz dediğinin kendileri tarafından da yapılamayacağını söylediler. Ondan ülkesine geri dönmesini istediler. Kral, 'o zaman ben de başka bir yol gösterici ararım' dedi. Buna bozulan oğullar, ona bir lanette bulunarak, onu en aşağı insanlardan olan bir Çandala haline getirdiler. Kralın rengi karardı, saçları bozuldu, üstündeki mücevherler demire dönüştü. Onun Çandala'ya dönüştüğünü gören ve oraya kadar kendisini izlemiş bulunan vezirleri ve yurttaşları hemen oradan kaçtılar. Kral tek başına Vişvamitra'nın yanına geldi. Çilecilik yapmakta olan Vişvamitra, Ayodhya kralını tanıdı ve başına gelen bu lanetin nedenini sordu. O da Vasishtha ve oğullarının, kurban töreniyle cennete gitmek isteğini reddettiklerini anlattı. Aynı isteğin gerçekleştirilmesini ondan diledi.

59- Vişvamitra, kral Trişanku'ya, iyi niyetinden emin olduğunu ve kendisine yardım edeceğini söyledi. Ülkedeki

bütün Rishileri, Brahmanları, Vasishtha'nın yüz oğlu da dahil olmak üzere, bir araya getirdi. Ancak tüm ermişler, bir Kshatriya'nın bir Çandala için yaptırttığı kurban töreninin geçersiz olacağını söyleyerek itiraz ettiler. Vişvamitra öfkelendi ve hepsine kül olmak, art arda yedi yüz kez doğmak gibi lanetlerde bulundu.

60- Vişvamitra, Çandala görünüşlü İkshvāku soyunun değerli kralı Trişanku'yu, bu bedeniyle cennete göndermekte ısrar etti. Onun öfkesinden korkan diğer ermişler, çaresiz kabul ettiler. Vişvamitra başrahip oldu, diğerleri de görevlerinin başına geçtiler ve kurban törenini başlattılar. Ama tanrılardan hiçbiri törene gelmedi. İyice öfkelenen Vişvamitra, Trişanku'yu kendi ermişlik gücüyle cennete göndermeye çalıştı. Trişanku tam göğe yükselmiş cennete gidiyordu ki, Tanrı İndra ona engel oldu ve geri dönmesini söyledi. Trişanku tam dünyaya geri dönüyordu ki, öfkeli Vişvamitra 'her nerede isen orada dur' diyerek onu durdurdu. Bütün tanrılar ve ifritler, ruhsal önderi tarafından lanetlenmiş birinin cennete giremeyeceğini söylediler. Vişvamitra tanrılara, kralı cennete göndereceğine söz verdiğini, bu sözden dönemeyeceğini söyledi. Bunun üzerine tanrılar, Trişanku'nun gökte kalmasına izin verdiler ve Trişanku yıldızların arasında asılı kalıp tanrılar gibi mutlu oldu.

61- Vişvamitra ve ermişler, güneyden batıdaki Pushkar gölü kenarına gelip orada mesken tuttular ve çileciliklerini sürdürdüler. O sırada Ayodhya kentinin kralı Ambarisha, bir kurban töreni düzenletiyordu. Fakat kurban hayvanını Tanrı İndra'nın çaldığı söyleniyordu. Hayvan esrarengiz bir şekilde kaybolmuştu. Başrahip bundan kralı sorumlu tutuyordu ve hayvanın, kurban töreni başlamadan önce, hemen bulunup getirilmesini istemişti. Kral, binlerce ineği karşılık olarak vererek, kurban hayvanı yerine geçecek bir insan aramaya başladı. Başka

prensliklerde, kasabalarda ve çile yerlerinde atı veya onun yerine geçecek insanı aradılar. Bu sırada Bhrigutunga dağında, karısı ve çocuklarıyla yaşayan Riçika adlı bilge kişinin yanına geldiler. Şanlı kral Ambarisha, bilge Riçika'ya binlerce inek karşılığında oğullarından birisini vermesini teklif etti. Baba, en büyük oğlunu, anne de en küçük oğlunu çok sevdiği için onları krala vermek istemediler. Bunun üzerine ortanca oğlan Şunaşşepa krala 'beni alın' dedi. Şunaşşepa'yı alan ve karşılığında bir sürü altın, mücevher ve binlerce inek veren kral Ambarişa oradan mutlu ayrıldı ve süratle ülkesine geri döndü.

62- Oğlanla birlikte Pushkar gölü kenarına gelen kral, orada dinlendi. Oğlan, çilecilik yapmakta olan dayısı Vişvamitra'yı gördü. Dayısının ayaklarına kapanan oğlan, ona yalvardı ve kendisini ölümden korumasını istedi. Vişvamitra, kendi oğulları içinden Şunaşşepa'nın yerine geçebilecek olup olmadığını sordu. Oğulları buna tepki gösterdi ve bunun 'köpek eti yiyerek kutsal töreni bozmak' gibi kötü bir davranış olduğunu söyleyerek reddettiler. Vişvamitra öfkelendi ve oğullarına bir sürü bedduada bulundu. Sonra Şunaşşepa'ya dönerek, kurban töreni sırasında, bağlandığı ve kurban edilmeye hazırlandığı sırada, öğreteceği duaları İndra'ya ve Vishnu'ya okumasını söyledi. Oğlan da öyle yaptı, öğretilen iki duayı okudu. Tören başlar başlamaz İndra ortaya çıkıp oğlana uzun bir yaşam sağladı. Kral Ambarişa'nın kurban töreni de yerine gelmiş oldu. Vişvamitra da, üç gölden oluşan Pushkar'da çileciliğine binlerce yıl daha devam etti.

63- Bin yılın bitiminde, yaptığı çilecilikten hoşnut kalan tanrılar, Baştanrı Brahma'yı gönderdiler. Brahma Vişvamitra'ya, artık tam bir Rishi (Ermiş) olduğunu bildirdi. Yüce tanrı daha sonra, en yüksek göklerde olan ülkesi-

ne geri döndü. Bir süre sonra Pushkar gölüne, yıkanmak amacıyla göksel peri Menaka geldi. Onu gören Vişvamitra, âşık olmaktan kendisini alamadı ve Menaka'ya 'ey göksel peri, hoş geldin; bu çile yerinde kalarak bu ölümlüyü onurlandırmaz mısın?' diye seslendi. Sonra onunla on yıl beraber yaşadı ve bu süre boyunca çileciliği unuttu. Daha sonra yaptığından büyük utanç duyarak kuzeye, Himalaya dağlarına çekildi. Tutkularını yenmek için çile doldurmak üzere Kauşiki nehri kenarına geldi. Binlerce yıl çile yaşamı sürünce, ondan memnun kalan Tanrı Brahma gene geldi ve ona Maharshi (Büyük Ermiş) ünvanını verdi. Vişvamitra ellerini kavuşturarak, Brahmarshi derecesini vermesi için yalvardı. Brahma ise, bunun için daha çok çalışması gerektiğini söyledi ve ülkesi Brahmaloka'ya geri döndü. Bilge Vişvamitra, kollarını havaya kalkık durumda tutarak, dört yöne ateş yakıp güneş altında durarak, kışın yağmur ve soğuk su altında durarak bin yıl korkunç bir çile doldurdu. Tanrı İndra bu durumdan korktu ve göksel peri Rambha'ya talimat verdi.

64- İndra Rambha'dan, Vişvamitra'yı baştan çıkarmasını istedi ve Aşk Tanrısı'yla birlikte yanında olacağını söyledi. Rambha korka korka ermişe yaklaştı. Kendisini baştan çıkarmaya çalıştığını anlayan Vişvamitra, ona lanette bulunarak taş haline getirdi ve göksel peri Rambha bin yıl taş olarak kaldı. Vişvamitra Brahmanlık derecesine ulaşana kadar kendisini ıslah etmeyi sürdüreceğine, bunun için katı çile doldurup gerekirse bin yıl nefes bile almayacağına yemin etti.

65- Vişvamitra bin yıl daha çile doldurdu. Onun çilecilikle kazandığı güçten bütün tanrılar, ermişler, Gandharvalar, Nagalar, yılanlar, kötü ruhlar korktular. Bu güçle üç dünyayı da yok edebilirdi. O nedenle Brahmā'ya yalvardılar, ona bir lütufta bulunmasını istediler. Brahma gel-

di, Vişvamitra'yı selamladı, onun çileciliğinden memnun kaldığını söyledi. Ermiş, Brahmanlık seviyesine gelmeyi ve herkesin, Vasishtha da dahil, kendisini böyle tanımasını istedi. Tanrılar iki ermişi barıştırdılar. Vasishtha Vişvamitra'ya, tartışmasız bir Brahman Ermiş olduğunu söyledi. İki ermiş dost oldular, tanrılar da geldikleri gibi gittiler". Bütün bunları anlatan Şatananda sustu ve onun anlattıklarını dinlemiş olan kral Canaka sözü aldı. Ermiş Vişvamitra'yı öven sözler söyledi; onun mucizevi yaşamını dinlemeye doyum olmayacağını ama zamanın daralıp dinsel törenin başlamakta olduğunu bildirdi. Ülkesine hoş geldiklerini tekrar söyledi ve 'yarın sabah görüşürüz' diyerek sarayına çekildi. Vişvamitra da, Rāma ve Lakshmana ile birlikte kendisine ayrılan kampa döndü.

66- Sabahleyin, dinsel görevlerini tamamlayan Canaka, soylu Vişvamitra'yı, Şri Rāma ve Lakshmana'yı çağırttı. Onları onurlandırdı ve kendilerine ne gibi bir hizmette bulunabileceğini sordu. Vişvamitra, kral Daşaratha'nın iki oğlunun görkemli yayı görmek istediklerini söyledi. Kral Canaka yayın öyküsünü anlatmaya başladı: "Şimdi benim sorumluluğum altında olan bu yay, Nimi'nin en büyük oğlu kral Devarata'ya tanrılar tarafından emanet edilmişti. Daksha'nın kurban töreninde büyük tanrı Rudra, şaka olsun diye, yayı gerip töreni bozar gibi yaptı. Sonra tanrılara öfkeyle 'kurban töreninde bana düşen payı ayırmadığınız için sizin sevimli kafalarınızı bu yayla koparacağım' dedi. Korkan tanrılar, tanrı Şiva'nın gönlünü aldılar. Bundan memnun kalan Şiva-Rudra, yayı onlara hediye etti. Onlar da onu, güvendikleri atamız Devarata'ya teslim ettiler. Bundan kısa bir süre sonra ben, sabanla toprağı sürerken, sabanın toprakta açtığı izden, herkesin bildiği Sītā adındaki kız bebeğin doğumuna tanık oldum. Topraktan çıkan kızım

zamanla büyüdü. Bir rahimden çıkmamış olan bu kızı, uygun birisiyle evlendirmek üzere, ben büyüttüm. Krallar ülkenin her yerinden gelip onu eş olarak istediler ama ben vermedim. Onlara, onun yiğit bir kişiye verileceğini söyledim. Onlar da yiğitliklerini sınamaya Mithila'ya geldiler. Bu meraklı prenslerin önüne Şiva'nın yayını koydum. Onu havaya kaldırmayı bile beceremediler. Bu yüzden onları geri çevirdim. Buna kızan krallar Mithila'yı kuşattılar. Kendilerini aşağıladığımı düşünerek bu şehre zarar vermek istediler. Oniki ay içinde bütün stoklarım tükendi. Kendimi çok zavallı hissettim. Tanrılara yalvardım, imdadıma onlar yetişti. Ordularıyla bu kralları dört bir yana dağıttılar. Şüphesiz bu kutsal yayı Rāma ve Lakshmana'ya gösteririm, ey doğru sözlü bilge kişi! Eğer Rāma bu yayı gerebilirse, ben de Sītā'yı ona eş olarak vereceğime söz veririm".

67- Canaka'nın anlattıklarını dinleyen bilge Vişvamitra, ondan yayı Rāma'ya göstermesini istedi. Kral Canaka, memnuniyetle, vezirlerine göksel yayı getirmeleri emrini verdi. Vezirler şehre gidip yayı aldılar ve başlarının üstünde şehir dışına getirdiler, Mithila kralı Canaka'nın önüne koydular. Canaka 'bu mükemmel yayı nice güçlü krallar geremediler; ne tanrılar, ne ifritler, ne de diğer göksel yaratıklar geremediler' dedi ve Vişvamitra'dan onu iki kardeşe göstermesini istedi. Ermiş onlara, yaya bakmalarını söyledi. Rāma onu eline almak istedi. Kral ve ermiş bunu onayladılar ve Şri Rāma yayı kucaklayıp kaldırdı. Binlerce kişinin ortasında yayı kolayca gerdi. Yay ortadan ikiye ayrıldı. Gökgürültüsü gibi müthiş bir ses koptu. Herkes hayretle bakakaldı. Kral Canaka ermiş Vişvamitra'ya, 'Daşaratha'nın oğlu Rāma'nın yiğitliğini gözlerimle gördüm; canımdan çok sevdiğim kızım Sītā'yı, sözümde durarak, bugün Rāma'ya veriyorum', dedi. Sonra Ayodhya'ya elçiler gönderip, kral Daşarat-

ha'yı getirtmek istediğini söyledi ve bunun için gerekli emirleri verdi.

68- Elçiler üç gün üç gece yol alıp Ayodhya'ya vardılar. Bir tanrı gibi gözüken yaşlı kral Daşaratha'ya Canaka'nın mesajını ilettiler. Kral Canaka, kızını Rāma'ya eş olarak verdiğini ve töreni onurlandırması için Kral Daşaratha'dan beraberindekilerle birlikte Mithila'ya gelmesini rica ediyordu. Bu habere çok memnun olan Daşaratha, danışman Brahmanları Vasishtha ve Vamadeva ile diğer danışmanlarına hazırlanmalarını, ertesi sabah yola çıkacaklarını söyledi.

69- Akşamleyin Kral Daşaratha, en güvendiği danışmanı Sumantra'ya emirler verdi. Hazineden değerli hediyeler almasını, orduyu ve kendi arabasını hazırlamasını, Vasishtha, Vamadeva, Cabali, Kaşyapa, Markandeya ve Katyayana'nın da hazırlanmasını söyledi. Dört gün süren bir yolculuktan sonra Videha ülkesine vardılar. Kral Canaka Daşaratha'yı sevgi ve saygıyla karşıladı. Daşaratha da Canaka'ya memnuniyetlerini bildirdi. Her iki taraf da mutluluk içinde geceyi geçirmek üzere çekildiler. Rāma ve Lakshmana, babalarının ayaklarına dokunup saygılarını belirttiler. Onlarla gurur duyan babaları Daşaratha da huzurlu bir gece geçirdi. Kral Canaka da, kızları Sītā ve Urmila'yı evlendireceği için sevinç içindeydi.

70- Rishilerin gece yaptırttığı törenler bitip de sabah olduğunda Canaka, aile rahibi Şatananda'ya şu emri verdi: 'Benim, cennet gibi ülkesi Sankaşya'da yaşayan Kuşadhvaca adlı, anlı şanlı, değerli kardeşimi de bu mutlu evlilik törenine çağırın'. Haberciler hemen gittiler ve Kuşadhvaca'ya ağabeyinin davetini ulaştırdılar. Kuşadhvaca hemen ağabeyinin davetine uyup yanına geldi; iki kardeş kucaklaştılar ve baş danışmanlarından biri olan Sudamana'dan, Kral Daşaratha'yı, oğullarını ve

beraberindeki danışmanları yanlarına getirmesini istediler. Sudamana gidip bunu iletti. Daşaratha ve beraberindekiler Canaka'nın yanına geldiler. Kral Daşaratha, her türlü konuyu bilen, güçlü ermiş Vasishtha'nın konuşacağını söyledi. Vasishtha sözü aldı ve İkshvāku soyunun soy listesini vererek, bu soydan övgüyle söz etmeye başladı: 'Görünmez Tanrı Brahma'dan bilge Mariçi doğmuştu; onun oğlu Kaşyapa idi. Kaşyapa'dan Vivasvan, ondan Manu doğmuştu. İkshvāku Manu'nun oğluydu. Bu kişi, Ayodhya'nın ilk hükümdarıydı. İkshvāku'nun oğlu Kukshi, onun oğlu ise Vikukshi idi. Vikukshi'nin oğlu Bana, onun oğlu Anaranya, onun oğlu Prthu, onun oğlu da Trişanku idi. Dhundhumara Trişanku'nun oğluydu. Ondan, soylu Yuvanaşva, ondan da kral Mandhata ortaya çıkmıştı. Onun oğlu Susandhi idi. Susandhi'nin iki oğlu vardı: Dhruvasandhi ve Prasenacit. Dhruvasandhi'nin oğlu ünlü Bharata idi. Ondan Asita doğdu. Düşmanları onu rahat bırakmadı ve bu kral sürgüne gitmek zorunda kaldı. Himalayalarda iki karısıyla birlikte yaşarken, bir süre sonra yaşama veda etti ve geride hamile iki kadın bıraktı. Bunlardan biri diğerini zehirleyip çocuğun doğmasını engellemek istedi. Ermiş Çyavana'nın yardımıyla zehirlenen eş, gene de çocuğunu doğurdu. Çocuk, zehirle birlikte doğan Sagara idi. Sagara'nın oğlu Asamanca, onun oğlu Amşuman, onun oğlu Dilipa, onun oğlu da Bhagiratha idi. Bhagiratha'dan Kakutstha, ondan da Raghu ortaya çıktı. Raghu'nun oğlu, şanlı Pravriddha idi. Bu, Vasishtha'nın lanetiyle bir cadıya dönüştüğünden, Benekli Ayak anlamında Kalmaşapada diye de bilinirdi. Ondan Şankhana, ondan da Sudarşana doğdu. Sudarşana'dan Agnivarna, ondan Şighraga, ondan Maru, ondan Praşuşruka, ondan Ambarişa doğdu. Ambarişa'nın oğlu kral Nahusha, onun oğlu Yayati idi. Nabhaga Yayati'nin oğluydu,

onun oğlu Aca, onun oğlu da burada iki oğlu Rāma ve Lakshmana ile birlikte bulunan Daşaratha idi. Şimdi ben, Kral Daşaratha'nın adına, bu dindar, doğru sözlü ve İkshvāku soyunun yiğit iki genci için sizin değerli kızlarınızı istiyorum. Onları eş olarak verir misiniz?'

71- Vasishtha konuşmasını bitirince Canaka, saygıyla ellerini kavuşturarak konuşmaya başladı: 'Bir kız verme aşamasında soy kütüğünü mutlaka saymak gerekir. Bizim soy kütüğümüz de şöyle: Yaptıklarıyla üç dünyada da ünlenen, dindar, güçlü ve kutlu kral Nimi vardı bir zamanlar. Onun oğlunun adı Mithi idi. Mithi'nin oğlunun adı, ilk Canaka adını taşıyan Canaka idi. Ondan Udavasu doğdu, ondan da Nandivardhana. Onun oğlu Suketu idi. Suketu'nun oğlu kral Devarata, Brihatratha diye bilinirdi. Bunun oğlu Mahavira, onun oğlu Sudhriti, onun da oğlu dindar Dhrishtaketu idi. Onun oğlu Haryaşva, onun oğlu Maru idi. Maru'nun oğlu Pratindhaka, onun oğlu kral Kirtiratha idi. Kirtiratha'nın oğlu Devamidha, onun oğlu Vibudha, onunki Mahidhraka, onun da oğlu güçlü kral Kirtirata idi. Sonra Maharoma onun oğlu olarak doğdu. Ondan da dindar Svarnaroma doğdu. Ondan Hrasvaroma doğdu ve biz de kardeşim Kuşadhvaca ile beraber onun oğulları olarak doğduk. Babam, büyük olduğum için beni tahta çıkardı, kendisi ormana çekildi. Yaşlı babam öldü ve tüm yük benim omuzlarıma yıkıldı. Kardeşim Kuşadhvaca ile beraber sevgi ve güven içinde yaşarken, Sankaşya ülkesinin kralı Sudhanva geldi ve Mithila'yı kuşattı. Benden hem Şiva'nın yayını hem de kızım Sītā'yı istedi. Ben de vermedim. Teketek dövüş yaptık ve onu öldürdüm. Onun yerine Sankaşya ülkesine kardeşim Kuşadhvaca'yı kral yaptım. Ben ve kardeşim size kızlarım Sītā ile Urmila'yı gelin olarak vermeyi seve seve isteriz. Rāma Sītā'yı kazanmıştı, Urmila'yı da Lakshmana eş olarak alsın. Rā-

ma ve Lakshmana eve dönüş törenlerine (samavartana) başlasınlar, evlilik töreninden sonra kızları alıp gitsinler. Ölmüş atalar için de Nandişraddha töreni yapılsın.

72- Kral Canaka konuşmasını bitirince, iki büyük ermiş, Vasishtha ve Vişvamitra, birlikte İskhvaku ve Videha soylarının büyüklüğünü övdüler. Sītā'nın Rāma için, Urmila'nın da Lakshmana için ne kadar uygun olduğunu söylediler. Ayrıca Canaka'dan, kardeşi Kuşadhvaca'nın iki kızını, Daşaratha'nın diğer iki oğlu Bharata ile Şatrughna'ya istediler. Canaka da bunun uygun olacağını söyleyip kabul etti. Böylece dört prensin dört prensesle aynı gün evlenmesi kararlaştırıldı. Kral Canaka, iki ermişin ve Daşaratha'nın hizmetkârı olduğunu, Mithila ve Ayodhya kentlerinin kardeş kentler olduğunu söyledi. Daşaratha da, Canaka ve Kuşadhvaca'nın çok erdemli ve bilge kardeşler olduğu yönünde övgülerde bulundu. Sabahleyin dört gencin kafaları traş edilerek samâvartana töreni başlatıldı. Oğullarını çok seven Daşaratha, Brahmanlara yüzlerce, binlerce inek armağan etti. Kral, başları traşlı çocuklarının arasında Tanrı Brahma gibi parlıyordu.

73- Kral Daşaratha töreni başlattığı sırada, Kekaya krallığından tören için, Bharata'nın dayısı Yudhacit çıkageldi. Daşaratha onu en iyi şekilde ağırladı. Gece bitip de sabah olduğunda Daşaratha, evlilik töreni için hazırlanmış büyük çadıra gitti. Vasishtha ve diğer ermişlerle damatlar hazırdılar. Gençlerin üstünde düğün giysileri ve çeşitli mücevherler vardı. Çadırın ortasında bir kurban sunağı hazırlanmıştı. Çevresi sandal yağı ve çiçeklerle süslenmişti. Ermiş Vasishtha kutsal metinleri okuyarak adaklar sunuyordu. Sītā da mücevherlerle süslenmiş olarak kurban ateşinin yanında, Rāma'ya karşıt yönde oturmuştu. Canaka Rāma'ya şöyle söyledi: 'Kızım Sītā kutsal görevlerini yerine getirmekte senin yardımcındır.

Onun elini tut ve eşliğe kabul et. O her zaman kocasına bağlı olan ve bir gölge gibi seni izleyecek olan bir kızdır. Her şey dilediğinizce olsun!' Canaka bunları söyledikten sonra elindeki suyu Rāma'nın eline verdi ve bu arada kutsal metinler okumayı ihmal etmedi. O sırada göksel davulların sesi duyuldu ve tanrılar gökten çiçek yağmuru yağdırdılar. Canaka kızı Sītā'yı Rāma'ya bu şekilde verdikten sonra, sevinçle Lakshmana'ya seslendi: 'Lakshmana buraya gel, sana da Urmila'yı vereyim! Vakit kaybetmeden hemen elini tut'. Daha sonra Canaka, Bharata ile Mandavi'yi, Şatrughna ile de Şrutakirti'yi evlendirdi. Dört kral oğlu, evlendikleri kral kızlarının ellerinden tuttular, kurban ateşinin çevresinde döndüler. Sunağın, Canaka'nın ve ermişlerin de çevresinde dönen evli çiftler, gerektiği biçimde töreni tamamladılar. Gökten müzik sesleri geldi, çiçekler boşandı. Göksel periler dans edip şarkılar söylediler. Çiftler, kutsal ateşin çevresinde üç kez daha döndüler, sonra Raghu soyunun incileri, eşleriyle birlikte çadırlarına çekildiler. Kral, misafirler ve Rishiler de onları oraya kadar geçirdiler.

74- Gece bitip de Daşaratha ile Vişvamitra'nın dönüş yolculuğu başlayacağı sırada, Mithila kralı Canaka, onlara yüklü bir çeyiz verdi. Bu çeyizin içinde binlerce inek, ipek elbiseler, birinci sınıf halılar, filler, atlar, at arabaları, piyade askerler, kadın hizmetçiler, altın, gümüş ve mücevherler vardı. Daşaratha bunları memnunlukla alıp, oğullarıyla birlikte Ayodhya'ya doğru yolculuğuna başladı. Yolda ilerlerlerken kuşların korkunç çığlıkları duyuluyordu. Bu kötü bir işaretti. Öte yandan Daşaratha'nın sol tarafından bir geyik hızla geçmişti. Bu da iyi bir işaretti. Kral tedirgin oldu ve ermiş Vasishtha'ya bunun ne anlama geldiğini sordu. O da yakınlarda büyük bir tehlikenin bulunduğunu, ama geçiştirile-

ceğini söyledi. Çok geçmeden ağaçları yerlerinden söken müthiş bir fırtına koptu. Güneş kayboldu ve hava karanlıklaştı. Daşaratha'nın tüm ordusu şaşkınlık içinde kaldı. Ermiş, kral ve oğulları ise dikkatle bakıyorlardı. Karanlığın içinden, Kshatriyaların baş düşmanı Paraşurama çıktı. Görünüşü Kailasa Dağı gibi erişilmez, kıyamet ateşi gibi öldürücüydü. Sağ omuzunda bir balta, sol omuzunda ise yay ve elinde tuttuğu oklarla, ifrit Tripura'yı öldüren Tanrı Şiva'ya benziyordu. Paraşurama'yı gören, başta Vasishtha olmak üzere, tüm Brahmanlar ve ermişler bir araya toplanıp tapınmaya ve çileciliğe başladılar. Onun geçmişte Kshatriyaları topluca katlettiğini, ama şimdi öyle yapmayacağını konuşup ona 'Rāma, hey Rāma' diye seslendiler. Ermişler tarafından onurlandırılan Camadagni oğlu Paraşurama, Daşaratha oğlu Rāma'ya şunları söyledi:

75- 'Ey Daşaratha'nın kahraman oğlu Rāma! Yayı mucizevi bir şekilde nasıl gerdiğini duydum. Onu kırdığını da biliyorum. Bunu duyar duymaz başka bir kutsal yay alıp buraya geldim. Bir okla birlikte babam Camadagni'den almış olduğum bu yayı da ger de senin yiğitliğini göreyim'. Paraşurama'nın bu meydan okumasından ürken Daşaratha, ona bir çileci, bir Brahman olarak dünyasal işlere bağlı olmaması gerektiğini, eğer oğlu Rāma ölürse hepsinin ölmüş sayılacağını söyledi ve onu yatıştırmaya çalıştı. O ise bu sözleri duymazlığa geldi ve Rāma'dan, elindeki, kırdığı Şiva yayına denk olan Vishnu yayını kırmasını istedi. Ayrıca bir zamanlar Tanrı Brahma'ya Şiva'nın mı yoksa Vishnu'nun mu güçlü olduğunu sorduklarını, iki tanrı arasındaki savaşı Vishnu'nun kazandığını, Şiva'nın öfkesinden kendi yayını Videha soyundan Kral Devarata'ya verdiğini, Vishnu'nun da Bhrigu soyundan Riçika'ya verdiğini söyledi. Riçika da yayı Paraşurama'nın babası Camadagni'ye vermişti. Onun bir

Kshatriya olan Arcuna tarafından insafsızca öldürülmesi yüzünden, gördüğü her yerde Kshatriyaları öldürmüştü. Yayı bilge Kaşyapa'ya verdi, sonra Mahendra Dağı'na çekilip çile yoluyla büyük ruhsal güçler kazandı. Şimdi Rāma'yı düelloya davet ediyordu: 'Bu yaya bu oku yerleştirerek ger bakalım' dedi.

76- Rāma yayı eline aldı, ipini gerdi ve oku ipe yerleştirdi. Rāma 'bir Brahman olduğun için ve Vişvamitra babanın dayısı olduğu için bunu sana fırlatmıyorum' dedi. Ama yayı ve oku öylece üzerine doğru tuttu. Tüm tanrılar, ermişler ve göksel canlılar merakla ve hayretle baktılar. Paraşurama da donup kalmıştı. Derken Paraşurama iddiasından vazgeçti ve Mahendra Dağı'na geri döndü. Bütün tanrılar Rāma'yı övdüler.

77- Paraşurama gittikten sonra Şri Rāma yayı, gücü ölçülemez olan Tanrı Varuna'ya verdi. Sonra ordunun Ayodhya'ya doğru ilerlemesi için istekte bulundu. Babası Daşaratha, oğlunun başını sevgiyle koklayıp bu isteği kabul etti ve ordusuna emir verdi. Ayodhya halkı, her yeri bayraklarla süslemiş halde, coşkuyla krallarını ve ordularını karşıladı. Kral, evine dönmenin huzuru içinde, yanında gelinleri ile, eşleri Kausalya, Sumitra ve Kaikeyī ve diğer kraliçeler tarafından karşılandı. Sītā ve Urmila ile Kuşadhvaca'nın kızları (Mandavi ve Şrutakirti) sarayda, kendilerine ayrılan yerlere yerleştirildiler. Silah kullanmayı iyice öğrenmiş ve evlenip saraya dönmüş olan prensler de arkadaşları ve akrabalarıyla birlikte yaşamlarını sürdürdüler. Bir süre sonra bir gün, Daşaratha, Kaikeyī'den olma oğlu Bharata'ya, Kekaya kralının oğlu ve Bharata'nın dayısı Yudhacit'in, onu kendi babasının ülkesine götürmek üzere geldiğini söyledi. Bharata da, Şatrughna ile birlikte bu ülkeye gitmek üzere yola çıktı. Ayodhya da kalan Rāma, babasına ve

Brahman danışmanlarına gerek bırakmadan ülkeyi yönetmeye başladı. Halk da onun yönetiminden memnundu. Rāma, karısı Sītā ile aylarca mutlu yaşadı. Bir tanrıça gibi güzel olan Sītā kocasının kalbinde taht kurmuştu. İkisi birlikte, Tanrı Vishnu ile Tanrıça Şri (Lakshmi) gibiydiler.

II

Ayodhyā Kāṇḍa



1- Bharata ve Şatrughna, dayıları Yudhacit ile birlikte, annelerinin büyük babasının evinde yaşamaya başladılar. Burada her istekleri karşılanmasına rağmen, yaşlı babaları Daşaratha'yı düşünmeden edemiyorlardı. Daşaratha için dört oğlu da, bir bedenden çıkan dört kol gibi, aynı değerdeydi. Ama Şri Rāma biraz daha değerliydi, çünkü o, şımarık Rāvana'yı ortadan kaldırmaya gelmiş Tanrı Vishnu idi. Kraliçe Kausalyā oğlu Rāma ile birlikte, Tanrıça Aditi ile oğlu İndra'ya benziyordu. Rāma'nın fiziksel güzelliği büyüleyiciydi. Yumuşak bir ses tonuyla konuşur, asla yalan söylemezdi. Her zaman merhametli, dürüst ve duyularına hâkim bir kişiydi. Genç, sağlıklı ve sağlamdı. Her türlü bilgiyi, Vedaları, kutsal dua ve söz verme yöntemlerini bilirdi. Alçakgönüllü, çalışkan ve insanlara yardımdan hoşlanan biriydi. Dindarları tanımakta uzmandı. Nerede şiddet uygulanacağını iyi bilirdi. Sanskrit ve Prakrit dillerini iyi kullanır-

dı. Sanatın her dalıyla ilgiliydi. At ve fil eğitmekte ve onlara binmekte uzmandı. Yay ve ok kullanma sanatını çok iyi bilirdi. Karşılıklı dövüşte, karşısında ne tanrılar ne de ifritler durabilirdi. Kıskançlık ve şımarıklık nedir bilmezdi. Bu özellikleriyle sadece Ayodhya'da değil üç dünyada bile sevilirdi. Sabırda Toprak Ana'nın eşi gibi, bilgelikte Tanrı Brihaspati gibi, yiğitlikte de Tanrı İndra gibiydi. Güney Tanrısı Surya gibi halkını aydınlatırdı. Daşaratha, oğlu Rāma'yı, kendi sağlığında nasıl tahta çıkaracağını düşünürdü. Bu, yaşlı kralın hayatta en çok istediği şeydi. Rāma'yı kral yaptıktan sonra bu dünyadan göç etmek istiyordu. Daşaratha onu kendi yerine geçirmeye karar verdi. Danışmanlarının kehanetlerine baş vurdu. Sonra ülkenin her yanına haber salıp bütün kralları, oğlunun taç giyme törenine çağırdı. Ama telaştan Kekayaların kralını ve Kral Canaka'yı davet etmeyi unuttular. Onlar bu haberi sonradan öğreneceklerdi. Tüm krallar geldiler ve Daşaratha'nın çevresinde oturdular.

2- Daşaratha toplanmış olan krallara "ülkeyi dört bir yandan nasıl koruduğunu, bugüne kadar bütün İkshvāku kralları gibi elinden geldiğince yönettiğini, ama artık yaşlandığını, yerine en büyük oğlu Rāma'yı tahta geçirmek istediğini, bunun halk için de iyi olacağını ve taç giyme törenini yarın sabah yapacağını" söyledi. Oradaki krallara ve Brahmanlara düşüncelerini sundu. Onlar da Rāma'yı överek, bunun çok uygun olacağını söylediler ve taç giyme töreninin bir an önce yapılmasını istediler.

3- Daşaratha tören için her türlü hazırlığın yapılmasını, baş danışmanları olan Vasishtha, Vamadeva ve diğer Brahmanlara buyurdu. Vasishtha da Sumantra'dan rica etti. Çiçekler, yiyecekler, içecekler, elbiseler, ilaçlar, süsler, silahlar, atlar, filler ve tüm ordu tören için hazırlan-

dı. Krallar gelip kendilerine ayrılan yerlere oturdular. Daşaratha oğlu Rāma'ya altın kaplı bir koltuk uzattı ve oturmasını istedi. Sonra ondan, ertesi gün krallık vekaletini almasını rica etti. Halkını ve ülkeyi çok iyi yöneteceğinden emin olduğunu söyledi. Haberi duyan Rāma'nın arkadaşları, hemen koşup bu haberi annesi Kausalyā'ya duyurdular. Rāma babasını selamlayıp kendi dairesine çekildi. Bütün yurttaşlar da kendi evlerine döndüler ve bu taç giyme töreninin kazasız belasız yerine gelmesi için tanrılara dua ettiler.

4- Akşamleyin Daşaratha, danışmanı Sumantra'dan Rāma'yı çağırmasını istedi. Sumantra gitti ve Rāma'yı çağırdı. Rāma babasının yanına yaklaştığında Daşaratha onu kucaklayıp bağrına bastı. Sonra ona, ertesi sabaha kadar rahat uyumasını, arkadaşlarının kendisini korumasını, töreni engelleyecek bir uğursuzluğun ortaya çıkmamasını öğütledi. 'Bharata buradan uzakta iken kral vekilliğini alman iyi olacak' dedi. Sonra oğlunu bıraktı. Rāma kendi dairesine doğru giderken, birden annesinin bulunduğu daire yönüne döndü ve onu, ipek giysiler içinde, tanrısına tapınırken buldu. Rāma'nın oraya geldiğini işiten Sumitra da oğlu Lakshmana ile birlikte oraya geldi. Rāma annesine, yarın babasının kendisine taç giyme töreni yapacağını, bu akşam Sītā ile birlikte oruç tutacaklarını, kendileri için dua etmesini söyledi. Kausalyā çok sevindiğini belirterek sevinç gözyaşları döktü. Rāma, kardeşi Lakshmana'ya dönerek 'gel bu toprakları birlikte yönetelim Lakshmana, sen benim ikinci canımsın' dedi. Sonra Rāma, Sītā ile birlikte kendi dairesine döndü.

5- Daşaratha, baş rahip Vasishtha'dan, gidip Rāma ile Sītā'nın oruç tutup tutmadıklarına bakmasını istedi. Bu, onların iyiliği için şarttı. Vasishtha bir arabaya bindi ve Rāma'nın dairesine ulaştı. Vasishtha Rāma'ya, geceyi

Sītā ile birlikte oruç tutarak geçirmesi gerektiğini hatırlattı ve yarın babasının, tıpkı eski krallar olan Nahusha'nın oğlu Yayati'ye taç giydirmesi gibi, taç giydireceğini söyledi; sonra oradan ayrıldı. Rāma'nın sarayı, neşeli kuşların cirit attığı bir göle benziyordu. Ayodhya'ya Rāma'nın törenini görmek için akın akın insanlar geliyordu. Vasishtha kralın yanına döndü, kral toplantısını iptal edip kendi dairesine çekildi.

6- Rāma çeşitli dualarla Tanrı Vishnu'ya tapındı. Sonra Sītā ile birlikte oruç tuttu. Ayodhya halkı caddeleri, dükkânları, meydanları ve tapınakları renkli bezler ve bayraklarla süslemişlerdi. Halk, yaşlılığını ileri sürerek oğluna taç giydirecek olan soylu Daşaratha'ya övgüler yağdırıyor ve 'çok yaşa' diye bağırıyordu. Kente, töreni görmek için akın akın insanlar gelmeye devam ediyordu. Ayodhya, hareket ve gürültüden, capcanlı bir görünüm sunuyordu.

7- Bu sırada, sarayın en yüksek katına bir rastlantı eseri çıkmış olan Kraliçe Kaikeyī'nin kambur hizmetçisi Manthara, Ayodhya kentindeki hareketliliği şaşkınlıkla izliyordu. Her yer çiçekler ve bayraklarla süslenmişti ve her yerden dua sesleri, müzik sesleri ve hoş kokular geliyordu. Manthara orada duran Rāma'nın sütninesinden yarın yapılacak olan taç giyme törenini işitti ve müthiş öfkeye kapıldı. Hemen gidip haberi hanımı Kaikeyī'ye yetiştirdi. Kaikeyī hizmetçisi Manthara'ya, kendisini çok üzgün gördüğünü söyleyince, hain kambur şöyle dedi: "Siz bir kral kızı ve bir kral karısısınız. Kocanız size tatlı, fakat boş sözler söylüyor. Diğer karısı Kausalyā'yı memnun eden bir iş yapıyor. Oğlunuz Bharata'yı uzaklara gönderdi ki, oğlu Rāma'yı rahat rahat tahta çıkarabilsin. Ey kraliçem, yarın sabah Rāma taç giyecek. Üzüntümün nedeni budur". Kraliçe Kaikeyī "İlahi Manthara, bu çok sevindirici bir haber, benim için Rāma da

Bharata da birdir, bunda ne var ki" diye karşıladı bu haberi.

8- Hanımının ilgisizliği karşısında kambur hizmetçi Manthara konuşmasını sürdürdü: "Akılsız hanımım, nasıl bir keder okyanusuyla çevrelendiğinizin farkında bile değilsiniz. Üvey oğlunuz Rāma bir düşmandır. Rāma, krallıkta hak sahibi olan Bharata'dan her zaman korkar. Rāma'yı izleyen Lakshmana ve Bharata'yı izleyen Şatrughna yaşça ikisinden küçükler. Yarın Rāma'ya krallık tacı takılırken siz Kausalyā'nın yanında hizmetçi gibi kalacaksınız. O ise dünyanın yöneticisi olacak. Oğlun da Rāma'nın hizmetçisi olacak!" Hizmetçisini dinleyen Kaikeyī ona pek önem vermedi ve Rāma'yı öven sözler söylemeye başladı: "Şri Rāma doğru sözlü, disiplinli, üstelik de prensler içinde en büyük olandır. O, kardeşlerine bir baba gibi yaklaşır. Kıskançlığa gerek yok ey Manthara! Rāma'nın tahta çıkması demek, Bharata'nın da tahta çıkması demektir". Manthara hanımının gerçeği göremediğini yineledi. Rāma tahta çıkınca Bharata'nın krallıktan dışlanacağını, Rāma'nın Bhahata'yı sürgüne göndereceğini, hatta onu öldürteceğini söyledi. O nedenle Rāma'nın saraydan uzaklaştırılıp ormana gönderilmesinin çok yerinde olacağını belirtti. Manthara, kraliçe Kaikeyī'ye, oğlu Bharata'yı korumak zorunda olduğunu söyledi. Kamburun son sözleri oldukça etkili oldu.

9- Öfkeden yüzü kıpkırmızı olan Kaikeyī, "hemen Rāma'yı ormana sürgün etmeli, yerine de oğlum Bharata'yı tahta geçirmeliyim" dedi. Manthara ona akıl verdi: "Hani bir keresinde kocanız Daşaratha, Tanrı İndra ile birlikte güney yönünde ifritlerle çarpışmaya girmişti. Yanında sizi de götürmüştü. Savaş sırasında yaralanmıştı ve siz de onu güvenli bir yere çekip kurtarmıştınız. O sizden iki isteğinizi yerine getirmek istediğini söylemişti, siz de

yeri gelince isterim demiştiniz. Şimdi kocanızdan verdiği sözü yerine getirmesini isteyin; yani Rāma'yı sürgüne göndersin ve Bharata'yı tahta çıkarsın. On dört yıl için sürgüne giderse, bu süre zarfında Bharata da halkına kendini sevdirir, kabul ettirir. Şimdi gidip kralın önünde surat asın, kendinizi yerlere atın. Siz onun sevgili karısısınız, size karşı ilgisiz kalamaz. Ne istediğinizi sorduğunda, ona bu iki isteğinizi söyleyin. Rāma'yı on dört yıllığına ormana sürgüne göndermesini ve Bharata'yı tahta çıkarmasını belirtin. Bu sürgün sırasında Rāma gözden düşüp unutulacak, Bharata da düşmansız bir hükümdar haline gelecektir. Rāma sürgünden dönse bile oğlunuz iç ve dış dostluklarla durumunu güçlendirmiş olacaktır". Kamburun sözleri Kaikeyī'nin aklına yattı ve içine su serpti. Ona övgü dolu sözler söyledi. "Biraz kambursun, ama çok güzel bir insansın" dedi. Mantharа vakit geçirmeden planı uygulamasını yineledi. Kaikeyī iyice telaşlanmıştı; üstünü başını dağıttı, mücevherlerini yerlere saçtı. Kendini, gökten yere düşmüş bir Kinnara kadını gibi yere attı.

10- Daşaratha, Rāma'nın taç giyme törenini haber vermek için Kaikeyī'nin odasına geldi. Onu orada göremeyince panikledi. Oda hizmetçisi, hanımının bulunduğu yeri krala tarif etti. Yaşlı kral, aklı karışmış halde gitti ve sevgili karısını yerde yatar durumda buldu. Ona "neden tozlu yerlerde çılgınlar gibi yatıyorsun?" dedi ve "şu gördüğün bütün yeryüzü benimdir, sana istediğini vereyim, söyle, derdin kederin nedir?" diye sordu.

11- Kaikeyī, kendisini çok seven kocasına şu yanıtı verdi: "Beni birisi incitmiş değil, sadece istediğim bir şey var, bir sözün yerine gelmesi". Kral Daşaratha karısı Kaikeyī'ye, kendisini canından çok sevdiğini, her isteğini yerine getireceğini söyleyince, Kaikeyī ölümcül isteğini belirtti: "Hani sen bana tüm tanrıların ve kötü ruhların

huzurunda, seni kurtardığım zaman bir söz vermiş, istediğim iki şeyi yapacağını söylemiştin. İşte şimdi senden, benim Bharata'mı tahta geçirmeni ve Rāma'yı on dört yıllığına ormana sürgüne göndermeni istiyorum. Bunu çok istiyorum; hemen bugün Rāma'nın ormana gidişini görmek istiyorum. Siz krallar kralı olarak verdiğiniz sözde durmalısınız".

12- Kaikeyī'nin zalimce isteğini duyan kral, rüya gördüğünü sandı ve geçici olarak bilincini kaybetti. Bilinci yerine geldiğinde büyük bir keder içine girdi. Kral, Rāma'yı çok sevdiğini, onun krallık görevini Bharata'dan daha iyi yapacağını, zavallı Rāma'nın korkunç ormanda zorluklar içinde yaşayacağını, bu kadar insafsız olmaması gerektiğini söyledi ve Kaikeyī'nin ayaklarına kapanıp bu isteğinden vazgeçmesi için yalvardı. Ama kraliçe Kaikeyī 'eğer Rāma tahta geçerse hemen bugün zehir içip kendimi öldürürüm' diyerek kralı tehdit etti. Bu korkunç istek karşısında kral, Rāma'nın adını söyleyerek bir ağaç gibi yere yıkıldı ve hareketsiz öylece kala kaldı. Sonra yine karısına yalvardı. Bharata'nın erdemli bir çocuk olduğunu, bu isteği kabul etmeyeceğini söyledi. 'Ben Kausalyā'ya ne derim?' dedi. 'Beni bir avcının bir geyiği öldürmesi gibi öldürüyorsun' dedi. 'Karısının sözüyle hareket ediyor diyecekler' dedi. Ama ne dediyse boşa gitti, Kraliçe Kaikeyī ihtirasından asla vazgeçmedi.

13- Kral Daşaratha, oğlu Rāma'yı sürgüne nasıl göndereceğini düşünüp üzüntüsünden kahroldu. Kaikeyī'ye tekrar tekrar yalvardı, ama taş kalpli kadın kesinlikle razı olmadı ve iki isteğinde de ısrar etti.

14- Kral Daşaratha, üzüntüden bilinçsizce yere oturmuş öylece boş boş bakarken Kaikeyī, kendisine verdiği sözleri tutması gerektiğini, eski kralların hiçbirinin sözlerinden dönmediklerini, eğer dönerse onursuzluk yapmış olaca-

ğını söyledi ve kendisini öldüreceğini de yineledi. Kral karşı çıkışlarını sürdürdü. Bu sırada Vasishtha tören hazırlıklarının tamamlandığını, kralın gelmesi gerektiğini söyledi ve Sumantra'dan onu çağırmasını istedi. Sumantra kralın bulunduğu daireye girdi ve ona övgü dolu sözler söyleyerek, oğlunun tören hazırlaklarının tamam olduğunu bildirdi. Kralın üzüntüden gözleri kırmızı kırmızı olmuştu. Sumantra kralın üzüntüsünü görünce oradan ayrılmak istedi. Kral bir yanıt vermemişti; onun yerine Kaikeyī konuşmuş ve Rāma'yı buraya getirmesini istemişti. Sumantra emri kralın vermesini söyledi. Daşaratha 'git sevgili oğlum Rāma'yı buraya getir' dedi. Vezir Sumantra, emri yerine getirmek üzere hemen oradan ayrıldı.

15- Brahmanlar geceyi Veda okuyarak geçirmişler, sabaha kadar sarayın kapısında, aile rahipleri olan Vasishtha, Vamadeva ve diğerleriyle birlikte beklemişlerdi. Hep birlikte mutlu olay için seviniyorlardı. O anda Sumantra dışarı çıktı ve 'hemen Rāma'yı buraya getirmem gerekiyor' dedi ve tekrar kralın bulunduğu daireye geri döndü. Sumantra bir arabacıydı; o, harem dairesine bile istediği zaman girerdi. Aynı zamanda kralın aile kütüğünü ezbere bilirdi ve şairdi. Daşaratha'ya verdiği emirden emin olup olmadığını sordu, çünkü o çok sağlam önerileri ve güvenilir danışmanlığıyla tanınan bir insandı. Daşaratha söylediğini yapmasında ısrar etti. Sumantra başıyla kralı selamlayıp ayrıldı. Yolda insanlara kaçınık bakışlarla bakıyor ve onların, Rāma'nın kral olmasından duydukları sevinci belirten konuşmalarını duyuyordu. Sumantra Rāma'nın büyüleyici sarayına vardı. Her tarafı heykeller ve mücevherlerle süslü muhteşem bir saraydı burası. Etrafı hizmetçiler ve Rāma'nın adamlarıyla doluydu. Rāma'nın fili de oradaydı. Sumantra, dağ gibi büyük olan ve devasa hava taşıtları vimanalara

benzeyen saraydan içeri girdi.

16- Sumantra Rāma ile karşılaştı ve ona, hemen babasının yanına gitmesi gerektiğini söyledi. Rāma hiçbir önyargıya kapılmadan doğruldu. Karısı Sītā onu kapıya kadar geçirdi. Kapının dışında Lakshmana ellerini kavuşturmuş saygıyla duruyordu. Rāma arabasına binerken Lakshmana da onu korumak üzere izlemeye başladı. Çevrede bulunan insanlar Rāma'yı alkışlıyorlardı. Önde savaşçılar, arkada filler, atlar olmak üzere yolda ilerlediler. Kadınlar kendisine çiçek atıyor, insanlar sevgi gösterisinde bulunuyorlardı.

17- Rāma arabasının üstünden, şehirdeki hareketliliği, kendisine sevgi gösteren akraba ve dostları izleyerek babasının sarayına ulaştı. Değerli taşlarla süslü, muazzam sarayın içinde ilerledi. Birçok kapı geçti ve girilmesi yasak daireye ulaştı.

18- Rāma, Kaikeyī ile birlikte güzel bir sedirin üstünde oturan babasının solgun ve kederli yüzüne baktı. Önce onun ayaklarına kapandı, daha sonra Kaikeyī'nin. Daşaratha'nın gözleri dolu dolu oldu ve ancak 'Rāma' diyebildi, ağzından başka bir söz çıkmadı. Üzüntüden yüzüne bakamadı oğlunun. Kralın garip hali Rāma'yı da kederlendirmişti. 'Her zaman beni selamlayan babam niçin bugün beni selamlamıyor ve keder içinde yüzüyor?' diye kendi kendine düşündü. Sonra Kaikeyī'yi selamlayıp ona sordu: 'Kendisine bir kusur işlemediğim halde babam bana karşı niçin öfkeli acaba? Yüzü öne düşük ve benimle hiç konuşmuyor. Prens Bharata veya Şatrughna'ya karşı bir kötülük işlemiş de değilim. Lütfen bana bunun nedenini söyleyiniz kraliçem!' Kaikeyī Rāma'ya şu yanıtı verdi: 'Kral öfkeli filan değil, sadece sana derdini anlatmaya korkuyor. Bana verdiği sözü senin yerine getirmen gerekiyor. Bir zamanlar bana bir söz vermişti; o sözü senin, iyi mi kötü mü olduğuna

bakmadan uygulaman gerekiyor. Bu yüzden onun ağzını bıçak açmıyor'. Kaikeyī'nin sözlerinden üzüntü duyan Rāma şöyle dedi: 'Babama olan bağlılığımdan bir an bile şüphe etmekten utanç duyarım. Babam için kendimi ateşe atarım. O benim hocam, babam ve arkadaşımdır. Onun için zehir içer, denizin dibini boylarım. O nedenle söylemeniz gerekeni söyleyiniz hanımefendi! Kralın istediğini yapacağım. Şunu bilin ki Rāma bir söylediğini bir daha söylemez'. Bunun üzerine Kaikeyī alçakça konuşmasını sürdürdü: 'Bir zamanlar, tanrılarla ifritlerin kapıştığı bir savaşta ben babanı kurtarmıştım. O da bana iki isteğimi yerine getireceğine söz vermişti. Şimdi bu iki istek belirlendi. Biri Bharata'nın taç giymesi, diğeri de senin Dandaka ormanına sürgüne gitmendir. Orada bir dokuz yıl ve bir de beş yıl olmak üzere kalmalısın. Bu süre içinde Ayodhya'yı Bharata yönetmelidir. Bu nedenle kral senin yüzüne bakmıyor, bunları söylemek ona zor geliyor'. Kaikeyī'nin bu sefil sözleri Rāma'yı hiç kederlendirmedi. Kralın içine ise sevgili oğlundan ayrılmanın acısı çökmüştü.

19- Rāma'nın işittikleri ölümün ta kendisiydi, ama o buna aldırmadı ve Kaikeyī'ye şunları söyledi: "Pekâlâ, keçeleşmiş saçlar ve ağaç kabuğundan elbiselerle orman yaşamını derhal kabulleneceğim. Hiç tereddüt etmeden Ayodhya'dan ayrılacağım, yeter ki babamın sözü yerine gelsin. Hemen atlılar gidip Bharata'yı dayısının evinden alıp getirsinler. Ben Dandaka ormanına gittiğimde ondört yıl, babamın bu emrini hiç sorgulamadan yaşarım". Kötü kalpli Kaikeyī Rāma'nın bu sözlerine çok sevindi. Babasının utanç ve üzüntüden hiç konuşamadığını, kendisinin hemen şehirden ayrılmasının iyi olacağını söyledi. Kral 'bu ne utanç, bu ne keder' diyerek yere yıkıldı. Rāma onu yerden kaldırdı ve Kaikeyī'nin yüzüne dönerek "bu dünyada maddesel şeylerin kölesi olarak yaşa-

mak istemiyorum; beni dürüst bir orman ermişi gibi düşünebilirsiniz; yeryüzünde bir kimsenin babasına hizmet etmesinden daha büyük bir dindarlık yoktur; bana annem Kausalyā'ya elveda demek için ve karım Sītā'nın rızasını almam için bir süre verin, sonra hemen bugün Dandaka ormanına gideyim" dedi. Daşaratha bunlar konuşulurken acı acı ağlıyordu. Rāma babasının ayaklarına, sonra da taş yürekli Kaikeyī'nin ayaklarına kapandıktan sonra oradan ayrıldı. Dışarı çıktığında kapıda bekleşen dostlarını gördü. Lakshmana onu peşinden izledi. Rāma hiçbir değişiklik göstermiyordu. Annesinin kaldığı daireye doğru ilerledi ve içeri girdi.

20- Rāma annesinin bulunduğu daireye girdiğinde, oradaki kadınlar, duymuş olacaklar ki, onun sürgüne gitmek zorunda olmasına ağlıyorlardı. Rāma oradaki yaşlı kapı görevlilerine ve Brahmanlara eğilerek saygı gösterdi. Kadınlar Kausalyā'ya oğlunun gelişini haber verdiler. Rāma, gece boyunca Tanrı Vishnu'ya oğlunun krallığı için dua etmekte olan annesine yaklaştı. Anne oğluna sarıldı ve başını kendine çekip sevgiyle kokladı. Ona, doğru sözlü babasının yanına gitmesini söyledi. Oysaki Rāma'nın durumu değişmişti. Annesine 'ormana sürgüne gitmek ve orada on dört yıl yaşamak zorunda olduğunu' söyledi. Krallık tahtına ise Bharata geçecekti. Bunu duyan Kraliçe Kausalyā, ormanda kesilen bir çam ağacı gibi paldır küldür yere devrildi. Rāma tutup onu ayağa kaldırdı. Kausalyā şunları söyledi: "Bir yetişkin haline getirip evlendirdikten sonra kaybedecek olmaktansa hiç çocuksuz olmanın acısını yeğlerdim. Bu ne büyük bir acıdır! Ben babanın karıları içinde en büyük olmama rağmen, küçüklerin hakaretlerine maruz kalıyorum. Sen uzaklara gidince bu küçük görme daha da artacak. Ölmek benim için daha iyidir. Böylece kocam da beni küçümsemiş oluyor. Ben nasıl olur da Kaikeyī'nin

alçaltıcı sözlerine katlanırım? Seni on yedi yaşına kadar bunun için mi büyüttüm? Demek ki boş yere oruç tutup meditasyon yapmışsın. Sensiz yaşayamayacağıma göre, buzağısını izleyen bir inek gibi senin peşinden ormana geleceğim".

21- Kausalyā ağlıyordu. Orada duran Lakshmana sözü aldı ve şöyle dedi: "Saygıdeğer hanımefendi, kral, karısının sözüyle yoldan çıktığı için ve Rāma ormana gitmek durumunda. Burada ben Rāma'nın hiçbir suçunu göremiyorum. Benim yanımda hiç kimse Rāma'ya kötülük edemez. Eğer Ayodhya halkı Rāma'ya karşıysa, ben o halkı azaltmayı bilirim. Bharata'yı destekleyenler benden korksun. Eğer kral babamız Kaikeyī yüzünden hata yapıyorsa engellenmeli. Ben sonuna kadar ağabeyime bağlı kalacağıma yemin ediyorum. Rāma kendini ateşe atarsa ben de atarım. İzin verin, duygularına yenik düşen kötü kalpli babamı öldüreyim". Lakshmana böyle konuşunca Kausalyā'nın kederi iyice depreşti ve oğlu Rāma'nın sürgüne gitmemesi için yalvarıp yakardı. Rāma, babasının emrine karşı gelmenin doğru olmadığını söyledi ve atalarının başlarına gelen kötü olayları örnek verdi. Sonra Lakshmana'ya dönüp, 'senin bana olan sevgini, cesaret ve yiğitliğini biliyorum kardeşim ama babamın emri her şeyden üstündür; o, Kaikeyī'ye verdiği sözü tutuyor, o nedenle bu düşüncelerinden vazgeç sevgili Lakshmana' dedi. Sonra annesine, bir gün sürgün yaşamının bitip Ayodhya'ya geri döneceğini söyledi. Annesi gitmemesinde ısrar etti, ama boşuna! Rāma mutlaka ormana sürgüne gideceğini belirtti.

22- Rāma, Kaikeyī'nin bu sürgünde aslında bir rolü olmadığını, bunun kaderinin bir oyunu olduğunu, mutlaka bir şeye kızılacaksa bu kötü kadere kızılması gerektiğini söyleyerek, Kaikeyī'ye duyduğu öfkeden gözleri büyümüş olan Lakshmana'yı yatıştırmaya çalıştı.

23- Lakshmana ağabeyine itiraz etti ve 'senin gibi bir asker nasıl olur da kaderden söz eder' dedi. Kötü kalpli ve bencil kral ile kraliçenin oyununa gelmemesini, gerekiyorsa krallığı zorla almasını söyledi. Kendisinin de arkasında, her türlü bela ile savaşmaya hazır olduğunu belirtti. Ancak Rāma, kendisi için en doğru davranışın, ebeveynlerinin isteklerine uymak olduğunu söyleyerek Lakshmana'nın ateşli sözlerine uymadı.

24- Kausalyā, oğlunun emirlere uymaktaki kararlılığı karşısında çaresiz kaldı ve onunla birlikte gelmek istediğini yineledi. Ancak Rāma, annesinin görevinin kocasına, yani babası Daşaratha'ya hizmet etmek olduğunu söyleyerek bu isteği reddetti. Bunun üzerine Kausalyā 'benim kahraman oğlum, senin kararını değiştiremeyeceğim anlaşılan; pekâlâ, git bakalım, nasıl olsa Ayodhya'ya geri döneceksin, seni o zaman sevgiyle bağrıma basacağım' diyerek gitmesine izin verdi.

25- Annesinin dualarını alan Rāma, onun ayaklarına kapandı. Kausalyā onun alnına pirinç taneleri koyup, sandal yağı sürerek kutsadı. Başına sarılıp koklayarak 'git Rāma, git yavrum' dedi. Rāma annesinin ayaklarına birkaç kez daha kapandıktan sonra Sītā'nın kaldığı daireye doğru yürüyerek oradan ayrıldı.

26- Sītā'nın olup bitenden haberi yoktu. Rāma'nın yüzündeki donukluğu ve çöküntüyü fark eden Sītā, sıkıntısının nedenini sordu. Rāma babasının taç giyme törenini durdurduğunu ve Bharata'nın tahta geçeceğini, kendisinin de on dört yıllığına Dandaka ormanına sürgüne gideceğini anlattı. Rāma karısı Sītā'ya, kayın pederi ve kayın validesine iyi bakmasını, Bharata ve Şatrughna'yı kendi kardeşleri veya oğulları gibi görmesini, onlara karşı asla düşmanlık beslememesini öğütledi.

27- Ancak Sītā "bir kadının kocasıyla aynı talihi paylaşması gerektiğini" ileri sürerek geride kalmaya karşı çıktı: "Bir

kadının gerçek koruyucusu ne anne ne baba ne oğul ne kız arkadaşları ne de kendisidir; gerçek koruyucusu yalnızca kocasıdır" dedi. Sītā Rāma'ya, kendisiyle ormanda yaşamanın babasının sarayında yaşamaktan çok daha iyi olduğunu, dağları, gölleri görmek için can attığını, mutlaka kendisiyle geleceğini söyledi. Rāma ona, orman yaşamının ne denli tehlikeli olduğunu anlatmaya çalıştı:

28- "Sītā, sen soylu bir insansın ve her zaman doğruluktan yanasındır. Sana söylediğim gibi davranmalısın. Orman yaşamı sandığın kadar zevkli değildir, çok büyük tehlikeleri vardır. Korkunç aslan kükremeleri insanın içini titretir. İlkel orman insanları vardır. Nehirlerde timsahlar kaynar. Fillerin bile geçemediği bataklıklar vardır. Geçit vermez yolları, yabanıl kuşlarıyla gizem doludur. Rüzgâr çılgınca eser; koyu karanlık ve açlık egemendir. Yılanlar, akrepler, solucanlar ve sivrisinekler insana rahat vermezler. O nedenle orman sana göre değildir". Soylu Rāma bunları söylemesine rağmen Sītā karşı çıkıp gelmekte ısrar etti.

29- Rāma'nın sözlerinden gözleri dolu dolu olmuştu. Ona "ormandaki yabanıl hayvanlardan korkmuyorum, çünkü onlar seni görünce korkudan kaçacaklardır; ben seninle gelmek istiyorum, çünkü koca, bir kadının tanrısıdır" diyerek, kendisiyle gelmekteki ısrarını iyice belirtti.

30- Rāma, Sītā'nın ağlamalarına ve ısrarına daha fazla dayanamadı ve kendisiyle birlikte ormana gelmesini kabul etti. Karısına, yolculuk için hazırlanmasını, bütün kişisel eşyalarını ve mallarını Brahmanlara dağıtmasını söyledi.

31- Rāma ile Sītā arasındaki konuşmayı dinlemekte olan Lakshmana gözyaşlarını tutamamıştı. Kendini ağabeyinin ayaklarına atarak "oklarımı ve yayımı alarak peşinden ben de ormana geliyorum, sen olmadan cennet bile

boştur bana" dedi. Rāma, geride kalıp annesi Sumitra ve kendi annesi Kausalyā'ya bakmasını istediyse de dinletemedi. Lakshmana Bharata'nın annelerine bakmak zorunda olduğunu söyledi. "Ben size ormanda bitki kökleri ve meyveler toplar, ateş yakarım; siz Sītā ile eğlenirken ben size hizmet ederim" şeklinde tatlı sözlerle ağabeyinin gönlünü aldı. Rāma, "pekâlâ, git gerekli şeylerini al, Sumitra'nın oğlu, Tanrı Varuna'nın Kral Canaka'ya verdiği iki müthiş yayı, sınırsız sayıdaki okları ve altın kaplı kılıçları getirmeyi unutma" diyerek gelmesini kabul etti. Lakshmana bir koşuda istenenleri alıp geldi. Rāma memnun oldu ve ondan saygıdeğer Brahmanları yanına getirmesini istedi. Onlara değerli eşyalarını vermek istiyordu. Özellikle Vasishtha'nın oğlu Suyacna'yı görmek ve hepsine saygılarını sunup öyle gitmek istiyordu.

32- Lakshmana hemen gitti ve Suyacna'yı alıp geldi. Rāma ve Sītā kalkıp ona saygılarını gösterdiler, sonra ona çok değerli hediyeler verdiler. Sonra Agastya ve Vişvamitra'nın oğlu Kauşika gibi Brahmanları da çağırtıp onlara binlerce inek, altın, gümüş, ipek kumaşlar verdiler. Lakshmana da aynı şekilde kendi sahip olduklarını Brahmanlara dağıttı. Rāma kendisinden zenginlik dileyen Tricata adındaki Brahmanı da geri çevirmedi, ona da binlerce inek bağışladı ve diğerlerine verdiklerinden ona da verdi. Ayodhya'da hediye almayan akraba, eşdost, Brahman kimse kalmadı.

33- Sahip oldukları tüm zenginliği Brahmanlara ve diğer insanlara dağıttıktan sonra Rāma, Sītā ve Lakshmana, babalarına elveda demek için, onun bulunduğu daireye doğru yürüdüler. Yolda insanlar, kederden yüzleri çökmüş halde, olan biteni birbirlerine fısıldayıp konuşmaktaydılar. Sürgün üçlüsü bunlara hiç aldırış etmeden yürüdü ve saray kapısına yaklaştıklarında Sumantra'dan

geldiklerini babalarına bildirmesini istediler.

34- Sumantra hemen Rāma'nın isteğini babasına iletti. Daşaratha onları getirmesini istedi. Rāma içeri girdiğinde, veliahtı karşısında suskun kalan krala bakan kadınlar, acıma hissiyle dolup ağlaşmaya başladılar. Rāma "kralım, bizim büyüğümüz olarak Lakshmana ve Sītā ile birlikte ormana gitmeme izin verin" dedi. Daşaratha ise Rāma'ya "beni tutsak al ve Ayodhya'nın kralı ol" dedi. Bu işte tamamen Kaikeyī'ye bağlı kaldığını, asla sürgüne gitmesini istemediğini söyledi. Ama Rāma, krallıkta gözü olmadığını, babasının emir ve isteğine itaatin çok daha önemli olduğunu söyleyerek babasını yatıştırdı. "On dört yıl hemen geçer ve geri gelirim nasıl olsa" diye konuştu. Ona üzülmemesini söyledi. Acı içinde yanıp tutuşan Daşaratha oğluna sarıldıktan sonra kendisini yere attı ve öylece hareketsiz kaldı. Orada bulunan bütün kraliçeler, Sumantra ve hizmetçiler de hıçkırarak ağlamaya başladılar.

35- Sumantra, belki düşüncesini değiştirir diye etkileyici bir konuşma yaptı. Kaikeyī'ye, kocasının katili olmak ve ülkeyi kötülüğe götürmek için mi böyle yanlış davrandığını, kendisinin annesi gibi davranmaması gerektiğini söyledi. Daha pek çok sert ve sarsıcı sözler söyledi, ama Kaikeyī'nin yüzünde ve amacında hiçbir değişme olmadı.

36- Daşaratha, hazineden bir miktar parayı Rāma'ya aktarması ve ordudan bir kolu Rāma'nın emrine vermesi için Sumantra'ya emir verdi. Ama Kaikeyī hemen buna itiraz etti. Rāma'nın hiçbir yardım ve destek almaksızın, kralın atası Sagara'nın oğlu Asamanca gibi sürgüne gitmesini istedi. Kralın bir diğer danışmanı olan Siddhartha, Kaikeyī'ye karşı çıktı. Asamanca'nın yoldan çıkmış bir delikanlı olduğunu, Rāma'nın ise krallığı gerçekten hak eden ideal bir karakter olduğunu söyleyerek, du-

rumlarının benzemediğini ve böyle bir şeyin Rāma'ya uygulanamayacağını belirtti. Siddhartha konuşmasını bitirince Daşaratha öfkeyle Kaikeyī'ye "bu teklifi de beğenmedin değil mi? Ben de krallığı, rahatı bırakıp Ayodhya halkı ile birlikte Rāma'nın peşinden gideyim de, sen de otur Bharata ile krallığı yönet" dedi.

37- Rāma babasına, ormanın meyveleriyle geçinebileceğini, ordunun ise bir işe yaramayacağını söyleyerek onu yatıştırdı. Sonra Kaikeyī'nin hizmetçilerinden, orman adamlarına yakışır elbiseler getirmelerini istedi. Kaikeyī gitti, utanmadan bizzat kendisi getirdi ve herkesin ortasında Rāma'ya "al bunları giy" dedi. Lakshmana üstüne paçavraları geçirmişti bile. Sītā ise, ipek elbiseler içinde, paçavraları nasıl giyeceğini bilememişti. Rāma ona yardım etti ve paçavraları elbisesinin üzerinden giydirdi. Orada bulunan tüm kadın hizmetçiler bu narin saray kadınının ormana gitmemesi için ağlaşıp yalvardılar. Vasishtha bu sırada Kaikeyī'ye Sītā'yı sürgün etmemesini, yaptığının büyük kötülük olduğunu söyleyip durdu.

38- Sītā'nın bir çileci kadın gibi giyinmesine karşı çıkanların gürültüsünden iyice sinirlenen Daşaratha, Kaikeyī'ye lanet etti. Şri Rāma ayrılırken babasından annesine iyi bakmasını rica etti.

39- Daşaratha tarafından gönderilen Sumantra, Rāma ve yoldaşlarını almak üzere bir araba getirtti. Hazinecibaşı da süslenmesi için Sītā'ya mücevherler getirdi. Kausalyā, gelini Sītā'ya, Rāma'ya iyi bakmasını öğütledi. Sītā "vina çalgısı telsiz, araba tekerleksiz bir işe yaramaz; kocasından ayrı düşen bir kadın ise, yüz oğlu bile olsa, mutlu olamaz" diyerek kayın validesinin duygulanıp ağlamasına neden oldu. Rāma annesi Kausalyā'yı yatıştırdı, babasını böyle üzüntülüyken yalnız bırakmamasını, sürgünün bir gün bitip geri döneceğini söyledi. Orada bulunan üç yüz elli kadar üvey anne ve dadısına

da 'elveda' deyince bir çığlıktır koptu. Kadınlar üzüntüyle ağlaştılar.

40- Rāma, Sītā ve Lakshmana, saygı gereği, ellerini birbirine kavuşturarak Daşaratha'nın çevresinde döndüler. Rāma, Sītā ile birlikte annesi Kausalyā'nın önünde eğildi. Lakshmana da önce Kausalyā'nın, sonra da kendi annesi Sumitra'nın önünde eğildi. Sumitra Rāma'ya "güle güle git" dedikten sonra oğlu Lakshmana'ya "Rāma'yı baban Daşaratha bil, Sītā'yı ben gibi düşün, ormanı da yurdun Ayodhya gibi belle ve mutlulukla yoluna git" dedi. Sonra üçü de arabaya bindiler ve Sumantra atları kırbaçladı. Orada toplanmış olan yurttaşlar arabanın peşinden koştular, ama uçup giden arabayı yakalamak kolay değildi; üzülerek geri döndüler. Daşaratha da Kausalyā ile birlikte arabanın arkasından koşmuştu, ama yürümeye bile hali olmayan zavallı adam sendelemeye başlayınca, vezirleri kendisini azarlarcasına durdurdular.

41- Krallığın dairelerinde yaşayan tüm kadınlar, Rāma ve diğerleri için ağladılar. Ayodhya halkı üzüntüden perişan oldu.

42- Arabanın peşinden koşturmuş olan kral Daşaratha, boş yere onları yakalamaya çalışmış ve dengesini yitirip yere düşmüştü. Kralın üzüntüsü iki kat arttı. Onu yerden kaldırmak için bir koluna Kausalyā, diğer koluna ise Kaikeyī girdiler. Daşaratha Kaikeyī'ye dönerek "günahkâr kadın bana dokunma, seni daha fazla görmek istemiyorum, sen ne benim karım ne de akrabamsın artık" dedi ve kendisini Kausalyā'nın dairesine götürmelerini emretti. Oraya götürdüklerinde Daşaratha Kausalyā'ya "seni göremiyorum, elinle bana dokun lütfen" dedi. Kral güçlükle nefes alırken sadece oğlunu düşünüyordu. Ona kederle bakmakta olan Kausalyā da gözyaşlarına engel olamıyordu.

43- Kausalyā "Kaikeyī zehirini Rāma'ya akıtıp bataklıktan çıkmış bir yılan gibi dolaşıyor; Rāma sürgüne gideceğine Ayodhya'da bir dilenci gibi yaşasa benim için daha iyiydi. Oğlum, karısı ve kardeşiyle aslanlar gibi ormana girecek, ama heyhat neye yarar? Acaba geri gelebilecekler mi? Acaba ne zaman geri gelecekler, ona ne zaman sarılabileceğim?" diyerek ağladı.

44- Sumitra da Rāma'nın büyüklüğünü anlatan sözler söyledi ve ustaca konuşmalarla Kausalyā'yı yatıştırdı.

45- Ayodhya halkı Rāma'yı bırakmak istemiyordu. Onun peşinden gittiler ve geri dönmesini istediler. Ama Rāma onlara "siz dönün ve Bharata'nın yönetimine güvenin" dedi ve asla ikna edilemedi. Halkın tüm çabaları boşa gitti. Akşam olurken Tamasa nehrinin kıyısına vardılar.

46- Oraya vardıklarında Şri Rāma, yaprakların üstüne kederli bir şekilde uzandı ve Ayodhya halkının içine düştüğü kötü durumu, anne ve babasının talihsizliğini düşündü. Sonra Bharata'nın soylu niteliklerini anımsayıp biraz rahatladı. O sırada Lakshmana Sumantra ile Rāma'nın erdemliliği üzerine bir konuşma yapıyordu. Rāma doğruldu ve danışman arabacısı Sumantra'ya "arabayı öyle bir sür ki, bizi izleyen Ayodhya halkı izimizi kaybedip Ayodhya'ya geri dönsün" dedi. Sonra Sītā ve Lakshmana ile birlikte arabaya oturup süratle ormana doğru gitti.

47- Rāma'nın peşinden gelmiş olan şehir halkı, onsuz şehre dönmekten utanç duyuyordu. Keder içinde onun izini aradılar, ancak bulamadılar ve büyük üzüntü içinde Ayodhya'ya geri döndüler.

48- Rāma'nın izini kaybedip Ayodhya'ya geri dönen yurttaşlar üzüntü içindeydiler. Kadınlar Kaikeyī'yi ayıpladılar. Ona, Rāma'yı gönderip ülkeyi başsız bıraktığı için kızdılar ve üzüntülerinden ağladılar.

49- Bu sırada Rāma, ülkesinden uzakta sabah duasını yap-

mış, yoluna devam etmekteydi. Geçtiği yerdeki her evden ve her köyden Kaikeyī'ye lanet okuyan, Daşaratha ve Ayodhya halkına acıyan, Rāma'yı öven sesler duyuluyordu. Vedaşruti, Gomati ve Syandika nehirlerini geçtikten sonra, arabacısı Sumantra ile sohbet ederek yolculuğunu sürdürdü.

50- Kosala ülkesini boydan boya geçip yüzünü Ayodhya'ya çevirdi ve şehre seslenerek "ey asil şehir, ey kral Daşaratha'nın ve tanrıların koruduğu şehir, senden ayrılıyorum; ormandaki sürgün yaşamım bitince sana geri döneceğim" diye veda etti. Gözü yaşlı Rāma, kendisini görmeye gelmiş kırdaki insanları da selamladı ve Kosala'nın sınırlarını terk etti. Kutsal Gangā nehrinin kıyısına vardı. Burada, kıyıda duran bir İngudi ağacının altında atından indi ve kendisini karşılamaya gelmiş olan Nishadaların başı Guha ile buluştu. Güneş batarken gerekli tapınmaları yaptı. Guha onun dostuydu, kendisine her türlü yardımda bulunacağını söyledi. Akşam olurken Rāma yemek ve içmek için su aldı ve yere yatıp dinlenmeye çekildi. Sumantra, Guha ve Lakshmana ise geceyi sohbet ederek geçirdiler.

51- Guha, Rāma'yı uyurken kendisinin koruyacağını söyleyerek Lakshmana'dan dinlenmeye çekilmesini rica etti. Lakshmana Guha'ya güvendiğini, ancak ağabeyinin ve yengesinin önünde uyumanın kendisi için ayıp olduğunu, uyanık kalmayı yeğlediğini söyledi. Geceyi sohbetle geçirdiler. Lakshmana sık sık babasını ve sevgili annelerini anarak duyduğu kederi Guha'ya anlattı.

52- Sabah olunca Rāma, Gangā nehrini geçmek için bir kayık istedi. Guha adamlarına emretti ve onlar da koşup güzel bir kayık getirdiler. Kayığa binerken Sumantra'nın gönderilme zamanı gelmişti. Sumantra kalıp onun özel hizmetçisi olmak istedi, ama Rāma ona nazikçe gitmesini emretti. "Bana yaptığın hizmet yeter, bun-

dan sonraki yolu arabayı bırakıp yaya olarak alacağız, sen geri dön ve orada hizmetini sürdür" diye konuştu. Sumantra ağladı, ısrar etti. Rāma ise "geri dönüp ormanda olduğumu anlat ki, babam yalancı durumuna düşmesin" diyerek onu ikna etti. Guha, banyan ağacından çıkarttığı sütle Rāma, Lakshmana ve Sītā'nın saçlarını dağıtıp kabartmıştı. Bu halde kayığa binip nehri geçmeye başladılar. Nehrin tam orta yerinde Sītā, Gangā nehri tanrıçasına tapınmaya başladı. Nehri geçtikten sonra geceyi bir ağacın altında geçirdiler.

53- Şri Rāma, Kausalyā ve saraydaki diğer iyi insanların Kaikeyī'nin eline düştüklerini düşünerek endişeye kapıldı. Banyan ağacının dibinde otururken, ikna yeteneği çok güçlü bir insan olan Rāma Lakshmana'ya, yapacağı en iyi işin Ayodhya'ya geri dönmek olacağını söyledi. Ama Lakshmana, Rāma olmadan hiçbir yeteneğinin olmadığını öne sürerek hiçbir yere kımıldamayacağını ve ağabeyi ile kalacağını belirtti ve bunda çok kararlı olduğunu söyledi. Bunun üzerine Rāma, kardeşinin kararına boyun eğdi ve sürgün boyunca kendisiyle kalmasına razı oldu.

54- Rāma, Sītā ve Lakshmana, Dandaka ormanına ulaşmak üzere yola koyuldular. Akşam olurken Gangā ve Yamuna nehirlerinin birbiriyle birleştiği yere geldiler. Buraya Prayaga denirdi ve ermiş Bharadvaca'nın çile yeri de buradaydı. Ermiş onları konukseverlikle karşıladı ve onlara, kalacakları en iyi yerin Çitrakuta olacağını söyledi. Geceyi çeşitli konular üzerinde konuşarak geçirdiler. Ertesi gün sabahleyin ermiş Bharadvaca onları uğurladı ve sürgün grubu Çitrakuta tepelerine doğru yola koyuldu.

55- Ermiş Bharadvaca Çitrakuta'ya giden yolu onlara tarif etmişti. Şri Rāma Lakshmana ile birlikte bir sal hazırladı ve onunla Yamuna nehrini geçtiler. Akşam olurken

Yamuna nehri kenarında konakladılar. İki kardeş, sevindirmek için, Sītā'ya meyve ve çiçek topladılar.

56- Sabah kuş sesleri ile uyanıp Yamuna'nın soğuk suyunda yıkandılar ve Çitrakuta'ya doğru yolculuklarını sürdürdüler. Orman çok güzeldi, kuşlar ve yabanıl hayvanlar görmek onları mutlu ediyordu. Çitrakuta tepelerine vardılar ve orada ermiş Valmīki'nin çile yerine geldiler. Ermişin iznini alarak orada kalmaya karar verdiler. Rāma Lakshmana'dan bir kulübe yapmasını istedi. Lakshmana odun, ağaç dalı ve yaprakları kullanarak kalacakları bir barınak yaptı. Kulübe çevresinde bulunduğunu düşündükleri tanrılara tapındıktan sonra, uygun bir zamanda içine girdiler.

57- Guha'nın gözcüleri Rāma'nın Çitrakuta'ya gittiğini görmüşlerdi ve bunu arabacı Sumantra'ya söylediler. Guha Rāma'dan ayrıldığı için çok kederliydi. Sumantra arabasını hızla Ayodhya'ya doğru sürdü ve iki günde oraya vardı. Saraya girdi ve kral Daşaratha'ya, Rāma'yı izleyen yurttaşların söylediklerine benzer şeyler söyledi ve ayrıca onun Çitrakuta'ya ulaştığını haber verdi. Daşaratha ve Kausalyā bunu duyuncu üzüntüden baygınlık geçirdiler. Sarayda yaşayan diğer insanlar da üzüntüden feryat figan ağladılar.

58- Başta kral olmak üzere herkes onların ayrılmadan önce neler söylediklerini merak ettiler. Sumantra da onlara Rāma'nın gönderdiği selam ve sevgileri iletti.

59- Kralın merakını gidermek için Sumantrà ona, Rāma'nın ormana nasıl gittiğini anlattı. Onun sürgünüyle tüm canlılar kedere batmış, göller kurumuş, nilüfer çiçekleri açmaz olmuştu. İnsanlar gözyaşları içinde boynu bükük duruyorlardı. Sumantra bunları böyle acıklı acıklı anlatınca, Kral Daşaratha çılgına döndü ve çevreye deli gibi bağırmaya başladı.

60- Kausalyā da kendini yerden yere atmıştı; Sumantra'nın

sözleri onu asla yatıştıramadı. Sumantra gene de konuşmasını sürdürdü ve ona, Rāma'nın ormanda kendinden oldukça emin ve üzüntüden uzak olarak yaşadığını söyledi.

61- Üzüntüden perişan olan Kausalyā, sonunda dayanamadı ve kızgınlıkla tüm bunlara neden olduğu için Kral Daşaratha'yı suçladı.

62- Oğlundan ve gelininden ayrı düşmüş, bağrı yanan Kausalyā, sert sözlerle Daşaratha'yı suçlayınca, kral bayıldı ve rüyasında bütün bu üzüntülere neden olan olayı, yani bir zamanlar çile yerinde öldürdüğü çocuğu gördü. Uyandığı zaman avuçlarını birbirine kavuşturup karısını yatıştırmaya çalıştı. Kausalyā da biraz yumuşadı ve kocasına yumuşak sözler söyleyerek onun küçük bir uykuya dalmasını sağladı.

63- Kısa bir süre uyuduktan sonra uyanan kral, geçmişte işlemiş olduğu günahı Kausalyā'ya anlatmaya başladı: "Henüz genç bir prensken ve Ayodhya'nın gelecekteki kral adayıyken, bir gün avlanmak için ormana gitmiştim. Gecenin bir yarısı bir ses duymuştum; bu, çile yerinde yaşayan bir çocuğun Sarayu nehrinden testisine su doldururken çıkarttığı sesti. Suyun testiye dolarken çıkarttığı sesi, bir filin hortumuna su alırken çıkarttığı sese benzettim ve okumu fırlattım; ama fil diye çocuğu vurmuştum. Çocuk ölümcül yara ile kıvranırken ben 'avlandım' diye sevinip koştuğum avımın bir çocuk olduğunu görünce, yaptığımın ne kadar korkunç bir hata olduğunu anladım. Çocuktan içtenlikle özür diledim. Çocuk oku bedeninden çıkartmamı ve durumu annebabasına haber vermemi istedi. Oku bedeninden çıkartır çıkartmaz çocuk son nefesini verdi".

64- Daşaratha anlatmaya devam etti: "Çocuğun anne ve babasını arayıp buldum ve onlara korkunç olayı anlattım. Onları nehir kenarına, çocuklarının cesedinin yattığı ye-

re götürdüm. Çocuklarının cansız bedenine sarılıp sarılıp ağladılar. Sonra ruhunun huzuru için suya birtakım sunaklar bıraktılar, çocuğun ruhu cennete gitti. Yaşlı çift son görevlerini böyle yerine getirdikten sonra çocuğun babası bana "dilerim sen de son nefesini vermeden önce evlat acısıyla yanarsın" diye lanet etmişti. Böyle deyip kendilerini evlatlarının cenaze ateşine atmışlardı. Onlar da cennete gittiler. Ben ise o günden beri bu felaketin başıma gelmesini bekleyerek yaşadım. İşte şimdi evlat acısıyla yanıyorum. Artık seni daha fazla göremeyeceğim sevgili karım Kausalyā! Elveda Sumitra!" Daşaratha acıklı konuşmasını bitirdikten sonra son nefesini verdi ve bu dünyadan ayrıldı.

65- Saraydaki bütün şairler ve çalgıcılar, belki uyanır diye ellerindeki müzik aletlerini çalarak kralı öven şarkılar ve şiirler söylemeye başladılar. Ama kral uyanmadı. Bu şamatanın yerini Kausalyā, Sumitra ve diğer kraliçelerin yüksek sesle ağlamaları aldı.

66- Kausalyā kocasının cansız başını kucağına bastırdı ve müthiş bir öfkeyle Kaikeyī'ye çıkıştı: "Zalim Kaikeyī, muradına erdin mi? Kral öldü, oğlum Rāma da sürgüne gitti. Artık meydan sana kaldı" diyerek bağırdı. Sonra kocasının cesedine sarılarak ağladı. Kendisini güçlükle engelledi. Kralın ölü bedeni bir yağ teknesinin içine yatırıldıktan sonra, bütün vezirler ve diğer saray görevlileri akşamın karanlığında kendi evlerine döndüler.

67- Ertesi gün kralın sarayına Markandeya ve diğer büyük ermişler geldiler. Bunlar krallığın kuruluşu ve çöküşüne ve onun yöneticisinin yok oluşuna tanık olmuşlardı. Vasishtha'dan hemen tahta birisini geçirmesini istediler.

68- Ermişlerin isteği üzerine harekete geçen Vasishtha "Siddhartha, Vicaya, Cayanta, Aşoka, Nandana buraya gelin" diyerek elçileri çağırdı. Onlara "hemen Racagriha'ya gidin ve dedelerinin yanında kalmakta olan Bharata ile

Şatrughna'yı buraya çağırın; bazı önemli işlerin olduğunu söyleyin, ama Rāma'nın sürgüne gittiğini, Kral Daşaratha'nın öldüğünü söylemeyin" diye talimat verdi. Elçiler hemen yola çıktılar, atlarını dörtnal sürdüler ve Kekaya ülkesinin başkenti Racagriha'ya vardılar.

69- Oraya ulaştıklarında Bharata'yı sıkıntılı ve üzgün gördüler. Genç prensin çevresini dostları sarmış, kederini dağıtmak için çalgı çalıp öyküler anlatmaktaydılar. Ama prenste en ufak bir mutluluk belirtisi yoktu. Ona kederinin nedenini sordular. Bharata da onlara geçen gece gördüğü kabusu anlattı: "Babamı bir dağın tepesinden, saçları dağılmış aşağı düşerken gördüm. İnek pisliğiyle dolu bir havuza düştü. Bu havuzda yüzerken avucundaki yağları içerek defalarca güldü. Pişmiş pirinç ve susam tanelerini her yerine sürerek defalarca yağın içine batıp çıktı. Sonra okyanusu kurumuş, ayı da yeryüzüne düşmüş olarak gördüm. Her yeri karanlık sarmış, yer kabuğu yarılmıştı. Ağaçlar kurumuş, dağlar duman çıkararak erimişti..."

70- Bharata geçen gece gördüğü bu korkunç rüyayı anlatırken, Ayodhya'dan gelen elçiler onun önünde eğildiler ve kendisine ermiş Vasishtha'nın emirlerini ilettiler. Bharata "umarım iyi bir şeydir" diyerek hemen kalktı, hazırlıklarını tamamlayıp dedesinin ve dostlarının yanından ayrılarak Ayodhya'ya doğru yola çıktı.

71- Birçok dere tepe aşıp, birçok bölgeyi geride bırakan Bharata, Ayodhya'ya ulaştığında kenti çöl gibi boş ve mutsuz gördü. Derin düşüncelere dalıp ne olup bittiğini anlamaya çalıştı. Sonra kederle kaplı gibi duran saraydan içeri girdi.

72- Babasının bulunduğu daireye gitti. Onu orada göremeyince annesinin bulunduğu daireye yöneldi. Annesi, dedesinin ve dayısının nasıl olduğunu sordu. Bharata onların iyi olduklarını söyledikten sonra "babam nere-

de, onun ayaklarına kapanmak istiyorum?" diye annesi Kakeyi'ye sordu. Annesi Daşaratha'nın öldüğünü söyleyince, Bharata "yıkıldım" diyerek kendisini yere bıraktı. Bharata kederden ağlarken, Kaikeyī "kalk kahramanım benim" diye konuşmasını sürdürdü. Bharata babasının son sözlerini merak edince, Kaikeyī "Ah Rāma, ah Sītā, ah Lakshmana" diyerek öldüğünü söyledi. Bharata yeni bir şok daha yaşıyordu. Onlara ne olduğunu sorunca, sürgüne gittikleri yanıtını aldı. Bharata "vah ağabeyim Rāma" diyerek onun erdemliliğini ve dürüstlüğünü belirten sözler söylemeye başladı. Kaikeyī, Bharata'ya tahta geçmesi gerektiğini söyledi. Tüm olanlarda Kaikeyī'nin rolü olduğu belliydi.

73- Bharata annesine çok kızdı ve "ben ne halt etmeye tahta geçeceğim ki? Babaların en iyisi ölmüş, ağabeylerin en iyisi sürgünde bir çileci gibi olmuş, be kötü kadın! Sen ailemizin adını rezil ettin" diyerek çıkıştı. Sonra da ormana gidip Rāma'yı geri getireceğini ve Ayodhya tahtına onu çıkaracağını söyledi. Annesinin gururunu iyice kırmak için de bunu yapacağına söz verdi.

74- Bharata sert sözleriyle annesine tekrar saldırdı ve sadece Rāma'yı tahta geçirmekle kalmayacağını, onun yerine on dört yıllığına ormana sürgüne kendisinin gideceğini de söyledi. Bharata, annesinin neden olduğu bu felaket yüzünden öfke doluydu. Öfkesini kontrol etmekte zorlandı ve bilincini kaybederek yere düştü.

75- Bir süre sonra kendini toparlayarak, "ne tahtta gözüm var ne de annemin önerilerine gereksinimim var" diye konuşmasını sürdürdü. Onun soylu sesini Kausalyā da duymaktaydı. Bharata Şatrughna ile birlikte gidip Kausalyā'ya sarıldı ve ağlaştılar. Kausalyā "krallığı mutlulukla yönet, Kaikeyī oğlumu sürgüne gönderip bir çileci gibi yaşatmaktan çekinmedi" şeklinde konuştu. Bharata ise "soylu hanımefendi, inanın ki Ayodhya'yı gelmeden

önce Şri Rāma'nın sürgüne gittiğini bilmiyordum; bunlar annemin aşağılık entrikalarıymış, bunlara kanmayacağım, uymayacağım, size söz veriyorum" diye yanıt verdi. Bunun üzerine temiz kalpli Kausalyā, Bharata'yı bağrına basıp acı acı ağladı.

76- Bharata babasının cesedini, yatmakta olduğu içi yağla dolu tekneden aldı ve Sarayu nehri kenarına götürdü. Orada sandal ağacı odunu, Sarala odunu ve hoş koku saçan birçok güzel maddeyle donatılmış bir cenaze ateşi hazırlattı. Tüm din adamları gelmişlerdi ve Vasishtha'nın yönetimiyle cenaze işlemleri uygulanıyordu. Ceset yakılıp suya çeşitli sunaklar bırakıldıktan sonra tören bitti ve Bharata Ayodhya'ya geri geldi.

77- Bharata, Şatrughna'nın yardımıyla cenaze törenini, babası öldükten iki gün sonra tamamlamış oldu ve Brahmanlara altınlar ve mücevherler dağıttı. On üçüncü günde iki kardeş onun kemiklerini toplamak istediler, ama kederden yerlerde debelenip ağladılar ve toplayamadılar. Vasishtha ve Sumantra onları teselli etti ve iki kardeş kemik toplama işini vezirlere bıraktılar.

78- Bharata, Şri Rāma'ya ulaşmak için yapacağı yolculuğu tasarlarken, Şatrughna da babasını ikna edip Rāma'nın sürgününü engellemediği için Lakshmana'yı suçluyordu. O sırada Bharata'nın gözü, tüm kötülüklerin kaynağı olan kambur Manthara'ya takıldı. Kapı eşiğinde durmuş, üzerindeki mücevherlerle süslü bir maymuna benziyordu. Bharata "işte Rāma'yı sürgüne, babanı ölüme gönderen cadı bu, istediğini yapabilirsin" deyince Şatrughna ileri atıldı, onu tuttuğu gibi yerlerde sürüklemeye başladı. Çevresindeki hizmetçiler, "eyvah bizi de öldürecek" diye dört bir yana kaçıştılar. Kambur hizmetçi yerde sürüklenirken bütün mücevherleri etrafa saçıldı. Onu götürüp Kaikeyī'nin önüne attılar. Kaikeyī Şatrughna'dan korktuğu için oğlu Bharata'ya, "ne olur onu

öldürmeyin" diye yalvardı. Bunun üzerine Bharata şöyle söyledi: "Bir erkek kadın öldürmez. Bu yüzden o affedilebilir. Ama ben eğer Rāma'nın kızacağını bilmesem günahkâr Kaikeyī'yi, yani kendi annemi öldürebilirdim. İyi kalpli Rāma bu kamburun öldürüldüğünü duysa ne seninle ne de benimle konuşur". Bharata böyle konuşunca Şatrughna kötülük işlemekten vazgeçip kambur kadını bıraktı. Manthara Kaikeyī'nin ayakları dibinde pişmanlık ve üzüntüyle soluyordu. Kaikeyī onu sessizce teselli etti.

79- On dördüncü günde danışmanların önde gelenleri Bharata'ya tahta geçmesi için yalvarmaya başladılar. Bharata bu isteği kabul etmedi. O, Rāma'yı Ayodhya'ya geri getirmeyi düşünüyordu. Bütün vezirlere Rāma'nın kaldığı yere kadar olan yolu düzeltmeleri, yapı ustalarına köprüler, geçitler yaptırmaları için emirler verdi.

80- Bharata'nın vezirlerinden emir alan yapı ustalarına Ayodhya'dan Gangā kıyısına kadar giden yolu genişlettiler. Yolun iki yanına, yol boyunca çeşitli yerlere kuyular açtılar, kulübeler, çadırlar kurdular.

81- Kralın şairleri, soytarıları ertesi sabah her zamanki yol üzerinde hazırlanmışlardı. Büyük bir coşkuyla Bharata'ya müzikli övgüler yağdırmaya başladılar. Bharata "ben kral değilim" diyerek hepsini susturdu. Sonra annesinin yarattığı kötülüğe bir kez daha lanet ederek Şatrughna'ya yakındı. O sırada ermiş Vasishtha saraya gelmişti; oradan elçiler göndererek Bharata'yı saraya çağırttı. Bharata Şatrughna ile beraber saraya giderek toplantı salonuna girdi.

82- Vasishtha krallığı babasının ve ağabeyinin kendisine vasiyet ettiğini, ülkenin başına geçmesi gerektiğini söyledi. Ama Bharata bu teklifi ciddiye almadı, ağabeyini kesin olarak ormandan getireceğine dair bir kez daha söz verdi ve ağırbaşlılığından asla ödün vermedi. Bharata

bir araba istedi. Sumantra hemen gitti ve onu ormana götürecek olan arabayı alıp geldi.

83- Ertesi sabah aile Brahmanları, ordu ve yurttaşlardan oluşan bir kalabalıkla yola çıkıldı. Dokuz bin fil, yüz bin atlı ile çok büyük bir yolcu grubu oluşturulmuştu. Kaikeyī, Sumitra ve erdemli Kausalyā da birer arabaya oturtulmuş yolculuğa çıkarılmışlardı. Rāma onları görürse daha iyi ikna olur diye düşünülmüştü. Gangā nehri kıyısına varıldığında, Rāma'nın dostu Guha'nın yönettiği Şringaverapura'da konakladılar. Bharata hazır Gangā'ya gelmişken babası için inanç töreni olan Şraddha'yı yaptı. Babasının ruhunun rahat etmesini istedi. Ordusu ve beraberindekiler kamp kurup dinlenirlerken o da soylu Rāma'yı nasıl geri getireceğini düşünüyordu.

84- Guha, Bharata'nın niyetini anlayamadığı için, adamlarına kayıkları saklamalarını söyledi. Böylece niyetini anlayana kadar onların Gangā'nın öteki kıyısına geçmelerine engel olacaktı. Çok geçmeden Bharata'nın iyi niyetli olduğu anlaşıldı ve Guha adamlarına bitki kökü ve meyve gibi şeyler getirmelerini emretti ve onları konukseverlikle ağırladı. İyice dinlenmelerini sağladıktan sonra gitmelerine izin verdi.

85- Guha, Bharata ayrılırken, Bharadvaca'nın çile yerini bilip bilmediğini sordu. Kendisine rehberlik yapmak istediğini söyledi. Bharata hakkındaki kuşkularını bir kenara bırakan Guha, akşam olana kadar sürekli ağlamakta olan prens Bharata'yı yatıştırmaya çalıştı.

86- Guha Bharata'ya, Rāma, Sītā ve Lakshmana'nın Şringaverapura'ya nasıl gittiklerini, Lakshmana ile yaptığı konuşmayı, iki kardeşin saçlarını dağıtıp nasıl keçeleştirdiklerini, Sītā ile birlikte kutsal nehri geçip ermiş Bharadvaca'nın çile yerine nasıl gittiklerini anlattı.

87- Guha, kardeşlerin saçlarını keçeleştirdiğini söyleyince, Bharata derin bir keder içine girdi ve öylece yere düşüp

bayılıp kaldı. Kendine gelince Guha'dan, Rāma için endişelenen annesi Kausalyā'ya güven vermesini, birlikte geldikleri kişilere de bayılmasının nedenini anlatmasını istedi. Guha denilenleri yaptı. Ayrıca Lakshmana'nın Rāma ve Sītā için nasıl Kuşa otlarından bir yatak hazırladığını, Lakshmana ile birlikte karı-kocanın kurtuluşu üzerine nasıl kafa yorduklarını da anlattı.

88- Guha Kausalyā'ya ve ötekilere Rāma ile Sītā'nın yattığı yatağı gösterince, bunun Ayodhya'daki lüks yatakların tam tersine kötü olduğunu gören Bharata ağlamaya başladı. Sonra Rāma'yı yalnız bırakmayan Sītā ve Lakshmana'yı övücü sözler söyledi. Nihayet Rāma gibi olmaya özenerek saçlarını keçeleştirip ormanda yaşamaya karar verdi.

89- Kamp yapmış olan ordu ve Bharata'nın beraberindekiler, Guha'nın adamlarınca Gangā'nın karşı kıyısına geçirildiler. Bharata yanında ermiş Vasishtha ile birlikte ermiş Bharadvaca'nın çile yerine doğru yola çıktı.

90- Birlikte geldikleri grubu epeyce arkada bıraktıktan sonra Bharata, Vasishtha ve Şatrughna ile birlikte Bharadvaca'nın çile hanesine girdi. İki ermiş birbirlerine karşılıklı kompliman yaptıktan sonra Bharata kendisini ermiş Bharadvaca'nın ayakları dibine attı ve Rāma'nın nasıl olduğunu sordu. Sonra niyetini açıkladı, Rāma'yı Ayodhya'ya geri götürmeye geldiğini söyleyerek onun nerede olduğunu sordu. Ermiş de ona yanıt olarak, Rāma'nın Çitrakuta tepelerinde olduğunu söyledi ve ertesi sabah ona kavuşabileceğini belirtti.

91- Ermiş Bharadvaca, Bharata ve ordusuna mistik gücüyle öyle olağanüstü zenginlikte sofralar açtı ki, böyle bir şeyi tüm dünyayı yöneten bir hükümdar bile sağlayamazdı.

92- Bharata ertesi gün bu mükemmel ağırlama için ermişe binlerce teşekkür etti. Sonra Çitrakuta'ya giden yolu

sordu. Bharadvaca ona yolu gösterdi. Onun yolu tarif etmesi biter bitmez Kausalyā, Sumitra ve Kaikeyī kendilerini ermişin ayakları dibine attılar. Ermiş bunların kim olduklarını sordu. Bharata, kraliçeleri tek tek ona tanıttı. Ermiş "Kaikeyī'yi fazla suçlamayın, Şri Rāma'nın sürgününden iyi sonuçlar çıkacaktır, öyle ki tüm dünyanın sevineceği işler olacaktır" diye konuştu. Bharata ordusunu hazırladı ve Çitrakuta'ya doğru yolculuğa devam edildi.

93- Bharadvaca'nın söylediği belirteçlere göre yürüyen Bharata ve ordusu, Çitrakuta'ya ayak basınca, prens ileri gelen adamlarına Rāma'nın çile yerini bulmalarını emretti. Araştırmalar sonunda uzaktan duman tüten bir yerin orası olduğuna karar verildi. Bharata, ordusuna durmayı emretti ve o noktaya sadece kendisinin, Sumantra ve güvenilir danışman Dhriti ile bazı kişilerin gideceğini söyledi.

94- Bu sırada Rāma, hem kendini hem de Sītā'yı oyalamak ve hoşça vakit geçirmek için Çitrakuta'daki ağaçları, taşları, hayvanları, çiçekleri ve dereleri betimlemekteydi.

95- Rāma, Sītā'yı eğlendirmek için Mandakini nehrini ve çevresindeki yaşamı da ona anlattı.

96- Rāma Sītā ile birlikte Çitrakuta tepelerine bakıp eğlenirken uzaktan aniden bir toz bulutunun belirdiğini gördü ve yaklaşan gürültüyü işiterek Lakshmana'yı, ne olup bittiğini anlaması için ileri gönderdi. Lakshmana yüksekçe bir ağacın tepesine çıktı ve toz bulutunun önündeki arabaya baktı. Bayrağın üzerinde Kovidara ağacı resmi vardı. Bunun Bharata olduğunu ve niyetinin de Rāma'yı ortadan kaldırıp Ayodhya tahtına tek başına konmak olduğunu düşündü. Bu amaç için gelmiş olmalıydı. Hemen Rāma'ya koştu ve telaşla şüphelerini anlatmaya başladı. Bharata'ya öfke duyduğunu ve bu da-

vetsiz misafirliği ona pahalıya mal edeceğini, onu öldüreceğini söyledi.

97- Lakshmana'nın haksız yere öfkelendiğini gören Rāma onu yatıştırdı. Bharata'nın erdemli ve iyi bir insan olduğunu, bugüne kadar ağzından kendisi için tek bir kötü söz çıkmadığını söyledi. Rāma Bharata'yı o kadar övdü ki Lakshmana utancından kızardı ve konuyu değiştirdi: "Ben Kral Daşaratha seni görmeye geldi sandım" dedi. Rāma "ben de öyle sanıyorum" diye karşılık verdi. Bir yandan da babasının ünlü beyaz şemsiyesini göremediği için şaşkınlığını gizleyemedi. Ordu Çitrakuta sınırına gelmiş, bir dağın yamacına kamp kurmuş, tüm görkemiyle parlıyordu. Bharata ve beraberindekiler de Rāma'ya doğru yaklaşıyorlardı.

98- Bharata, Rāma'yı o kadar çok görmek istiyordu ki, içi içine sığmıyor ve sabırsızlanıyordu. Bir Sala ağacının üstüne tırmanarak çevreye baktı. Tüten dumanı gördü ve orada insanlar yaşadığından emin oldu. Orada yaşayanın Rāma olmasını umarak, beraberindekilerle birlikte yoluna devam etti.

99- Bharata Vasishtha'dan annelerini alıp getirmesini rica etti. Kendisi ince dal ve yapraklardan kulübeye iyice yaklaştı. Tam Rāma'yı selamlayacakken onları öyle çileci kılığında görünce içi cız etti, sendeleyerek dengesini yitirdi ve gözyaşlarına boğuldu. Şri Rāma onu elleriyle kavrayıp doğrulttu ve "soylu kardeşim" diyerek sıcak bir şekilde kucakladı. Sumantra ve Guha da sırayla Rāma ve Lakshmana tarafından kucaklanarak karşılandı.

100- Rāma, bir sevgi belirtisi olarak, Bharata'yı başından kokladı ve ona "sevgili kardeşim, umarım sözüne bağlı babamız Kral Daşaratha iyidir; umarım Kraliçe Kausalyā, Sumitra, hatta Kaikeyī iyidirler" diye söze başladı ve Ayodhya'daki hocalarını, akrabaların, Brahmanların,

yurttaşların iyi olup olmadıklarını, şehrin iyi korunup korunmadığını sordu ve daha pek çok şeyi öğrenmek istedi. Bu sırada ona ülke yönetimi, idarecilik ve siyaset üzerine çeşitli önerilerde de bulundu.

101- Bharata, ağabeyine, "neden çileciler gibi giyindiniz, neden ağaçlardan evlerde yaşıyorsunuz, Ayodhya tahtını neden bıraktınız?" diye sordu. Annesi Kaikeyī'yi kınadığını ve geri dönüp Ayodhya tahtına geçmesi gerektiğini söyledi ve bunun için Rāma'ya yalvardı. Rāma ise, babasının verdiği sözün her şeyin üzerinde olduğunu, buna herkesin uyması gerektiğini söyledi: "Ben sürgünde yaşamakla sorumluyum, sen de tahta çıkıp ülkeyi yönetmekle sorumlusun, babamızın isteği böyle" dedi.

102- Bharata "Güneş soyuna ait savaşçılar arasında büyük kardeş dururken küçüğü tahta geçer diye bir âdet yoktur" dedi ve ölmüş babasının ruhuna sunmak için su istedi. Babasının ölmeden önce aklında Rāma'dan başka hiçbir şeyin olmadığını ve tahta onun geçmesini istediğini söyleyerek ısrar etti. Babalarının cenaze törenlerini Şatrughna ile yerine getirdiklerini anlattı.

103- Rāma babasının ölüm haberini duyunca üzüntüden yıkıldı. "Kayınpederin artık yok Sītā, baban artık yaşamıyor Lakshmana" diye ağlamaya başladı. Sonra birlikte Mandakini nehrine su ve topak haline getirilmiş yiyecek atıp bir cenaze töreni yapmış oldular. Rāma "sevgili babam, bu su sana ulaşsın" diye titreyen sesiyle konuştu. Sonra kulübeye dönerek hep birlikte öyle yüksek sesle ağlaştılar ki, gürültülerini duyan ordu merak edip oraya yaklaştı. Rāma oraya yaklaşan insanlara sarılarak ağlamasını sürdürdü.

104- Vasishtha, Kausalyā ve beraberindekilerle Rāma'nın çile yerine yaklaştı. Yolda, Mandakini nehrinden akıp giden İngudi ağacının meyvelerini gören Kausalyā, hayatta olmayan kocası için gözyaşları döktü. Diğer krali-

çelerle birlikte Kausalyā çile yerine varınca, Rāma ve Lakshmana hemen onun ayaklarına kapandılar. Sītā da gelip onun ayağına kapandığında, Kausalyā "kızım ne kötü talihin varmış, altını örten toz gibi, ayı kapatan bulutlar gibi ne kötü talihin varmış, ah Canaka'nın kızı" diye ağladı. Rāma, üstadı Vasishtha'nın da ayaklarına kapandı, sonra yanına oturdu. Bharata da, danışmanlarıyla birlikte oralara bir yerlere oturdu.

105- Bharata, Rāma'nın Ayodhya tahtına geçmesindeki ısrarını yineledi. Annesi Kaikeyī'nin de artık buna razı olduğunu söyledi. Rāma ise yaşamın gelip geçici olduğunu, ölümün bir gün mutlaka gerçekleşeceğini, o nedenle geçici şeylere istek duymadığını bildirerek kardeşi Bharata'ya tahta geçip ülkeyi yönetmesini öğütledi.

106- Bharata Ayodhya'ya dönmeyeceğine, ormanda Rāma'nın yerine geçip bir çileci gibi yaşayacağına söz verdi. Bunu Kausalyā ve diğerleri de desteklediler; Rāma'ya dönmesi için yalvardılar, ama Rāma bu isteklere kayıtsız kaldı ve babasının verdiği sözün uygulanması gerektiğinde ısrar etti.

107- Rāma Bharata'ya, babasının Kaikeyī'ye verdiği sözleri hatırlattı. Kral Daşaratha Kaikeyī'ye âşık olduğu zaman, Kaikeyī'nin babasına çocuğu olduğu zaman onu tahta geçireceğine söz vermişti. Ayrıca Daşaratha Kaikeyī'ye, kendisini canavarlarla yaptığı savaşta kurtardığı için de söz verip Bharata'yı Ayodhya tahtına geçireceğini söylemişti. Rāma bunları anlatıp Bharata'ya baskı yaptı.

108- Bharata sustu. O sırada ünlü bir kişi olan bilge Cabali söze karıştı. Cabali Nastikacı, yani Tanrı'ya inanmayan, Vedaları yok sayan bir düşünürdü. Rāma'ya "kimsenin dostu yoktur, kimse kimsenin yerine bir şey kazanmaz, canlılar yalnız doğarlar, yalnız ölürler; bu yüzden insanlar, bağlı oldukları kişiyi anne, baba diye belleyip hataya düşerler, bil ki kimse kimseye ait değildir, göç

edip bir ormana düştünse annen, baban, evin ve her şeyin altına sığındığın barınaktır" gibi sözler söyledi.

109- Rāma, Cabali'ye karşıt düşüncelerini savunarak yanıt verdi: "Krallık dürüstlük ister, kendimizi kandıramayız, dünya da dürüstlük üzerine kuruludur, dindarlık da ona bağlıdır; sözünde durmak, ateşe adak sunup Veda okumak gerekli şeylerdir. Dünyalık zevklere bağlanıp gidemem..."

110- Vasishtha, Rāma'ya, dünyanın yaratılışından başlayarak güneş tanrı Vivasvan'ın oğlu Manu, Manu'nun oğlu İkshvāku'yu anlattı. Bu, Ayodhya'nın ilk yöneticisiydi. Sonra bir bir kralları saydı ve şimdi de sıranın Rāma'da olduğunu söyledi. Çünkü o, sadece en büyük evlat değil, tahta geçecek en güçlü kişiydi de!

111- Ermiş Vasishtha bir hoca, bir Guru olarak anne ve babadan bile önde olduğunu, insanlara erdem kazandırdığını öne sürerek kendisine boyun eğmesini ve Bharata'nın yalvarmalarını karşılıksız bırakmamasını rica etti. Ama Şri Rāma, anne babasının Guru'dan daha üstün olduğunu söyleyerek ona karşı çıktı. Tartışmanın çıkmaza girdiğini gören Bharata, Rāma'ya baskı yapmak için ölüm orucuna yatacağını bildirdi. Rāma böyle bir davranışın, bir Kshatriya için çok çirkin kaçacağını söyleyince, bu kez Bharata onun gözetiminde sürgünde kalmak istedi. Rāma bunun da akılcı olmadığını, en doğrusunun Bharata'nın Ayodhya'ya gidip tahta çıkması ve ülkeyi oradan yönetmesi olduğunu bir kez daha yineledi.

112- Rāma ile Bharata arasındaki bu karşılıklı konuşmayı, orada toplanmış dinlemekte olan tüm göksel canlılar dayanamayıp alkışlamaya başladılar. Artık son karar verilmişti. Rāma ormanda kalacak, Bharata Ayodhya'ya geri dönecekti. Rāma kulübesine dönerken, Bharata bir kez daha ağabeyinin büyüklüğünü övdü. Sonra, artık onun sözünden kıl kadar sapmayacağını bildirdi. Onun

önüne altın işlemeli tahtadan bir çift sandalet koydu ve onları giymesini rica etti. Rāma bir an alır gibi oldu, ama sonra hemen onları geri verdi. Daha önce ormanda ondört yıl sürgün yaşamı yaşayacağına dair söz verdiğini, bundan dönerse ateşe gireceğini hatırlattı. "Annen Kaikeyī'ye iyi bak ve sakın ona kızma" diye konuştuktan sonra Bharata'yı kucakladı. Şatrughna'yı da kucaklayıp onlara "hoşça kalın" dedikten sonra kulübesine girdi.

113- Tahtadan sandalları başının üzerine koyan Bharata, yanında ermiş Vasishtha, Vamadeva, Cabali ve diğerleriyle oradan ayrıldı ve Ayodhya'ya doğru yola koyuldu. Yol üzerinde ermiş Bharadvaca'ya saygılarını sundu ve Çitrakuta'da olan bitenleri, konuşmaları, bir de Rāma'nın sanki vekâletini belgeleyen bir simgeymiş gibi olan çarıkları ona anlattı. İlerleyip Gangā'yı ve Yamuna nehrini geçtiler. Şringaverapura'dan ayrılıp Ayodhya'ya yaklaştılar. Bharata, Sumantra'ya, uzaktan karanlık ve kasvetli görünen şehri gösterdi.

114- Şehre girdiklerinde ortalıkta kediler ve baykuşlardan başka canlı göremediler. Şehir karanlık tarafından yutulmuş gibiydi. Nehirlerin suyu çekilmiş, balıklar ve timsahlar çamurun içinde kaybolmuştu. Su sıcak ve acıydı. Şehir, büyük bir savaşta filleri, atları ve askerleri öldürülüp perişan edilmiş bir orduya benziyordu. Tüm kurban hayvanlarının ateşe atılıp törenin sona erdiği sessiz bir kurban sunma yerine benziyordu. Çalınmış bir inci gerdanlık veya göktaşı altında ezilmiş gibiydi. Şehirde sokaklar ve dükkânlar bomboştu. Bharata bu karanlık manzara karşısında Sumantra'ya üzüntü ve kaygılarını dile getirdi. "Ağabeyim Rāma geri döndüğü zaman bayram olacak, yaz yağmuru gibi her tarafta çiçekler açacak ve Ayodhya'ya bahar gelecek" dedi.

115- Vasishtha önde, Şatrughna ve kraliçeler arkada olmak

üzere saraya girmek üzereyken Bharata, saraya girmemeyi ve Nandigrama'ya gitmeyi önerdi. Saray Rāma'nındı. Bunun üzerine orduyla birlikte Nandigrama'ya gittiler. Rāma'nın sandaletlerini tahtın üzerine koydu ve onların da üstüne krallık şemsiyesini diktirtti. "Bunlar benim ağabeyimin ayaklarıdır, onlar krallığın erdemini sağlayacaklar" diye konuştu.

116- Ormanda yaşamını sürdürmekte olan Rāma'nın çevresinde bulunan çileciler, başka bölgelere gitmek istediler. Rāma onlara nedenini sorduğunda, Khara'nın yönetimi altındaki kötü ruhların, yani Rakshasaların rahat vermedikleri yanıtını aldı. Rāma onlara gitmelerinin uygun olduğunu söyledi. Çileciler "sen de burayı terk et" dedilerse de, Rāma onları dinlemedi ve kendi çile yerinden ayrılmadı.

117- Bütün çilecilerin gittiklerinden emin olduktan sonra, Rāma kardeşini, annelerini ve Ayodhya halkını gördüğü bu yerin artık yaşanılır olmadığına karar verdi. Çünkü anılar hep kendisini rahatsız edecekti. O nedenle Sītā ve Lakshmana ile birlikte ünlü ermiş Atri'nin çile yerine taşındılar. Atri onu, öz oğlunu karşılar gibi karşıladı. Atri'nin yaşlı ve kutlu karısı Anasuya da Sītā için bir anne oldu. Saçları grileşmiş ve fırtınadan çıkmış bir muz ağacına benziyordu. Kocasına bağlı tatlı Anasuya, kocasını izlemiş olan Sītā'yı kutladı ve "zengin de olsa, yoksul da olsa, şehirde de yaşasa, ormanda da yaşasa bir kadının yeri kocasının yanıdır" dedi. Kocanın kadın için eş, arkadaş ve âdeta bir Tanrı olduğunu belirtti.

118- Bağlılık üzerine yapılan bu konuşmalardan sonra kadın, çileci Sītā'dan bir iyilik istemesini rica etti. Sītā'nın erdem dolu konuşmalarından fazlasıyla hoşlanan Anasuya, ona göksel çiçekler ve mücevherler bağışladı. Sonra "senin evliliğin nasıl olmuştu?" diye sorunca, Sītā ona nasıl evlendiğini anlattı.

119- Sītā'nın öyküsünü dinleyen Anasuya, onun başını kokladı. Akşam olurken, verdiği süsler ve mücevherlerle donatılmış halde onu Rāma'nın yanına gönderdi. Gece her yerde cadılar dolaşıyordu çünkü. Rāma Sītā'yı öyle süslü görünce merak etti; Sītā bunları kadın çilecinin verdiğini anlattı. Rāma ve Lakshmana Sītā'nın bu alçakgönüllülüğünden çok hoşlandılar. Gece bitti ve sabah olduğunda ermişlerden ayrılmak zorunda kaldılar. Ermişler ormanın her yerini cadılar ve kötü ruhların sardığını söyleyerek gidecekleri yolu gösterdiler. Rāma, Sītā ve Lakshmana Dandaka ormanına doğru ilerlediler.

III

Araṇya Kāṇḍa



1- Büyük Dandaka ormanına girdiklerinde Rāma, kuşa otlarından ve ağaç kabuklarından yapılmış elbiseleriyle Veda duaları okuyan bir grup ermiş gördü. Ermişler onları selamladılar ve onlara bitki kökleri, çiçekler ve meyveler sundular.

2- Rāma, Sītā ve Lakshmana bu ormanda çok sayıda geyik, yaban domuzu ve kaplan gördü. Orman sadece yaban hayvanlarıyla dolu değildi. İnsan yiyen cadılar ve kötü ruhlar da vardı. Bunlardan biri olan Viradha karşılarına çıktı ve "siz bu kadınla birlikte ne hakla ormanıma giriyorsunuz, çilekeş gibisiniz, ama elinizde de silah var?! Bu orman benimdir, bu kadın da benim olacak ve ikinizin kanını içeceğim" diyerek meydan okudu. Sītā çok korktu. Rāma bir kez daha üzüldü ve panikledi. Lakshmana ise "neden bu insan yiyen devi okumla öldürüp kanını toprağa akıtmıyorum?" diye öfkeyle konuştu.

3- Viradha "tekrar ediyorum, kimsiniz ve nereye gidiyorsunuz?" deyince Rāma, savaşçı olduklarını, İkshvāku soyundan geldiklerini söyledi. Viradha da onlara kendi geçmişini anlattı. Sonra "kadını bırakıp gidin" dedi. Rāma keskin oklarını ona fırlatıp yaraladı. Yaralı dev Sītā'yı bırakıp, hırlayarak Rāma ve Lakshmana'nın üzerine saldırdı. İki kardeş onun üzerine ok yağmuru yağdırdılar. Kalbura dönen Viradha durdu, güldü ve esnedi, oklar patır patır vücudundan yere döküldü. Dev, mızrağıyla saldırdı, Rāma oklarıyla mızrağı kırdı.

4- Korkunç kavga bir süre daha devam etti. Sonunda Viradha öleceğini anladı ve gerçeği açıkladı. Viradha aslında Kubera tarafından lanetlenmiş Tumburu adında bir Gandharva idi. Eğer ölümü Rāma'nın elinden olursa lanetten kurtulup cennetteki yerini alabilecekti. İşte şimdi ölüyordu ve bunun için Rāma'ya teşekkür borçluydu. Lakshmana büyük bir çukur kazdı ve Viradha'yı içine attılar. Viradha son nefesini verdi ve Tumburu cennete gitti. Ölmeden önce ermiş Şarabhanga'yı görmelerini söyledi.

5- Canavarı öldüren Rāma, Sītā'ya sarıldıktan sonra şöyle konuştu: "Bu orman tekin değil, biz buna alışık değiliz, bir an önce çileci Şarabhanga'yı görelim". Bunu söyleyip ilerlemeye başladı ve çok geçmeden Şarabhanga'yı gökte Tanrı İndra ile konuşur durumda buldu. Arabasıyla havada duran tanrının çevresi yüzlerce hizmetkârlarıyla çevriliydi. Rāma, Lakshmana'ya parmağıyla onları gösterdi. O sırada İndra, "Rāma'ya görünmemem gerekir, onun büyük bir misyonu var; sadece Rāvana ile karşılaştığında ona görünebilirim" diyerek oradan uzaklaştı. Rāma da yanındakilerle birlikte ateşe tapınmakta olan Şarabhanga'ya yaklaştı. Şarabhanga onları konukseverlikle karşıladı. Rāma İndra ile ne konuştuklarını sordu. Ermiş, yaptığı sıkı çilecilik karşılığında Tanrı

Brahma'nın ülkesi olan Brahmaloka'ya gitmesi gerektiğini söyledi. Rāma ormanda yaşamak için neresinin uygun olduğunu sordu. Şarabhanga bunu Sutikshna'ya sormalarını istedi ve onlara yolu tarif etti. Sonra ateşi harlayıp dualarla kendini içine attı ve yanarak Brahmaloka'ya ulaştı. Tanrı Brahma, onu "hoş geldin" diyerek karşıladı.

6- Şarabhanga cennete yükseldikten sonra orada bulunan tüm çileciler Rāma'ya yaklaştılar. Onun büyük bir savaşçı olduğunu söyleyerek, kendilerini ormandaki devlerden, cadılardan kurtarmasını istediler. Rāma da onları koruyacağına ve kötü ruhları öldüreceğine dair onlara güvence verdi. Sonra hepbirlikte Sutikshna'ya doğru yola koyuldular.

7- Ormanın içinde görkemli bir çile yerinde yaşayan Sutikshna, onları sevgi ve konukseverlikle karşıladı. Onlara kendi çile yerinde kalabileceklerini söylemesine rağmen Rāma kabul etmedi. Çileci onlara akşam yemeği verdi.

8- Geceyi Sutikshna'nın çile yerinde geçiren sürgün grubu, sabahleyin uyandı. Rāma, Sītā ile birlikte soğuk suda yıkandı. Ermiş Sutikshna onları uğurladı ve yolculuklarını sürdürdüler.

9- Sītā, Rāma'dan sadece devleri, kötü ruhları öldürmesini, ormandaki suçsuz canlıları öldürerek Adharma, yani erdemsizlik yapmamasını rica etti.

10- Rāma da, ona "ey Canaka'nın kızı, bil ki ben Dharma'dan yanayım, ben sadece Dandaka ormanındaki yardıma muhtaç ermişler için savaşıyorum; seni canımdan çok severim, ama ermişleri de korumam gerek" diyerek ona yanıt verdi.

11- Rāma önde, Sītā ortada, Lakshmana da en arkada olmak üzere yürüdüler. Birçok tepe aştılar, ormanlar, büyüleyici nehirler, turnalar ve Çakravaka kuşu gördüler.

Ağaçları deviren filleri ve yaban domuzlarını izlediler. Uzun bir yoldan sonra, kırmızı beyaz lotüslerin yer aldığı kusursuz bir göle vardılar. Gölde müzik sesi ve şarkılar duyuluyor, ama kimse görülmüyordu. Buranın bir zamanlar büyük ermiş Mandakarni'nin olduğunu, tanrıların onun çile gücünden korkmaları yüzünden, onu baştan çıkartsın da çileyi unutsun diye, ona beş tane peri gönderdiklerini, bu sesleri onların çıkardıklarını öğrendiler. Sonra oradan oraya gezip durdular. Bir yerde dört ay, bir yerde beş ay, bir yerde bir yıl, bir yerde daha az, bir başka yerde de daha fazla kala kala on yılı doldurdular. Sonra Sutikshna'nın yanına geri döndüler. Oradan da ermiş Agastya'nın yanına vardılar.

12- Agastya onları konukseverlikle karşıladı. Yedirdi, içirdi ve Rāma'ya çok önemli silahlar verdi. Bunlar, Tanrı Vishnu'nun göksel yayı (bu altın ve mücevher süslü yayı Viṣvakarma yapmıştı), Brahma'nın verdiği asla hedefi şaşmayan güneş gibi parlak ok, Mahendra'nın verdiği içi ok dolu kılıf ve altın kaplı kılıçtı.

13- Agastya, Daşaratha'nın yaşadıklarını ve sürgün olayını çilecilik gücüyle başından sonuna kadar gördüğünü, şimdi de yaşamak için bir yer aradıklarını bildiğini söyleyerek, onlara meyvesi, suyu bol Pançavati'ye gitmelerini önerdi. Onlar da Pançavati'ye doğru yola koyuldular.

14- Yol üzerinde, dev gibi cüssesi olan bir akbabaya rastladılar. Onu bir kötü yaratık sanıp "kimsin sen?" diye sordular. Akbaba "evlat, ben senin babanın dostuyum" deyince ona inanıp dost oldular. Adı Catayu olan bu hayvan, tüm kuşların ve hayvanların tanrılardan türeyen mitolojik geçmişlerini anlattıktan sonra, Rāma'ya "sen Lakshmana ile gittiğinde Sītā'yı ben korurum" dedi. Rāma ona sarıldı ve onu onurlandırdı.

15- Pançavati'ye vardıklarında Rāma Lakshmana'dan, çev-

reye bir göz atarak, kulübe yapmak için en uygun yeri bulup oraya inşa etmesini istedi. Lakshmana da uygun bir yer buldu ve kulübeyi yaptı. Burada yaşamayı sürdürdüler.

16- Lakshmana yaklaşan kış mevsimi üzerine konuştu. Hava soğumuş, sular nahoş bir hal alırken ateş daha çok sevilir olmuştu. Hep birlikte Godavari nehrinde yıkandılar.

17- Nehirden çıkıp çile yerine döndüler. Orada Rāma Lakshmana ile sohbet etmeye başladı. Tam o anda, Rakshasa Rāvana'nın kızkardeşi olan cadı Şurpanakha çıkageldi. Cadı, Rāma'nın güçlü kollarına ve krallık belirteçlerine baktı ve Aşk Tanrısı'nı görüyorum sandı. Çirkin Rakshasa, koca göbeği, şaşı gözleri, bakır rengi saçları ve çirkin sesiyle, yakışıklı Rāma'ya "çilekeş kılığında, ok ve yayınızla ve karınızla Rakshasaların bol olduğu bu yere nasıl geldiniz?" diye sordu. Rāma "Ben Kral Daşaratha'nın en büyük oğluyum, adım Rāma'dır, bu kardeşim Lakshmana, bu da karım Videha Prensesi Sītā'dır; babam ve Kraliçe Kaikeyī'nin emirleriyle buralara kadar geldik" dedi ve sonra sordu: "Şimdi sen söyle bakalım, kimin kızısın? Adın nedir, kimin karısısın? Biraz cadıya benziyorsun ama söyle bakalım buraya niye geldin?" Aşktan başı dönen ve adı "Yelpaze Tırnaklı" anlamına gelen Şurpanakha, şöyle yanıt verdi: "Rāma, doğrusu ben Şurpanakha adında bir cadıyım; istediğim şekle girer, çevreye korku saçarak bu ormanda avlanırım. Ağabeyimin adı, Vişrava'nın şanlı oğlu Rāvana'dır, adı belki kulağınıza gelmiştir. Güçlü Kumbhakarna da benim kardeşimdir. O hep uyur. Üçüncü kardeşim Vibhişana'nın cadılık huyu yoktur. Diğer iki kardeşim de Khara ve Dushana'dır. Seni görür görmez kocam olmanı istedim. Karın çok çirkin ve sana uygun değil. Onu bırak, benimle gel. Ben onu ve kardeşini yerim, sonra da se-

ninle o dağ senin bu orman benim dolaşırız". Dişi Rakshasa'nın sözleri bitince Rāma kahkahayla güldü ve aşktan gözü dönmüş kadına şöyle yanıt verdi:

18- "Hanımefendi, ben evliyim ve sevgili karım da işte buradadır. Sizin gibi hanımlar için eş paylaşmak çok zordur, size acı verir. Ama kardeşim Lakshmana, yakışıklı ve yiğit bir kimse olarak size koca olabilir, ey koca gözlü büyüleyici hanım! Onu buyrun!" Rāma'nın bu sözleri üzerine Lakshmana'ya yaklaşan dişi Rakshasa, aynı teklifi ona yaptı: "Senin karın olabilirim; bu Dandaka ormanında benimle mutlu bir şekilde dolaşırsın". Lakshmana yanıt verdi: "Benim karım olup da hizmetçi mi olmak istiyorsun? Çünkü ben ağabeyimin hizmetinde olan bir kimseyim. Ama o şu çirkin, yaşlı, çökük karınlı, iğrenç karısını bırakıp seni alabilir. Hangi akıllı senin gibi bir güzel dururken başkasını alır?" Şurpanakha bu sözleri ciddiye aldı ve Rāma'ya "bu kadını yedikten sonra seninle evleneceğim" diyerek bir göktaşı gibi Sītā'nın üzerine çullandı. Rāma yaptığı şakaya bozularak Lakshmana'ya "Sumitra'nın oğlu, değersiz ve zalim kişilere şaka yapmamalısın" diye hafifçe çıkıştı. Lakshmana da sinirlendi ve kılıcını çekerek Şurpanakha'nın kulaklarını ve burnunu uçurdu. Dişi dev ormanın içlerine doğru kaçtı. Çirkin yüzü kan içinde kalmıştı ve etrafa korkunç naralar atıyordu. Kötülüğüyle ünlü kardeşi Khara'nın yanına gitti. Canasthana'da barınan Khara, etrafı Rakshasalarla çevrili halde otururken her yeri kan içinde olan Şurpanakha gelip önüne düştü ve olan biten her şeyi anlattı.

19- Kesilip sakat edilmiş kanlar içindeki kızkardeşini gören Rakshasa Khara, müthiş öfkelendi ve "kalk, bana bunu kimin yaptığını söyle de onu geberteyim; savaşta beni ne tanrılar ne Gandharvalar ne de kötü ruhlar yenebilir; söyle kim yaptı?" diye sordu kardeşine. Şurpanakha ağ-

layarak "Daşaratha oğlu Rāma ile Lakshmana yaptılar" diye yanıtladı. "Çok güçlüler ve Gandharvaların kralına benziyorlar; yanlarında da bir kadın var, o kadının kanını içmek istiyorum, hatta o iki kardeşin de kanlarını içmek istiyorum" dedi. Öfkeden köpüren Khara "gidin, siyah ceylan derisi giymiş, yanlarında kadın olan o silahlı iki herifi öldürün, kardeşim de kanlarını içsin" diyerek on dört tane Rakshasa'yı görevlendirdi. Onlar da, sert esen rüzgârla hareket eden bulutlar gibi oradan ayrıldılar.

20- Çile yerine vardıklarında Şurpanakha, Rakshasalara iki kardeşi işaret ederek gösterdi. Rāma oturduğu yerden kalkıp "bizi niçin rahat bırakmıyorsunuz, biz Dandaka ormanında kendi halinde yaşayan insanlarız" dediyse de, kötü yaratıklar "Khara'dan sizi öldürmek için emir aldık" deyip saldırdılar. Rāma onların attıkları okları kendi oklarıyla engelledi. Kısa bir dövüşten sonra on dördü de kanlar içinde yere yığıldılar. Şurpanakha panikledi ve koştu, yeniden ağabeyi Khara'nın yanına gitti.

21- Khara "senin için en sadık, en iyi adamlarımı gönderdim, hâlâ bir yılan gibi yerde sürünüp neden ağlıyorsun?" diye sorunca, Şurpanakha "Rāma oklarıyla onların hepsini öldürdü" dedi ve şöyle devam etti: "Eğer beni seviyorsan, eğer o on dört adamını seviyorsan Rāma'yı öldürürsün. Eğer bunu yapamazsan ben utancımdan öleceğim, sen de korkak bir adam olacaksın". Böyle feryat edip ağlayarak kendinden geçti.

22- Khara çok öfkelendi ve "Rāma ile kardeşini öbür dünyaya, Yama'nın ülkesine göndereceğim, ey cadı, sen de onların kırmızı ve sıcak kanını içeceksin" diye bağırdı. Sonra ordu komutanı Dushana'ya, orduyu hazır etmesi için emir verdi. Mızraklar, keskin baltalar, oklar ve kılıçlarla on dört bin Rakshasa, gösterişli bir şekilde yola

çıktılar.

23- Yol boyunca uğursuzluk belirtileri baş gösterdi. Eşek biçimli gri bir bulut kırmızı yağmur yağdırdı. Arabaya koşulu güçlü atlar, küçücük otlara takılıp tökezlediler. İri gövdeli korkunç bir akbaba sancaklarının üstüne oturdu. Koyu bir karanlık çökmüş, göz gözü görmüyordu. Vahşi hayvanlar uluyor, korkunç inlemelerde bulunuyorlardı. Khara Rakshasalara "bu uğursuzluklar bizi yıldıramaz, istesem oklarımla yıldızları yere indiririm; Rāma ve Lakshmana'yı öldürmeden asla geri dönmem" dedi. Ermişler, yarı tanrılar, Gandharvalar, Siddhalar da olacak savaşı izlemek için sabırsızlanıyorlardı.

24- Rakshasalar için uğursuz olan belirtiler Rāma için uğurluydu. Rāma Lakshmana'ya "bak benim güçlü kolları olan kardeşim, Rakshasaların tümden ölecekleri, şu kötü belirtilerden anlaşılıyor; sen Sītā'yı al ve girilmesi zor bir mağaraya sığın; onları senin öldürebileceğini biliyorum, ama onları ben haklamak istiyorum" dedi. Lakshmana denileni yaptı ve Sītā ile mağaraya çekildi. Tanrılar, Gandharvalar, Siddhalar ve soylu ermişler, on dört bine bir yapılacak adaletsiz savaşta Rāma'yı tutuyor ve merakla bekliyorlardı.

25- Rakshasalar çile yerine geldiler. Khara arabacısına arabayı Rāma'nın önüne götürmesini söyledi. Onun, ayakta duran Rāma'ya yaklaştığını gören diğer Rakshasalar bağırarak Rāma'nın çevresini sardılar. Khara müthiş bir nara attı ve kötü yaratıklar silahlarıyla Rāma'ya saldırmaya başladılar. Okyanus, nehirlerin azgın dalgalarını nasıl emip yok ederse, Rāma da kendisine savrulan ok yağmurunu öyle etkisiz hale getiriyordu. Bedenine çarpan oklar, koca bir dağa çarpan yıldırımlar gibi çaresizdi. Rāma kendi oklarını süratle göndermeye başlayınca Rakshasalar patır patır dökülmeye başladılar. Bazılarının kafasını uçuran Rāma, bazılarını ok yağmuruna tu-

tarak yok ediyordu. Baltalar, kılıçlar, taş ve ağaçlar havada uçuşuyordu.

26- İyice sinirlenen ordu komutanı Dushana, beş bin Rakshasayla öne atıldı ve Rāma'ya saldırdı. Ancak Rāma Düshana'yı ve ordunun diğer ileri gelenlerinin hepsini öldürdü ve savaşı izleyen tüm canlılar "yaşasın, yaşasın" diye bağrıştılar. Rāma on dört bin Rakshasa'nın tamamını savaş alanında yok etmiş, sadece Khara ve bir generali olan Trişira sağ kalmıştı.

27- Trişira, Rāma'yı öldüreceğini söyleyerek övünüyor ve efendisine hoş görünmeye çalışıyordu. Üç kafalı dev, Khara'nın emriyle Rāma'ya saldırdı. Birbirlerini ok yağmuruna tutan iki güçlü savaşçının savaşı, bir aslanla bir filin kavgasına benziyordu. Rāma bir ara, atılan üç okla, alnından yaralandı. Ama dövüşü sürdürdü ve oklarıyla Trişira'yı çeşitli yerlerinden yaraladı. En son bir oku kalbine sapladı, gönderdiği üç okla da üç başını koparttı.

28- Duşana, Trişira ve tüm ordusunun yok edildiğini gören Khara, ifrit Namuçi'nin Tanrı İndra'ya saldırması gibi saldırdı Rāma'ya. Üstüne, öfkeli yılanlara benzeyen Naraça oklarını fırlattı. Havada uçuşan oklardan Güneş görünmüyordu. Arabasıyla dövüşen Khara, Rāma'yı yaralamayı başardı. Rāma toparlandı, bir süre daha savaştılar. Sonra Rāma oklarıyla onun arabacısını öldürdü, arabasını da parçalara ayırdı. Khara elinde topuzla savaş alanında kalakaldı.

29- Rāma ve Khara sert sözlerle konuşmaya başladılar. Rāma ona "artık zalimce davranışlarda bulunamayacağını, kötülüklerinin sonunun geldiğini" söyledi. Khara da ona "elimde topuzla senin canını alacak olan ölüm tanrısı Yama gibiyim; öldürdüğün on dört bin Rakshasanın akrabalarının gözyaşını seni öldürerek sileceğim" dedi ve bağırarak saldırdı. Rāma oklarıyla onun elinde-

ki topuzu paramparça etti.

30- Rāma "seni öldürüp bu ormanı ermişlerin rahatça yaşayacağı bir yer haline getireceğim" diyerek onu binlerce okla delik deşik etti. Khara'nın vücudundan oluk oluk kanlar aktı. Khara son bir çabayla birkaç adım attıysa da Rāma, İndra'nın verdiği oku onun göğsüne saplayarak koca devi yere yuvarlayıp öldürdü. Tanrılar, yarı tanrılar ve ermişler alkışlayarak, davullar çalarak Rāma'yı kutladılar. Lakshmana ve Sītā'da saklandıkları mağaradan çıkıp çile yerine geldiler. Sītā kocasına sarılarak, yaptığı işten dolayı onu kutladı.

31- Akampana adlı dev, Lankā'ya gitti ve Rāvana'ya dedi ki: "Kralım, Canasthana'da çok sayıda Rakshasa öldürüldü. Khara bile öldürüldü, ben canımı zor kurtardım". Rāvana'nın öfkeden gözleri kızardı ve "bana karşı gelmeye kim cüret edebilir? Ben bana karşı gelen İndra, Kubera, Yama veya Vishnu bile olsa onu mahvederim; ben ölümün kendisiyim, ben ateşi bile yakarım" diye gürledi. Sonra Akampana, bu katilin Daşaratha oğlu Rāma olduğunu söyledi. Rāvana onun yalnız mı yoksa tanrılarla birlikte mi olduğunu sordu. Akampana savaş ustası Rāma'nın yanında sadece kardeşi Lakshmana'nın ve güzel karısı Sītā'nın olduğunu söyledi. Rāvana oraya gidip dünyayı başlarına geçireceğini söylerken Akampana, ona "Rāma'yı savaşta yenmek çok zordur efendim, iyisi mi siz onun güzeller güzeli karısını kaçırın; o Sītā'sız bir gün bile yaşamaya dayanamaz" diye akıl verdi. Rāvana da "pekâlâ, yarın sabah arabacımla gidip Sītā'yı buraya getireceğim" dedi. Sonra dostu Mariça'ya danıştı. Mariça kadın kaçırma fikrinin doğru olmadığını, bunu öneren kişinin düşmanı olduğunu söyleyerek, Rāvana'yı bu düşünceden vazgeçirdi. Rāvana Lankā'ya geri döndü.

32- Rāma'yı kimsenin öldüremeyeceğini anlayan Şurpanak-

ha "onunla ancak Rāvana baş eder" diye düşünerek Lankā'ya geldi. On başlı dev Rāvana'nın yirmi kolu, yirmi eli vardı. Krallık belirteçleriyle bezenmiş bir dağ gibi oturuyordu. Rāvana tüm göksel silahların kullanılışını bilirdi ve Kubera'dan zorla aldığı Pushpaka adında göksel bir arabası da vardı.

33- Şurpanakha sert sözlerle Rāvana'yı azarladı. "Sen zevk ve rahata dalmış, krallık işlerini unutmuşsun, yaklaşan tehlikeden haberin yok! Sen nasıl bir kralsın? Bir sürü Rakshasa katledildi, duyarsız mı kalacaksın? Sen bir budalasın" gibi sözlerle onu tahrik etti.

34- Vezirlerinin önünde böyle sert sözlere maruz kalan Rāvana, "kimmiş bu Rāma, gücü neymiş, elindeki silahlar neymiş, Dandaka ormanına nasıl gelmiş?" diye tepki verdi. Şurpanakha "uzun kollu, siyah ceylan derisi giymiş, Aşk Tanrısı gibi yakışıklı Rāma, tek koluyla Khara'yı, Dushana'yı, Trişira'yı ve on dört bin Rakshasa'yı yok etti; kardeşi Lakshmana da onun sağ kolu, beni doğrayıp şeklimi bozan odur; kocasına delicesine bağlı Sītā, güzelliğiyle tanrıça Lakshmi gibi duruyor. Senin yerinde olsam onu kaçırırdım. Zaten gördüğün zaman aşktan çarpılacaksın" diyerek ağabeyi Rāvana'yı kışkırttı.

35- Bu sözlerden çok etkilenen Rāvana, arabacısına göksel arabasını hazırlattı. İstenilen her yere gidebilen bu arabayı, kardeşi Kubera'dan zorla almıştı. Kötü ruhların başı Rāvana, bununla okyanusu geçerek, çok kısa bir süre önce görüştüğü çilekeş dev Mariça'nın yanına geldi. Mariça neden geldiğini merak etti.

36- Rāvana "sevgili Mariça, sen benim en yakın dostumsun, sığınağımsın" diyerek konuştu: "Biliyorsun Khara ve birçok Rakshasa'ya Canasthana'da yaşamalarını söylemiştim. Ama oraya Rāma, kardeşi ve karısı gelmiş, hem Khara'yı hem Dushana'yı hem de Trişira'yı öldürmüş,

bununla kalmayıp on dört bin Rakshasa'nın canını alıp, kızkardeşim Şurpanakha'nın da kulaklarıyla burnunu kesmişler. Bana yardım et! Altın geyik kılığına gir. Sītā bu geyiği yakalamalarını isteyince Rāma ve Lakshmana oradan ayrılacaklardır; ben de o sırada Sītā'yı kaçırırım". Mariça Rāma'nın adını duyunca dudakları uçukladı.

37- Mariça konuştu: "Rāma, Tanrı İndra ve Varuna gibi güçlüdür, sen onu tanımıyorsun. Tüm Rakshasaların sonunu mu getirmek istiyorsun? Rāma çok soylu biridir, savaşçıları küçük görmez, açgözlü değildir; babasına ve annesine çok saygılıdır. Hep doğruyu konuşur, Kaikeyī'ye rağmen ormana sürgüne gitmiştir. Bilgili, yufka yürekli ve duygusal bir kişidir. Tüm insanlığın yöneticisi odur. Size nasıl onun karısı Sītā'yı kaçırın derim? O kadın, insanlar aslanının korumasında, onu kaçıramazsınız. Rāma ile savaş alanında karşılaşırsanız öldünüz demektir. Bu nedenle efendim, hiç taraftar değilim".

38- Mariça, bir zaman önce, Rāma daha yirmi yaşına basmamışken, onunla ormanda karşılaştığını söyledi. Yanında ermiş Vişvamitra'nın bulunduğunu ve ormanı tüm kötü ruhlardan temizlediğini hatırlatarak, birebir yaptıkları dövüşten de yara alarak canını zor kurtardığını ve okyanusa doğru kaçıp saklanarak yaşamını sürdürdüğünü anlattı. Rāvana'ya, "eğer onunla savaşırsan tüm soyun, ordun ve sen mutlaka ölürsün" diyerek onu sataşmaktan vazgeçirmeye çalıştı. "Hareminde bir sürü kadın var, onun karısını kaçırıp da ne yapacaksın, günahtır" dedi.

39- Mariça konuşmasını sürdürdü: "Onu ciddiye almadım, geyik kılığına girmiş iki Rakshasayla Dandaka ormanına girdim. Ben de, ateş dili ve kocaman dişleriyle et yiyen bir geyik biçimindeydim. Ermişlere saldırıp onların kurban törenlerini bozuyorduk; onların kanını içip etle-

rini yiyerek istediğimiz gibi dolaşıyorduk. Sonra ne olduysa oldu, bu Rāma ortaya çıktı. Ben onu da çileci sanıp küçümseyerek saldırdım. Ama saldırdığıma pişman oldum. Rāma'nın rüzgâr kadar hızlı okları iki Rakshasa'yı öldürdü, ben canımı zor kurtardım. O gün bugün korku içinde yaşıyorum. Ormanın her yerinde Rāma'yı görüyorum. Lütfen benden yardım isteme. Onu kimse öldüremez. Sen de sakın deneme, yoksa eş dost, hısım akraba hepinizi öldürür".

40- Rāvana Mariça'nın konuşmalarına hiç aldırış etmedi, ona "boşa konuşuyorsun" diyerek "hile karşısında Rāma'nın bile çaresiz kalacağını" söyledi. "Ey Mariça, ey Rakshasa, sana düşen görevi anlatayım. Altından bir geyik kılığına girip Sītā'ya görüneceksin. Sītā dayanamayıp Rāma'dan seni yakalamasını isteyecektir. Sen yürüyüp gideceksin, Rāma da peşinden gelecek. Rāma kulübesinden uzaklaşınca, sihir gücünle Rāma'nın sesini taklit ederek 'Ah Sītā, imdat Lakshmana' diye bağıracaksın. Bunu duyan Lakshmana da oradan uzaklaşacak. Onlar gidince ben de Sītā'yı kaçıracağım. Bu iş bitince dilediğini yap. Sana krallığımın yarısını veririm. Herhangi bir çatışma olmadan birlikte Lankā'ya döneriz. Yok eğer yardım etmem dersen senin de hakkından gelirim. Rāma'nın seni öldürmesinden korktuğun kadar benim öldürmemden de kork".

41- Mariça son kez Rāvana'yı feci sonuçları olan girişimden caydırmaya çalıştı. Ona "Rāma'ya bulaştığımız zaman artık beni ölmüş bil; Sītā'yı kaçırdığın zaman da kendinle birlikte soyunu sopunu yok olmuş say; ne ben ne sen ne de Lankā halkı ve Rakshasalar varlıklarını sürdürebilecekler. Benim sözlerimi hiçe sayıyorsun; doğrusu ölümün eşiğinde duran insanlar, dostlarının yararlı tavsiyelerine aldırış etmezler" diye son kez konuştu.

42- Böyle sert sözler söyledikten sonra Mariça Rāvana'ya

"gidelim" dedi. "Sen bu kadar kötüysen ben ne yapabilirim" diye de ekledi. Bu, Rāvana'nın çok hoşuna gitti ve "işte şimdi Mariça oldun" diyerek onu kucakladı. Göksel taşıtlarına binip Dandaka ormanına uçtular. Rāma'nın kaldığı yere vardıklarında Mariça bir anda gösterişli bir geyik biçimine girdi. Boynuzları parlak, vücudu mücevher gibiydi. Olağanüstü güzelliğiyle çile yerindeki kulübeye doğru yaklaştı. Bir an şurda bir an burda dolaşıp kendini göstermeye çalıştı. Çok geçmeden güzel gözlü Sītā, inci tanesi gibi benekleri olan geyiği fark etti. Hayatında hiç böyle muhteşem bir yaratık görmemişti.

43- Her yanı altın ve gümüş kaplı ceylanın büyüsüne kapılan Sītā "efendim, çabuk kardeşinizle birlikte gelin bakın, çabuk" diye kocasına seslendi. Lakshmana bakar bakmaz "bu ifrit Mariça'dır, dünyada hiç böyle mücevher kaplı geyik görülmüş mü?" diye düşüncesini belirtti. Bunun bir hayal, bir hile olduğunu söyledi. Ama Sītā ömründe hiç böyle bir yaratık görmediğini belirtti ve bu parıltısıyla ormanı aydınlatan rengârenk geyiğin yakalanması için ısrar etti. "Sürgünümüz bitip tekrar tahta çıktığında bu geyik harem dairesinin süsü olur; eğer onu ölü ele geçirirsen altından derisini oturacağımız yere sergi yaparız" dedi. Rāma bu sözlerden etkilendi ve geyikle ilgili meraka o da kapıldı. Lakshmana'ya dönüp ona geyiği övmeye başladı. Sonra ona "sen burada kal ve Sītā'yı koru, ben gidip şu geyiği getireyim, en azından derisini soyar getiririm" dedi.

44- Rāma kılıcını kuşandı, yayını aldı ve geyiğin peşine düştü. Onun geldiğini gören geyik şeklindeki Mariça, ustalıkla uzaklaşmaya başladı. Bir görünüp bir yok olarak ormanın derinliklerine doğru kaçtı. Zaman zaman yorgun düşen Rāma onu izledi. Uzun bir takipten sonra onu bir yere sıkıştırıp okunu fırlattı. Kızgın ateş gibi fırlayan ok, Mariça'nın kalbini deldi. Geyik, bir palmiye

ağacı boyu sıçradı ve acıyla yere düşüp korkunç bir kükreme sesi çıkardı. Ölüm döşeğindeki Mariça, Rāvana'nın söylediklerini hatırladı. Sesini Rāma'ya benzeterek "Aah Sītā, imdat Lakshmana" diye bağırdı. Sonra ruhunu teslim etti ve asıl şekli olan dev Rakshasa biçimine dönüştü. Rāma Lakshmana'nın sözlerini hatırladı. Bunun Mariça olduğunu ve bir hile tezgâhlandığını söylemişti. Ölmeden önceki bağırışının Sītā ve Lakshmana'da yaratacağı etkiyi düşünüp iyice morali bozuldu. Süratle Canasthana'daki çile yerine dönmeye başladı.

45- Rāma'ya benzer sesin yardım dileyen haykırışını duyan Sītā, Lakshmana'ya "git bak, Rāma'nın başı dertte galiba, git kurtar onu" diye seslendi. Ancak ağabeyinin sözünü dinleyen Lakshmana, yerinden bile kıpırdamadı. Bunun üzerine Canaka kızı Sītā "sen ağabeyinin düşmanısın, zor durumdayken neden koşup yardım etmiyorsun? Onu hiç sevmiyorsun değil mi?" diye korku ile ağlayıp sızlanınca Lakshmana dedi ki: "Videha krallığının prensesi, kocanı ne Nagalar ne Gandharvalar ne tanrılar ne de şeytanlar yenebilir; onu kimse öldüremez. O seni bana emanet etti, için rahat olsun; geyiği öldürüp geri gelecek. O ses de ona ait değildi, ifritin bir oyunu gibi geldi bana. Bu Rakshasalar Khara'nın ölümünden beri bize çok kızgınlar. Seni yalnız bırakamam, lütfen endişelenme". Lakshmana doğruyu konuşmasına rağmen Sītā, öfkeyle sert sözler söylemeyi sürdürdü: "Ey acımasız Lakshmana, ey soyunun yüz karası, Rāma'nın zora düşmesi hoşuna gidiyor. Sen benim için ya da Bharata'nın casusu olarak buralara kadar geldin, Rāma için değil! Onsuz yaşamaktansa kendimi öldürürüm daha iyi". Bu sert sözlere ellerini kavuşturarak yanıt veren Lakshmana "siz benim için tanrıça gibisiniz, size cevap yetiştirmek haddime mi düşmüş" diyerek şöyle sürdür-

dü konuşmasını: "Ey Mithila prensesi, bu kadınların doğasıdır, katı kalple sert sözler söylerler. Ama madem öyle ben de şimdi ağabeyim Rāma'nın yanına gidiyorum. Sizi tüm orman tanrıları korusun. Kötü şeyler olacak gibi geliyor, umarım döndüğümüzde burada olursunuz". Sītā "bu dünyada Rāma'dan başkasına erkek olarak dokunamam, intihar edeceğim" diye ağlayıp dövünmesini sürdürüyorken, Lakshmana ona-son bir kez daha bakıp oradan ayrıldı ve Rāma'yı aramaya başladı.

46- Lakshmana'nın gidişini fırsat bilen Rāvana, çileci kılığında Sītā'ya yaklaştı. Sırtında koyu sarı renk temiz elbisesi, at kuyruğu saçları, şemsiyesi ve su kabı ile zararsız görünüyordu. Doğa bile ondan etkilenmişti. Kötü kalpli devi gören rüzgârlar esmiyor, ağaçlar dalgalanmıyordu. Godavari nehrinin akışı yavaşlamıştı. Rāvana rolünü iyi oynamak için Vedalardan dualar okuyarak ilerliyordu. Ağlamakta olan Sītā'ya iyice yaklaştı. Onun güzelliğinden çarpılmışa döndü ve başladı güzel sözler söylemeye: "Hanımefendi, siz tanrıça Hri, Şri, Lakshmi veya Bhuti misiniz? Bu ne güzellik, bu ne beyaz dişler. Şu geniş gözlere, şu gözbebeklerine bak. Geniş kalçalar, fil hortumu gibi bacaklar, muhteşem mücevherlerle süslü, palmiye meyveleri gibi dolgun göğüsler! Güzelliğinizle başımı döndürdünüz; ama bu kaldığınız yer size uygun değil. Burası cadıların, kötü ruhların dolaştığı bir orman. Siz saraylara lâyıksınız. Kimsiniz siz? Burada maymunlar, aslanlar, kaplanlar, kurtlar, ayılar, sırtlanlar yaşar. Siz kimsiniz ve burada ne arıyorsunuz? Korkmuyor musunuz?" Onun bir çileci olduğunu düşünen Sītā, beklenmeyen misafirine bir oturak verdi ve konukseverlikle davrandı. Brahmanlara iyi davranmak gerektiği için onu içeri, yemek yemeğe davet etti. Rāvana etrafa dikkatlice bakıyor, Rāma ve Lakshmana'yı değil, sadece geniş, yeşil ormanı görüyordu.

47- Sītā gerçek bir Brahman ile konuştuğunu sanarak saygıyla anlatmaya başladı: "Ben soylu Mithila kralı Canaka'nın kızı, Rāma'nın karısı Sītā'yım. Şu anda kocam yirmi beş yaşında, ben de on sekiz yaşımdayım. İkshvāku sarayında on iki yıl her türlü lüks içinde yaşadıktan sonra, kayınpederimin Rāma'yı tahta çıkarmak istemesiyle başlayan bir bunalımdan sonra kendimizi ormanda sürgünde bulduk". Sītā Kaikeyī'yi, dönen dolapları, Rāma'nın sözüne bağlılığını, Lakshmana'nın ve kendisinin onu izlemesini, ormanda birer çilekeşe dönüşüşlerini bir bir anlattı. Sonra "siz de adınızı bağışlar mısınız?" diye sordu. Rakshasa sert bir üslupla yanıtladı: "Ben Rakshasaların başı Rāvana'yım. Ülkem okyanusun ortasında, zengin Lankā'dır. Gel karım ol, orada sana beş bin hizmetçi hizmet etsin". Sītā "ben kocam Rāma'ya bağlıyım, o insanlar aslanını izleyeceğime dair söz vermişimdir, o tanrı İndra gibi güçlüdür" diyerek şöyle devam etti: "Sen bir çakal gibi göz dikiyorsun, ama ben de bir dişi aslan sayılırım. Bir aslanın ağzındaki yiyeceği alabilir misin? Sen boynuna taş bağlamış kendini denize atıyorsun. Rāma deniz sen deresin, o altın sen tenekesin, o sandal yağı sen çamursun, o Garuda kuşu sen kargaşın!"

48- Rāvana kaşlarını çatarak "ben Kubera'nın üvey kardeşi, on başlı Rāvana'yım" diye söze devam etti ve şöyle sürdürdü konuşmasını: "Benden tüm tanrılar, Gandharvalar, kuşlar, yılanlar korkar. Kubera da benim korkumdan Lankā'dan ayrılıp Kailasa dağlarına gitmişti. Onun, istenilen her yere giden göksel taşıtı Pushpaka'ya da ben el koydum. Sevgili hanımefendi, ben o kadar güçlüyüm ki benim olduğum yerde yaprak kımıldamaz, nehirler akmaz. Ülkem, okyanusun öbür yanındaki Lankā'dır. Korkunç devlerin yaşadığı ülkem, beyaz duvarlarla çevrili, güzel binalarla doludur. Filler, atlar, sü-

rekli çalan müzik, meyve bahçeleri, istediğin her şey vardır. Gel prenses Sītā, gel benim ülkemde yaşa güzel kadın! Ölümsüz ol ve ölümlü Rāma ile zaman kaybetme! O krallığını yitirmiş bir kişi. Aşk oklarıyla vurulmuş bu Rakshasa'yı kurtar, sev onu. Ölümlü Rāma savaşta benim parmağım olamaz. Sev beni". Sītā dedi ki: "Sen nasıl tanrıların saygı duyduğu Kubera'nın kardeşi oluyorsun ki? Şunu bil ki tüm Rakshasaların sonu ölümdür, ey Rāvana!"

49- Sītā'nın kendisini reddettiğini gören Rāvana, öfkelenmeye başladı. Gözleri kırmızılaştı, kaşları çatıldı, kara bir bulut gibi oldu. "Sana uygun koca benim, Rāma budalanın tekidir" dedi. Sonra Sītā'yı kaptığı gibi altından yapılmış göksel arabasına bindi. Sītā ağlayıp bağırmaya başladı. Bu sırada bir ağaçta tünemiş bekleyen akbaba Catayu'yu gördü. "Soylu Catayu yardım et" diye ondan yardım istedi.

50- Uyumakta olan Catayu gürültüye uyandı ve Rāvana'nın Sītā'yı kaçırmakta olduğunu gördü. Soylu kuş Rāvana'ya seslendi: "Hey Rāvana, ben akbabalar kralı, ünlü Catayu'yum. Çok güçlü ve sözüne bağlı biriyimdir. Kardeşim! Böyle çirkin davranamazsın. Rāma tüm dünyanın yöneticisi, her canlının iyiliği için çalışan bir kimsedir. Bu hanım onun güzel karısı Sītā'dır. Kralların karıları özel bir değere sahiptir ve bir kral bir kral karısına parmağını bile süremez. Rāma senin ülkene bir zarar vermedi. Khara ise kendisi kaşındığı için ölüme gitti. O halde Rāma'nın suçu nedir, niçin onun eşini kaçırıyorsun? Sītā'yı bırak! Rāma'nın korkunç gözleri, Tanrı İndra'nın Vritra'yı öldüren korkunç şimşeği gibi seni bitirmeden bırak onu! Doğduğumdan bu yana altmış bin yıl geçti Rāvana; şimdi yaşlandım. Sen ise gençsin, silahlısın ve bir araban var. Gene de Sītā'yı gözümün önünde kaçırmana izin vermeyeceğim. Eğer bir kahra-

mansan dövüş benimle, Khara'nın başına gelen senin de başına gelsin!"

51- Müthiş öfkeye kapılan Rāvana, hızla Catayu'ya saldırdı. İki bulutun birbirine çarpıp patlaması gibi birbirlerine giriştiler. Rāvana ok yağdırdı, Catayu pençeleriyle onda yaralar açtı, attığı okları parçalara ayırdı. Catayu Rāvana'nın yayını alıp koparttı, sırtındaki zırhı da yırtıp attı. Bununla yetinmeyip arabasını çeken atları ve arabacısını da öldürdü. Rāvana kollarında Sītā ile yere düştü. Bunu gören tüm canlılar "yaşasın" diye Catayu'yu alkışladılar. Catayu on başlı deve arkadan bir dalış daha yaptı, onun her yerini çizdi, başlarını koparttı. Rāvana öfkeden deliye dönmüştü. Ancak kopan başlarının yerine yenileri çıkıyordu. Sītā'yı bir kenara koyan Rāvana, Catayu'ya tekme ve yumrukla girişti. Sonra kılıcını çekip onun kanatlarını ve bacaklarını uçurdu. Zaten yaşlı olan Catayu, çok iyi dövüşmesine rağmen, kötü yaratığın darbeleriyle yere düştü. Onun kanlar içinde düştüğünü gören Sītā, bir akrabasına koşar gibi ona doğru koştu. Ona sarılıp ağlamaya başladı.

52- "Ah Rāma, başına gelen felaketten haberin yok! İşte beni kurtarmak isteyen merhametli kuş da yerde yatıyor, ah talihim, kurtar beni Rāma!" Bedenindeki süs çiçekleri ezilmiş ağlarken Rāvana gelip saçlarından tutarak Sītā'yı sürüklemeye başladı. Onu bu halde gören Yeryüzü karanlığa boğuldu. Rüzgâr durdu, Güneş soldu. Tanrı Brahma "amacımıza ulaştık" diyordu kendi kendine. Sītā "Rāma, Lakshmana" diye ağlarken Rāvana, arabasıyla göğe yükseliyordu. Sītā, altın ve gümüş mücevherleriyle Rāvana'nın kucağında, kara bir bulutun içinden parlar gibi parlıyordu. Kafasında duran tüm çiçekler aşağıya düştü. Ayağındaki altın mücevherlerle kaplı halhal, bir ışın halkası gibi toprağa yapıştı. Boynundan ayrılan inci kolyesi, cennetten inen Gangā nehri

gibi parıldamaktaydı. Üzerinden geçtikleri ağaçların en üst dalları sanki "korkma" der gibi sallanıyordu. Balıkları ve bütün su canlılarıyla nilüfer gölleri korkudan donmuş gibiydi. Çeşitli yerlerden kopup gelen aslanlar, kaplanlar, kuşlar ve diğer hayvanlar öfkeyle Sītā'nın gölgesi peşinden koşuyorlardı. Şelaleler ağlayan dağların gözyaşları olmuştu ve dağlar çığlık atar gibi en yüksek doruklarını yukarı uzatmışlardı. Güneş görkemini yitirip soluk bir hal almıştı. Madem Rāvana Rāma'nın karısını, Videha prensesi Sītā'yı kaçırıyordu, artık yeryüzünde adalet olamazdı. Erdem yoksa gerçek de yoktu. Tüm canlılar ağladılar. Sītā, saçları rüzgârdan uçuşurken "Rāma, Lakshmana" diye bağırıyordu. Yüzü solmuş, alnındaki uğur işaretleri silinip kaybolmuştu.

53- Ağlamaktan gözleri kıpkırmızı olmuş Sītā, havada uçarken Rāvana'ya şunları söyledi: "Ey aşağılık Rāvana, yaptığından utanmıyor musun? Rakshasa'yı geyik yapıp büyü yoluyla kocamı kandırdınız. Siz korkaksınız. Zavallı yaşlı Catayu, kayınpederimin dostu, orada cansız yatıyor. Beni, erkekçe düello yapıp kazanmış değilsin, aşağılık dev! Koruyacak kimsesi olmayan bir kadını kaçırmaktan hiç mi utanç duymuyorsun? İnsanlar senin ne kadar adi olduğunu söyleyecekler. Böyle havada uçarken bir şey yapmak zor tabii, ama Rāma ile Lakshmana nasıl olsa seni bulup öldüreceklerdir. Kendi iyiliğin için bırak beni ey Rāvana! Bu ölümcül hatan yüzünden öleceğin kesindir. Merhametsiz yaratık, bırak beni". Sītā ağlayıp tepinmesine rağmen, Rāvana onu kucağında tutarak kaçırmasını sürdürdü.

54- Havada ilerlerlerken zavallı Sītā, bir kayalığın üzerine oturmuş beş maymun gördü. İpek elbisesinin üst parçasını ve bazı mücevherlerini, belki Rāma'ya haber verirler diye onlara fırlattı. Telaş içindeki Rāvana onun bu hareketini görmedi. Sarı gözlü maymunlar ise, ağlayan

Sītā'ya hayretle ve dikkatle baktılar. Rāvana, yayından atılmış bir ok gibi ilerleyen hava taşıtıyla nehirler, göller, dağlar ve ormanlar geçerek, Tanrı Varuna'nın yaşam yeri olan okyanusa ulaştı ve onu da havadan kolayca geçti. Kucağında tuttuğu Sītā değil, aslında kendisinin ölüm fermanıydı. Bu halde Lankā'ya ulaştı, kentin caddelerinden geçip harem dairesine geldi. Korkunç görünüşlü dişi ifritlere "yetkisi olmayan hiç kimse Sītā'ya yaklaşmasın, ona istediği her giysiyi ve mücevheri verin" diye emir verdi. Sonra sekiz tane Rakshasa'ya, Canasthana'ya gidip orada kalmalarını ve casusluk yaparak, Rāma hakkında bilgileri kendisine ulaştırmalarını emretti. Rakshasalar Rāvana'yı selamlayıp Lankā'dan ayrıldılar. Bedenlerini görünmez yapıp Canasthana'ya gittiler. Sītā'yı dört duvar arasına koyan Rāvana, cehalet mutluluğu içerisindeydi.

55- Aşktan çarpılmış durumda olan Rāvana, sabırsızlıkla harem dairesine girdi. Sītā derin keder içinde, gözyaşlarına boğulmuş oturuyordu. Binlerce kadının hizmet ettiği, mücevherlerle kaplı, fildişi, altın, gümüş sütunlarla bezeli muazzam bir yerdi burası. Rāvana Sītā'ya, mücevherle süslü döşemeleri, büyük duvarları, merdivenleri ve havuzları gösterdi, sonra ona dedi ki: "Bütün bu Rakshasaların başı benim. Bütün bu zenginlik senin emrine amadedir. Sen benim canımdan daha değerlisin. Ey sevgili Sītā, karım ol! Başka şeylere takma kafanı. Bu Lankā şehrinin etrafı okyanusla çevrilidir. Ona ne fırtınalar işler ne de tanrılar bir şey yapabilirler. Yayan gezen çapulcu Rāma'yı ne yapacaksın? Beni al Sītā! Sana layık olan benim. Rāma artık buralara gelemez. Ben seni korurum. Tüm Lankā senindir, al yönet. Ayrıca hava taşıtım Pushpaka da senindir ey güzel kadın! Ben de senin hizmetkârın olurum; şunu iyi bil ki Rāvana asla başka bir kadına boyun eğmez". Bu sözleri söyleyen

Rāvana, içinden, 'o benimdir' diye düşündü.

56- Sītā, Rāvana ile arasına bir tutam ot[1] tutarak yanıt verdi: "Daşaratha adında erdemli bir kral vardı. Raghu soyunun incisi Rāma onun oğludur. Ünü üç dünyada da duyulmuş bu kişi benim kocamdır. O ve kardeşi Lakshmana senin yaşamına son verecekler. Onlara ne sen ne de Lankā dayanabilir". Sītā başka sert sözler de söyledi. Rāvana onu korkutmak için şöyle dedi: "Dinle genç bayan, sana on iki ay süre! Bu süre içinde benim olmazsan, aşçılarım seni doğrayıp bana kahvaltı olarak sunarlar". Rāvana böyle söyledikten sonra dişi Rakshasalara dönüp öfkeyle "bu kendini beğenmiş kadını götürün" dedi. Onlara, Sītā'yı Aşoka koruluğuna götürmelerini ve etrafını çevirip gizlice korumalarını emretti. Dişi Rakshasalar, Sītā'yı ağaçlar, meyveler ve kuşlarla dolu Aşoka koruluğuna götürdüler. Sītā, şekilsiz dişi yaratıkların arasında, dişi kaplanların arasına düşmüş bir ceylan gibiydi. Korku ve keder içindeki Sītā, kocasını ve Lakshmana'yı düşünerek fenalaştı.

SE- Yaratıcı Tanrı Brahma, tanrılar kralı İndra'dan Lankā'ya gitmesini istedi. Eğer Sītā canına kıyarsa planları suya düşebilir, Rāma Rāvana'yı öldürmezse dünya kurtarılmamış olarak kalırdı. İndra yanına uyku tanrıçası Nidra'yı aldı ve Lankā'ya gitti. İndra Nidra'dan, tüm Rakshasalara uyku verip sersemletmesini istedi, o da öyle yaptı. Sonra İndra Sītā'nın yanına geldi ve şöyle konuştu: "Sevgili bayan, ben Tanrı İndra'yım. Hiç korkma, ifritleri uyuttuk. Rāma gelip seni kurtaracak. Sen de elimden şu kutsal yemeği yersen, uzun zaman açlık ve susuzluk hissetmezsin". Sītā "senin Tanrı İndra olduğunu

1 Hindu töresinde, erdemli bir kadının yabancılarla konuşmaması gerekirdi. Sita konuşmaya zorlanınca, kendince böyle bir önlem alıyor.

SE) Sonradan Ekleme: Bu alt bölüm, orijinal metne sonradan eklenmiştir. İlginç ve ana konuya uygun bir eklemedir bu.

nereden bileyim?" deyince İndra ona tanrılığını gösterdi: Ayakları yere basmıyor, gözleri kırpışmıyor, elbiseleri pırıl pırıl ve çiçekleri hep canlı idi. Sītā ikna oldu ve pirinç, şeker ve kaynamış sütten oluşan yemeği yedi. İndra, görevini tamamlamış olarak Nidra ile birlikte oradan ayrıldı ve cennetteki başkenti Amaravati'ye geri döndü.

57- Rāma Mariça'yı öldürdükten sonra, süratle çile yerine dönmeye başlamıştı. Yolda çakal ulumaları duydu ve içine bir kurt düştü. Acaba kötü bir şeyler mi olmuştu? Altın geyik kılığındaki Mariça'nın, sesini değiştirip taklit ederek Lakshmana'yı çağırışını hatırladı. Çok geçmeden Lakshmana ile karşılaştılar. Rāma, Sītā'yı yalnız bıraktığı için kardeşine çıkıştı: "Kardeşim, neden Sītā'yı yalnız bıraktın? Aklıma kötü şeyler geliyor. Onu Rakshasalar öldürebilir. Lanet! Sol gözüm seğiriyor. O ya öldürüldü ya kaçırıldı ya da başına başka kötü bir şey geldi".

58- Rāma ve Lakshmana, Sītā'nın başına bir şey gelip gelmediğini merak ederek çile yerine doğru ilerlediler. Rāma çok tedirgindi ve "döndüğümde onu bulamazsam perişan olurum" diyordu. Bir sürü olasılığı düşüne düşüne Canasthana'ya vardılar. Kulübeden içeri girip de Sītā'yı göremeyince gözleri yuvalarından fırladı.

59- Rāma Lakshmana'ya sordu: "Neden Sītā'yı bırakıp gittin?" Lakshmana yanıtladı: "Bana sert sözler söyledi, seni bulmamı istedi. 'Lakshmana imdat' diye bağıran sesi duyunca Sītā çok korktu ve seni kurtarmam için çok baskı yaptı. Ben 'bu ses Rāma'nın sesi değil, o asla yardım istemez' dediysem de anlatamadım. Bana 'ağabeyin ölürse bana sen sahip olacaksın, onun için gitmiyorsun değil mi?' gibi sözler söyleyince dayanamadım". Rāma acı içinde konuştu: "Sana yakışmayan bir hareket yaptın. Ne olursa olsun onu yalnız bırakmayacaktın.

Kadın öfkesinin tuzağına düştün ve benim emirlerimi unuttun. O bağırıp yardım isteyen ifriti okumla öldürdüm. Ölünce geyiklikten Rakshasalığa dönüştü".

60- Rāma kötü şeyler olduğunu hissetti. Sol gözü şiddetle seğriyordu. Koşarak kulübenin çevresine baktı, ama Sītā'yı göremedi. Bir yandan ağlıyor bir yandan da "acaba kaçırıldı mı, öldü mü, ormana mı girdi yoksa çiçek ve meyve toplamaya mı gitti?" diye düşünüyordu. Sevgilisini bulamadıkça çılgına dönüyordu. Onu ağaçlara sordu: "Ey Kadamba ağacı, Kadamba çiçeklerini çok seven sevgilimi gördün mü? Ey Bilva ağacı, sen gördün mü?" "Arcuna çiçeklerini çok severdi, ne olur söyle Arcuna ağacı, o sağ mı ölü mü? Kakubha ağacı, Tilaka ağacı, ey Aşoka ağacı söyleyin onu gördünüz mü?" Sonra hayvanlara sormaya başladı: "Ey geyik, onu gördün mü? Ey fil, ey kaplan söyleyin?" Sonra Sītā karşısındaymış gibi konuşmaya başladı: "Sevgilim, neden ortaya çıkmıyorsun? Lotüs gözlüm, ağaçların arkasındaysan neden ses vermiyorsun? Sende hiç merhamet yok mu?" Sonra onu ifritlerin yediğini düşündü. "Güçlü Lakshmana, sevgilimi gördün mü? Ah sevgilim, nereye gittin?" Rāma çılgın gibi oradan oraya koştu, karanlık ormanın içine dalarak onu aramaya başladı.

61- Rāma ellerini yukarı kaldırıp "bu kadın hangi cehenneme gitti Lakshmana?" diye bağırdı. Sonra "Sītā, eğer şaka yapıyorsan bil ki bu hoşuma gitmiyor" dedi. Lakshmana ona "tasalanma, bir göle veya nehire gitmiş, bizim onu ne kadar koruduğumuzu deneyerek görmek istiyordur, gel, zaman kaybetmeden tüm ormanı arayalım" dedi. Tüm gölleri, mağaraları, şelaleleri aradılar ama bulamadılar. Lakshmana Rāma'ya yatıştırıcı sözler söylediyse de Rāma, bir sağır gibi hiçbirini duymadı ve hüngür hüngür ağlamayı sürdürdü.

62- Rāma ağlarken, bir yandan da konuşuyordu: "Kederimi

artırmak için şu Aşoka ağacının arkasından çıkmıyorsun değil mi? Yoksa şaka olsun diye şu Karnikara koruluğuna mı girdin? Çık ortaya, sensiz kulübe bomboş". Sonra Lakshmana'ya döndü ve "sen Ayodhya'ya dön, ben artık hiç dönmeyeceğim; o öldü ve ben de öleceğim. Ülkeyi sen yönetirsin" dedi.

63- Rāma ağlamayı sürdürdü: "Mutlaka daha önceki yaşamlarımda günahlar işledim ki şimdi bu felaketler başıma geliyor. Krallığımı kaybettim, akrabalarımdan ayrıldım, babam öldü, annemden uzak düştüm, şimdi de karım kayboldu. Rakshasaların eline düştüyse vay haline!.. Ey Güneş Tanrısı, sen her şeyi bilirsin, söyle Sītā kendi mi gitti yoksa kaçırıldı mı? Sen bilirsin, söyle yoksa öldü mü?"

64- Rāma ve Lakshmana, Sītā'yı aramayı sürdürdüler. Godavari nehrine sordular, ama o bir yanıt vermedi. Bir geyik sürüsüne rastladılar. Geyikler Güney yönünde aniden havaya sıçramaya başladılar. Geyiklerin gözlerini bir havaya bir yere dikmelerinden anlaşıldı ki bu, Sītā'nın kaçırıldığı yöndür. Zeki Lakshmana, "anlaşılan Sītā havadan Güney yönüne kaçırılmış" dedi ve o yöne doğru yürümeye başladılar. Birbirleriyle konuşarak yürürken kafalarına Sītā'nın taktığı çiçekler düşmeye başladı. Rāma "bunları tanıyorum, bunlar Sītā'nın çiçekleri, galiba tanrılar bunları benim için saklamışlar" dedi. Rāma öfkesini dağdan çıkartmak istercesine dağa, "bana Sītā'yı göster" diye bağırdı, ama bir yanıt alamadı. Öte yandan yerde Rakshasa'nın ve Sītā'nın ayak izlerini gördüler. Sītā'ya ait ziynet eşyalarını, kan izlerini ve etrafa dağılmış çiçekleri görünce Rāma, iki Rakshasa'nın, onu paylaşmak için, kavga ettiklerini ve onu parçalayıp yediklerini düşündü. Bir kenarda kırılmış bir yay vardı. Rāma, mücevherlerle süslü bu yayın kimin olduğunu merak etti. Sonra yere düşmüş bir gölgeliği, iki tane ok

kılıfını, ölmüş arabacıyı gördüler ve onu kimin öldürmüş olabileceğini merak ettiler. Rāma çok sinirlendi ve üç dünyayı da mahvedeceğini haykırdı. Ne tanrılar ne ifritler sağ kalacaktı. Lakshmana'dan öfkeyle yayını aldı ve ucuna bir ok takıp bağırdı. Tanrılar Sītā'yı geri vermedikçe ne insanlar ne Gandharvalar ne de Nagaların sağ kalacağını söyledi.

65- Lakshmana Rāma'ya, sakin olup kendini kaybetmemesini söyledi. Öfkesine yenilip ılımlı tabiatını bozmamasını istedi. Sonra kırık araba parçalarına bakıp dövüşün iki değil tek araba savaşçısıyla yapıldığı sonucuna vardı. "Bu dünyada kim senin eşini kaçırmaya cüret eder?" dedi ve "tüm dünyayı yok etmeye gerek yok, kaçıran sefil her kimse onu mutlaka buluruz" diye konuştu.
Lakshmana Rāma'yı buna benzer sözlerle yatıştırdı. "Senin gibi yüce bir insan bu tür kederlere katlanamazsa sıradan insanlar ne yapsın?.. Böyle acılar insanlar içindir, bak atalarımız da nelere katlanmış... Ey kahraman Rāma, Sītā ölmüş ya da kaçırılmış olabilir, ama sen sıradan bir insan değilsin, öyle bir insan gibi tepki veremezsin" gibi sözlerle onu cesaretlendirdi.

67- Rāma kardeşinin sözleriyle biraz kendine geldi ve öfkesine hâkim oldu. O sırada yerde yatmakta olan Catayu'yu gördüler. Rāma onun, Sītā'yı yiyen akbaba biçiminde bir Rakshasa olduğunu sandı. Yayına ok takıp üstüne yürüdü. Kanlar içindeki dev kuş zorlukla konuştu: "Aradığınız kadın Rāvana tarafından kaçırıldı. Çok hızlıydı. Onu kurtarmak için Rāvana'nın üzerine atıldım, arabasıyla birlikte yere düşürdüm. Yayım kırıldı, oklarını parçaladım, arabacısını öldürdüm, arabaya da zarar verdim, ama Sītā'yı havadan kaçırmasını engelleyemedim. O dev beni zaten öldürdü, senin bir daha öldürmene gerek yok". Rāma yayını bıraktı, Catayu'yu sarıldı ve çok üzgün olduğunu söyledi.

68- Rāma son bir gayretle Catayu'dan daha fazla bilgi almaya çalıştı. Catayu "Rāvana benim kanatlarımı kesti, çaresiz kaldım; pis ifrit, Sītā'yı Güney'e doğru kaçırdı. Ama belaya çattı, bir balığın oltaya takılması gibi takılmış oldu. Onu bulunca öldürecek ve Sītā'na kavuşacaksın". Catayu'nun ağzından bir parça kan geldi ve son nefesini verdi. Rāma "konuş, lütfen konuş" dediyse de artık boştu... Sonra bu soylu kuşun yakılıp, cenaze törenlerinin yapılması gerektiğini söyledi. Lakshmana ile birlikte cenaze ateşini hazırlayıp, bir akrabalarını uğurlar gibi uğurladılar öte dünyaya Catayu'yu. Kutsal dualar okuyup kutsal nesneler sundular. İşlemler bitince iki kardeş, tıpkı Tanrı Vishnu ile Tanrı İndra gibi ormandaki yolculuklarına devam ettiler.

69- Raghu soyunun iki yiğidi Güneybatı yönünde ilerlediler. İz sürmekte zorlanıyorlardı. Koyu karanlık bir ormanı geride bıraktılar. Canasthana'dan bu yana iki saatlik yol almışlardı. Karanlık Kraunça ormanına girdiler. Çok çeşitli hayvanların yaşadığı bu ormanda Sītā'yı arayarak yürüdüler. Kraunça ormanını da geride bırakıp ermiş Matanga'nın çile yerine vardılar. Oradan karanlık ormandaki büyük bir mağaraya vardılar. Mağaranın yanında şişkin karnı, sivri dişleri, kalın derisi, darmadağınık saçlarıyla iğrenç dişi bir Rakshasa duruyordu. Lakshmana'ya sarılıp "gel seninle eğlenelim" dedi. Sonra ekledi: "Benim adım Ayomukhi, sen benim sevgilim ol, benimle bu dağlarda bir ömür boyu yaşa!" Lakshmana öfkelendi ve kılıcını çekip iğrenç dişi devin kulaklarını, burnunu ve göğüslerini kesti. Rakshasa kaçıp gözden kayboldu. İki kardeş yollarına devam edip geçit vermez bir ormana geldiler. Lakshmana Rāma'ya uğursuz belirtiler gördüğünü söyledi. Ormanın içinden her tarafı çınlatan bir ses geldi. Ellerinde kılıçla etrafa bakan kardeşler, bu sesin sahibinin bir Rakshasa olduğu-

nu gördüler. Çok iriydi. Kafası ve boynu olmayıp ağzı karnında idi. Ona doğru yaklaştılar. Dev, koca ağzıyla yalanıp duruyordu. Bu ağzıyla tüm canlıları, ayıları ve aslanları bile yiyebiliyordu. Bu devin adı "başsız beden" anlamında Kabandha idi. Kabandha her iki kardeşi de elleriyle yakaladı. Silahlı olmalarına rağmen kardeşler çok çaresiz kaldılar. Lakshmana "beni kurban et, sen kaç kurtul, Sītā'yı bul ve tahta çık" dediyse de, Rāma "yiğit Lakshmana, korkuna yenilme" diye onu uyardı. Bu arada Kabandha "öküz gibi güçlü kolları, kılıçları ve oklarıyla kimsiniz siz, benim bölgemde ne arıyorsunuz, canınızı almadan önce söyleyin?" diye sordu. "Madem elime düştünüz, artık kurtuluşunuz yok" dedi. Rāma, düştükleri duruma bakıp Lakshmana'ya "ne kaderimiz varmış" diye çaresizce seslendi.

70- Kabandha onların zavallı haline bakıp gevşedi ve onları yere koydu. Bunu fırsat bilen Lakshmana "hadi hemen bunun kollarını keselim" dedi. Rāma Kabandha'nın sağ kolunu, Lakshmana da sol kolunu uçurdu. Dev, yeri göğü inleten bir sesle yere yıkıldı ve sonra "kimsiniz siz?" diye sordu. Lakshmana "İkshvāku soyundan Daşaratha oğlu Rāma ve Lakshmana'yız biz; üvey annesi yüzünden sürgüne düştü, sonra da karısı kaçırıldı ağabeyimin" diye yanıt verdi ve sonra "peki sen kimsin?" diye sordu. Kabandha İndra ile ilgili olayı anlatmaya başladı: "Hoşgeldiniz insanların kaplanları! Sizi bulduğum için çok şanslıyım, size bu canavar halime nasıl geldiğimi anlatayım".

71- "Ey güçlü kollu Rāma, daha önceki halim çok güçlü ve muhteşemdi. Aynı tanrılar gibiydim, üç dünyada da tanınıyordum. Bu dev halimle ormanda gezinip ermişleri korkutuyordum. O sırada Sthulaşira adında bir ermişi kızdırmıştım. Bu ermiş başıma gelecek lanetten beni Rāma'nın kurtaracağını söylemişti. Nitekim ben bir ara

çok çile doldurup Brahma'nın gözüne girmiştim. O da bana uzun yaşam verdi. Ben bunu kazanınca şımardım ve İndra'ya kafa tuttum. İndra da benim başımı kopartt ı, çok yalvarmama rağmen 'madem Brahma sana uzun yaşam verdi, o halde böyle yaşa' diyerek beni öldürmedi. Kollarımı uzatıp ağzımı karnıma yerleştirdi. Bu kollarla canlıları yakalayıp yiyerek yaşadım bugüne kadar. İndra da bana 'Rāma ve Lakshmana senin kollarını kesince öbür dünyaya kavuşabileceksin' demişti. İşte şimdi sizleri bulduğum için mutluyum. Benim cenaze ateşimi hazırlayıp beni yakarsanız ben de size yardım ederim". Rāma ona, karısının kaçırıldığını anlattı. Kabandha, bir çukur kazıp cenaze ateşi yakarlarsa, kimin kendisine yardım edeceğini söyleyeceğini belirtti.

72- Bir çukur bulup ateşi hazırladılar. Ateş Kabahdha'nın vücudunu yakmaya başladı. Cenaze ateşinin içinden Kabandha'nın göksel biçimi çıktı, göksel bir taşıtın üzerinden Rāma'ya konuştu: "Raghu soyunun evladı dinle! Karını kazanman için sağlam bir yardımcıya gereksinimin var. Bu kişi, Sugrīva adındaki maymun kraldır. Ağabeyi İndra oğlu Vālī ile arası bozuktur. Diğer dört maymunla birlikte Rishyamuka'da yaşar. Çok güçlü, sözüne bağlı, eğitimli, kültürlü ve zeki bir maymundur. O sana karını kurtarmanda mutlaka yardımcı olur. Şimdi zaman kaybetmeden git onu bul. O ortalıkta dolaşan tüm Rakshasaları bilir. O karının izini sürebilir".

73- Göksel biçimine kavuşan Kabandha, Rāma ve Lakshmana'ya, Rishyamuka tepesine ve Pampa gölüne giden yolu ayrıntılı olarak tarif etti. Ermiş Matanga'nın göl yakınındaki çile yerini anlattı. Oradaki bir mağarada Sugrīva'yı bulabileceğini söyledi. Kabandha son olarak "Sugrīva ile dayanışmaya gir" dedi ve kayboldu.

74- Daşaratha'nın iki oğlu, Kabandha'nın tarif ettiği yolu izlediler. Pampa gölünün batıdaki ucuna ulaştılar. Orada

Şabari'nin çile yerinde, bayan çileci Şabari ile karşılaştılar. Ona iyi çile yapıp yapamadığını sordular. Yaşlı kadın artık ölmek istediğini söyledi, kendisini ateşe attı ve ruhu göğe yükseldi.

75- Rāma ve Lakshmana birbirleriyle konuşa konuşa Pampa gölünün iyice yakınına geldiler. Rishyamuka tepesi ve Sugrīva ile dört maymun artık çok uzakta değillerdi.

IV

Kishkindhā Kāṇḍa



1- Lakshmana ile birlikte nilüfer çiçekleri ve balıklarla dolu göle vardıklarında Rāma'yı bir keder bulutu sardı. Gördüğü manzara karşısında büyülendi ve her nereye baksa Sītā aklına geldi. Ağaçlar, çiçekler, kuşlar, çağlayanlar onda büyük üzüntü yarattı. Lakshmana'ya çevrede gördüklerini anlatırken, Sītā'dan ayrı düşmenin verdiği kederi dile getirdi. Lakshmana, ağlamakta olan ağabeyine cesaret verdi. Onlar Pampa gölü boyunca ilerlerken, maymun Sugrīva, Rishyamukha tepesinden onları gözlüyordu. İki yiğit savaşçının görünüşü onda keder yarattı. Emniyet için maymunlar, ermiş Matanga'nın çile yerine doğru çekildiler.

2- Sugrīva, ellerinde silah tutan olağanüstü görünüşteki Rāma ve Lakshmana'ya bakarak korkusunu dile getirdi ve "bunları mutlaka benim ağabeyim Vālī göndermiştir" dedi. Sugrīva bulunduğu kayalıktan başka kayalığa geçti. Onu diğer maymun şefleri izlediler. Her birinin

bir ordusu vardı, Sugrīva da hepsinin başıydı. Tüm maymunlar heyecanla kayadan kayaya hareket edince Hanumān dayanamadı ve Sugrīva'ya "ey maymunların boğası, bu telaşa gerek yok, Vālī'nin gücü Rishyamukha tepesine erişemez" dedi. Sugrīva da ona, haklı olarak şu yanıtı verdi: "Bu uzun kollu, geniş gözlü, ellerinde ok, yay ve kılıç taşıyan iki müthiş savaşçıyı kim görüp de korkuya kapılmaz?" Sonra Sugrīva Hanumān'dan, gidip onların niyetini anlamasını istedi. Eğer Vālī'nin adamları değilse onları getirebileceğini söyledi.

3- Rüzgâr Tanrısı'nın oğlu Hanumān, maymun biçimini gizleyip, bir dilenci kılığına girerek iki kardeşin önüne kendisini attı ve yumuşak bir sesle konuştu: "Siz savaşçı görünüşlü muhtemeşem çilekeşler, ormandaki tehlikelerden korkmadan buralara kadar niçin geldiniz? Aslan gibi bakışları, fil hortumu gibi kolları olan sizler, parlaklığınızla Rishyamukha'yı aydınlattınız. Keçeleşmiş saçlarınızla siz kahramanlar gökten indiniz herhalde?! Biriniz Ay, diğeriniz Güneş tanrısı olmalısınız. Altın kaplı parlak kılıçlarınız birer yılan gibi duruyor. Ben Sugrīva adındaki erdemli maymunun elçisi Hanumān'ım. Sugrīva, ağabeyi tarafından sürgün edildi ve sizin dostluğunuzu arıyor. Ben, istediği her yere gidebilen biri olarak bunları söylemeye geldim". Rāma Lakshmana'ya "bu bizim aradığımız Sugrīva'nın elçisi; onun nasıl böyle Vedaları bilir gibi bilgili konuştuğunu ve Sanskrit dilini nasıl böyle güzel kullandığını doğrusu merak ettim" dedi. Nasıl konuşulacağını iyi bilen Lakshmana, Hanumān'a yanıt verdi: "Ey bilgili maymun, Sugrīva'nın ne kadar erdemli olduğunu biliyoruz. Biz de onu arıyorduk. Sugrīva'dan aldığın emre göre hareket etmeye hazırız". Lakshmana böyle söyleyince Hanumān bir dayanışma anlaşması sağlamayı düşündü.

4- Hanumān "kardeşinizle birlikte bu korkunç ormanlara

gelmenizin amacı nedir?" diye sordu. Bunun üzerine Lakshmana, Rāma'nın Daşaratha'nın oğlu olduğunu, karısı Sītā ile birlikte ormana sürgün edildiklerini söyledi. "Ben onun kardeşi Lakshmana'yım, ağabeyimin karısı bir Rakshasa tarafından kaçırıldı, onun peşindeyiz. Sugrīva'nın adını bize Kabandha verdi. Şu anda Rāma'nın tek umudu, tek sığınağı Sugrīva'dır" dedi. Hanumān çok etkilendi ve şunları söyledi: "Sizin gibi bilgili, öfkesine ve duygularına hâkim kişiler elbette Sugrīva'yı görürler. Ağabeyi Vālī hem tahtını hem de karısını gaspedince Sugrīva ormanda yaşamak zorunda kaldı. O, Sītā'nın izini sürmekte size yardım eder". Bunları söyleyen Hanumān Rāma'ya yumuşak bir ses tonuyla "haydi Sugrīva'nın yanına gidelim" dedi. Lakshmana Rāma'ya "bu Rüzgârın oğlu bize sevineceğimiz şeyler söylüyor, Raghu soyunun evladı, doğru zamanda gelmişiz" dedi. Hanumān sevinçle iki genci omuzlarına aldı ve Rishyamukha'ya doğru yürümeye başladı ve çok geçmeden oraya vardı.

5- Hanumān Sugrīva'ya geldiklerini haber verdi "işte erdemli kral Daşaratha'nın aslan oğulları Rāma ve Lakshmana; Rāma'nın karısı Rāvana tarafından kaçırılmış, seninle dost olmak istiyor" dedi. Sugrīva onlara sevgiyle yaklaştı ve "bir maymunun yardımını istemekle beni onurlandırdınız, eğer dostluğumu istiyorsanız elimi sıkın" diyerek elini uzattı. Çok memnun olan Rāma onun elini zevkle sıktı, sonra da onu kucakladı. Hanumān bir ateş yaktı. Rāma ve Sugrīva ateşin çevresinde gezinerek dostluklarını resmileştirdiler. Rāma "artık kaderimiz de neşemiz de birdir" dedi. Sugrīva Rāma'ya rahat bir koltuk verip konuşmasını sürdürdü: "Ormana sürüldüğümden beri korku içindeyim, ey Rāma! Karıma el koyan ağabeyim Vālī, bu dağa gelemez diye burada yaşıyorum. Korkumu gidermeme yardım et". Rāma içten-

likle güldü ve "o kötü kalpli Vālī gününü görecek, benim sivri oklarım zehirli birer yılan gibidir" deyip onu rahatlattı. Sugrīva "ancak senin yardımınla karımı ve krallığımı geri alabilirim" dedi.

6- Sugrīva konuşmasını sürdürdü: "Hanumān bana her şeyi anlattı. Nasıl krallıktan uzaklaştırılıp karın Sītā ve kardeşin Lakshmana ile sürgüne gittiğini biliyorum. Rāvana Catayu'yu öldürüp Sītā'yı kaçırdı. Mithila prensesini kaçırılırken bizzat ben de gördüm. Fakat hiç üzülmeni istemem, çünkü onu mutlaka geri alacağız. Sītā, 'Rāma, Lakshmana' diye bağırırken beni ve diğer beş maymunu gördü ve elbisesinden bir parçayı bize fırlattı". Sugrīva onu Rāma'ya gösterdi. Rāma'nın gözleri dolu dolu oldu. Sevdiğinden ayrı düşmenin acısıyla nefesi daraldı ve Sugrīva'ya, Rāvana'nın karısını nereye kaçırdığını ve nerede sakladığını sordu.

7- Sugrīva "ne onun oturduğu yeri ne de gücünün büyüklüğünü biliyorum, ama gene de sana Sītā'yı kurtarmak konusunda söz veriyorum" diye yanıt verdi. Sugrīva yatıştırıcı ve cesaret verici başka sözler de söyleyince Rāma onu kucakladı ve ona ağabeyi Vālī'yi kesinlikle ortadan kaldıracağını söyledi.

8- Sugrīva ağabeyi Vālī'nin kendisini tahttan uzaklaştırdığını, kendisine bağlı maymunları zincire vurdurttuğunu, karısına da el koyup kendisini sürgüne gönderdiğini anlattı. Zaman zaman gözlerinden yaşlar boşanıyordu. Vālī kendisini öldürmek için casuslar gönderiyordu ve Sugrīva korku ile yaşamaktan bıkmıştı. Rāma Vālī'nin defterini düreceğini söyleyerek Sugrīva'yı rahatlattı.

9- Sugrīva Rāma'ya, bir kadın yüzünden kendisine kin duyan Mayavi adındaki ifriti anlattı. İfrit onu bir gece yarısı dövüşmeye çağırmıştı. Vālī ile Sugrīva onu kovalamışlar, gide gide bir mağaranın ağzına gelmişlerdi. Vālī

içeri gireceğini, Sugrīva'nın beklemesini söylemişti. Bir yıl geçmesine rağmen bir ses gelmemiş, sonra birdenbire bir gürültüyle mağaradan sel suları gibi kan akmaya başlamıştı. Sugrīva ifritin Vālī'yi öldürdüğünü düşünerek bir kaya parçasıyla mağaranın ağzını kapatmıştı. Öldü sandığı ağabeyi için tören yapıp Kishkindha'ya geri dönmüştü. Vālī'nin vezirleri kendisini tahta çıkartmışlardı. Öte yandan mağaradan kurtulan Vālī geri dönmüş ve tahtı gasp ettiği için Sugrīva'yı azarlamıştı.

10- Sugrīva ağabeyini yatıştırmaya çalıştıysa da, iyi niyetini anlatamamış ve onun tarafından sürgün edilmekten kurtulamamıştı. Rāma bir kez daha Sugrīva'ya, Vālī'yi öldürüp kaybettiği her şeyi geri alacağına dair söz verdi.

11- Sugrīva Rāma'nın sözlerinden sonra rahatlık duymasına rağmen, ona bir daha Vālī'nin gücünü anlattı. Mayavi'nin kardeşi ifrit Dundubhi de onu dövüşe davet etmişti ve çok kısa süren bir çarpışmadan sonra Vālī onun vücudunu parçalayıp ermiş Matanga'nın çile çektiği yere saçmıştı. Ermiş, çile yeri cesedin kanıyla kirlendiği ve bu durum kutsal yerin kutsallığını yok ettiği için, öyle bir lanette bulunmuştu ki, bu kutsal yere saygısızlık eden kişi bu bölgeye girerse, ölümcül acılar hissedecekti. O nedenle Sugrīva, ermiş Matanga'nın çile yerinde emniyetle yaşıyordu. Şri Rāma, Sugrīva'nın içini rahatlatmak için Dundubhi'nin kemiklerini tekmeledi. Sugrīva onun gücünü net bir şekilde görmek için, Rāma'dan oklarıyla karşıda duran Sal ağaçlarını delmesini istedi.

12- Rāma yedi tane Sal ağacını tek bir okla delince, herkes onu hayranlıkla alkışladı. Sugrīva Rāma'ya, kısa sürede Vālī'yi haklayabileceğini söyledi. Sonra birlikte Kishkindha'ya gittiler; ormandaki sık ağaçların arkasına saklanıp beklediler. Sugrīva kükreyerek ortaya çıktı ve

Vālī'yi dövüşe davet etti. Meydan okumaya hiç tahammülü olmayan Vālī ortaya çıktı ve iki kardeş arasında müthiş bir dövüş oldu. Öfkeden körelmiş gözlerle birbirlerine kıyasıya giriştiler. Kardeşler Aşvin çifti gibi birbirine benzediği için Rāma, elinde ok ve yayıyla kalakaldı. Hangisi Sugrīva hangisi Vālī ayırt edememişti. Vücudu Vālī'nin darbeleriyle kan içinde kalan Sugrīva, çareyi kaçmakta buldu. Beklediği yardım gelmemişti ve canını Rishyamukha'ya kaçarak kurtardı. Rāma, Hanumān ve Lakshmana da onun peşinden oraya gittiler. Rāma Sugrīva'ya, çok benzediklerini ve bu nedenle atış yapamadığını söyledi. Onun güvenini tazeledi ve Vālī'yi yeniden dövüşe davet etmesini istedi. Sonra Lakshmana'dan Sugrīva'nın boynuna, yeni açmış Gacapushpi sarmaşığından dolamasını söyledi. Onları bu şekilde ayırt edebilecekti. Lakshmana söylenileni yaptı.

13- Kishkindha'ya doğru ilerlerlerken yol üzerinde meyvesi suyu bol bir koruluk görüp şaşırdılar. Rāma Sugrīva'ya burasının kimin yeri olduğunu sordu. Sugrīva da bu çile yerinin Saptacanalar denilen yedi ermişe ait olduğunu söyledi. Bunlar yediyüz yıl gök katında durup, tanrıların bile elde edemediği bu cennet mekânı kazanmışlardı. Baş aşağı çile doldurup mutlaka suda uyurlardı.

14- Kishkindha'ya geldiklerinde yeniden ağaçların arkasına saklandılar. Sugrīva Rāma'dan bu kez Vālī'yi mutlaka öldürmesini rica etti. Rāma söz verdi ve onu cesaretlendirici sözler söyledi. Sugrīva kükreyerek ortaya çıkıp Vālī'yi tekrar dövüşe davet etti.

15- Sugrīva'nın kükremelerini duyan Vālī tam dövüşmeye gidiyorken karısı Tara tarafından durduruldu. Tara "Sugrīva yenildiği halde geri geldi, bunda bir iş olmalı; güvendiği birileri olabilir; Rāma ile Lakshmana buralarda imiş, onlar olabilir, şimdi dövüşe çıkma" diye uyardı Vālī'yi.

16- Vālī ise Tara'yı aşağılayarak kızdı ve onun uyarısına aldırış etmeden, Sugrīva'nın bağırdığı yöne doğru ilerlemesini sürdürdü. Vālī ile Sugrīva arasında yeniden korkunç bir dövüş başladı. Sugrīva'nın alta düştüğünü gören Rāma bu kez müthiş okunu sallayarak Vālī'yi göğsünden şişledi, Vālī sessizce yere düştü.

17- Rāma'nın ölümcül oku Vālī'nin göğsünü deştiği halde, bir zamanlar Tanrı İndra'nın kendisine verdiği ve yaşam enerjisi sağlayan altın zincir sayesinde hâlâ yaşamakta olan Vālī, öfkeyle Rāma'ya çattı: "Sen soylu birisin, nasıl olur da ben bir başkasıyla meşgulken beni vurursun? Bizler ormanda yaşayan, kimseye zararı olmayan canlılarız. Sen ise, umarsızca dolaşıp, bir kral olarak okunu sağa sola atma hakkını kendinde görüyorsun. Benim ne etim ne derim ne de kemiğim bir işe yarar. Tara beni uyarmıştı ama ben onu dinlemedim. Bak şimdi ölüyorum. Ey prens, şu anda sen ölüm tanrısı Yama'ya benziyorsun. Ben senin kaçırılan karını bir günde geri getirirdim, ama sen Sugrīva'yı yeğledin". Böyle sözlerle uzun uzun konuşan Vālī'nin gücü tükendi ve sustu.

18- Rāma "Sugrīva yaşıyorken onun karısı Ruma'yı kaçırdın, ona şehvet duyup göz diktin, bundan dolayı cezalıydın. Yaptığın büyük erdemsizlikti... Ayrıca sen bir maymunsun, benimle dövüş-dövüşme, ben bir avcı olarak seni gördüğüm yerde vurabilirdim" diye kendisini savundu. Vālī Rāma'yı haklı buldu, pişman oldu ve Rāma'dan oğlu Angada'ya bakmasını rica etti. Rāma bunu kabul ederek Vālī'yi rahatlattı.

19- Kocasının ölmekte olduğunu duyan Tara, müthiş bir kedere kapıldı ve Vālī'yi görmek için olay yerine koştu. Yolda, Rāma'nın korkusuyla kaçmakta olan maymunlara rastladı. Maymunlar Tara'ya geri dönmesini, şehrin korunması için gerekenlerin yapılmasını ve Angada'yı

tahta çıkarmasını öğütlediler. Tara onlara aldırış etmedi, koşmasını sürdürdü ve kavganın cereyan ettiği yere geldi. Vālī yerde yatıyordu, Rāma ve diğerleri de oradaydılar.

20- Tara, kökünden kopartılmış bir ağaç gibi uzanmış yatmakta olan kocasını kavrayıp göğsüne bastırdı ve acı acı ağladı. Angada babasız kalmıştı. Tara ölüm orucu tutacağını söyledi.

21- Hanumān Tara'ya yatıştırıcı sözler söyledi. Oğlu Angada'yı tahta çıkarıp onunla yaşama devam edebileceğini belirtti. Fakat Tara "şuraya yüz tane Angada koysanız yiğit Vālī'min yerini tutabilir mi?" diyerek Hanumān'ı reddetti. Bundan sonra oğluna amcası Sugrīva'nın bakmasını isteyerek, kocasının arkasından ölüme gitmekte kararlı olduğunu belirtti.

22- Vālī Sugrīva'ya son kez ve kardeşçe hitap etti. Tara'nın kararına memnun olduğunu belirterek, kardeşi Sugrīva' dan oğlu Angada'ya bakmasını rica etti. Sonra boynundaki göksel kolyeyi ona verdi. Sugrīva keder içindeydi. Vücudundaki okun acısına daha fazla dayanamayan Vālī ruhunu teslim etti. Kendisine bağlı tüm maymunlar "liderimiz öldü, Kishkindha boş artık, dağlar, ormanlar sahipsiz artık" diyerek ağladılar. Tara ise ölmüş kocasının yüzüne baktıktan sonra, onun cansız bedenine bir sarmaşık gibi yapışarak keder okyanusuna gömüldü.

23- Tara Vālī'nin yüzünü sevgiyle kokladı ve "neden beni dinlemedin sanki? Kader Rāma biçimine girip Sugrīva' ya hizmet eder olmuş. Bundan sonra Kishkindha'nın hâkimi Sugrīva olacak" diye konuştu. Vālī'nin bedeni kan ve toz ile boyanmıştı. Sugrīva'nın generallerinden biri olan Nila, Vālī'nin göğsündeki oku çıkarttı. Angada babasının ayakları dibine çöküp "ben Angada'yım" dedi. Tara "neden eskisi gibi 'çok yaşa oğlum' diye yanıt

vermiyorsun?" diye tamamladı oğlunu. Ama Vālī yanıt veremezdi artık.

24- Sugrīva Tara'nın gözyaşlarına dayanamadı. Ağabeyinin ölümüne neden olduğu için pişmanlık duyuyordu. "Angada ve tüm maymunlar Sītā'yı aramaya yardımcı olsunlar, ben ateşe gireyim, soyumu mahvettim" diye konuşarak Rāma'yı şaşırttı. Soylu Tara da Rāma'ya yaklaşarak ona övgü dolu sözler söyledi, sonra ölmek istediğini açıkladı. Rāma onu dostça eleştirdi ve oğlu Angada'nın yaşamı uğruna yaşaması gerektiğini öğütledi.

25- Rāma Sugrīva'yı ve diğerlerini yatıştırdı. Vālī'nin bedeninin yakılması işini Sugrīva'ya bıraktı. Lakshmana, yakılacağı yere götürülebilmesi için Tara'dan bir tahtırevan ayarlamasını istedi. Tara bir tahtırevan getirtti ve Rāma'nın da istediği gibi, Vālī'yi bunun üstüne yatırdılar. Başta Sugrīva olmak üzere hepsi birlikte tahtırevanı nehir kenarına götürdüler. Kumun bol olduğu bir kıyıda cenaze ateşi için gerekli odunları yığdılar. Tara kocasının başını kucağında tutuyor ve maymun kadınlar onu teselli etmeye çalışıyorlardı. Vālī'nin cesedini odun yığınının üstüne koyduktan sonra Angada onu ateşe verdi. Yakılma işlemi bittikten sonra ölünün ruhu için su serptiler ve Rāma'nın yanına döndüler.

26- Hanumān, Rāma'dan gelip Kishkindha'da kalmasını istedi, fakat Rāma onun önerisini "on dört yıllık sürgün boyunca hiçbir kasabaya veya köye girmeyeceğime yemin ettim, o nedenle gelemem" diyerek geri çevirdi. Sugrīva'ya Kishkindha tahtına çıkmasını, Angada'yı da kral naibi yapmasını tembihledi. Kendisinin de muson yağmurları bitene kadar bir mağarada yaşayacağını söyledi ve Sītā'yı arama işini musonlardan sonraya bıraktı.

27- Rāma, Prasravana dağında bir mağaraya vardı ve burasının kalmak için uygun bir yer olduğuna karar verdi.

Rāma doğanın güzelliğine hayran kalarak, bunu kardeşi Lakshmana ile paylaştı. Ama geceler uykusuz geçiyordu. Muson yağmurlarının yağdığı bir gün, o da gözyaşlarını bıraktı. Karısı kim bilir nerelerdeydi? Onu, her zamanki gibi Lakshmana yatıştırdı.

28- Mevsim soğuktu ama Şri Rāma Sītā'dan ayrı düştüğü için o kadar derin bir acı içindeydi ki, hissetmiyordu soğuğu. Çok zayıflamıştı. Sık sık Lakshmana'ya içini döküyor ve ağlıyordu.

29- Sonbaharın gelmesiyle Sugrīva Rāma'ya verdiği sözü iyice unutmuş gibi görünüyordu. Hanumān sürekli olarak Rāma'nın erdemlerini anlatırken, Sugrīva'ya borcunu hatırlatmaya çalışıyordu. Sonunda Hanumān Sugrīva'ya, Sītā'yı aramak için orduyu toplamak gerektiğini açıkça söyledi. Nihayet görevini hatırlayan Sugrīva, generali Nila'ya dağınık duran bütün maymunları toplaması için emir verdi.

30- Lakshmana Rāma'ya kahramanlıklarını hatırlatıp moral vermeye çalışıyordu. Rāma'nın Sītā özlemi had safhadaydı. Buna sonbaharın çarpıcı görüntüleri eklenince ayrılık acısı dayanılmaz oluyordu. Rāma bu mevsimi beğenmesine çok beğeniyordu, ama Sugrīva bu mevsimi bahane ederek iyice kabuğuna çekilmişti. Rāma daha fazla dayanamadı ve Lakshmana'yı onu uyarmaya ve harekete geçirmeye gönderdi.

31- Rāma Sugrīva'ya karşı öfkelenince Lakshmana gidip onu öldüreceğini söyledi. Rāma kardeşini yatıştırdı ve gidip ona verdiği sözü hatırlatmasının yeterli olacağını belirtti. Lakshmana elinde oku ve yayıyla Kishkindha'ya gitti; öfkeli bir halde Angada'dan Sugrīva'ya geldiğini haber vermesini istedi. Angada "Lakshmana geldi" diye haber verdi, ama Sugrīva sarhoştu ve Angada'nın ne dediğini anlamaktan aciz durumdaydı. Sugrīva'nın vezirleri de Lakshmana'nın kapıda beklediğini,

onun korkusundan maymunların bağırıştığını söyleyerek, ondan Lakshmana'ya gönül okşayıcı sözler söylemesini rica ettiler. Sugrīva durumun ciddiyetinden habersiz duruyordu.

32- Lakshmana'nın öfkesinden korkan Sugrīva, yatağından doğrulup "ben Rāma'ya karşı yanlış bir şey yapmadım ki" dedi. Hanumān Sugrīva'ya, karşılık ödemekte geciktiğini hatırlattı ve ona, Lakshmana'yı yatıştırmasını ve Sītā'yı arama çalışmalarına hemen başlamasını tavsiye etti.

33- Angada ve diğerleri Lakshmana'yı şehirden içeri davet ettiler. Lakshmana ana caddede yürürken iki yandaki güzel yapılmış evler, tapınaklar dikkatini çekti. Çınlayan müzik ve eğlence sesleri kulaklarını tırmaladı. Sesler Sugrīva'nın sarayından geliyordu. Lakshmana sinirle yayının telini gerdi bıraktı ve müthiş bir tınlama oldu. Onun sesini Sugrīva da duydu ve onu yatıştırması için hemen Tara'yı gönderdi. Tara Lakshmana'ya, general Nila'nın sağa sola dağılmış maymunları toplamakta olduğunu söyledi. Lakshmana'nın öfkesi biraz yatışınca Tara onu harem dairesine, Sugrīva'nın yanına götürdü.

34- Lakshmana Sītā konusunda verdiği sözü hatırlattı, kalleşlik etmemesi gerektiğini söyleyerek onu uyardı. Ağabeyi Vālī gibi davranmamasını istedi.

35- Tara bu ihtimalin gecikme nedenlerini açıklayarak Lakshmana'yı yatıştırdı. Sugrīva'nın hayırsız, taşkalpli ya da yalancı olmadığını belirterek, her şeyin düzeleceğini söyledi.

36- Tara'nın konuşması etkili oldu ve Lakshmana yatıştı. Sugrīva Rāma'yı öven sözler söyledikten sonra, Lakshmana'dan kusurunu bağışlamasını istedi. Kendine gelen Lakshmana, söylediği sert sözler için Sugrīva'dan özür diledi ve gelip Rāma'dan özür dilemesinin onun için iyi olacağını söyledi.

37- Sugrīva Hanumān'a, dört bir yana elçiler gönderip orduları toplaması için emir verdi. Sugrīva'nın mesajını alan maymunlar toplanmaya başladılar. Maymunlar, kralları Sugrīva'ya meyveler, bitki kökleri gibi hediyeler getirmişlerdi ve "dağdaki, deredeki, ormandaki tüm maymunlar emrinize amadedir" demekteydiler. Sugrīva tüm hediyeleri kabul etti ve bu durumdan duygulandı.

38- Sugrīva tahtırevanına kuruldu ve Lakshmana ile birlikte Rāma'nın yanına geldiler. Rāma onu kucakladı, o ise Rāma'nın önünde eğildi ve selamladı. Rāma oturmasını istedi, ona, kısaca devlet nasıl idare edilir anlattı ve görevini hatırlattı. Sugrīva borcunun borç olduğunu, bunu mutlaka ödeyeceğini, her taraftan bu iş için maymunların geldiğini söyleyerek Rāma'yı sevindirdi.

39- Rāma ile Sugrīva böyle dostluklarını tazelerken, Şatabali ve maymun ordusunun diğer komutanları bütün maymunları toplamış geliyorlardı. Maymunların hareketinden yer gök toz duman olmuştu. Onların huzuruna varanlar, diz çöküp emir bekliyorlardı.

40- Rāma, Lakshmana ile birlikte bu arama işini yapamayacaklarını söyledi. Sugrīva hemen komutanlarından Vinata'ya, Doğu yönünü araştırmaları emrini verdi. Bu işi bir ayda bitirmelerini, bir ayı geçirdikleri taktirde onları cezalandıracağını da belirtti.

41- Sugrīva, aynı şekilde, Sītā'yı aramak üzere Güney yönüne Hanumān, Nila ve Angada'yı gönderdi.

42- Gene bir ay içinde bulmak şartıyla, Sugrīva, batı yönüne Sushena ve grubunu gönderdi.

43- Kuzey'e de Şatabali'nin komutasındaki maymunlar gönderildi.

44- Rāma, Sītā'yı bulduğu zaman ona vermesi için, parmağındaki mühür yüzüğünü Hanumān'a verdi. Böylece Sītā kendisini daha emniyette hissedecekti. Hanumān yüzüğü aldı, Rāma'nın önünde eğildikten sonra, berabe-

rindeki maymun ordusuyla birlikte Güney yönüne doğru hareket etti.

45- Sugrīva'dan emir almış olan diğer maymun şefleri, başta Vinata olmak üzere, her biri kendi grubunu alıp kendi yönlerine doğru hareket ettiler.

46- Sugrīva komutanlarına emir verirken, bölgenin coğrafyasını çok iyi bildiği anlaşılıyordu. Rāma bunu ilginç bulup merak etti ve Sugrīva'ya bölge coğrafyasını nasıl bu kadar iyi bildiğini sordu. Sugrīva da ağabeyi Vālī'nin ifrit Mayavi'yi mağarada öldürdüğü olayı anlattı.* O olaydaki yanlışlıktan ötürü Vālī Sugrīva'yı her gördüğü yerde öldürmeye çalışmış, Sugrīva da o dağ senin bu dere benim kaçarken tüm bölgeyi iyice öğrenmişti.

47- Vinata ve diğer maymunlar, bir ay dolmadan elleri boş dönmüşlerdi. Sītā'nın hiçbir yerde izine rastlayamamışlardı. Diz çöküp durumu Rāma ve Sugrīva'ya rapor ettiler ve Sītā'yı Hanumān'ın bulacağından emin olduklarını belirttiler.

48- Hanumān, bu sırada, Angada ve diğer maymunlarla birlikte Vindhya bölgesinin karanlık ormanlarında ve mağaralarında Sītā'yı aramaktaydı. Bilge Kandu'nun, çocuğunu yitirdiği için lanet edip kuruttuğu, meyvesiz, çiçeksiz bir ormana vardıklarında yorgunluktan tükenmişlerdi. Bu sırada bir ifrit gördüler. Angada onu Rāvana sandı. İfrit saldırınca Angada ona öyle bir vurdu ki ifrit yere yapışıp canını teslim etti. Yolculuktan perişan olan maymunlar dinlenmek için bir ağaç dibi aradılar.

49- Güneye giden grup, bir ay geçtiği halde geri dönemedi. Sugrīva'nın öfkelendiğini biliyorlardı ve bu nedenle canları sıkılıyordu. Angada "artık bir kere geciktik, bari

---

* Bkz. s. 9.

aramaya devam edelim" diyerek diğerlerine moral verdi. Onun canlandırıcı sözleri etkili oldu ve Gümüş Dağ' daki mağarada aramalarını sürdürdüler. Bitkin düştüklerinde, yeniden güç toplamak için bir koruluğa çekildiler.

50- Hanumān ve öteki maymunlar, Vindhya bölgesindeki tüm mağaralara tek tek baktılar. Bu arada açlık ve susuzluktan perişan olmuşlardı. Rikshabila adında bir mağaraya gözleri takıldı. Mağaranın önündeki kuşların kanatları ıslaktı. Burada su olabileceğini düşünerek içine girdiler. Koyu karanlıkta el ele tutuşarak kısa bir süre yürüdüler. Sonra altından ağaçların aydınlattığı tuhaf bir yerde çilekeş bir kadın gördüler. Hanumān selam vererek hal hatır sordu ve mağaranın nasıl oluştuğunu merak etti.

51- Svayamprabha adındaki çileci kadın, mağarayı kimin yaptığını anlattıktan sonra, konuklarına meyve ve bitki kökleri sunarak onların açlığını giderdi, onların dinlenmelerini sağladı ve buraya niçin geldiklerini sordu.

52- Hanumān Rāma'nın ormana sürgüne geldiğini, Pampa gölüne vardığında tanıştıklarını bir bir anlattı. Kadına, konukseverliğine karşılık ne yapabileceklerini sordu. Çileci kadın, çile çeken bir insan olarak hiçbir karşılık beklemediğini söyledi. Aslında bu mağaraya giren sağ çıkamazdı ama onların büyük bir misyonu vardı. Onlardan gözlerini kapamalarını istedi. Mağaradan sağ çıkmaları için öyle olması gerekiyordu. Maymunlar da elleriyle yüzlerini kapatarak beklemeye başladılar.

53- Gözlerini açtıklarında okyanusun kıyısındaydılar. Mevsimin ilkbahar olduğunu fark ederek çok şaşırdılar. Angada ağlamaya başladı: "Eyvah, vakit geç olmuş! Eğer Sītā'yla ilgili bir haber götüremezsek Sugrīva bizi öldürür. Beni zoraki evlat edindiği için benden nefret ediyor. Oraya gidip ölmektense burada açlıktan ölürüz daha

iyi". Onun bu sözlerine diğer maymunlar da katıldılar. Bir başka maymun komutan olan Tara da, "neden açlıktan ölelim ki, çileci Svayamprabha'nın mağarasına gider, orada zevk içinde yaşarız; orada ne ararsak var, ne Sugrīva ne de başkası bize dokunabilir" diye konuştu.

54- Hanumān itiraz etti: "Böyle alçakça konuşmayın! Ailelerimizi Kishkindha'da bırakıp bu mağarada yiyip içmenin ne anlamı var? Sugrīva iyi bir kraldır, seni de sever Angada, korkmamıza gerek yok. Bizi cezalandırmak istese bu mağaranın bizi koruyacağını mı sanıyorsunuz? Lakshmana'nın öfkesine dayanabilir mi? Bizi parçalara ayırmaz mı? Geri dönüp her şeyi Sugrīva'ya anlatalım ve bizi affetmesini isteyelim, en iyi yol budur".

55- Angada karşı çıktı: "Hanumān'a katılmıyorum, Sugrīva beni sevmiyor, beni öldürmek istiyor. Babamı nasıl öldürdüğünü hatırlayın. Benim de yaşamamı istemiyor. Ben onun önünde bir engelim. Onun için sözünde durmanın bir anlamı yok. Rāma'yı nasıl da az daha yarı yolda bırakacaktı. Aramaya kalkışmasının nedeni sadece Lakshmana'dan korkması değil mi? Zavallı annem mecburen onun korumasına sığındı, salt benim için. Benim öldüğümü duyunca o da canına kıyar". Angada bunları söyledikten sonra ölüm orucuna yattı, onu diğer maymunlar izlediler ve onlar da aynısını yaptılar.

56- Akbabalar kralı Sampati, komşu tepeden onların konuşmalarını dinliyordu. Kanatları olmadığı için hiçbir yere kıpırdayamadığından açlıktan ölmek üzereydi. "Ne güzel, bir sürü maymun; öldükleri zaman onları bir bir yiyerek uzun zaman yaşamımı sürdürürüm" diye düşündü. Bu sırada maymunlar ölümü beklerken, aralarında yüksek sesle konuşup ağlaşıyorlardı. "Kaikeyī yüzünden Daşaratha öldü" dedi Angada. Sonra şöyle sürdürdü konuşmasını: "Rāma sürgüne düştü, Rāvana Sītā'yı kaçırdı, kahraman Catayu Sītā'yı kurtarayım derken ya-

şamını yitirdi. Eğer bu kuş biraz daha dayansaydı Rāma ve Lakshmana belki de yetişip Sītā'yı kurtarabilirlerdi. İşte şimdi biz de burada ölüyoruz. Karma kanunları çok güçlü". Sampati, kardeşi Catayu'nun adı geçince çok şaşırdı ve ne olup bittiğini merak ederek, Angada'dan kendisini bulunduğu kayalıktan aşağı indirmesini istedi. Çünkü kanatları Güneş tarafından yakılmıştı.

57- Angada ona yardım etti, sonra ona Rāma'nın Dandaka ormanına düşüşünden, kendilerinin ölüm orucuna yatmalarına kadar geçen zamandaki her şeyi anlattı.

58- Yaşlı Sampati ve kardeşi Catayu, Vishu'nun binek hayvanı Garuda'nın kardeşi olan, şafak tanrısı Aruna'nın oğullarıydılar. Çocukluktan beri "kim daha yükseğe uçacak" diye yarışırlardı. Bir gün göğe yükseldiklerinde, güneşe çok yaklaştıkları için, Catayu yanma tehlikesi geçirdi. Sampati kanatlarını açıp kardeşini güneşten korumak istedi. O sırada ne olduysa oldu, Catayu kurtuldu, ama Sampati'nin kanatları yandı ve yere düştü. Uçamadığı için bu dağda aç susuz yaşamını sürdürdü. Sampati ağlayarak konuştu: "Ey maymunlar, sevgili Catayu gerçekten öldü mü? Daşaratha oğlu Rāma gerçekten sürgün mü oldu? Karısını kaybetti ha, vah vah! Peki kardeşimi Rāvana mı öldürdü?" Maymunlar onu sakinleştirdiler ve Sampati "Rāma, Lakshmana" diye bağırarak kaçırılan bir kadının varlığını hatırladı. Sonra gözlerinin hâlâ çok keskin olduğunu belirterek Sītā'nın yüz yocana* ötedeki Lankā adasında hapsedildiğini gördüğünü söyledi. Çevresinde dişi Rakshasalar bulunduğunu anlattı. Sonra kardeşinin ruhu için su sunmak istedi. Maymunlar ona yardım ettiler. Sampati, kardeşi Catayu'nun cenaze törenini yaptı.

59- Bu söz maymunlara ölümsüzlük içkisi gibi hoş geldi ve sevinçten havalara zıpladılar. Maymun ve ayıların başı

* Yaklaşık 1300 km. (1 yocana = yaklaşık 13 km.).

Cāmbavān Sampati'ye bu bilgiyi nasıl elde ettiğini sordu. Akbaba da ona bunları oğlu Suparşva'nın anlattığını söyledi. Kanatsız olduğu için oğlunun kendisini beslediğini, bir gün oğlunun yiyecek aramak için deniz kıyısında dolaşırken, altın gibi parlayan genç bir kız gördüğünü anlattı. Kızı bir ifrit kaçırmaktaydı. Bunlar Sītā ile Rāvana'dan başkası değillerdi.

60- Sampati'ye iyice güven duyan maymunlar, kaçırılma olayının ayrıntılarını merak ettiler, Sampati de onlara baştan bir kez daha anlattı. Sonra kanatları yanıp düştüğünde, altı gün baygın yattığını ve yedinci gün kendine gelip, düştüğü yerin Vindhya dağları olduğunu fark ettiğini söyledi. Düştüğü yerden ilerleyip Nişakara adlı bir çilecinin yanına gitmiş, çileci onu tanımış ve kanatlarını nasıl kaybettiğini sormuştu.

61- Sampati de ona, kanatlarının güneş tarafından nasıl yakılıp yok edildiğini anlatmıştı. Sampati, kendini bir yamaçtan aşağı atıp canına kıyacağını söylemişti.

62- Ama ermiş "merak etme, bir gün kanatların yeniden çıkacak" diyerek ona yaşam gücü vermişti. O gün bu gündü. Yani Rāma'nın karısı kaçırılacak, onu aramaya maymunlar gelecekti. Onlara "Sītā'nın nerede olduğunu söylediğinde" kanatları çıkmaya başlayacaktı.

63- Sampati maymunlarla konuşurken iki yanından iki güzel kanat çıkmaya başladı. Sevinçle dolan Sampati, kanatlarını maymunlara gösterdi. Onlara, mutlaka başarılı olacaklarını, SītāSītā'yı kesinlikle bulacaklarını söyledikten sonra, süzülerek yeni kanatlarıyla göğe yükseldi. Onun sözleriyle cesaretlenmiş olan maymunlar, güneye yaptıkları yolculuklarını sürdürdüler.

64- Okyanusun kenarına geldiklerinde büyük bir ümitsizliğe kapıldılar. Önlerinde gökyüzü gibi geniş ve sınırsız bir su kütlesi vardı. Lankā çok uzaktaydı. Angada, zıplayarak bu mesafeyi kimin geçebileceğini sordu. May-

munlardan hiçbirinin ağzını bıçak açmıyordu. Angada onları cesaretlendirici sözler söyledi ve "hadi bakalım kim daha fazla uzağa sıçrayacak?" diye sordu.

65- Gaca ve öteki grup liderleri bir bir zıplamaya başladılar. Kimisi on Yoncana, kimisi doksan Yocana zıpladı. Cāmbavān yaşlı olduğunu, ancak doksan Yocana zıplayabileceğini söyledi. Angada ise yüz Yocana zıplayabileceğini ama dönüş için gücünün kalıp kalmayacağını bilmediğini söyledi. Cāmbavān, yönetilen bir kişinin yapacağı işi bir yöneticinin yapmasının doğru olmayacağını belirtti ve sonra, bir kenarda sessizce durmakta olan Hanumān'a döndü.

66- Cāmbavān Hanumān'a dedi ki: "Maymun krallığının kahramanı, tüm metinleri bilen kültürlü Hanumān, neden konuşmuyorsun? Sen ki istediği her şekle giren maymun ana Ancana'nın Rüzgâr Tanrısı'ndan olma oğlusun. Anacığın seni bir mağarada doğurdu. Sen çocukken güneşi bir meyve sanıp onu almak için göğe sıçramıştın. Sıçradığın bin yocana idi. İndra sana kızıp şimşeğini vurmuştu ve senin çenenin sol tarafı parçalanmıştı. O yüzden sana "Çenesi Olan" anlamında Hanumān adını koydular. Rüzgâr Tanrısı Vayu buna çok kızıp cennete gitmiş ve tüm tanrılara durumu şikâyet etmişti. Tanrı Brahma sana 'savaşta yaralanmazlık' yeteneğini bağışlamıştı. İndra da 'istemedikçe ölmeme' yetisini vermişti. Zaten Vayu'nun oğlu olarak onun gücüyle eşdeğerde gücün var. Aramızda en yetenekli, en güçlü, en cesur sensin. Kalk, maymunlar aslanı, şu geniş denizi zıplayıp geç! Tüm maymunlar keder içinde. Vishnu'nun Evreni üç adımda dolaşması gibi sen de şu mesafeyi katediver".

67- Hanumān kalkıp kendini büyütmeye ve enerji doldurmaya başlayınca tüm maymunlar sevinçle bağırdılar. Olağanüstü gücü olan Hanumān, büyüdükçe büyüdü

ve şöyle konuştu: "Ben Rüzgâr Tanrısı'nın oğluyum ve gücüm onunkine eşittir. İstersem her yere istediğim gibi uçarım. Toprağı parçalar, suları kuruturum. Maymunca zıplayarak dağları yararım. Elbette okyanusu aşar Lankā'ya varırım. Bu güç bir Garuda'da, bir Vayu'da -ki babamdır- bir de bende var. Sītā ile görüşerek görevimi tamamlayacağım". O böyle konuşunca Cāmbavān ona dedi ki: "Ey yürekli Hanumān, burada toplanmış olan tüm maymunlar sana dua edeceğiz. Dönene kadar seni burada bekleyeceğiz, çünkü bütün maymunların hayatı senin elinde". Hanumān konuştu: "Bu dünyada hiçbir şey benim gücüme dayanamaz. Şu üzerinde ağaçlar, çiçekler, meyveler, madenler, hayvanlar bulunan Mahendra dağına basıp, onun doruklarından zıplayarak hareket edeceğim". Böyle söyleyen cesur maymun Lankā'ya gitmeye hazırlandı.

V

Sundara Kāṇḍa



1- Hanumān, Mahendra dağının tepesinde durup, Güneş Tanrısı'na, İndra'ya, Brahma'ya ve babası Rüzgâr Tanrısı'na dualar okudu. Ayağıyla dağı ezerek güneye doğru yöneldi, kuyruğunu yayarak Rāma'nın fırlattığı oklar gibi fırladı ve göğe yükseldi. Bulutsuz göğü bir uçtan bir uca geçmeye başladı. İki kolunu ileri doğru uzatmış, yere baktığında okyanusu içer gibi, havaya baktığında göğü emer gibi gidiyordu. Kıvrık kuyruğu, beyaz dişleri ile güneş gibi parlıyordu. Uzun yolculukta dinlenebileceği hiçbir yer yoktu. Tuzlu okyanus Mainaka dağını uyardı. Mainaka ortaya çıktı ve Hanumān'a dedi ki: "Satya Yuga devrinde, sevgili Hanumān, dağların kanatları vardı. Sağa sola istedikleri gibi uçabilirlerdi. Bu durum tanrıları, ermişleri ve diğer yaratıkları korkuya düşürdü. İndra'dan yardım isteyip ona yalvardılar. İndra da şimşeğiyle onların kanatlarını kesti. Benimkini de kesecekti, ama beni Rüzgâr Tanrısı, yani senin baban

kurtardı ve bu okyanusa fırlattı. Ey Rüzgârın oğlu, benim üstümde dilediğin kadar kalabilirsin, doğrusu babana can borcumu ödediğim için de mutlu olurum." Hanumān ona teşekkür etti, yolunun uzun olduğunu ve görevini tamamlamak istediğini söyleyerek oradan uzaklaştı. Yolda çirkin bir dişi dev olan Surasā karşısına çıktı ve onun ağzına layık bir lokma olduğunu söyledi. Hanumān onu ustalıkla atlattı. Daha sonra bir başka dişi dev olan Simhikā çıktı karşısına. Hanumān bu kez onu öldürerek sürdürdü yolculuğunu... Sonunda Lankā'ya vardı ve orada Trikuta denilen bir tepeye iniş yaptı. Lankā şehri, tanrıların şehri Amaravati'ye benzemekteydi.

2- Hanumān, Rākshasalar tarafından korunan Lankā'ya girmenin ne kadar zor bir iş olduğunu düşündü. Güneş batıp da ay çıktığı zaman, vücudunu bir kedi kadar küçülttü ve muhteşem görünen kentten içeri girdi.

3- Hanumān her yeri altın, gümüş ve mücevherle kaplı ışıl ışıl yapılara hayranlıkla baktı. O sırada Lankā adası bedenlendi ve çirkin dişi bir dev olup Hanumān'a "burada ne arıyorsun?" diyerek öfkeyle çıkıştı. Hanumān kenti görmek istediğini söyledi. Lankā "Rāvana tarafından korunan şehri göremezsin, yürü git buradan" deyince Hanumān, kızgınlıkla bir nara atıp korkunç kadına bir yumruk geçirdi ve onu yere serdi. Lankā pes etti ve "girebilirsin soylu maymun" dedi ve ekledi: "Tanrı Brahma zaten bu ülkenin, bir maymunun ziyaretinden sonra zaptedileceğini söylemişti. Buyur gir şehre, dilediğin gibi gez ve Canaka'nın kızını ara!"

4- Şehre giren Hanumān, birçok yönden gelen ve çeşitli çalgılarla yapılan müzik sesleri duydu. Rākshasaların ordularını ve silahlarını göz ucuyla süzdü ve sonra krallığa ait harem dairesine doğru ilerlemeye başladı.

5- Her taraf Rākshasa ve dişi Rākshasalarla kaynıyordu.

Bir ara Sītā'yı asla bulamayacağını düşünüp endişelendi.

6- Hanumān sıçraya sıçraya evler, saraylar geçmeye başladı. Kumbhakarna, Vibhīshana, Mahodara, İndracit gibi birçok Rākshasa'nın sarayından geçerek sonunda Rāvana'nın muhteşem sarayına ulaştı.

7- Burası çok sayıda binanın birleşiminden oluşan muhteşem bir yerdi. Pencereleri altın kaplı, evlerin içi çok kıymetli mücevherlerle donanmıştı. Kimi yerde silah depoları göze çarpıyordu. Rāvana'nın sarayı, onun gücünü yansıtıyordu. Bir kenarda, muhteşem kuğuların çektiği göksel araba Pushpaka'yı gördü. Hanumān, dağ gibi kocaman arabanın değerli taşlarla bezeli olduğuna ve renkli bir bulut gibi parladığına dikkat etti. Adı "çiçek" anlamına gelen Pushpa'dan türemeydi.

8- Bu göksel arabayı, sanatçı Tanrı Viṣvakarma yapmıştı. Saf altından pencereleri vardı ve her tarafı mücevher kaplıydı. Bu, eşi benzeri olmayan bir arabaydı. Tanrılar bile böylesine sahip değildi. Bu öyle bir taşıttı ki sahibi, aklını yoğunlaştırarak onu istediği yöne sevk edebilirdi. Hızı rüzgârdan daha fazlaydı. Sayısız bölmeleri vardı ve küçük biblolarla süslüydü.

9- Hanumān zıplayıp göksel arabanın üstüne çıktı. Sītā'yı oradan aramanın avantajlı olacağını düşündü. Burnuna içki ve yemek kokuları geliyordu. Bulunduğu yerden kadınların daireleri açıkça görülüyordu. Rāvana'nın kadınları, sağa sola devrilmiş, çeşitli biçimlerde uyuyorlardı.

10- Hanumān, birçok mücevherle süslü bir yatakta yatmakta olan Rāvana'yı gördü. Rāvana'nın da her tarafı mücevherle kaplıydı. Baş sevgilisi Mandodarī de, parlak mücevherleri ışıldar halde, onun yanındaki gösterişli yatakta yatıyordu. Çevrelerinde dansçı ve şarkıcı kızlar, ellerinde enstrümanları ile, bulundukları yere yığılarak

uyuyup kalmış haldeydiler. Hanumān bir an kadını Sītā sandı, ellerini çırparak, kuyruğunu öpüp havalara zıplayarak sevinç gösterdi.

11- Çok geçmeden onun Sītā olmadığını anladı. "Sītā olsa, Rāma'dan ayrı olduğu için, ne yer ne içer ne uyku uyur ne de -hele hele- sarhoş olurdu" diye düşündü içinden. Saray kadınları sağda solda yerlere uzanmış, kimileri aynı yatakta birbirlerine sarılmış halde uyuyorlardı. Hanumān, başkalarının kadınlarına baktığı için önce biraz utanç duydu, ama sonra onlara şehvetle bakmadığını, aslında Sītā'yı aradığı için baktığını düşünerek kendisini rahatlattı. İçinden "başkasının karısına göz dikip kaçıran alçağa da bakıyorum ya" diye de düşündü. Çevreye göz atmayı sürdürdü.

12- Hanumān, resim galerisi de dahil olmak üzere, her yere baktı, fakat Sītā'yı göremedi. Rāvana'nın onu başkasına verdiğini düşündü, boşa uğraştığı hissine kapılarak bir keder bataklığına saplandı. Bir ara toparlandı, olumsuz düşüncelere kendini kaptırmaması gerektiğini kendi kendine telkin ederek aramaya devam etti. Ancak onu bulamıyordu, bulamadıkça da kederi yeniden çoğalıyordu.

13- Hava taşıtından savunma duvarının üstüne, bir bulluttan diğerine geçen yıldırım gibi sıçrayan çevik Hanumān, Sītā'yı bulamayınca onun öldürüldüğüne hükmetmeye başladı. Onun izini bulamadığını Rāma'ya söylemesi felaket olaylar doğurabilirdi, o nedenle geri dönmemeye karar verdi. "Ölüm orucuna mı yatsam, intihar mı etsem, yoksa şu zalim Rāvana'yı mı öldürsem?" diye düşünürken, gözü bir koruluğa takıldı. Aşoka adı verilen koruluğa girerken, tanrılara dualar okumaya başladı.

14- Duvardan aşağı indi; korulukta ilerlerken etrafın ne kadar güzel olduğunu fark etti. Ağaçtan ağaca atlayarak

ilerlerken gözüne bir Aşoka ağacı ilişti. Ağacın dibinden bir dere akıp gidiyordu. Hanumān, Sītā'nın dereden, alaca karanlık duasını okuyarak çıktığını hayal etti ve Aşoka ağacının bol yapraklı dallarının arkasına gizlenerek bekledi.

15- Etrafa hızlı hızlı göz atarken birden bir Şimşapa ağacının dalına sıçradı. İleride binlerce sütunu olan gözkamaştırıcı güzellikte bir tapınak vardı. Orada, çevresinde dişi Rākshasalar bulunan bir kadın gördü. Oldukça güzel olmasına rağmen, bakımsızlıktan ve kederden bitip tükenmiş, gözleri yaşlı haliyle bitap düşmüştü. Hanumān kaçırılırken gördüğü kadınla bunun aynı kadın olduğunu düşünmeye başladı. Yaşı, güzelliği ve erdemli davranışları tutuyordu. Rāma'nın tarif ettiği giyim ve takılara dikkat ettikten sonra karar verdi: Evet, bu Sītā'ydı.

16- Hanumān onun güzelliğine, erdemliliğine hayran kaldı. "Rāma'ya da böylesi bir güzel yakışırdı" diye düşündü. Sonra da Khara, Viradha ve diğer Rākshasaların ölümü yüzünden Sītā'nın bu duruma düştüğünü düşünüp kederlendi.

17- Sītā bulutsuz bir günde, mavi sularda yüzen bir kuğu gibiydi. Dolunay gibi yüzü, tıpkı bir geminin suya batması gibi kedere batmıştı. Hanumān, Sītā'nın çevresindeki dişi ifritlere baktı. Kimisi tek gözlü, tek kulaklı, kimisi kulaksız, kimi uzun, kimi cüce, kimi aşırı saçlı, kimi dazlak, kimi kambur, kimi çarpık, kimi eşek veya fil kulaklı, hırıltılı nefes alan, şekilsiz, iğrenç yaratıklardı bunlar. Hanumān üzüntüden gözyaşlarına engel olamadı ve zihninde canlanan Rāma ve Lakshmana'yı saygıyla anarak gizlendiği yerden gözlemeyi sürdürdü.

18- Gecenin sessizliğinde, ifritlerin Brahmanları Veda duaları okumaya başladılar. Mücevherlerle süslü ve sarhoş Rāvana, Aşoka koruluğuna geliyordu. Etrafı yüzlerce

genç kadınla çevrili, tutkudan deliye dönmüş Rāvana, Sītā'ya doğru yaklaştı. Hanumān, Şimşapa ağacından sessizce aşağı indi ve daha iyi görebilmek için dalların arkasında yerini aldı.

19- Sītā tamamen çaresiz durumdaydı. Korkunç Rāvana karşısında bir yaprak gibi titriyordu. Sararıp solmuş haliyle, yatak değiştirip kurumuş bir ırmak gibi görünüyordu. Erkeğinden ayrılmış, yakalanıp bir sütuna bağlanmış bir fil gibi, zor nefes alıyor ve kederinden ne yapacağını bilemiyordu.

20- Rāvana konuştu: "Güzel kadın göğüslerini, karnını ve fil hortumu gibi güzel bacaklarını benden neden gizliyorsun? Biz ifritler başkalarının kadınlarını kaçırıp onlara sahip oluruz, ama ben hâlâ sana dokunmadım. Korkma, güven bana, benim ol! İstediğin kadar giysi, mücevher, koku, pahalı içki veririm sana. Ey Mithila prensesi, sen kadınların mücevherisin, eşin benzerin yok. Gel benim karım ol! Seni zevke sefaya boğarım. Ne kadar zengin ve güçlü olduğumu görüyorsun. Ne zenginlikte, ne güçte ne de ünde Rāma benimle boy ölçüşebilir."

21- Kocasına tutkuyla bağlı Sītā, keder içinde bu korkunç sözlere yanıt verdi: "Benimle uğraşma, kendi karılarına git! Soylu ve dindar bir ailede doğmuş olan ben, asla erdemsiz bir davranışta bulunmam... Başkalarının karılarıyla birlikte olmak felaket getirir. Sen gel Rāma ile dost ol, bu senin için daha iyi olur. Rāma ve Lakshmana'ya karşı duramazsın."

22- Sītā tarafından bu sözlerle geri çevrilen Rāvana, çok öfkelendi ve onu "sana iki ay süre, bu süre içinde koynuma gireceksin, eğer girmezsen seni lime lime doğrar, bir öğünde yerim" diyerek tehdit etti. Tüm cadılar, dişi Rākshasalar, tek gözlü, hayvan suratlı iğrenç yaratıklar, Sītā'ya Rāvana ile birleşmesi için baskı yaptılar. Rāvana, beraberindeki iğrenç dişi Rākshasalarla birlikte oradan

ayrıldı.

23- Başta Ekacata olmak üzere, birçok dişi ifrit Sītā'yı ayartmaya çalıştı. Rāvana'nın cesaretini, kahramanlığını övdüler ve "neden onun karısı olmuyorsun?" diye baskı yaptılar.

24- "Rāma'dan vazgeç, Rāvana'nın haremine gir. Onu sevdiğin sürece yaşaman olanaksız. Krallığını kaybetmiş o adamı bırak, eylenmene bak!" diyen cadılara, Sītā "istiyorsanız hepiniz beni yiyin, ama ben kocamı seviyorum ve onu bırakmam" diye yanıt verdi. Ayrıca Şaçī'nin kocası İndra'ya, Arundhati'nin ermiş Vasishtha'ya, Sukanya'nın çileci Çyavana'ya, Savitrī'nin Satyavan'a, Damayantī'nin kral Nala'ya bağlı kaldığını söyleyerek, kararlılığında ne derece ısrarlı olduğunu gösterdi. Dişi Rākshasalar iyice sinirlenmiş bağırıyorlardı. Aşoka ağacının arkasına saklanmış olan Hanumān, Sītā'nın korkudan titreyip ağladığını görüyordu.

25- Sītā "bir ölümlü kadının bir ifrit karısı olması uygun değildir, asla sizin istediğinizi yapmayacağım" dedi ve "ah Rāma, ah Lakshmana, ah sevgili kayınvalidem Kausalyā" diyerek ağladı. "Ruhumu teslim etmek için can atıyorum" diyordu.

26- Cadıların tüm baskılarına rağmen Sītā, Rāvana'ya yanaşmayacağını söyledi. Ölse bile böyle bir şey gerçekleşemezdi. Sonra Rāma'nın niçin gelip kendisini kurtarmadığını düşünerek gözyaşlarına boğuldu.

27- O sırada, yeni uykudan kalkmış, yaşlı bir cadı olan Tricāta, diğer Rākshasalara Sītā'yı rahat bırakmalarını söyledi. Tricāta rüyasında, Rāma'nın Lakshmana ile birlikte, beyaz elbiseler içinde, binlerce atın çektiği bir arabayla buraya doğru geldiğini ve Sītā'yı kurtardığını görmüştü. Tricāta bütün rüyasını anlattı; Rāma'nın zafer kazanacağını, Sītā'nın esaretinden kurtulacağını söyleyerek onlardan boş yere baskı yapmamalarını istedi.

28- O anda Sītā, dişi Rākshasaların baskısından ve tehtidinden yılmış halde, saçını bağladığı iple kendini boğmaya çalışıyordu. Kendisi için hiçbir kurtuluş bulunmadığı düşüncesine kaptırmıştı kendini ve önünde en ufak bir umut pırıltısı görmüyordu.

29- Tam ipi Şimşapa ağacına bağlamıştı ki sol gözü seğirmeye, sol kolu ve bacakları titremeye başladı. Sanki Rāma karşısındaymış gibi bir hisse kapıldı. Bunlar uğur belirtileriydi ve Sītā'nın içi fırtınadan sonra güneşin ortaya çıkması gibi garip bir umutla doldu.

30- Bütün olan biteni izlemekte olan Hanumān, kendi kendine konuşuyordu: "İşte maymunların dört bir yanda aradıkları kadın! Bu hanımla mutlaka konuşmalı ve onu rahatlatmalıyım. Ama eğer ortaya çıkacak olursam bu dişi ifritler beni görürler. Öte yandan bu gece onunla görüşemezsem mutlaka canına kıyar. Bir ikilem içindeyim. Sītā ile görüşmeden geriye dönmek bile istemiyorum. Rāma'ya boş umutlarla döndüğümde öfkesinin ne olacağı ortada. Orduyu boşuna mı buraya kadar yürütecekler. Ayrıca bu hanımla Sanskrit diliyle konuşsam, beni şekil değiştiren Rāvana zannedip çığlık atabilir. Sītā ile ortalıkta konuşmak benim için büyük bir hata olur."

31- Böylesi yoğun düşünceler içindeki Hanumān, bulunduğu Şimşapa ağacının altındaki Sītā'ya, sadece onun duyabileceği biçimde konuşmaya başladı: "İkshvaku soyundan güçlü Kral Daşaratha'nın ay gibi güzel oğlu Rāma, tahtı kardeşine bıraktı ve ormana çekildi. Orada pek çok ifriti öldürdü. Ceylan ile hile yaptılar, Sītā'yı kaçırdılar. Rāma ormanda maymun Sugrīva ile dost oldu, karılarını kurtarmak için sözleştiler. Ben yüz yocanalık okyanusu aşarak Lankā adasına geldim. Şimdi Rāma'nın tarif ettiği kadını bulmuş durumdayım." Bu sözleri duyan Sītā, şoka uğradı ve başını yukarı doğru ağır ağır kaldırarak Sugrīva'nın elçisi Hanumān'a doğru baktı.

32- Sītā gözlerine inanamadı. Bunun bir rüya olabileceğini düşündü, ama işte karşısında nazikçe konuşan gerçek bir maymundu. Sītā ermiş Brihaspati'ye, Tanrı Brahma'ya ve diğer tanrılara dua etti ve "gördüklerim ne olur gerçek olsun" diye yalvardı.

33- Hanumān ağaçtan inip yaklaştı ve Sītā'nın önünde eğilerek sordu: "Saygıdeğer hanımefendi, siz göksel bir yaratık ya da bir tanrıça mısınız? Siz kimsiniz? Eğer Rāvana tarafından kaçırılan Sītā iseniz lütfen kendinizi tanıtınız." Sītā "ben, Daşaratha'nın gelini, kral Canaka'nın kızıyım" diye söze başladı ve ona tüm yaşamını baştan sona anlattı. Rāvana'nın yaşamak için kendisine iki ay süre verdiğini söyledi.

34- Sītā'nın sözlerini dikkatle dinleyen Hanumān ona, Rāma tarafından elçi olarak gönderildiğini, iki kardeşin kendisini deliler gibi aradığını ve durumu düzeltmek için çabaladıklarını anlattı. Sītā hâlâ Hanumān'ı, maymun kılığına girmiş Rāvana sanıyor ve korkmaya devam ediyordu. Hanumān ona yatıştırıcı sözler söylemeye çalışıyor, kendisinin aslında Sugrīva'nın elçisi olduğunu anlatmaya çabalayıp güven sağlamaya çalışıyordu.

35- Sītā Hanumān'a tatlı bir ses tonuyla sordu: "Rāma ve Lakshmana ile nasıl karşılaştınız, insanlarla maymunlar nasıl birlik oldu?" Hanumān da ona baştan sona her şeyi anlattı. Rāma ve Lakshmana'nın kişisel özelliklerinden, onların Rishyamuka tepesine gelişlerine, Vālī olayından kendisinin sıçrayıp Lankā'ya gelişine kadar her şeyi bir bir anlattı. "Ben Sugrīva'nın veziri, Rāma'nın elçisi Hanumān'ım" dedi. Sītā da onun söylediklerinin gerçek olduğuna inandı.

36- Hanumān, Sītā'nın kendisine daha çok güvenmesi ve rahatlaması için, ona Rāma'nın mühür yüzüğünü verdi. Seviçten ellerini çırpan Sītā, yüzüğü aldı ve Hanuṃān'a,

Rāma ve dostlarının nasıl olduklarını sordu. Hanumān onu rahatlatıcı sözler söyledi. Rāma'nın gelip kendisini kurtarmadığına kızacağını ve ona olan sevgisinden şüphe edeceğini düşünerek, Rāma'nın kaybolduğu yeri bilmediğini özellikle belirtti Sītā'ya. Rāma'nın onu ne kadar sevdiğini anlatan sözler kullandı. "Rāma, tıpkı Tanrı İndra gibi çıkıp gelecek ve seni kurtaracak. Şu an vücuduna saldıran sivrisinekleri ve sürüngenleri kovuyor, ama aklı hep sizde. Uyurken bile sizin adınızı sayıklıyor, sizden ayrı düştüğü için tarifsiz acılar içinde" diye konuştu.

37- Rāma'nın kendisinden ayrı kaldığı için acı çekmekte olduğunu duyan Sītā, Hanumān'a yalvardı ve onu hemen getirmesini istedi. Sītā'yı böyle üzgün görmeye dayanamayan Hanumān, onu sırtına alıp Rāma'ya götürmek için hazırlanmaya başladı. Sītā'nın küçük haline bakıp güven duymadığını hissedince, dev biçimini aldı. Ama Sītā gene de kararsızdı. Hanumān'la birlikte gitmeyi reddetti ve Rāma'yı buraya getirmesini istedi. Eğer onunla birlikte giderse, sırtından düşebilir, hızla esen rüzgâr onu çarpabilirdi. Ayrıca cadılar saldırırsa sırtında bir kadınla ve silahsız olarak dövüşemezdi. Üstelik Rāma'dan başka bir erkeğe dokunmayı kendine yasaklamıştı.

38- Hanumān ondan, Rāma'ya götürmek üzere bir şey vermesini istedi. Sītā da ona "Çitrakuta dağında başlarına bela olan kargayı" anlatmasını söyledi. Karga, bir parça et için Sītā'ya saldırmış ve onun göğsünü pençeleriyle çizmişti. Sītā'nın kucağında uyumakta olan Rāma kalkarak kargaya haddini bildirmiş, onu vurup sağ gözünü oymuştu. Sītā, Rāma ve Lakshmana'ya selam ve sevgilerini iletmesini söyledi. Rāvana'nın bir ay sonra kendisini öldüreceğini, bir an önce gelip kurtarmaları gerektiğini belirtti. Son olarak da üzerindeki mücevheri çıkartıp

Hanumān'a verdi. Hanumān Sītā'yı bulduğu için çok mutluydu.

39- Sītā, gitmek için hazırlanan Hanumān'a, Rāma ve Lakshmana'nın bir an önce gelmeleri gerektiğini bir kez daha söyledi. Onların okyanusu geçemeyeceklerinden korkuyordu. Ama Hanumān ona korkmamasını, maymun ordusunun çok güçlü olduğunu, bunun da üstesinden geleceklerini söyleyerek onu cesaretlendirmeye çalıştı. Ona, "Rāma ve Lakshmana'yı sırtımda buraya getireceğim" diye söz de verdi.

40- Sītā, bir işaret olması için verdiği mücevhere ve "karganın sağ gözünü kör etme" olayına ek olarak, Rāma'nın yanağına sürdüğü kırmızı boyayı da hatırlatmasını istedi Hanumān'dan. Hanumān "ey tanrıça benzeri hanım, artık üzülmenize gerek kalmadı, Rāvana ve düşmanlarınız öldürülecek, siz de kurtulacaksınız" diyerek ona moral verdi. Sītā "haydi yolun açık olsun" dedi ve saygıyla başını öne eğdi.

41- Hanumān "ben böyle sessizce mi çekip gideceğim? Hele şu Rāvana'yı ve askerlerini bir göreyim, öyle giderim; şu mükemmel koruluğu da yakıp tutuşturayım görsünler günlerini" diyerek koruluğu ateşe verdi. Ağaçlar tutuştu, kuşlar kaçıştı; sular kurudu, ortalık darmadağın hale geldi.

42- Krallığa ait korunun böyle yok edildiğini gören Rākshasalar Sītā'ya yaklaşarak Hanumān'ın kim olduğunu ve ne konuştuklarını sordular. Sītā "ben ne bileyim, biçim değiştirmiş bir Rākshasadır herhalde" diye yanıt verdi. Dişi Rākshasalar hemen Rāvana'nın yanına gidip olan biteni haber verdiler. Onun "Rāma tarafından gönderilmiş olabileceğini" belirttiler. Rāvana, öfkeden gözleri dönüp kıpkırmızı kesilerek, Kinkaralar denilen yaratıklara, gidip onu yakalamalarını emretti. Kinkaralar, ellerinde silahlarla hemen koşup Hanumān'ın çevresini

sardılar. Hanumān kuyruğunu öyle bir sallıyordu ki, sesi tüm Lankā'da yankılanıyordu. Hanumān "kahraman Rāma, eşsiz Lakshmana; ben rüzgârın oğlu Hanumān'ım, Rāma'nın hizmetinde, düşmanları yok eden! Savaşta bin Rāvana bana vız gelir" diye bağırıyordu. Kinkaralar onun sesinden korkup duraksadılar. Hanumān eline geçirdiği bir demir çubukla, Garuda'nın yılanları, İndra'nın Daityaları öldürmesi gibi Kinkaraları bir bir öldürmeye başladı. Tüm Kinkaraların öldürüldüğünü duyan Rāvana, gözleri dönerek Prahasta oğlu Cambumali'yi Hanumān'ın üstüne gönderdi.

43- Kinkaraları öldüren Hanumān "koruluğu mahfettim, ama ifritlerin kutsal binası hâlâ ayakta duruyor" diye düşünerek, yıkmak üzere yüksek binanın üzerine tırmandı. Rüzgârın oğlu, Rāma ve Lakshmana'nın zafer kazanacağını haykırarak, tüm ifritlerin ok, balta, mızrak gibi silahlarla saldırmalarına aldırmadan binayı ateşe verdi. Hanumān "Lankā yerle bir olacak ve Rāvana ölecek" diye bağırdı.

44- Prahasta'nın oğlu Cambumali sivri dişleri, öfkeden fırıl fırıl dönen gözleriyle ileri fırladı. Elinde müthiş bir yay vardı. Eşeklerin çektiği bir arabanın üzerindeydi. Cambumali gönderdiği oklarla Hanumān'ı vurdu. Yaralanan Hanumān'ın öfkesi daha da arttı. Cambumali, kollarından ve çeşitli başka yerlerinden de Hanumān'ı yaralamayı başardı. Hanumān, eline geçirdiği sopayı, Cambumali'nin geniş göğsüne öyle bir vurdu ki, ne araba ne eşekler ne oklar ne de yaydan eser kaldı ortada. İfrit bir kütük gibi yere devrildi ve canını teslim etti.

45- Rāvana'nın baş vezirinin yedi oğlu vardı. Onları Hanumān'ın üstüne gönderdiler. Bunlar da insafsızca saldırıp Hanumān'ı ok yağmuruna tuttular. Hanumān dişiyle tırnağıyla savaşıyordu. Onları bir bir yakalayıp öldürdü. Ölenlerin kanlarından nehir gibi akıntılar oluş-

muştu.

46- Rāvana, Virupaksha, Durdhara, Praghasa ve Bhasakarna adındaki beş generalini Hanumān'ın üstüne gönderdi. Bunlar savaş sanatında çok ustaydılar, onu yaralamayı başardılar, ama yine de güçleri Hanumān'a yetmedi. Bazen havada bazen yerde süren çatışmalar sonunda beş komutan da canını teslim etti. Hanumān, onların ordusundaki atları atlara, filleri fillere, askerleri askerlere çarpa çarpa öldürdü.

47- Beş generalin öldürüldüğünü duyan Rāvana, dövüşmeyi iyi bilen oğlu, prens Aksha'yı öne sürdü. Aksha, kendi kuvvetleriyle, cehennem ateşi gibi duran heybetli Hanumān'a yaklaştı ve bir aslanı andıran gözleriyle ona hayran hayran baktı. Sonra yine müthiş bir savaş başladı. Aksha Hanumān'ı başından yaraladı. Başı ve altın sarısı tüyleri kanlar içinde kalan Hanumān, bu haliyle savaşmayı sürdürdü. Bir süre onun oklarından kaçıktan sonra kükreyerek genç ve soylu Aksha'yı öldürdü.

48- Prens Aksha'nın ölümüyle küplere binen Rāvana, en büyük oğlu İndracit'e seslendi: "Sen savaş sanatında ve sihirli silahları kullanmada ustasın; üç dünyada bile senden üstünü yok. Gücün ve silahların benimkine eşit. Savaş alanına gönderdiğim herkes öldü. Şimdi sen git ve göster gücünü! Bu Hanumān ateş gibi, hiçbir silah onu durduramıyor." Babasının sözünü işiten İndracit hemen öne çıktı, silahlarını alıp savaş alanının yolunu tuttu. Arabasını keskin dişli dört kaplan çekiyordu. İri gözlü İndracit, doğru Hanumān'ın bulunduğu yere yöneldi. Elinde ok ve yayla uluyarak ilerledi. İndracit elindeki altın gövdeli keskin okları bir bir Hanumān'a fırlattı. Hanumān yönünü değiştirerek kendisini oklardan sakındı. İndracit onu nasıl esir edebileceğini biliyordu. Öyle güçlü bir silah kullandı ki, onun etkisiyle Hanumān bilincini kaybedip yere düştü. Ancak bu silah

Tanrı Brahma'nın silahıydı ve bu yaratıcı büyük tanrının iradesiyle etki etmişti. Hanumān "korkmama gerek yok, beni tüm evreni yaratan Brahma, tanrıların efendisi İndra ve kendi babam Vayu koruyorlar; bırakayım düşmanlarım beni ele geçirsin, bu sayede Rāvana ile karşılaşıp konuşmuş olurum" diye düşündü. İfritler onu hınçla yakaladılar ve iplerle bağlayıp yumruklar vurarak sürüklediler. Kötü kalpli Rāvana, seçkin maymun Hanumān'ın bu durumunu izlemekteydi. Hanumān da ona bakıyordu. Sorduklarında ifritlere "ben Sugrīva'nın elçisiyim" dedi.

49- Hanumān, Rāvana'nın muhteşem görünüşünden etkilenerek şöyle düşündü: "Bu ne büyüleyici görüntü, bu ne cesaret, bu ne görkem, ifritlerin kralına bak! Bu nasıl erdemsiz olabilir, sanki tanrılar ülkesinin bile koruyucusu! Onun kötülüklerinden yeryüzünde yaşayanlar, hatta tanrılar ve şeytanlar bile korkuyor."

50- Rāvana, gözde veziri Prahasta'ya "şunun derdi neymiş, sorun bakalım, benim korumu niye yakmış, niye ifritlerimi öldürmüş?" diye emir verdi. Prahasta da Hanumān'a aynı biçimde sorunca Hanumān, koruluğu yakalanıp Rāvana ile görüşebilmek için yaktığını, ifritleri de yoluna çıktıkları için mecburen öldürdüğünü söyledi. Brahma silahına da kendi isteğiyle boyun eğdiğini, çünkü Rāma'nın elçisi olarak Rāvana'yı görmenin başka yolu olmadığını bildirdi.

51- Hanumān, kötü kalpli Rāvana'ya, kayıtsız bir tavırla şöyle konuştu: "Sugrīva'dan getirdiğim mesajla sizi arıyordum, o ki sizin iyiliğinizi ister ey ifritlerin efendisi! Kardeşiniz, soylu Sugrīva size iletmemi istedi: Görkemde Tanrı İndra'ya benzeyen, halkın dostu Daşaratha adında bir kral vardı. Onun Rāma adındaki sevgili oğlu, onun emrine uyarak ormana sürgüne gitti; yanında kardeşi Lakshmana ve karısı Sītā ile birlikte Dandaka or-

manına girdi. Eşi Sītā -ki babası Videha bölgesinin kralı soylu Canaka'dır- Canasthana'da kayboldu. Karısını bulamayan Rāma, kardeşi Lakshmana ile birlikte Rishyamuka Tepesi'ne geldi ve orada Sugrīva ile tanıştı. Sugrīva ve Rāma birbirlerine, karılarının bulunması için yardım edecekleri sözünü verdiler. Vālī öldürüldükten sonra Sugrīva yeniden tahta çıktı ve maymunların kralı oldu. Sugrīva Sītā'yı bulmak için dört bir yana maymunlarını gönderdi. Binlerce maymun her yerde onu aradı. Ben de onlardan biriyim, Rüzgâr Tanrısı'nın oğlu Hanuṃān! Yüz yocana genişliğindeki okyanusu aşıp Sītā için buraya geldim. Onu arayarak dolaşırken burada, sizin koruluğunuzda buldum. Siz bilge bir kral olarak, erdem üzerine gerçekleri bilen biri olarak başkasının karısını alıkoyamazsınız. Sizin gibi insanlar erdemsiz davranışlarda bulunamazlar. Rāma ve Lakshmana'ya kim karşı durabilir? Rāma'ya karşı bir suç işleyen kişi üç dünyada bile huzur bulamaz. Bu nedenle gelin benim önerime kulak verin ve Canaka'nın kızını Rāma'ya geri gönderin. O tanrıça gibi kadın sizin koruluğunuzda mutsuzdu, ağlıyordu. Yaşamınızı Rāma ve Sugrīva'ya karşı nasıl koruyacaksınız? Eğer Rāma istemiş olsaydı, bu Lankā'yı tek elimle yerle bir ederdim. Sītā'yı kendi boynuna bağladığın ölüm ipi gibi bil. Kendi dostlarını, danışmanlarını, kardeş ve akrabalarını, oğullarını ve eşlerini de ölüme sürükleme! Vishnu'ya benzeyen Rāma'ya karşı kimse dövüşemez! Ne tanrılar ne de şeytanlar!"

52- Soylu maymunun konuşmasından öfkeye kapılan Rāvana, onun öldürülmesi için emir verdi. Vibhīshana buna itiraz etti ve ağabeyini "elçi bir aracıdır, ona zarar vermek doğru değildir" biçiminde sözlerle nazikçe uyardı. Rāvana "günahkâr kişileri öldürmekte hiçbir sakınca olamaz" diye karşılık verdi. Ancak Vibhīshana

"ey Lankā'nın efendisi, ey Rākshasaların İndra'sı, lütfen; elçiler hiçbir zaman hiçbir yerde öldürülmezler; evet bu maymun etrafa çok zarar verdi, belki kötürüm edilmeyi hak etti, ama ölüm onun hakkı değil; sizin gibi soylu biri öfkesine kapılmaz, siz ki tanrıların ve şeytanların başısınız; o iyi de olsa, kötü de olsa düşmanlarımıza geri gönderilmelidir; öfkenizi o iki kral oğluna yöneltin, en iyi savaşçılarınızı gönderin, o ikisini yakalayıp getirsinler, olsun bitsin" diye konuşunca Rāvana bu öneriyi dikkate aldı.

53- Rāvana "doğru, elçiyi öldürmek iyi olmaz, ona başka bir ceza verelim; maymunlar için kuyruk çok değerlidir, onun kuyruğunu yakalım" diyerek emir verdi. İfritler, acımasızca, Hanumān'ın kuyruğunu pamuk çaputlarla bağlayıp yağa batırdılar ve ateşe verdiler. Yaşlı-genç tüm ifritler bundan zevk alıyorlardı. Davul-dümbelek çalarak onu şehrin sokaklarında dolaştırıp 'casus' olarak aşağıladılar. Hanumān'ın başına gelenlere çok üzülen Sītā, Ateş Tanrısı'na "ne olur onu serin tut" diye yalvardı. Bu dua üzerine, Hanumān'ın babası Rüzgâr Tanrısı'nın da yardımıyla, her şeyi yakan ateş Hanumān'a zarar vermez oldu. Hanumān ani bir hareketle şehir kapısına sıçradı, iplerini çözüp bütünüyle serbest kaldı. Kendini bir dağ gibi irileştirdi, oradaki demir çubuğu eline alıp kapı koruyucularını onunla öldürdü. Lankā'yı gözleriyle süzerken Güneş gibi parlıyordu.

54- Lankā'yı yakmaya karar veren Hanumān, Vibhīshana'nın evi dışında, tüm Rākshasaların evlerini ateşe verdi. Ateşin yayılmasına rüzgâr da yardımcı oldu. Kısa zamanda tüm şehir alevler içinde kaldı. Yanmakta olan kenti tanrılar, Gandharvalar, Siddhalar ve büyük ermişler hayretle izlediler.

55- Yanmakta olan Lankā'ya ve panik içinde kaçışan ifritlere bakan Hanumān'ı bir düşünce aldı: "Ya Sītā da yanar-

sa, ya ona da bir şey olursa, tuh bana, ben ne yaptım? Tüm şehir kül oldu, eğer ona bir şey olduysa ben de kendimi ateşe atarım. Eğer canlı kalırsam Sugrīva'nın, Rāma ve Lakshmana'nın yüzüne nasıl bakarım? Soylu İkshvaku soyu da ortadan kalkacak.." Hanumān bunları düşünüp endişelenirken iyi düşünceler gelmeye başladı aklına: "Belki de görkemi, o saygıdeğer hanımı korumuştur; tabii, ateş ateşi yakar mı?" Tam o anda göksel şairler olan Çaranalar, Hanumān'a "Sītā'nın yanmadığı, sağ olduğu" haberini getirdiler. Hanumān buna çok sevindi ve onu son bir kez görüp hemen geri dönmeye karar verdi.

56- Sītā, Şimşapa ağacının altında sapasağlam durmaktaydı. Hanumān "çok şükür yaralanmamışsınız" dedi. Sītā onu dikkatlice süzdü ve şöyle konuştu: "Ey maymunlar kaplanı! Şurada bir yerde gizlenip sabah yola çıkmalısın. İki şeye üzülüyorum; biri senin gidecek olman, ikincisi de kendi kurtuluşumun belirsizliği. Öte taraftaki maymun ordusu ve prensler okyanusu nasıl aşacaklar? Bu okyanusu sadece Garuda, Rüzgâr Tanrısı ve Sen aşabilirsin. Aslında sen tek elinle bu işi halledebilirdin, ama beni kurtarma onuru Rāma'nın olmalı." Hanumān yanıt verdi: "Maymun ve ayı ordularının başı Sugrīva sizi kurtarmaya söz verdi. Bu mutlaka gerçekleşecek. Rāvana'nın Rāma tarafından nasıl öldürüldüğünü göreceksiniz." Sītā'yı bu sözlerle rahatlattıktan sonra Hanumān, efendisini görmek isteğiyle, Arishta dağının tepesine çıktı. Ormanlarla kaplı güzeller güzeli dağın etrafı bulutlarla çevrelenmişti. Hanumān göğe zıplarken, dağın üzerindeki tüm canlılar sarsıntıyla irkilmişlerdi. Okyanusun dalgaları kıyıya vuruyordu.

57- Lankā kıyılarından ayrıldıktan sonra, âdeta göğü yırtarcasına uçan Hanumān, okyanusun ortasındaki Mainaka dağına vardı. Orada soluklanıp tekrar zıpladı ve uçtu.

Uzaktan Mahendra dağını görünce, Mahendra dağının üstünde kendisini bekleyen maymunlar sevinsin diye müthiş bir nara attı. Cambavan maymunlara, bu sevinç dolu bağırtının, başarılı bir seferin işareti olduğunu söyledi. Hanumān dağa indi, Cambavan'ı ve diğer maymunları selamlayarak konuşmaya başladı. Onlara Sītā'yı bulduğunu söyledi. Prens Angada "sen eşsiz bir maymunsun, bize hayat verdin" diyerek kendisini alkışladı.

58- Mahendra Dağının tepesinde yeniden buluşmuş olan dostlar çok mutluydular. Sevinçle dolu olan Cambavan, Hanumān'dan her şeyi anlatmasını istedi. Hanumān, Mainaka Dağının üstünde nasıl dinlendiğiyle başladı konuşmasına. Dağ ona, Tanrı İndra'nın nasıl bütün dağların kanatlarını koparttığını anlatmıştı. Sonra yolculuğuna devam etmiş olan Hanumān, okyanusun ortasında, yılanların anası olan yılan tanrıça Surasā ile karşılaşmıştı. Ona yem olmaktan kurtulduktan sonra, suda yaşayan korkunç bir dişi Rākshasa ile karşılaşmıştı. Hanumān onun da elinden kurtulmuş ve Lankā'ya varmıştı. Girişte Lankā adasının bedenlenmesi olan bir kadın ona engel olmaya çalışmıştı. Ancak Hanumān ona da sol yumruğuyla vurup kente girmeyi başarmıştı. Hanumān, bütün gece Lankā'da dolaştığını, Sītā'yı hiçbir yerde göremeyerek çok derin kederlere kapıldığını anlattı. Sonunda bir Aşoka ağacı koruluğunda, bir Şimşapa ağacının dibinde duran Sītā'yı görmüştü. Çevresi ifritlerle doluydu ve çok üzgündü. Rāvana onu "eğer benim olmazsan iki ay sonra senin kanını içeceğim" diye tehdit ediyordu. Sītā da ona Rāma'dan başka kimsenin karısı olmayacağını söylüyordu. Hanumān bir süre sonra kendisini Sītā'ya gösterdiğini ve konuşmaya başladıklarını, kendisinin Rāma'nın elçisi olduğunu söylediğini anlattı. Sītā "Rāma beni kurtarsın ne olur" diye yalvarmıştı. Bir süre konuştuklarını, ancak çok geçmeden

ifritler tarafından fark edildiğini, kendisine saldırdıklarını, çoğunu hakladığını, ancak sonunda esir düştüğünü anlattı. Hanumān Rāvana'ya kim olduğunu, amaçlarının ne olduğunu söylemiş ve ondan Sītā'yı serbest bırakmasını istemişti. Rāvana önce öldürülmesini emretmişti, ancak Vibhīshana onu vazgeçirince Hanumān'ın kuyruğunu yakmışlardı. Sokaklarda gezdirirlerken ellerinden kurtulup tüm Lankā'yı yakmıştı. Çaranalar Sītā'nın ölmediği haberini getirmişlerdi. Hanumān "Sītā'yı son bir kez gördüm ve sonra Arishta dağının tepesine çıkıp sizi görmek özlemiyle buraya doğru uçtum" diye konuşarak sözlerini bitirdi.

59- Hanumān, tek başına bütün ifritleri mahvedebileceğini söyledi. Sonra hiçbir düşmanın Cambavan'ın gücüne karşı koyamayacağını belirtti. Sonra Angada'yı ve Nila'yı övdü, onların kahramanlığından söz etti. Sītā'nın sadakatine tanık olmuştu. Ancak o keder içindeydi ve bulunduğu yerden kurtarılması gerekiyordu.

60- Angada konuşulanlardan çok etkilendi ve bir an önce gidilip Sītā'nın kurtarılması gerektiğini öne sürdü. "Sītā bulundu, ama ele geçirilmedi, haydi gidip Canaka'nın kızını kurtaralım" dedi. Ancak bilge Cambavan bunun doğru bir hareket olmayacağını belirtti ve Angada'ya engel oldu. Sugrīva ve Rāma olmadan olmazdı ve bir an önce onlara haber vermek gerekiyordu.

61- Maymunlar Mahendra Dağından ayrılıp Kishkindha'ya doğru yola çıktılar. Yolda, balıyla ünlü Madhuvana koruluğuna geldiler. Maymunlar prens Angada'dan koruluğun balından yemek için izin istediler, Angada da onlara izin verdi. Koruluğu, kral Sugrīva'nın çok sevdiği dayısı Dadhimukha korumaktaydı. Maymunlar arıları kovup ağaçlardaki balı, kökleri ve meyveleri yemeye başladılar. Çok mutlu olup sağda solda dans ettiler, şarkı söylediler. Onlar böyle yaparken Dadhimukha öfkey-

le karşılarına çıktı. Onları sert sözlerle uyardı, ancak maymunlar ona karşı geldiler ve aralarında hem sözlü hem de yumruklu-pençeli kavgalar oldu. Maymunlar Dadhimukha'yı çekiştirip ısırdılar, onu saf dışı ettiler ve sarhoşlukla ziyafetlerini sürdürdüler.

62- Hanumān maymunlara "yiyin, için" dedi ve böylece Angada'nın emrine destek vermiş oldu. Maymunlar bal kovanlarını parçalaya parçalaya yiyorlardı balı. Koruluğu korumakla görevli maymunlar etkisiz hale getirilip, Dadhimukha da Angada tarafından şiddete maruz kalınca, Dadhimuka çareyi kaçıp, olup biteni Sugrīva'ya anlatmakta buldu. Dadhimukha Kishkindha'ya koşup kendini Sugrīva'nın ayakları dibine attı.

63- Sugrīva Dadhimukha'ya ne olduğunu sordu ve ayağa kalkıp anlatmasını istedi. Dadhimukha şöyle konuştu: "Ey kral, babanızın, sizin ve ağabeyiniz Vālī'nin kıyamadığı koruluğunuzu maymunlar harap ettiler. Onları uyardım ama beni dinlamadiler, meyveleri yiyip balları içtiler." O sırada Lakshmana yaklaşıp ne olduğunu sordu. Sugrīva "soylu Lakshmana, yiğit maymun Dadhimukha, Angada önderliğindeki maymun grubunun koruluğundaki balı tükettiklerinden şikâyetçi; ancak maymunların bu çılgınca davranışları Sītā'nın izini bulduklarını gösteriyor; onu mutlaka Hanumān bulmuştur, evet onlar Madhuvana'ya varıp bal içiyorlarsa, bil ki Sītā bulunmuştur" diye konuşunca, Lakshmana'nın ve yanında duran Rāma'nın içini sevinç kapladı. Sugrīva Dadhimukha'ya "git, gene koruluğu korumaya devam et; o maymunları da hemen buraya gönder" diye emir verdi.

64- Dadhimukha, Sugrīva'nın emrinden hoşnut oldu; onun, Lakshmana'nın ve Rāma'nın önünde saygıyla eğildikten sonra göğe sıçradı ve Madhuvana koruluğuna geri döndü. Angada'nın önünde, ellerini birbirine kavuşturarak

saygıyla konuştu ve Sugrīva'nın emrini onlara ileterek "amcanız Sugrīva sizin bu koruluğa ulaştığınızı duyunca çok sevindi, vakit geçirmeden gelmenizi istiyor" dedi. Angada diğer maymunlara "haydi gidelim" dedi ve hep birlikte göğe zıplayıp gökyüzünü doldurdular. Çok geçmeden Rāma'yı "kalbini serin tut, bunlar mutlaka Sītā'yı bulmuşlardır" diye yatıştırmaya çalışan Sugrīva'nın yanına vardılar. Mutlulukları yüzlerinden okunuyordu. Saygı gösterdikten sonra Hanumān, Sītā'yı nasıl bulduğunu anlatmaya başladı. Ab-ı hayat gibi sözleri duyan Rāma, ona derin bir saygıyla bakıyordu.

65- Maymunların hepsi susmuş, sadece Hanumān konuşuyordu. Sītā'nın kaldığı koruluğu, çevresinin ifritlerle dolu olduğunu, Rāvana'nın nasıl ona bir süre verdiğini anlattı. Rāma "o nerede yaşıyor, benim hakkımda ne düşünüyor?" diye sorunca, Hanumān anlattı: "Okyanus üzerinden yüz yocana yol aldım ve Lankā'ya ulaştım. Kötü kalpli Rāvana'nın koruluğunda, ifritlerin arasında buldum onu. Benzi solgun, sizden ayrı kaldığı için üzgün, çıplak toprağın üstünde yatıyordu. Rāvana'dan gelen her şeyi reddediyordu. Size bağlılığından hiçbir şey kaybetmiş değil. Bana, Çitrakuta'da size musallat olan kargayı anlattı. Bu olayı ve sizin vermiş olduğunuz şu mücevheri işaret olarak kullanabileceğimi söyledi. Bir aydan fazla dayanacak gücünün kalmadığını da belirtti.

66- Mücevheri göğsüne bastıran Rāma ağlamaya başladı. Lakshmana da onunla birlikte ağlıyordu. Rāma, yaşlı gözlerle Sugrīva'ya dedi ki: "Yavrusunu özleyen inek onu görünce nasıl süt damlatmaya başlarsa, ben de bu mücevheri görünce öyle eridim bittim. Bu mücevheri kayınpederim kızını gelin ettiğinde ona vermişti." Rāma Lakshmana'ya "Sumitra'nın oğlu, mücevher burada, ama Sītā yok, ne acı" dedikten sonra Hanumān'a döndü ve şöyle konuştu: "Sītā bir ay yaşamayı başarırsa daha

da çok yaşayacak, çünkü ben bir an bile duracak değilim. Beni sevgilimi bulduğunuz yere götürün. İfritlerin arasında, bulutların sararak parlamasını engellediği bir ay gibi duruyordur. Ey Hanumān, söyle benim tatlı dilli sevgilim sana daha başka ne söyledi?"

67- Hanumān, Çitrakuta'da karşılaştıkları hırçın karga olayını daha ayrıntılı olarak yeniden anlattı. Sītā'ya üzülmemesini belirttiğini, Rāma ve Lakshmana'nın gelip mutlaka kendisini kurtaracağını ısrarla dile getirip moral vermeye çalıştığını söyledi. Sītā'nın o müthiş mücevheri verip bunu bir an önce ulaştırmasını istediğini anlattı. En son hepsine selam söylemiş ve kendisine de iyi yolculuklar dilemişti.

68- Hanumān, Sītā'nın okyanusu aşmakta endişeli olduğunu ve kendisine dinlenip öyle ayrılmasının daha iyi olacağını söylediğini de anlattı. Sītā "bu geniş okyanusu ancak Garuda, Rüzgâr Tanrısı ve Hanumān aşabilir, diğer maymunlar nasıl aşacaklar?" diye endişelenmişti. Ayrıca Hanumān'ın tek eliyle bu işi halledebileceğini, ama Rāma'nın gelip şanına yakışır bir şekilde kurtarmasının daha uygun olduğunu belirtmişti. Hanumān da "Sugrīva'nın güçlü maymunlarla gelip kendisini kurtaracağını, bu yüzden üzüntü ve endişeyi bir kenara bırakması gerektiğini" anlatmıştı. Sonunda Sītā Rāma'ya kavuşacak, Rāma'nın sürgünü bitecek ve Ayodhya'da saltanat kurulacaktı.

VI

Yuddha Kāṇḍa



1- Hanumān'ı dinleyen Şrī Rāma çok rahatladı ve ona "bu işi yeryüzünde senden başka kimse başaramazdı Hanumān" diyerek şükranlarını belirtti. Sītā'nın bulunmasıyla Raghu soyu da bir yok oluştan kurtulmuştu. Heyecandan titreyen Rāma, Hanumān'a sarıldı ve onu kucakladı. Ancak Rāma'nın kafasında bir soru işareti vardı. "Nasıl olacak da bu kadar maymun okyanusun diğer tarafına geçecek?" diye endişeleniyordu.

2- Sugrīva ona rahatlatıcı ve yüreklendirici sözler söyledi. "Merak etme, okyanusu geçer, Lankā'ya çıkar, düşmanın hakkından geliriz" diyordu. "Rāvana'yı ölmüş bil! Benim savaş ustası maymunlarımın bu savaştan yengiyle çıkacaklarından emin ol" diyordu. Sugrīva Rāma'dan, aklını çekingenlikten ve kederden kurtarmasını istedi ve onu yüreklendirdi.

3- Sugrīva'nın sözleriyle toparlanan Rāma, Hanumān'a döndü ve "üzerine köprü kurarak yahut denizi kuruta-

rak, nasıl olursa olsun ben o suyu geçerim ey maymun, sen bana şu Lankā'yı bir anlat" dedi. Hanumān da ona şehrin ana kapılarını, altın ve mücevherle kaplı koruma duvarlarını, köprülerini anlattı. İstilacılar için nehir, dağ, orman ve yapay setlerden oluşan dörtlü koruma sistemleri vardı. Ellerinde silahlarla gezen sayısız ifrit bulunuyordu. Hanumān "oradaki birçok köprüyü ve koruma duvarını ben zaten yakıp yıkmıştım. Oraya Angada, Dvivida, Mainda, Cāmbavān, Panasa, Nala ve Nila gibi komutanlarla gider, fırtına gibi eser, Sītā'yı kurtarırız; zaman kaybetmeden emrini ver, ey Raghu soyunun evladı" diye konuştu.

4- Rāma "evet zaman kaybetmeden Lankā'yı yerle bir edelim; Sugrīva, hareket için emir ver" diye konuştu ve Nila, Angada ve diğer maymunların hazır olmasını istedi. Sugrīva da hemen emrini verdi ve toplanan maymun ordusu güneye doğru ilerlemeye başladı.

5- Ordu güvenli biçimde Nila tarafından yerleştirildi. Mainda ve Dvivida da koruyucu önlemler aldılar. O sırada Rāma Lakshmana'yı görerek ona dedi ki: "Zaman geçtikçe keder kaybolur derler, oysaki ben sevgilimden ayrı düştüğümden beri her geçen gün acım daha çok büyüyor. Ey esinti, sevgilimin yanına git ve ona benim yerime sen dokun! Bedenim gece gündüz aşk ateşiyle yanıyor; o ateş ki yakıtı ayrılıktır. Ey Sumitra'nın oğlu, şu denize dalsam belki aşk ateşim sönerdi. Ne zaman onun büyüleyici dişleri ve dudakları olan lotüs yüzünü göreceğim ve ne zaman onu yaşam iksiri içen bir hasta adam gibi öpeceğim? Ne zaman onun meyve gibi şişkin ve titrek göğüslerini sıkıştıracağım? Siyah gözlü, erdemli kadınım ifritler arasında ve onun tek kurtarıcısı benim. Ne zaman oklarımla Rāvana'nın göğsünü deleceğim; benim sevgilim ne zaman sevinç gözyaşları dökecek, ne zaman ah ne zaman?"

6- Lankā'da Rāvana, Hanumān'ın verdiği zarardan dolayı biraz utanç duyarak ifritlerine konuşma yapıyordu: "Maymun Hanumān, girilmesi çok zor olan şehrimize girdi, Sītā'yı buldu ve birçok ifriti öldürüp kentimizin altını üstüne getirdi. Şimdi ne yapmak gerekir? Binlerce maymunla birlikte Rāma ve kardeşi buraya doğru yaklaşıyor. Denizi bir şekilde geçip Lankā'yı kuşatacaklar. Bana ne yapmamı önerirsiniz?"

7- Düşmanın gücünden habersiz olan ve siyasal zekâdan yoksun ifritler "bizim silah yönünden zengin bir ordumuz var, üzülmeyin Efendimiz; siz Nagalara, Yakshalara, Kubera'ya ve birçok yaratığa boyun eğdirmiş bir kişisiniz; yeryüzünde Rāma'dan çok daha iyi savaşçılar var, sizin büyük oğlunuz İndracit o maymunları tek eliyle haklar, bu yüzden rahat olun" diye yanıt verdiler.

8- Siyah bir buluta benzeyen ordu komutanı Prahasta, ellerini birleştirerek konuştu: "Bizim yenemeyeceğimiz kimse yoktur, ne tanrılar ne de hayvanlar. Hanumān'a gafil avlandık, ama ben yaşadığım sürece o maymun benim elimden kurtulamaz. Yeryüzünü maymunlardan temizleyeceğim, sizi maymun milletinden kurtaracağım." Durmuksha adlı ifrit "şekil değiştirip, bizi Bharata gönderdi, ordunun hemen hareket etmesini emretti, deyip onları tuzağa düşürelim" diye konuştu. Kumbhakarna'nın oğlu Nikumbha "gerek yok, onları ben tek elimle yok ederim" diye parladı. Vacrahanu adlı ifrit de onları yalayıp yutmaktan söz etti.

9- Rabhasa, Suryaşatru, Mahodara, Agniketu, Virupaksha ve daha birçok ifrit ateşlenip, ellerini silahlarına atmış öfkeyle ayaklanıyorlardı ki, Rāvana'nın kardeşi Vibhīshaṇa onları durdurarak söz aldı: "Göksel güçlerle desteklenen, yenilmesi çok zor Rāma'yı nasıl durduracaksın? Okyanusu aşıp gelen süratli maymun Hanumān'ı nasıl durduracaksın? İfritler, karısı kaçırılmış Rāma'ya

karşı nasıl durabilecekler? Khara gittiği Canasthana'da öldürüldü, çünkü onların yaşam alanlarına girmişti ve onlar da doğal olarak kendilerini savundular. Sītā geri verilmelidir. Maymun ordusu Lankā'yı kuşatmadan bu yapılmalıdır. Sītā Rāma'ya geri verilmelidir." Rāvana Vibhīshaṇa'yı dinledikten sonra sarayına çekildi.

10- Ertesi gün sabah erkenden Vibhīshaṇa, Rāvana'nın sarayına gitti, ona saygılarını sundu ve yine konu hakkında görüşlerini bildirdi. Birçok kötü belirti gördüğünü söyledi. İneklerin sütü çekilmiş, atlar, eşekler, develer huysuzlanmıştı. Daha başka birçok uğursuzluk saydı ve Sītā'nın Rāma'ya geri verilmesi isteğini yineledi. Ancak Rāvana "ben bunda bir kötülük görmüyorum, Rāma Sītā'yı asla alamaz; isterse Tanrı İndra ona yardım etsin, dövüşte Rāma benim karşımda durabilir mi?" diye yanıt vererek kardeşinin sözlerine kulak tıkadı.

11- Sītā'yı elde etmek için bekleyen Rāvana biraz yıpranmış, çevresindekilerin şöyle böyle konuşmalarından da usanmıştı. Savaş kapıdaydı. Hemen bir toplantı yapmak istedi. Görkemli bir arabayla acilen toplantı salonuna geldi ve tüm ifritlerin de orada olmalarını emretti. İfritlerin ileri gelenleri de en çabuk biçimde toplandılar. Soylu atların çektiği bir arabayla Vibhīshaṇa da gelmişti. O ve bütün ifritler, saygı gereği, Rāvana'nın ayağına dokunuyorlardı. Rāvana, önem sırasına göre oturmalarını emretti. Hepsinin boynunda çiçek kolyeleri vardı ve her yer hoş tütsü kokularıyla kaplıydı. Bu defa kargaşa ve boşa heyheylenme yoktu ve herkes liderlerinin yüzüne bakıyordu.

12- Rāvana baş komutan Prahasta'ya, ülkenin korunması için ordunun yeterli durumda olup olmadığını sordu. Prahasta da ona "ordu sizin kadar iyidir, hem içeride hem dışarıda kuvvetlerimiz hazırdır" diye yanıt verdi. Rāvana, sürekli uyumaktá olan Kumbhakarna'nın da al-

tı aydır uyumakta olduğunu, uykudan uyandığını ve hazır durumda olduğunu bildirdi. Sītā'nın aşkından eridiğini, kendisinin efendisi değil, tutkunun kölesi olduğunu söyledi. Bu güzel gözlü kadının bir yıl sonra kendisiyle birlikte olacağı yalanını kıvırdı. Rāma ve Lakshmana okyanusu geçip buraya gelse bile zaferin kendisinin olacağını söyledi. Kumbhakarna sözü aldı ve Rāvana'nın yanında olduğunu söyledi. "Rāma eğer beni bir kez daha okuyla vurursa, bu defa onun kanını içeceğim; Rāma ve Lakshmana'yı öldürdükten sonra maymun ordularının komutanlarından kendime ziyafet çekeceğim" dedikten sonra sözünü şöyle bitirdi: "Sen eğlenmene bak, ben Rāma'yı ortadan kaldırdıktan sonra Sītā ebediyen senin isteklerini yapmak zorunda kalacak."

13- Mahaparşva adlı ifrit Rāvana'ya, beklememesini, gidip Sītā'ya zorla sahip olmasını, onunla istediği gibi gönül eğlendirmesini söyledi. Rāvana da ona bir sırrını anlattı. Bir zamanlar Brahma'nın ülkesinde bir peri kızı görmüş, ona tecavüz etmişti. Tanrı Brahma da onu lanetlemiş ve "eğer bir kadına daha tecavüz edecek olursan kafanı yüz parçaya ayırırım" demişti. İşte Rāvana bu ilenmeden korkuyordu ve Sītā'ya bu yüzden zor kullanamıyordu. "Öfkem denizin öfkesine, hızım rüzgârın hızına benzer. Rāma'yı çok geçmeden oklarımla mahvedeceğim. Bana İndra ve Varuna bile vız gelir. Lankā'yı da önceki yöneticisi Kubera'dan zorla almadım mı?" diye sözlerini bitirdi Rāvana.

14- Rāvana'nın palavralarını dinleyen Vibhīshaṇa, bir kez daha öne atıldı ve bir kez daha uyardı. Sītā'nın dev bir yılan gibi tehlikeli olduğunu, derhal geri verilmesi gerektiğini söyledi. Prahasta araya girdi ve korkacak hiçbir şeyin olmadığını belirtti. Ne Yakshalardan ne Gandharvalardan ne de Nagalardan korkmaya gerek vardı.

Ancak Vibhīshaṇa'ya göre bu da palavraydı ve görüşlerinde ısrar etti. "Ne Mahodara ne Kumbhakarna ne sen ne de ben Rāma'yı önleyebiliriz. Onun okları yıldırım gibidir. Trişira, Nikumbha, Devantaka, Narantaka, Atikaya, Atiratha, Akampana hepsi de fasafisodur. Rāvana bir kötülük işledi, bırakalım, Sītā'yı geri verelim" diye konuştu.

15- Vibhīshaṇa'nın Tanrı Brihaspati gibi bilgece konuşmasını dinleyen yüce ifrit İndracit şunları söyledi: "Ey küçük amca, neden paniğe kapılmış bir insan gibi anlamsız şeyler söylüyorsun. Sen ve babam bu soyun en cesur, en kahraman olanlarısınız. Size ne oluyor? Onları, içimizden en göze batan tek bir ifrit bile öldürebilir. Sen neden bize güvenmiyorsun, ey korkak! Ben İndra'yı ve filini bile yerlere sererim, o iki ölümlü prensi mi öldüremeyecek mişim?" Vibhīshaṇa yanıt verdi: "Sen henüz aklı olgunlaşmamış biri olarak ne yapılıp ne yapılmayacağını bilemezsin evladım. Kendi yok oluşun için anlamsızca konuşuyorsun. Rāma'nın elinden yok oluşunu sağlayacağın Rāvana'ya şu an dost değil düşmansın. Sen bu halinle ölüme layıksın. Keza seni, umursamaz bir çocuk olarak buraya çağıran baban da öyle. Ey İndracit, sen kalın kafalı, cahil, kaba, kötü kalpli, çocuk gibi konuşan bir sersemsin! Rāma'nın yakıcı oklarına savaşta dayanabilen var mıdır? Rāma'ya Sītā ile birlikte değerli taşlar, mücevherler, göksel giyitler de verelim, böylece işi tatlıya bağlayalım, ey kral!"

16- Ölümün etki alanına girmiş olan Rāvana, Vibhīshaṇa'ya şu sert sözleri söyledi: "Dost gözüküp de düşmanla birlik olan bir insanla yaşamaktansa bir düşmanla, zehirli bir yılanla birlikte yaşamak daha iyidir. Dünyanın her yerinde akrabalar böyledir, kendi akrabalarının zor duruma düşmesinden zevk alırlar. Akrabalar zalim ve güvenilmezdirler. Onların yaptığı yıkımı hiçbir silah yapa-

maz. Sen sevmesen de, sevgili kardeşim, tüm dünya bana saygı duyuyor; güç ve servet sahibiyim ve tüm düşmanlarım bana boyun eğmiş durumda. Değersiz olana sevgi besleyenler mutlu olamazlar. Senin gibi soyunu kötüleyene lanet olsun!" Vibhīshaṇa dört ifritle birlikte göğe yükseldi ve ayrılmadan önce şöyle dedi: "Ey kral, aldatılmış durumda bu sert sözleri söylüyorsunuz. Ben size baba gibi değer veririm, ama erdem yolundan ayrıldığınız için sözlerinizi hoş göremeyeceğim. Siz artık ölümün dümen suyuna girdiniz. Ben sizi Rāma tarafından öldürülmüş olarak görmek istememiştim. Kendinizi ve şehrinizi iyi koruyun. Talihiniz açık olsun. Umarım yokluğumdan mutlu olursunuz."

17- Bu sözleri söyledikten sonra Vibhīshaṇa, yanında dört adamıyla, çok geçmeden Rāma ve Lakshmana'nın bulunduğu yere vardı. Maymunlar onları havada görünce heyecanlandılar ve onların öldürmek amacıyla geldiklerini sandılar. Vibhīshaṇa bir süre havada asılı kaldı. Yanındaki dört görkemli ifrit, silahlarıyla parlıyorlardı. Vibhīshaṇa Rāvana'nın kardeşi olduğunu, onun Sītā'yı kaçırmakla büyük bir hata işlediğini, bunu ona da söylediğini, ama kendisini dinlemediğini anlattı. Sugrīva onun bir casus olabileceğini düşündü. "Bunların şekil değiştirme, görünmez olma gibi yetenekleri var; bizi tuzağa düşürüp öldürmeyeceklerini ne bilelim. Bunları mutlaka Rāvana göndermiştir" dedi ve onları öldürmenin yerinde olacağını söyledi. Rāma iyice düşünmeden bir şey yapmanın doğru olmayacağını belirtti. Bunun üzerine maymunların ileri gelenleri olayı kafalarında tartıp yargılamaya başladılar. Angada "Vibhīshaṇa kesinlikle güven vermiyor; hain kişiler gerçek niyetlerini gizler, açık bulunca harekete geçerler; onu kabul etmek zarar verecekse hemen gönderelim, yok eğer bize yararı olacaksa elde tutalım" diye düşüncesini bildirdi Rāma'

ya. Sonra Şarabha "onun peşine casus takıp onu test etmeyi" önerdi. Bilge Cāmbavān "Vibhīshaṇa'nın yer ve zaman gözetmeden geldiğini ve kuşku taşıdığını" söyledi. Mainda "Vibhīshaṇa Rāvana'nın kardeşidir; aklındakileri iyice öğrenip ona göre uygun olanı yapalım" dedi. En son Hanumān görüş bildirdi ve şöyle konuştu: "Ey kral Rāma! Danışmanları dinlerken kendimce bazı çelişkiler buldum. Onun iyi veya kötü bir iş yapıp yapmayacağını ölçecek durumda değiliz. Onun peşine casus takmak da mantıklı bir iş değil. Onun yer ve zaman gözetmeksizin gelmesi de, bana göre, seni Rāvana'dan daha haklı bulup üstün tuttuğunu gösteriyor. Konuşmasını içtenlikli buldum. Onu bizden sayabiliriz. Gene de en iyi kararı sen vereceksin."

18- Rāma "hepinizi dinledim, hepiniz benim iyiliğimi istiyorsunuz; benim de Vibhīshaṇa'ya bir yanıt vermem gerek" dedi ve "bana dostlukla gelen birisini geri çeviremem" diye ekledi. Sugrīva onun tehlikeli olduğunda, onun Rāvana tarafından gönderildiğinde ısrar etti. Ancak Rāma "ben seninim diye bana gelen ve bende kurtuluş arayan her canlıyı ben kabul ederim; işte benim son sözüm budur" dedi ve "ey değerli maymunlar, ey Sugrīva, bu kişi Vibhīshaṇa da olsa, Rāvana da olsa bu böyledir" diye tamamladı sözlerini. Sugrīva bu yanıttan memnun oldu ve "ben de aslında onu samimi buluyordum, ayrıca Hanumān onu dener ve anlar" diyerek onayını bildirdi. Rāma hemen Vibhīshaṇa ile yapılacak bir toplantının hazırlanmasını istedi.

19- Rāma'nın güven vermesi üzerine Vibhīshaṇa, yardımcılarıyla birlikte gökten yere indi. Erdemli Vibhīshaṇa, Rāma'nın ayaklarına kapandı, diğer dört ifrit de öyle yaptılar. Vibhīshaṇa "ben Rāvana'nın kardeşiyim; o beni aşağıladı ve bundan sonra benim sığınağım, tüm canlılara kucak açan sizsiniz; ben Lankā'yı, dostlarımı, malı-

mı mülkümü terk ettim, artık yaşamım sizinledir" diyerek konuştu. Rāma "bana ifritlerin güçlü ve zayıf yönlerini söyler misiniz?" diye sordu. Vibhīshaṇa en güçlü kişinin Rāvana olduğunu söyledi. Daha sonra, olağanüstü yiğit olan Kumbhakarna'yı, ordu komutanı Prahasta'yı, Manibhadra'yı, Rāvana'nın en büyük oğlu İndracit'i saydı. İndracit'in ellerinde iguana derisinden eldivenler vardı; savaşta yaralanması neredeyse imkânsızdı ve görünmez olabiliyordu. Mahodara, Mahaparşva ve Akampana da önemli savaşçılardandı. Şehirde şekil değiştirebilen, et ve kanla beslenen milyonlarca ifrit vardı. Rāma bu bilgileri duyduğuna memnun oldu ve şöyle söyledi: "Onbaşlı Rāvana'yı ve Prahasta'yı oğullarıyla beraber öldürdükten sonra seni kral yapacağım, bu benim sözümdür. Rāvana'yı bir üstteki Rasatala veya en alttaki Patala cehennemine göndereceğim. Belki de tanrı Brahma'nın huzuruna çıkar. Savaşta Rāvana'yı, akrabalarını ve halkını öldürmeden Ayodhya'ya geri dönmeyeceğime söz veriyorum." Vibhīshaṇa "ben de bu işte size sonuna kadar yardım edeceğime söz veriyorum" dedi. Rāma onu kucakladı ve Lakshmana'dan denizden su getirmesini istedi. Lakshmana onunla Vibhīshaṇa'yı kutsayıp ifritlerin başı ilan etti. Maymunlar da sevinç çığlıkları atıp olayı kutladılar. Hanumān ve Sugrīva Vibhīshaṇa'ya denizi nasıl geçeceklerini sordular. Vibhīshaṇa "Rāma Okyanus'a başvurmalı. Bu Okyanusu Kral Sagara kazdı, o mutlaka kendi neslinden olanlara yardım edecektir" dedi. Bir geçit bulmak için ona yaklaşmak şarttı. Sugrīva ve Lakshmana "bu korkunç denizin üzerine köprü kurmadan Lankā'ya tanrılar bile yaklaşamaz" dediler.

20- Rāvana'nın Şardula adında casusluk yapan bir ifriti, maymun ordusunun kamp kurduğu yere gelmişti. Geri dönüp gördüğü muazzam orduyu Rāvana'ya anlattı.

Rāvana, Şuka adında başka bir ifriti Sugrīva'ya elçi olarak gönderdi. Ondan "sen benim kardeşimsin, bu işlerle bir ilgin yok, lütfen Kishkindha'ya geri dön" mesajını iletmesini istedi. Şuka kuş olup bir anda karşı kıyıya gitti; ancak maymunların eline düştü ve maymunlar onun kanatlarını yolup tekme tokat dövdüler. Şuka "krallar elçileri öldürmezler" diye konuşurken Rāma araya girdi ve "sakın onu öldürmeyin" diyerek onları engelledi. Şuka Rāvana'nın mesajını doğru dürüst iletemeden Sugrīva öne atıldı ve "o benim dostum değil, yardımcım değil; o Rāma'nın düşmanı, ona de ki Lankā'ya gelip soyunu yok edeceğim, kenti yakıp yıkacağım; Catayu'ya, Sītā'ya yaptıklarını unutmadım" diye sertçe konuştu. Angada sözü aldı ve "kralım, bu adam elçiye değil casusa benziyor, orada durup sizin gücünüzün ne durumda olduğunu gözlemliyor; onu burada tutalım, Lankā'ya geri göndermeyelim" diye konuştu. Taşkınlaşan maymunlar liderlerinin emirlerine uyarak onu yakalayıp bağladılar. Şuka "kanatlarımı kopartıp gözlerimi çıkarttılar, eğer canımı da yitirirsem bu sizin için hiç de iyi olmaz" diye avazı çıktığı kadar bağırdı. Rāma "bırakın onu, o elçi olarak geldi" dedi.

21- Kuşa otlarını serip deniz kıyısında birbirine kavuşturduğu elleriyle okyanusa saygısını sunan Rāma, üç geceyi o otların üstünde yatarak geçirdi. Ancak bu denli onurlandırılmasına karşın okyanusun tembel efendisi ortaya çıkmadı. Boş yere beklemekten usanan Rāma, insan bedenini göstermeyen okyanusu, içindeki tüm canlılarıyla beraber yok edeceğini söyledi ve Lakshmana'dan yayını ve oklarını getirmesini istedi. Rāma böyle öfkelenmiş bir haldeyken sulardan kabarcıklar çıkmaya, dalgalar oluşmaya başladı. Rāma okunu takıp yayını germiş bekliyordu ki, sular bir kükremeyle açılmaya başladı. Lakshmana "dur dur, oluyor galiba" diyerek

Rāma'yı uyardı. Gökteki ermişler şaşkınlıkla olayı izliyorlardı.

22- Rāma "ey okyanus, bugün seni kurutacağım, böylece maymunlar karşı tarafa yürüyerek geçerler" diye konuştu. Yayını öyle germişti ki tüm dünya korkuyla titriyordu. Derken suların dibinden Okyanus, kişileşmiş olarak ortaya çıktı. Her yeri mücevherlerle kaplı, Himalaya dağı gibi görkemliydi. "Ey Raghu soyunun evladı, suları geçmeniz için ne gerekiyorsa yapacağım" dedi. Sonra bu iş için uygun yeri gösterip, bunu yapacak kişinin de Mimar Tanrı Viśvakarma'nın oğlu olan maymun Nala olduğunu söyledi. Nala da, tıpkı babası gibi iyi bir inşaatçı olduğunu söyleyerek işe koyuldu. En güçlü maymunlardan malzeme bulmalarını istedi. Rāma'nın yönetiminde maymunların binlercesi geniş ormanın dört bir yanına dağıldılar. Ağaçları ve kayaları söküp onları denize doğru sürüklediler. Maymunlar denizi Sal, Aşvakarna, Dhava, Arcuna, Tilaka, Bilva gibi pek çok çeşit ağaçla doldurmaya başladılar. Fil kadar büyük kaya parçalarını mekanik bir düzen kurarak denize kadar taşıdılar. Kayalar denize düştükçe üst üste binip göğe doğru yükseliyordu. Kimisi ölçüp biçme işini yapıyor, kimisi de materyal topluyordu. Bu çabalar sürerken ortalığı müthiş bir gürültü kaplıyordu. Köprü beş günde bitirildi. Yüz yocana uzunluğunda, on yocana genişliğindeydi. Gökteki Gandharvalar, Siddhalar ve ermişler bir mucizeyi hayretle izlediler. Nala gerçekten babası kadar başarılıydı. Sugrīva, Rāma'yı Hanumān'ın, Lakshmana'yı da Angada'nın omuzuna çıkarttı ve köprüden öyle geçmelerini istedi. Öncü kollar yola koyulmuştu. Denizin kükremesini hissettiklerinde karşı kıyıya varmışlardı. Diğer kıyıda hemen bir kamp kuruldu. Bitki kökü, meyve ve su boldu burada. Bu mucizeyi gökten izleyen Siddhalar, Çaranalar, Tanrılar ve ermiş-

ler Rāma'yı kutsadılar ve "düşmanları yen, yeryüzünü denizleriyle beraber sonsuza dek yönet" dediler.

23- Rāma Lakshmana'ya uğursuz belirtiler gördüğünü söyledi. Rüzgâr tozlu esiyor, yer sallanıyor, ağaçlar devriliyor, bulutlar kan damlatıyor, hayvanlar ve kuşlar garip çığlıklar atıyorlardı. Rāma "zaman geçirmeden şehre girelim" dedi.

24- Maymun ordusunun adımlarından yeryüzü şiddetle sarsılıyordu. Lankā'dan tüyleri diken diken eden davul ve tamtam sesleri gelmekteydi. Maymun komutanlar bu sesi duymaktan çok mutlu oldular ve bütün güçleriyle nara attılar. Rāma ve Lakshmana , çiçekli, meyveli, yemyeşil bahçeleriyle süslü Lankā'ya baktılar. Rāma orduyu ikiye ayırıp uygun biçimde kamp kurdu. Sağ kanadı Rishabha, sol kanadı ise Gandhamadana aldı. Rāma ve Lakshmana önde, ayıların lideri Cāmbavān, Sushena ve Vegadarşi ortada olacaklardı. Sugrīva ise her yönden koruma sağlayacaktı. Rāma ordunun iyice ilerlemesi üzerine, ellerinde tutsak olan Şuka'nın bırakılmasını emretti. Şuka hemen Rāvana'nın yanına gitti ve başına gelenleri anlattı. Rāma'nın ve maymun ordusunun köprü kurup üzerinden geçerek Lankā'ya ulaştığını bildirdi. Ordunun çok kalabalık ve korkutucu olduğunu, Sītā'yı geri vermenin iyi olacağını anlattı. Ancak Rāvana "Sītā'yı geri vermem; oklarımın, zehirli arıların çiçek açmış bir ağaca saldırması gibi Rāma'yı delik deşik etmesini bekliyorum; o benim ne kadar kahraman olduğumu bilmiyor, beni savaşta bin gözlü İndra bile alt edemez, o kim oluyormuş?" diye öfkeyle şişindi.

25- Rāvana, vezirleri Şuka ve Sarana'ya "gidin düşman ordularının saflarına karışın, bakın bakalım komutanları kimler, savaş düzenleri nasıl, silahları ne, bana bunları rapor edin" diye emir verdi. Maymun şekline giren ifrit Şuka ile Sarana düşman saflarına karıştılar. Gördükleri

ordu öylesine büyüktü ki onları saymak olanaksızdı. Olağanüstü gücü olan Vibhīshaṇa onları tanıdı ve yakalayıp Rāma'ya teslim etti. Şuka ve Sarana, ellerini kavuşturarak "buraya ordunuz hakkında bilgi toplamaya gelmiştik, ne olur efendim, bizi Rāvana'ya geri verin" diye yalvardılar. Rāma içten bir gülüşle karşılık vererek "eğer tüm araştırmalarınız bittiyse elbette dönebilirsiniz, yok eğer biraz daha araştıracaksanız Vibhīshaṇa size orduyu bir kere daha göstersin" dedi. Sonra maymunlara dönüp onları serbest bırakmalarını emretti. İfritlere gitmelerinden önce dedi ki: "O Rāvana'ya söyleyin, yarın gün doğarken Lankā'yı, koruma duvarları, kapı kemerleri ve ifritleriyle beraber yerle bir edeceğim; korkunç öfkem İndra'nın şimşeği gibi üzerlerinde olacak." İki ifrit selam verip "zafer sizinle olsun" dedikten sonra Rāvana'nın yanına gelip olan biteni anlattılar. Düşmanın gücünü övdüler, merhametli Rāma'nın kendilerini serbest bıraktığını söylediler ve Sītā'yı geri vermesini önerdiler.

26- Rāvana Sarana'ya, Sītā'yı Gandharvalar, Danavalar veya Tanrılar bile saldırsa, vermeyeceğini söyledi. "Ben savaşta kimseye yenilmem" diyerek kar beyazı sarayına tırmandı. Rāvana gördü ki, iki vezirin dediği gibi dağ taş maymunlarla dolu. Bunun üzerine hangi maymunların önemli, hangilerinin lider olduğunu sordu. Sarana yanıtladı: "Şu yüzü Lankā'ya dönük bağıran ve çevresi binlerce maymun komutanlarla dolu olan, maymunların önde geleni Nila'dır. Şu kolları yukarıda, heyecanla kuyruk sallayıp size meydan okuyan Vālī oğlu Angada'dır. Şu Sītā ile görüşen Hanumān, şu köprüyü yapan Nala, şu yiğit Şveta, şu Kumudu, şu Çanda, şu Rambha, şu Şarabha, şunlar komutan Vinata, Krodha, Gavaya. Hepsi de belirli taburların, alayların komutanlarıdır."

27- Sarana diğer önemli maymunları ve ayıları, onların bi-

reysel yetenek ve cesaretlerini sayıp dökmeyi sürdürdü. Bunlar maymun Hara, ayı Dhumra ve ünlü Cāmbavān, maymun Samnadana, Krathana, Golangula denilen maymunlardan Gavaksha, Kesari, maymun Şatabali ve bunların etrafında duran birçok maymundu.

28- Sarana sustuğu zaman konuşmayı Şuka sürdürdü: "Bunlar biçim değiştirebilirler ve savaşta tanrılar gibi güçlüdürler. Sayıca sonsuzdurlar. Şurada duran eşsiz iki maymun Mainda ve Dvivida'dır. Şu, okyanusu geçen büyüleyici Hanumān'dır. Onun gücü ve görkemi tariflere sığmaz. Şurada duran İkshvāku soyunun yiğidi, İotüs gözlü, kahraman, müthiş savaşçı, Brahma silahına sahip, Vedaları bilen, karısı kaçırılmış Rāma; yanındaki de geniş göğüslü, altın gibi ışık saçan, siyah kıvırcık saçlı yiğit Lakshmana'dır. O hep Rāma'nın sağında durur. Onun için canını vermekten çekinmez. Yakınlarında duran ifrit Vibhīshaṇa ve bir grup ifrittir. Sugrīva bir kaya gibi ortada duruyor. O bütün maymunların başıdır. İyi bakın efendim, zafer kazanmak istiyorsanız çok çalışmanız gerekecek."

29- Düşmanı övücü, kendisini küçümseyici konuştukları için Rāvana sinirlendi ve "geçmiş hizmetlerinizin hatırına sizi öldürmüyorum, defolun sarayımdan" diye bağırarak Şuka ve Sarana'yı kovdu. Hemen başka casuslar getirtti ve onlardan, düşmanın arasına karışıp haber getirmelerini istedi. Şardula başkanlığındaki casuslar Rāma, Lakshmana, Sugrīva ve Vibhīshaṇa'nın bulunduğu Suvela dağındaki yere geldiler. Vibhīshaṇa onları yakaladı, maymunlar ifritleri bir güzel dövdüler ve Rāma onları serbest bıraktı. Casuslar Lankā'ya, Rāvana'nın yanına geri döndüler.

30- Casuslar Rāma'nın Suvela Dağında sağlam bir orduyla kamp kurduğunu bildirdiler. Kafası karmakarışık durumda olan Rāvana, Şardula'dan ayrıntılı bilgi istedi.

Şardula onların içinde casusluk yapmanın çok zor olduğunu, çok dayak yediğini, sonuçta Rāma'nın kendisini serbest bıraktığını anlattı. "Ya Sītā geri verilecek ya da onlarla savaş kaçınılmaz olacak" deyince Rāvana, Sītā'yı asla geri vermeyeceğini yineleyerek çıkıştı. Sonra savaş için doğru hesap yapabilmek üzere karşı tarafın durumunu sordu. Şardula, Suvela dağında kamp kurmuş Rāma, Lakshmana, Sugrīva ve diğer bütün ileri gelen maymunları, daha önceki casusların yaptığı gibi bir bir saydı.

31- Rāvana ifritlerin bir toplantı yapmak istediğini söyledi. İfritler hemen koşup geldiler. Fikir alışverişinde bulunduktan sonra Rāvana derin düşünce içinde sarayına çekildi. Sihir ve hile gücü çok yüksek olan Vidyuccihva adlı ifrite, tıpkı Rāma'nın başına benzer bir baş yapıp kendisine getirmesini emretti. Vidyuccihva hemen bu isteği yerine getirdi. Rāvana ona değerli bir mücevher verip ödüllendirdi. Sonra Aşoka koruluğuna gitti. Sītā başı öne eğik, kocasını düşünerek oturuyordu. Rāvana ona yaklaştı ve şöyle konuştu: "Khara'nın katili kocan, karşılıklı dövüşte öldürüldü. Artık benim karım olacaksın. Ölü koca ne işe yarar? Benim ol, bütün karılarımın başına kraliçe olursun, aptal kadın!" Daha sonra Rāvana, Rāma'nın öldürülüşüyle ilgili bir hikâye uydurdu. Güya uyurken Prahasta onun başını kesmişti. Lakshmana ve maymunlar kaçmış, Vibhīshaṇa yakalanmış, Hanumān öldürülmüştü. Vidyuccihva'dan sahte Rāma başını getirmesini istedi. Ayrıca bir de sahte Rāma yayı yapılmıştı. Bunları Sītā'nın önüne atıp gösterdiler.

32- Gördüklerinin gerçek olduğunu sanan Sītā ağlamaya başladı: "Tüm bir nesil ortadan kalkmış oldu, şimdi mutlu oldun mu ey Kaikeyī?" diye bağırıp bütün vücudu titreyerek yere kapandı. "Ben artık dul bir insanım,

bir kimsenin kocasının karısından önce ölmesi felakettir. Soylu insan, sen benden önce öldün! Kayınvalidem Kausalyā sana çok düşkündü, ah Rāma! Bir sevgili gibi toprağa sarılıyorsun. Ah kahrolası sürgün, bizi ne hale getirdi... Beni de öldür ey Rāvana, bir iyilik yap, karı ve kocayı birleştir. Başımı başıyla, bedenimi bedeniyle birleştir. Ben soylu kocamı izleyeceğim." Canaka'nın kızı Sītā kocasının sahte başına ve yayına bakarak ağlarken, bir ifrit yaklaştı ve Rāvana'ya Prahasta'nın vezirlerle birlikte toplanmış, kendisini beklemekte olduğunu söyledi. Rāvana hemen Aşoka koruluğundan ayrıldı ve o ayrılır ayrılmaz sahte baş ve yay kayboldu. İfritlerle görüşen Rāvana hemen kuvvetlerin savaş durumuna geçirilmesini emretti. Vezirler de öyle yaptılar.

33- Sarama adındaki bir dişi ifrit Sītā'nın yanına yaklaştı ve onu yatıştırmaya başladı. Bu, Vibhīshaṇa'nın karısıydı ve Sītā'ya çok saygı ve sevgi duyuyordu. Ona Rāvana'nın hile yaptığını, Rāma'yı öldürmenin olanaksız olduğunu, anlattıklarının yalan olduğunu söyledi. Boş yere üzülmemesini öğütledi, çünkü Rāma ve maymun ordusu köprüyü geçip Lankā'ya varmıştı bile. O sırada savaş davullarının sesi işitildi. Sarama "işte bu savaşta kocan zalim Rāvana'yı öldürüp seni kurtaracak, muradına ereceksin" dedi.

34- Sarama Sītā'yı böyle rahatlattıktan sonra, Rāma'ya gidip iyi olduğunu haber verebileceğini söyledi. Sītā Rāvana'nın ne düşündüğünü bilmek istiyordu ve bunun için Sarama'dan yardım istedi. Sarama hemen gitti ve ifritlere kulak kabarttı. Rāvana vezirleriyle konuşuyordu. Sonra hemen Aşoka koruluğuna koştu ve duyduklarını Sītā'ya anlattı. Dedi ki: "Rāvana'nın annesi ve yaşlı danışmanlar bile senin Rāma'ya geri verilmeni istediği halde Rāvana razı olmadı. Ruhunu teslim etmedikçe de seni teslim etmeyecek, ey Mithila prensesi."

35- Rāvana, Rāma'nın gücünü öven ve suskun kalan danışman ifritlere sitem ediyordu. Annesinin büyük babası akıllı Malyavan, ona Rāma'ya karşı gelmemesini, onunla bir anlaşma yapmasını öğütledi. Düşmanların kendilerinden üstün olduğunu söyleyerek onu sağ duyuya davet etti. Sezgisi kuvvetli Malyavan çok kötü belirtiler gördüğünü anlattı.

36- Ölümün etki alanına girmiş olan Rāvana bu öğüte de aldırış etmedi. "Rāma'dan korktuğu için Sītā'yı geri verdi" dedirtmem diye konuştu. Malyavan sustu ve evine gitti. Rāvana ifritlere döndü ve ordu komutanı Prahasta'yı doğu kapısına, Mahaparşva ve Mahodara'yı güney, İndracit'i batı, Şuka ve Sarana'yı da kuzey kapısına gönderdi. Ortada, birçok ifritle birlikte Virupaksha'yı bıraktı. Zaferden emin bir şekilde harem dairesine çekildi.

37- Lankā sınırlarına ulaşmış olan Rāma, Sugrīva, Hanumān ve diğerleri, ele geçirilmesi zor bir ülkenin nasıl ele geçirileceği konusunda düşünceye dalmışlardı. Ne yapacaklarını birbirlerine sorarlarken Vibhīshaṇa, dört yardımcısı Anala, Panasa, Sampati ve Pramati sayesinde şehrin dört kapısını ve onları kimlerin koruduğunu öğrenmişti. Bunları Rāma'ya söyledi. Ordu komutanları, ordu sayıları, fillerin, atların sayısı hep belliydi. Rāma Nila'nın doğu kapısında Prahasta ile savaşmasını, Vālī oğlu Angada'nın güney kapısındaki Mahaparşva ve Mahodara'ya hücum etmesini, batı kapısına Hanumān'ın, kuzey kapısına da Lakshmana ile birlikte kendisinin saldıracağını söyledi. Sugrīva, Cāmbavān ve Vibhīshaṇa'nın da merkezde kalmasını emretti. Bunları söyledikten sonra Rāma, ordusuyla birlikte Suvela Dağına tırmandı.

38- Suvela Dağı, tüm çevreye hâkim bir dağdı. Rāma buradan çevreye bakarak Lakshmana, Vibhīshaṇa, Sugrīva ve diğer maymunlarla fikir alışverişi yaptı. Hep birlikte

geceyi orada geçirdiler.

39- Geceyi Suvela Dağında geçirdikten sonra, maymun komutanlar Lankā'nın koruluk ve bahçelerine girmeye başladılar. Geniş, uzun, çeşit çeşit ağaçlarla kaplı büyüleyici koruluklardı bunlar. Dağdan inen diğer maymunlar, çiçekleri koklayarak, kuşları korkutarak ilerlediler. Ayaklarından kalkan toz havayı bulandırıyordu. Onların gürültüsünden korkan geyikler, aslanlar, sığırlar, filler ve kuşlar panikle sağa sola kaçıştılar. İleride Trikuta Dağı gözüküyordu. Bu dağın tepesinde, oldukça geniş bir alanda, Lankā şehri imar edilmişti. Altın ve gümüş kaplı binalarıyla beyaz bir bulut gibi parlamaktaydı. Rāvana'nın sarayını binlerce ifrit koruyordu. Maymunlarla birlikte Rāma ve Lakshmana da bu muhteşem kente bakıyordu. Orada her türlü kaynak, mineral, her türlü kuş, çiçek ve her sınıftan ifrit vardı. Rāma gördükleri karşısında büyülendi ve orayı cennete benzetti.

40- Rāma, yanında Sugrīva ve bir grup askerle Suvela dağının tepesine çıktı. Oradan Lankā'ya dikkatle bakarken sarayının kapısında oturan Rāvana'yı gördüler. Hepsi öfkeyle ayaklandılar. En çok Sugrīva öfkelenmişti. Sugrīva bir sıçrayışta sarayın kapısına ulaştı ve Rāvana'ya dedi ki: "Ben Şrī Rāma'nın hem dostu hem de hizmetçisiyim. Ey ifrit, bugün senin canını bağışlamayacağım, bende krallar kralının gücü var." Böyle dedikten sonra Sugrīva onun üzerine atladı, başındaki olağanüstü güzellikteki tacı yakalayıp yere attı. Rāvana ona "sen benle karşılaşmadığın için güzel boynun var,[1] ama bundan sonra olmayacak" dedi ve onu elleriyle yakalayıp yere savurdu. Bir top gibi yerden seken maymun onu havaya kaldırıp yere vurdu. Boğuşma sonucu her ikisi de birbirlerinin vücudunu kanatmış, kızartmış, çizmiş

1 Sugrīva "güzel boyunlu" anlamına geldiği için böyle konuşuyor.

ve birbirlerine olabildiğince zarar vermişlerdi. Güreşmeye başlamış, birbirlerini kollarıyla sıkıştırarak boğmaya çalışıyorlardı. Rāvana onu yenemediğini görünce olağanüstü güçlerine başvurmaya kalkıştı. Bunu anlayan Sugrīva, biraz da yorulduğu için, havaya zıplayıp Rāma ve maymun ordusunun bulunduğu yere geri döndü.

41- Rāma Sugrīva'ya sarıldı, ancak bu cüretkâr davranışını onaylamadığını söyledi. Ona "hükümdarlar böyle davranmamalı, sana bir şey olursa ben ne yaparım, ey düşmanlarının güçlü kollu yok edicisi, bir daha böyle bir şey yapma" dedi. Sugrīva da Rāma'ya, karısını kaçıran alçağı görünce dayanamayıp saldırdığını söyledi. Rāma, takdir etmekle birlikte, bunu tehlikeli buluyordu, bu nedenle onu uyarmıştı. Rāma dağdan aşağı indi, yanındaki Sugrīva ile birlikte maymun ordusunu sıraya koydu ve sonra askeri harekat için emir verdi. Kendisi de, elinde yayı ile Lankā'ya doğru yürümeye başladı. Vibhīshaṇa, Sugrīva, Hanumān, ayılar kralı Cāmbavān, Nala, Nila ve Lakshmana da onu izlediler. Çok geçmeden Rāvana'nın olağanüstü güzel şehrine vardılar. Kenti kuşatarak içine girmeye başladılar. Rāma kuzey kapısına yaklaşarak oradan düzen tuttu. Nila, Mainda ve Dvivida ile birlikte doğu kapısına, Angada, Rishabha, Gavaksha, Gaca ve Gavaya ile güney kapısına yaklaştı. Hanumān ise Pramathi, Praghasa ve diğer maymunlarla batı kapısına ulaştı. Sugrīva merkez bölgede kaldı. Vibhīshaṇa ve Lakshmana da Rāma'nın emrine bağlı durumdaydılar. Cāmbavān, Sushena ve geniş bir ordu Rāma'nın arkasındaydı. Maymunlar söktükleri ağaçlar ellerinde, sabırsızlıkla savaşmayı bekliyorlardı. Rāma, Angada'ya gidip Rāvana ile görüşmesini, onu aklın egemenliğine davet etmesini emretti. Angada bir çırpıda gitti ve denileni yaptı, Rāvana'yı sert sözlerle uyardı.

Rāvana onun tutuklanıp öldürülmesini emretti. Angada hiç kaçmaya çalışmadı, dört ifrit kendisini tutunca, onlarla birlikte sarayın damına sıçradı ve ifritleri patır patır aşağıya attı. İfritlerle alay ettikten sonra Rāma'nın yanına döndü.

42- İfritler Rāvana'ya, maymunların iyice yaklaşıp Lankā'yı kuşattıklarını haber verdiler. Rāvana sarayın terasına çıktı ve adanın tüm ormanlarının, dağlarının maymunlarla dolu olduğunu gördü. Rāma'ya ve maymun ordusuna gözünü dikip öylece bakan kötü ifriti bir düşünce aldı. Bu sırada Rāma da Sītā'yı düşünüp kederleniyordu. Rāma bir anda hücum emri verdi ve maymunlar kükreyerek yerlerinden fırladılar. Lankā'nın duvarlarını yıkarak ilerlediler. "Zafer Rāma'nındır, zafer Sugrīva'nındır" diye bağırıyorlardı. Öte yandan Rāvana da ordularına hareket emrini vermişti. İfritler de müthiş bağırtılarla ilerlediler. Her yerden davul sesleri yükselmeye, borular ötmeye başladı. O anda maymunlarla ifritler arasında, tanrılarla şeytanların yaptıklarınkine benzer bir savaş başladı. İfritler balta, mızrak ve topuzlarla maymunlara vuruyor, maymunlar da dişleri ve tırnaklarıyla dövüşüyorlardı. Her yer kan içindeydi.

43- Savaş içinde teke tek dövüşler de oluyordu. İndracit topuzuyla Angada'ya vurdu. Angada da topuzla onun arabasını ve arabacısını dağıttı, yerle bir etti. Sampati bir ağaç parçasıyla Pracangha'yı öldürdü. Araba üstünde saldıran Canbumali, mızrağıyla Hanumān'ı göğsünden yaraladı. Arabanın üstüne sıçrayan Hanumān, onu pençeleriyle imha etti. Nala, zalim Pratapana'nın acımasız saldırısını geçiştirip onun gözlerini çıkarttı. Sugrīva müthiş bir hızla Praghasa'yı öldürdü. Lakshmana tek bir okla korkunç Virupaksha'yı öldürmüştü. Rāma oklarıyla Agniketu, Raşmiketu, Suptaghna ve Yacnakopa'nın başlarını kopartmıştı. Mainda Vacramushti'yi,

Nila da Nikumbha'yı öldürmüştü. Sushena, kendisini yaralamaya çalışan Vidyunmali'nin göğsünü bir kaya parçasıyla parçalayarak öldürmüştü.

44- Savaş sürerken güneş battı ve akşam oldu. Dövüşenler birbirlerine "sen ifrit misin?" veya "sen maymun musun?" diye soruyorlardı. "Vur! Gel, kaçma!" diye karanlıkta sesler yankılanıyordu. Rāma ve Lakshmana oklarıyla, görünen görünmeyen, birçok ifriti öldürüyordu. Savaşılan yerlerde oluk oluk kan akıyordu. Bir yandan mızrak ve baltalarla yaralanan maymunlar çığlıklarla yere düşüyorlardı. Bu kıyamet gecesi bitecek gibi değildi. Zoru gören bazı ifritler savaş alanından kaçıyorlardı. Sağa sola atılan altın tüylü oklar, gece karanlığında ateş böcekleri gibi görünüyordu. Angada'nın atlarını ve arabacısını öldürdüğü İndracit gözden kaybolmuştu. Tüm tanrılar, ermişler, ayrıca Rāma ve Lakshmana, Angada'nın bu başarısını alkışladılar. Çünkü herkes İndracit'in savaştaki başarısını, gücünü ve tehlikesini biliyordu. Korkup kaçan İndracit ise öfke içindeydi. Tanrı Brahma lütfedip ona mucizevi oklar vermişti. Onları Rāma ve Lakshmana'nın üstüne fırlattı. Oklar bir ağ oluşturup iki kardeşi bağladı. Maymunlar bu işe bakakaldılar.

45- Maymun komutanlardan on kadarı, on ayrı yöne dağılıp görünmeyen İndracit'i aradılar. Ancak İndracit onları da çelik oklarla yaraladı, etkisiz hale getirdi. Sonra Rāma ve Lakshmana'ya ok gibi kullandığı yılanlar fırlatıp her yerini yaraladı. İki kardeşin tüm vücutları kan içinde kalmıştı. Gözleri dönmüş İndracit "beni İndra bile yenemedi, siz mi yeneceksiniz?" diye küçümsedi ve onları öteki tarafa göndereceğini söyledi. Sonra vücutlarının yaşam merkezlerine oklar fırlattı. Rāma ve Lakshmana acıyla bağırıp sallanarak yere düştüler. Rāma'nın durumu oldukça ağırdı, gözleri kapanmak üzerey-

di. Lakshmana'yı ve durumu gören bütün maymunları bir keder kapladı.

46- Aramaya çıkmış on maymun geri döndüklerinde Rāma ve Lakshmana'yı oklarla bağlı durumda buldular. Vibhīshaṇa ve Sugrīva da geldiler. Nila, Dvivida, Mainda, Sushena, Kumuda, Angada ve Hanumān onları öyle hareketsiz durumda görünce çok üzüldüler. Havaya ve her yöne baktılar, ama İndracit'i görmek olanaksızdı. Onu sadece sihir gücü olan Vibhīshaṇa görebiliyordu. İndracit ifritlere müjdeyi verdi: "Dushana'nın, Khara'nın katili Rāma'yı ve Lakshmana'yı oklarımla hakladım. Onları o durumdan kimse kurtaramaz." Sonra Nila, Mainda, Dvivida, Cāmbavān ve Hanumān gibi önde gelen adları da oklarıyla yaraladı. Zevkten dört köşe olan İndracit, Lankā'dan içeri girip durumu ifritlere müjdeledi. Sugrīva bu durumdan büyük korku duydu. Vibhīshaṇa ona korkmamasını, savaşta zafer kazanmanın kesin bir şey olmadığını söyleyerek Sugrīva'nın gözyaşlarını silmesine yardım etti. Rāma'nın ölmeyeceğini söyleyerek dağılmamak gerektiğini belirtti. O sırada İndracit babası Rāvana'nın huzuruna gitmiş, Rāma ve Lakshmana'yı öldürdüğünü anlatıyordu. Haberi duyan Rāvana ayağa zıplayıp oğluna sarıldı. Onun başını koklayıp nasıl yaptığını sordu. O da anlattı. Rāvana çok heyecanlandı ve oğlunu öve öve göklere çıkarttı.

47- İfrit tekrar gelir diye Hanuman, Angada, Nala, Nila, Cāmbavān ve diğer maymunlar, Rāma ve Lakshmana'nın etrafını sarıp onların bedenlerini koruma altına aldılar. Bu sırada Rāvana, Sītā'yı koruyan ifritleri çağırtarak onlara şöyle dedi: "Sītā'ya söyleyin, Rāma ve Lakshmana İndracit tarafından öldürüldü. Onu hava aracı Pushpaka'ya alın ve yattıkları yerde onları ona gösterin. Artık sonunda benim olacağını söyleyin." İfritlerin başı Tricata, Sītā'yı Pushpaka'nın içine koydu ve savaş alanı-

na götürdü. Sītā, oklardan yataklarında bilinçsizce yatan iki kahramanı ve perişan olmuş maymun ordusunu gördü. Toz içinde yatan kocasını ve Lakshmana'yı gören Sītā, acı acı ağlamaya başladı:

48- "Bana çocuk doğuracağımı ve asla bir dul olmayacağımı söylemişlerdi, şimdi hepsi yalan oldu. Bilge kişiler, geleceği görenler benim kral karısı olacağımı söylemişlerdi, şimdi hepsi yalan oldu, çünkü Rāma öldü." Sītā başka birçok ifadeyle ağlamasını sürdürdü. İfrit Tricata onların yaşadığını, üzülmemesi gerektiğini söyleyerek onu yatıştırmaya çalıştı. Sonra onu, düşünce kadar hızlı Pushpaka ile Aşoka koruluğuna geri getirdi.

49- Kanlar içinde yerde yatmakta olan Rāma'nın bilinci yerine gelmeye başladı. Başı eğik duran ve kanla yıkanmış durumdaki Lakshmana'ya bakarak ağladı: "Böyle candan, böyle yardımcı ve savaşçı bir kardeşi bir daha nasıl bulurum? Annem Kausalyā'ya, Kaikeyī'ye ve sevgili oğlunu yitirmiş Sumitra'ya ben ne derim? Lakshmana'sız Ayodhya'ya nasıl dönerim? Şatrughna ve Bharata'ya ne yanıt veririm? Yazıklar olsun bana! Ne zaman başım derde girse sen koştun yardımıma. Ölüm halinde bile heybetlisin! Ufukta batan bir güneş gibisin!" Rāma Sugrīva'ya seslendi: "Buradan ayrılmalısın Sugrīva, yoksa Rāvana seni yener! Angada'yı, Nala, Nila ve diğerlerini al ve okyanusun öbür tarafına geç. Cāmbavān, Gavaksha, Angada, Mainda, Dvivida ve bütün maymunlara minnettarım. Sen benim en iyi dostum olduğunu kanıtladın." Tüm maymunlar Rāma'nın ağlayışını duyup gözyaşlarına boğulmuşlardı. O sırada elinde topuzuyla Vibhīshaṇa yaklaştı. Onu İndracit sanan maymunlar hızla sağa sola kaçıştılar.

50- Sugrīva bu kişinin Vibhīshaṇa olduğunu, kaçmaya gerek olmadığını söyleyerek maymunları yatıştırdı. Vibhīshaṇa, Rāma ve Lakshmana için ağlıyordu. "Bu

güçlü ve savaşçı prensler ifritlerin hilelerine kurban gittiler. Benim kötü kalpli yeğenim kalleşçe dövüştü. Bu ifritlerin doğasında vardır zaten. Benim Lankā tahtına çıkmam da hayal oldu. Ben de artık ölü sayılırım" diye konuştu. Sugrīva Vibhīshaṇa'ya sarıldıktan sonra üzülmemesini, her şeye rağmen Lankā'ya kral olacağını söyleyerek onu yatıştırmaya çalıştı. Sugrīva, kayınpederi Sushena'dan Rāma ve Lakshmana'yı alıp Kishkindha'ya geri dönmesini istedi. Kendisi de Sītā'yı kurtaracaktı. Yaşlı Sushena, bizzat tanıklık ettiği tanrılarla şeytanlar arasındaki savaşı hatırlatarak okyanusun çalkalandığı o günlerde ortaya çıkan iki dağdan söz etti. Maymunların, şifalı otlar barındıran bu dağlardan bitki getirmelerini önerdi. O sırada bir esinti oldu. Denizin suyu bulandı, adadaki tüm ağaçlar eğildi, tüm yılanlar paniğe kapıldı. Kuşların kralı, Vinata oğlu Garuda gelmişti. Onun gelişini gören ok biçimine girmiş tüm yılanlar korkuyla kaçıştılar. Onlar kaçışınca Rāma ve Lakshmana kendilerini bağlayan bağlardan kurtulmuş oldular. Garuda, Rāma ve Lakshmana'ya dokundu ve zafer kazanmalarını diledi. Elleriyle onların yüzlerini sildi ve o anda iki kardeşin tüm yaraları iyileşti, parlak ve sağlıklı bir görünüş aldılar. Bilinçleri ve güçleri tekrar yerine geldi. Olağanüstü bir güce sahip olan Garuda, sevinçle onlara sarıldı. Rāma "yaptığın iyilik için teşekkürler; biz İndracit yüzünden büyük bir belaya düşmüştük, ama şimdi iyiyiz; seni tanıdığıma çok memnun oldum" dedikten sonra sordu: "Kimsin sen?" Garuda yanıtladı: "Ben senin dostun Garuda'yım. İndracit'in fırlattığı yılan oklar, Kadru'nun oğulları zehirli yılanlardı. Haberi duyar duymaz geldim ve sizi kurtardım. Bu ifritlerin hile ve desisede üstlerine yoktur. Savaşta Rāvana'yı yenip Sītā'yı kurtaracaksın." Böyle konuştuktan sonra Garuda Rāma'yı bir kez daha kucakladı ve rüzgâr hızıyla göğe

yükseldi. Maymun komutanlar bu gelişmeyi büyük sevinçle karşıladılar; kuyruk sallayıp havalara sıçradılar. Davullar, borular çaldı. Maymunların çıkarttığı gürültü, bu yaz sonu gecesinin sessizliğinde gök gürültüsü gibi uğulduyordu.

51- Etrafı ifritlerle çevrili halde bulunan Rāvana, maymunların çıkarttığı gürültüyü işitti ve çok şaşırdı. Gönderdiği ifritler çok geçmeden, Rāma ve Lakshmana'nın bağlardan kurtulduğu, sağ ve sağlıklı oldukları haberini getirdiler. Bu haber üzerine Rāvana'nın beti benzi attı, keder ve endişeye kapıldı. Tüm ordusunun tehlikede olduğunu düşündü ve ifritlerden Dhumraksha'ya gidip Rāma'nın ve maymunların işini bitirmesini emretti. Dhumraksha hiç zaman kaybetmeden harekete geçti ve kendi ordu komutanına saldırı emri verdi. İfritlerin kaplanları, ellerinde çeşit çeşit silahlarla, eşek sesli Dhumraksha'nın emirlerini yerine getiriyordu. Bu ifrit, aslan-kurt karışımı bir baş taşıyordu vücudunda. Eşeklerin çektiği bir arabası vardı. Hnauman'ın bulunduğu batı kapısına doğru yöneldi. Gökten kan damlamaya, fırtına esmeye, yer sallanmaya başladı.

52- Savaşmak isteğiyle dolu olan maymunlar, Dhumraksha'nın öne çıktığını görünce çok sevindiler. Maymunlarla ifritler, gürültülü bir biçimde birbirlerine girdiler. İfritlerde keskin uçlu mızraklar, demir ve tahta baltalar, türlü türlü silahlar vardı. Maymunlar ise ağaç ve kayaları silah olarak kullanıyorlardı. Bazı ifritler korkudan ölüyordu. Kimisinin ağzından kan fışkırıyor, kimisi maymunların elleri, ayakları altında can veriyordu. Ordusunun dağıldığını gören Dhumraksha öfkeyle saldırdı. Çeşitli silahlarla zarar verdikten sonra, oklarını yağmur gibi yağdırıp maymunları dağıttı. Bu durum hoşuna gitti, pis pis sırıtıyordu ki, buna öfkelenen Hanumān, devasa bir kaya parçasını kaldırıp onun araba-

sına fırlattı. Araba parça parça oldu, ama Dhumraksha son anda kenara kaçıp kurtulmuştu. İfritler dağılmaya, Dhumraksha kaçmaya başladı. Hanumān onun peşine düştü, bir dağın tepesinde yakalayıp kafasını parçalara ayırdı. Dhumraksha'nın öldüğünü gören ifritler korkarak Lankā'ya kaçtılar.

53- Dhumraksha'nın öldüğünü duyan Rāvana öfkeyle doldu ve bir yılan gibi tısladı. Sonra vahşi bir ifrit olan Vacradamshtra'ya görev verdi. Bu ifrit de "emredersiniz" deyip, içinde fillerin bulunduğu büyük ordusunu topladı ve harekete geçti. Ellerinde, çift taraflı kılıçlar, tuhaf demir çubuklar, keskin uçlu mızraklar, topuzlar, baltalar vardı ve her türlü sihirli silahı kullanmayı biliyorlardı. İfrit ordusu, Angada'nın bulunduğu güney kapısına yöneldi. Maymunlar onları kükreyerek karşıladı ve aralarında müthiş bir çatışma başladı.

54- Vacradamshtra maymun ordusunu ok yağmuruna tuttu. Maymunlar da ellerindeki kaya parçalarıyla karşılık verdiler. Sağa sola düşen ifrit ve maymun bedenleri, akbabalar, kargalar ve çakallar için yiyecek oluyordu. İfritler azalmaya başlayınca Vacradamshtra sinirlendi, oklarıyla bir bir maymunları öldürmeye başladı. Maymunlar Angada'nın arkasına sığınıyorlardı. Angada, durumu kurtarmak için, doğruca Vacradamshtra'ya saldırdı. Birçok yara alıp kanlar içinde kalmasına rağmen, uzun bir dövüşten sonra Angada, Vacradamshtra'yı öldürdü ve kafasını kopartıp attı. Diğer ifritler korku ve panik içinde Lankā'ya kaçtılar.

55- Vacradamshtra'nın öldürüldüğünü duyan Rāvana, ifrit Akampana'ya saldırması için emir verdi. Bu, halkını koruyan, orduların komutanı, güçlü bir savaşçıydı. Altın ve mücevherle süslü büyük arabasına atladı, korkunç ifritlerle birlikte savaş alanının yolunu tuttu. Savaş alanı iki ordunun birbirine girmesiyle toz duman oldu. Toz-

dan göz gözü görmüyor, kimin kimi öldürdüğü belli olmuyordu. Maymun ve ifrit bedenleri kanlar içinde yere düşüyordu. Kumuda, Nala, Maiṇda ve Dvivida müthiş bir kinle çarpışıyorlardı.

56- Akampana "bu ağaç ve kayalarla çarpışan güçlü maymunların kökünü kazımak istiyorum" diyerek arabacısına ileri sürmesini emretti. Uzaktan maymunları ok yağmuruna tuttu. Maymunlar dağılmaya başladılar. Hanumān liderliğini gösterdi ve öne çıktı. Akampana Hanumān'a saldırdı. Hanumān'da korkudan eser yoktu. Hemen bir kayayı koparttı ve onu ifritin üzerine fırlattı. Akampana kayayı oklarıyla parçaladı. Hanumān bir Aşvakarna ağacını kökünden söküp onu silah olarak kullanıp birçok ifriti onunla öldürdü. Sonra başka bir ağacı söktü, onu da Akampana'nın başına vurdu ve onu yere düşürüp öldürdü. Bunu gören ifritler korku ve panikle Lankā'ya kaçtılar. Maymunlar ise sevinçle Hanumān'ı kutladılar, zıplayıp oynadılar. Rāma, Lakshmana, Sugrīva ve Vibhīshaṇa da onu kutlayıp onurlandırdılar.

57- Akampana'nın ölüm haberini alan Rāvana ne yapacağını şaşırdı. Kapsamlı bir savaştan başka çare yoktu. Rāvana, ordu komutanı Prahasta'ya emrini verdi. Prahasta da "zamanı geldiğini, kendini seve seve feda edeceğini" söyleyerek, emrindekilere gerekli talimatları verdi. Büyük bir ordu hazırlandı. Prahasta görkemli savaş arabasına bindi ve savaş alanına doğru ilerledi. Savaş davulları çalıyor, ifritler naralar atıyorlardı. Maymun ordusu da onları karşılamaya hazırdı. Her iki taraf da savaş için çok istekliydiler.

58- Rāma Vibhīshaṇa'ya, yaklaşan ordunun başında kimin bulunduğunu sordu. Vibhīshaṇa da ona o kişinin "Rāvana'nın ordu komutanı Prahasta" olduğunu, "sihirli silahlar kullanan cesur bir kimse" olduğunu söyledi.

Maymunlar da korkunç bir dev olan Prahasta'yı gördüler. Savaşmak isteğiyle ağaçları söküp kayaları yoldular. İki ordu arasında müthiş bir savaş başladı. Maymunlar kargılarla delindi, disklerle kesildi, demir çubuklar ve baltalarla ezildi. İfritler de ağaçlar ve kaya parçalarıyla öldürüldü. Müthiş bağırtılar gökyüzüne yükseldi. Prahasta oklarıyla maymunları bir bir öldürüyordu. Bunu gören Nila, üzerine doğru saldırdı. Prahasta Nila'nın kendisine doğru geldiğini görünce okunu ona fırlattı ve onu yaraladı. Fakat Nila yaklaşmayı başardı ve Prahasta'nın arabasının atlarını devirdi, onun yayını alıp kırdı. İki ordu komutanı yerde mücadeleyi sürdürdüler. Aralarındaki dövüş, Tanrı İndra ile Vritra'nın savaşına benziyordu. Prahasta balta ile, Nila ağaç ile dövüşüyorlardı. Nihayet bir ara Nila, oldukça büyük bir kaya parçasını Prahasta'nın kafasına atınca, ifritin kafası parça parça oldu ve dövüş sona erdi. Bu durumda moralleri çok fena bozulan ifritler, Lankā'ya kaçıp saklandılar ve müthiş bir kedere gömüldüler. Rāma cephesinde ise sevinç havası esiyordu.

59- Rāvana Prahasta'nın ölümüne çok üzülmüştü. İfrit ordularına hitaben dedi ki: "Başkumandanımız ordusu ve filleriyle beraber mağlup edildi ve kendisi öldürüldü. Şimdi hiç duraksamadan bizzat ben savaşa gidiyorum. Oklarımla Rāma, Lakshmana ve maymun ordusunu yok edeceğim." Böyle dedikten sonra Rāvana, ifrit ordusuyla beraber savaş alanına yöneldi. Maymunlar, ellerinde ağaç ve kaya parçalarıyla bekliyorlardı. Rāma, gelen ifrit ordularının başında kimlerin olduğunu sordu. Vibhīshaṇa da bir bir saydı adlarını: "Atikaya, Pişaça, Trişira, Kumbha, Nikumbha, Narantaka ve işte güneş gibi parlayan Rāvana!" Rāma, "ah, evet işte Rāvana, parlak bir ışıkla kaplı, bakılması zor" diye konuştu. Etrafı dağ gibi ifritlerle çevriliydi. Rāma onu haklamak için

hazırlıklara başladı. Rāvana ifritlerine talimatlarını verdi. Sugrīva, büyük bir kaya parçasını sökerek onu ifritlerin kralına nişanladı. Rāvana kayayı oklarıyla parçalara ayırdı. Sonra Sugrīva'ya saldırdı ve attığı bir okla onu yaraladı. Sugrīva sersemleyerek yere düştü. Maymunlar bu duruma çok sinirlendiler ve öfkeyle Rāvana'ya saldırdılar. Rāvana attığı oklarla onları da yaraladı ve maymunlar patır patır yere düştüler. İfrit başı maymunları ok yağmuruna tutuyordu. Lakshmana dövüşmek için Rāma'dan izin aldı ve maymunlara ok yağdıran Rāvana'nın üzerine yürüdü. Onu gören Hanumān daha önce davranıp Rāvana'yı dövüşe davet etti. Karşılıklı sözlü atışmalardan sonra çok sinirlenen Rāvana, Hanumān'ın çenesine vurdu. Ancak Hanumān yıkılmadı. Bunu gören Rāvana arabasını Nila'nın üzerine sürmeyi yeğledi. Nila, söktüğü bir kaya parçasını üzerine fırlattıysa da Rāvana oklarıyla onu dağıttı. Kıyamet ateşi gibi sinirlenen Nila söktüğü ağaçlarla saldırdı, ancak Rāvana bunları da savuşturdu. Nila, korkunç derecede çevik hareketlerle Rāvana'yı bunalttı. Sinirlenen Rāvana ona sihirli bir ok fırlattı ve onu yaraladı. Nila dizlerinin üstüne çöküp kaldı. Rāvana arabasını Lakshmana'nın üzerine sürdü. Birbirlerine karşılıklı sözler söyledikten sonra Rāvana yedi ok fırlattı. Lakshmana onları kendi oklarıyla parçalara ayırdı. Buna öfkelenen Rāvana başka oklar fırlattı. Lakshmana bunları da etkisiz hale getirdi. İfrit başı Lakshmana'nın hünerine hayret etti. Lakshmana da kendi oklarını ona fırlattı. Bu kez Rāvana onları parçalara ayırarak engelledi. Bir ara Rāvana Lakshmana'yı alnından yaraladı. Ancak bilinci kaybolmayan Lakshmana ona üç keskin uçlu ok atarak onun yaralanmasını sağladı. Rāvana, Tanrı Brahma'nın verdiği kargıyı eline aldı ve Lakshmana'ya fırlatıp onu yaraladı. Göğsüne saplanan kargı yüzünden acı

içinde yere uzandı. Rāvana onu elleriyle yakalayıp sıkmak istedi. Ancak Lakshmana, Vishnu'dan bir parça olduğunu anımsayarak karşı koydu ve ifrit onu kaldıramadı. Öfke dolan Hanumān, hızla Rāvana'ya saldırıp çenesine bir yumruk attı. Şimşek gibi yumruğun etkisiyle arabadan düşen Rāvaṇa yüzükoyun yere yattı, bilincini yitirdi ve nerede olduğunu unuttu. Hanumān Lakshmana'yı kucaklayıp Rāma'nın bulunduğu yere geldi. Lakshmana'nın göğsündeki kargı ait olduğu yere gitti ve Lakshmana toparlandı. Bilinci yerine gelen Rāvana büyük bir yay ve bir sürü ok aldı. Rāma ona karşı çıkmak için hareketlenince Hanumān "Tanrı Vishnu'nun Madhu ile dövüşürken Garuda'ya binmesi gibi sen de benim sırtıma bin" dedi Rāma'ya. Bunun üzerine Rāma Hanumān'ın sırtına bindi. Rāma "nereye kaçarsan kaç bugün seni geberteceğim; Lakshmana'yı az daha öldürüyordun, ben de sadece seni değil, senin oğullarını ve torunlarını da öldüreceğim" diye bağırdı Rāvana'ya. Sinirlenen Rāvana onlara oklarını fırlattı ve güçlü Hanumān'ı yaraladı. Rāma öfkeyle Rāvana'nın arabasını parçalara ayırdı. Sonra parlak bir oku şimşek gibi gönderip Rāvana'yı göğsünden vurdu. Rāvana sersemledi, elindeki yayı bıraktı. Rāma onun başındaki tacı da düşürdü ve zehirini akıtmış bir yılana benzeyen ifrite şöyle dedi: "Benim en değerli askerlerimi öldürdün. Şu an tamamen tükenmiş durumdasın, ama yine de seni öldürmeyeceğim. Acı çektiğini biliyorum, yürü Lankā'ya dön ve dinlen. Arabana otur ve benim gücümü izle." Arabası, silahları parçalanmış, kendisi yaralı olan ifritlerin efendisi, Lankā'nın yolunu tuttu. Tanrılar ve tüm canlılar neşeyle doldular.

60- Rāvana Lankā'ya geri döndü ve geçmişte yaşadığı bazı olay ve kehanetlerden bu yaşadıkları sonuçların ortaya çıktığını düşündü. Sonra kapıların tutulması, koruma

duvarlarının sağlamlaştırılması için emir verdi. Dokuzon aydır uyumakta olan Kumbhakarna'nın uyandırılmasını istedi. "O olağanüstü biridir, maymunların ve o iki prensin hakkından o gelir. Bana bu bela zamanı yardım etmeyecek de ne zaman edecek? Hemen kaldırın onu!" dedi. Bu emir üzerine ifritler hemen Kumbhakarna'nın evine koştular. Burnuna koku tuttular, rüzgâr yaptılar, dürttüler, sonuçta onu nasıl kaldıracaklarını bilemediler. Uzun zamandır uyuyan devi uyandıramadılar ne atılan tokatlar ne çalınan davullar kâr etti. On bin ifritin hep bir ağızdan bağırması bile bir işe yaramadı. Çok yöntem denediler, hayvanlara teptirdiler, saçlarını çekip kulaklarını ısırdılar, olmadı. Nihayet bin fil üstünde yürüyünce biraz kıpırdadı. Uyku sırasında açlık hissettiğinden doğruldu, birkaç kez korkunç ağzıyla esnedikten sonra bütünüyle uyandı. Ağzından çıkan hava dağlardan esen rüzgâra benziyordu. İfritler ona her türlü yiyeceği getirdiler. Domuz, öküz ve başka etler yedi, kan, kova kova yağ ve şarap içti. Onun doyduğunu gören ifritler önüne geçip saygıyla eğildiler. Kumbhakarna ise hâlâ yarı uykulu, göz kapakları yarıya kadar kapalı durumdaydı. Sonra "beni neden uyandırdınız?" diye sordu. Kralın elçisi Yupaksha yanıtladı: "Ey prens, tanrılardan bir tehlike yok, tehlike bir ölümlüden! Lankā'yı maymunlar sardı. Başımızdaki bela, Sītā'yı kurtarmak isteyen Rāma'dır. Kralımız Rāvana bu kez sert kayaya çarptı." Kumbhakarna şöyle dedi: "Ben şimdi o maymun ordusunu yerim, ifritlere onlardan ziyafet hazırlarım, Rāma ve Lakshmana'nın kanını içerim, sonra Rāvana'yı görürüm." Mahodara adlı ifrit Rāvana'yı hemen görmesinin daha iyi olacağını söyleyince Kumbhakarna onun sarayına gitti. İfritler onun geldiğini haber verdiler. Rāvana'nın isteğini öğrenen koca dev "tamam" dedi ve önce karnını iyice doyurdu, sonra da

maymun ordusunun bulunduğu yere doğru yürümeye başladı. Kafasında güneşe değecek gibi duran bir taç vardı. Onu gören maymunlar korkuyla çevreye kaçıştılar.

61- Şrī Rāma, yayını eline alarak dev Kumbhakarna'ya baktı. Vibhīshaṇa'ya, başında tacı olan bu dağ gibi yaratığın kim olduğunu sordu. Daha önce hiç böyle bir şey görmemişti. Vibhīshaṇa anlattı: "O, bilge Vişrava'nın ünlü oğlu, Yama ve İndra'yı yenen Kumbhakarṇa'dır. Bu büyüklükte başka bir ifrit daha yoktur. O, pek çok Danava'yı, Yaksha, Gandharva, Vidyadhara, Kinnara ve yılanı bozguna uğratmıştır. Doğuştan güçlüdür. Daha bebekken bile, acıktığında binlerce canlıyı mideye indirirdi. Tanrı İndra bu durumdan rahatsız oldu ve şimşeğiyle onu çarptı. Kumbhakarna öfkeyle, fili Airavata'nın ağzından dişini çekip onu İndra'nın göğsüne sapladı. Tanrılar ve ermişler bu durumdan büyük endişe duydular. İndra onu Tanrı Brahma'ya şikâyet etti. Onun canlıları yediğini, tanrılara saldırdığını, çile yerlerini bozup başkalarının karılarını kaçırdığını söyledi. Yaratılışın Efendisi Brahma ona, bir ölü gibi uyuma cezası verdi. Rāvana araya girerek laneti yumuşattı ve Brahma verdiği cezayı "altı ay uyuma, bir gün uyanık kalma" biçiminde değiştirdi. Koca ağzıyla bir günde dünyaları yutar bu yaratık. Rāvana senden korktuğu için onu uyandırdı." Vibhīshaṇa'nın sözlerini dinledikten sonra Rāma, ordu komutanı Nila'ya orduyu toplama, kapıları, yolları ve köprüleri tutma emrini verdi. Kayaları koparıp ellerinde hazır bulundurmalarını istedi. Maymunlar denilenleri yaptılar.

62- Kumbhakarna ağabeyi Rāvana'nın sarayına giderek onu göksel arabasının içinde otururken buldu. Onun önünde yerlere kadar eğildi, Rāvana da onu sevgiyle kucakladı. Sonra ona Rāma'nın buralara ne için ve nasıl geldi-

ğini anlattı. Dev uyuduğu için hiçbir şeyden haberi yoktu. İfrit komutanların nasıl bir bir öldürüldüğünü anlattı ve ondan düşmanı yok etmesini istedi.

63- Kumbhakarna önce ağabeyini yaptığı kötü işler yüzünden azarladı. Sonra ona, üzerine düşen görevi yerine getireceğini söyleyerek onun gönlünü okşadı.

64- Mahodara, Canasthana ve başka yerlerde öldürülen ifritler göz önüne alındığında, Rāma ile dövüşmenin pek de akıllıca olmayacağını söyleyerek Kumbhakarna'yı uyardı. Ayrıca Rāvana'ya bir plan önerdi. Kumbhakarna, üç ifrit ve kendisiyle birlikte toplam beş Rakshasa'nın gidip Rāma ile savaş yapmasını, yenseler de yenilseler de geri dönüp onları yendikleri yalanını yaymalarını teklif etti. Her yerde davullar, zafer marşları çalacak ve Sītā'nın aklı karışacaktı. Rāvana da bundan yararlanıp Sītā'nın aklını çelebilecekti.

65- Rāvana Rāma'yı hemen öldürebileceklerini belirterek Mahodara'nın önerisinin iyi olmadığını söyledi. Mahodara'nın Rāma'dan korktuğunu öne sürdü ve kardeşinden Rāma'nın üzerine yürümekte tereddüt etmemesini istedi. "Yiğitlikte ve kuvvette senden üstünü yok, onu ve o maymunları yok et" diye konuştu. Kumbhakarna, ağabeyinin konuşması bitince hemen savaş hazırlıkları yapmaya başladı. Tamamı demirden, altınla süslenmiş göz kamaştıran kargısını aldı ve "ordum burada kalsın, ben tek başıma giderim" dedi. Ancak Rāvana, maymunların dev gibi olduklarını ve dişlerini kullandıklarını söyleyerek ordusunu da yanında götürmesini istedi. Sonra onun boynuna mücevherlerle kaplı bir kolye taktı. İki kardeş kucaklaştıktan sonra Kumbhakarna yola çıktı. Çok iyi biçimde silahlanmış ordusuyla giderken davullar, trompetler çalmaya başladı. Kumbhakarna şehrin koruma duvarlarının üstünden adımlayarak rahatlıkla geçti. Maymun ordusuna doğru öyle bir nara

attı ki maymunların bazıları korkudan yere düştüler.

66- Maymunlar Kumbhakarna'dan öylesine korkmuşlardı ki Angada maymunlara hitaben konuşarak onları cesaretlendirmek zorunda kaldı. Bazısı korkudan denize atlamış, bazısı mağaraların içine saklanmıştı. Angada onların bu korkusunu görerek tekrar tekrar cesaretlendirdi. Onlara soylu maymunlar olduklarını, korkunun yakışmadığını, savaşıp zafer kazanarak şanlı olacaklarını söyledi. Sözleri maymunlar üzerinde etkili oldu ve hepsi de savaş alanına doğru yöneldiler.

67- Dev gibi ağaçları ve büyük kaya parçalarını kopartıp onlarla Kumbhakarna'nın üstüne saldırdılar. Koca dev, sekiz bin yedi yüz maymunu yere serdi. Eline geçirdiği maymunları onlu yirmili gruplar halinde yutuyor, onun bu hali yılanları yutan Garuda'ya benziyordu. Dvivida, gürleyen bir bulut gibi atıldı ve koparttığı kayayı şiddetle Kumbhakarna'nın üstüne firlattı. Bu kaya parçası ifrit ordusunun üstüne düşüp pek çok atın, filin ve ifritin ezilmesine neden oldu. Bunu başka kayalar izledi. Gökte duran Hanumān oradan Kumbhakarna'nın kafasına ağaçlar ve kayalar yağdırdı. Koca dev kargısıyla bunları savuşturdu. Hanumān'ın bir kaya darbesi sonucu Kumbhakarna'dan kan gelince, sinirlendi ve kargısıyla Hanumān'a öyle bir vurdu ki, göğsünden yaralanan Hanuman kıyamet gürültüsü gibi bir çığlık attı ve ağzından kan geldi. Bu durumu gören diğer maymunlar korkup kaçtılar. İfritler sevinç çığlıkları atıyorlardı. Güçlü Nila hemen öne atıldı ve maymunları yüreklendirmek için Kumbhakarna ile dövüşmeye başladı. Devin vurduğu yumrukla elindeki kaya parçası darmadağın oldu. Maymunlardan Rishabha, Şarabha, Nila, Gavaksha ve Gandhamadana ona saldırdılar, ne ki onların vuruşları deve yumuşak bir dokunuş gibi geliyordu. Rishabha'yı kollarıyla sıkıp yere attı. Diğerlerini de ben-

zer şekilde saf dışı etti. Binlerce maymun devin üstüne tırmanmaya, onu ısırmaya ve pençelemeye başladılar. Kumbhakarna ise, istifini bozmadan, onları yemeyi sürdürüyordu. O maymunları kırıp geçirdikçe toprağın üstü et ve kanla doluyordu. Maymunların korkuyla kaçıştıklarını gören Vālī oğlu Angada, devin üzerine yürüdü. Kumbhakarna onu da hakladı ve bu kez sıra Sugrīva'ya geldi. Sugrīva maymunları rahat bırakmasını ve kendisiyle dövüşmesini söyleyerek ona meydan okudu. Sonra bir kaya parçasını devin göğsüne fırlattı. Dev hırlayarak Sugrīva'nın üstüne saldırdı. Hanumān onun demirden mızrağını kapıp ikiye ayırdı. Maymunlar ayrılan parçaları tekrar parçalayıp sevinç çığlıkları attılar. Koca dev buna çok sinirlendi ve öfkeyle fırlattığı bir kaya parçasıyla Sugrīva'yı baygın yere serdi. Sonra onu parmak uçlarıyla kavrayıp kaldırdı ve savaş alanından uzaklaştı. Sugrīva'nın öldüğünü düşünen tüm maymun ordusu ve Rāma âdeta yıkıldı. Hanuman kendini dağ gibi büyütüp onu ifritin elinden kurtarabileceğini, ama bunun Sugrīva'yı utandıracağını düşünerek, beklemenin en iyisi olduğuna karar verdi. Sugrīva ayılıp kendisini kurtarabilirdi. Sugrīva gözlerini açtığında Lankā'ya getirilmiş olduğunu gördü. Aniden sıçradı ve keskin tırnaklarıyla Kumbhakarna'nın kulaklarını yırttı, dişleriyle burnunu ısırdı. Çok sinirlenen dev öfkeyle onu yere attı. Sugrīva bir top gibi yerden sekti ve havaya uçarak doğru Rāma'nın yanına vardı. Kulakları ve burnu kan içinde kalan dev, bir kez daha savaş alanına doğru yöneldi. Silahsız olduğunu düşünüp eline ürkütücü bir balta aldı. Maymun ordusunun içine daldı ve onları yiye yiye ilerledi. Maymunlar kaçarak Rāma'ya sığınıyorlardı. Devin her yerine kan, yağ ve ilik bulaşmış, birbirine dolanmış bağırsaklar kulaklarında küpe oluşturmuştu. Bu durumda Sumitra'nın oğlu Lakshmana savaşmak

zamanı geldiğini düşündü ve Kumbhakarna'ya oklarını fırlattı. Kumbhakarna "senin kahramanlığına diyecek yok, ancak seninle zaman kaybetmek istemiyorum, Rāma ile dövüşmek istiyorum" deyince Lakshmana gülerek, orada hiç kıpırdamadan durmakta olan Rāma'yı gösterdi. Dev, Rāma'nın üstüne doğru koşmaya başladı. Adımlarından yer sarsılıyordu. Rāma sivri uçlu, tavuskuşu tüyü ile süslü oklarını Kumbhakarna'nın göğsüne doğru gönderdi. Oklar saplandıkça öfkelenen dev, sinirle maymunları sağa sola dağıtıyordu. Baltasını ve diğer silahlarını yere düşürdü. Silahsız kalınca yumruk ve tokat atarak dövüşmeye başladı. Her tarafı kan içinde kalmıştı. Bu haliyle bile maymunları ve ayıları yemeyi sürdürdü. Eline geçirdiği bir kaya parçasını Rāma'ya fırlattı. Rāma fırlattığı yedi okla bunu parçalara ayırdı. Yere düşen kaya iki yüz maymunu ezdi. O sırada soylu Lakshmana maymunların her yönden Kumbhakarna'nın üstüne tırmanmaları fikrini önerdi. Bunu duyan maymunlar zevkle tırmanmaya başladılar. Dev silkinerek onları üzerinden atmaya çalıştı ve bunu başardı. Rāma müthiş yayını gerdi ve çıkan zonklama sesini duyan, diliyle ağzının kenarlarını yalamakta olan kan içindeki dev ona doğru yöneldi. Rāma "gel bakalım ifritlerin efendisi, bana ifrit kıran derler, senin de gebermen için az bir zaman kaldı" diye konuştu. Kumbhakarna garip bir ses tonuyla güldü ve şöyle yanıt verdi: "Ben ne Viradha'ya, ne Kabandha'ya, ne Khara'ya ve ne de Vālī veya Mariça'ya benzerim. Ben Kumbhakarna'yım. Bu elimdeki demir kargıyla tanrılar bile başedemedi. Sen de gücünü göster ey İkshvāku soyunun kaplanı, nasıl olsa sonunda seni de yiyip bitireceğim." Bu karşılıklı atışmadan sonra Rāma oklarını gönderdi. Kumbhakarna kargısıyla bunları savuşturdu. Rāma, Rüzgâr Tanrısı'nın verdiği silahla onu kolundan vurdu. Kol, baltayla birlikte yere düş-

tü. Dev, öbür eliyle kopardığı bir ağacı alıp onunla Rāma'ya saldırdıysa da Rāma onun öteki kolunu da kopartmayı başardı. Yere düşen kol ağaçları, kayaları, maymunları ve ifritleri ezdi. Daha sonra sıra bacaklarına geldi. Rāma onları da kopartti ve bağıran devin ağzını da oklarıyla doldurdu. Son olarak parıl parıl parlayan müthiş hızlı bir okla Kumbhakarna'nın başını uçurdu. Devin kafası, yolları, kapı kemerlerini parçalayarak yere yuvarlandı, bedeni ise denize düştü ve deniz canlıları tarafından parçalandı Böylece tanrıların ve Brahmanların düşmanı olan Kumbhakarna öldürülmüş oldu ve tanrılar buna çok sevindiler.

68- İfritler Kumbhakarna'nın Rāma tarafından öldürüldüğünü ve bir dağa benzeyen cansız bedeninin, başsız olarak savaş alanında yattığını, kanının da bir nehir gibi aktığını söyleyince, Rāvana'nın beti benzi attı ve bulunduğu yere yığılıp kaldı. Rāvana'nın oğulları Devantaka, Narantaka, Trişira ve Atikaya da amcalarını kaybettikleri için gözyaşlarına boğuldular. Rāvana'nın üvey kardeşleri Mahodara ve Mahaparşva da ağladılar. Rāvana güçlükle kendini toparladı ve şöyle konuştu: "Ah, kahraman Kumbhakarna, seni ben öne sürdüm. Düşmanlarına kan kusturan sen ölüm ülkesine göç ettin! Sen benim sağ kolumdun, sen varken ne tanrılardan ne de şeytanlardan korkardım. Kıyamet ateşine benzeyen sen bugün Rāma tarafından öldürüldün. Onun oklarıyla toprağın üstünde sonsuzluk uykusuna yattın. Benim, krallığım için bir amacım kalmadı artık! Sītā'yı bile istemiyorum! Kardeşimin katili Rāma'yı mutlaka öldürmeliyim, eğer öldüremezsem benim ölmem en iyisidir. Vibhīshaṇa'nın sözlerini dinleseydim bunlar başıma gelmezdi."

69- Onun bu şekilde ağladığını gören Trişira dedi ki: "Evet, Kumbhakarna öldü, ama ağlaman doğru değil kralım!

Siz sıradan bir insan değilsiniz. Elinizdeki silahlarla Rāma'ya haddini bildirirsiniz. Siz Lankā'da kalın, ben gider Rāma'yı, İndra'nın Şambara'yı, Vishnu'nun Naraka'yı öldürdüğü gibi öldürür gelirim." O böyle konuşunca, Rāvana'nın hepsi de hilebaz, savaşçı ve kibirli oğulları Devantaka, Narantaka ve Atikaya öne atıldılar. Oğullarına sevgiyle sarılan Rāvana, onlara mücevherler taktı, onları takdis etti ve savaş alanına gönderdi. Mahaparşva ve Mahodara adlı kardeşlerini de, onları korumaları için peşlerinden gönderdi. Mahodara görkemli bir filin üstünde, Trişira atların çektiği çok güzel bir arabadaydı. Atikaya da bir arabada, Narantaka ise beyaz bir atın üzerindeydi. Ellerinde silahlarla müthiş görünüyorlardı. Hepsi birden kükreyerek saldırıya geçtiler. Maymunlar; filler, atlar ve at arabalarından oluşan orduya irkilerek baktılar. Onlar da, ellerindeki kaya parçalarını atarak karşı saldırıya geçtiler. Her iki taraf da korkunç naralar atıyorlardı. İfritler oklarıyla maymunların üstüne yağmur yağdırıyor, maymunlar da ağaçlar ve kayalarla onlara karşılık veriyorlardı. Şiddetli çarpışmada her iki taraftan da ölenler oluyordu. İfritler maymunları maymunlara, maymunlar ifritleri ifritlere çarpa çarpa öldürüyorlardı. Savaşın en şiddetli olduğu anda Narantaka, rüzgâr gibi hızlı atıyla, bir şimşek gibi maymun ordusunun arasına daldı. Kargısıyla yedi yüz maymunu yaraladı ve birçoğunu öldürdü. Narantaka'nın korkusuyla maymunlar sağa sola kaçışıyorlardı. Bu durumu gören Sugrīva, Angada'dan ifriti öldürmesini istedi. Angada silahsızdı, o yüzden dişleri ve tırnaklarıyla dövüşmeye başladı. Narantaka'nın kargısı Angada'nın sert göğsünde parça parça oldu. Angada, atını öldürdükten sonra, çok geçmeden Narantaka'yı da öldürdü ve kanlar içinde savaş alanına serdi.

70- Narantaka'nın öldürüldüğünü gören diğer ifritler bağı-

rarak süratle Angada'ya saldırdılar. Angada ile Devantaka ve Trişira arasında amansız bir dövüş başladı. Mahodara da hücum edenler arasındaydı ve bir ara Angada'yı mızrağıyla göğsünden yaralamayı başardı. Angada bir yumrukla Mahodara'nın iri filini yere serdi. Filin dişini ifrit Devantaka'ya sapladı. Kanlar içinde kalan ifrit, tekrar Angada'ya saldırdı. Angada'nın üç ifrit tarafından saldırıya uğradığını gören Hanumān ve Nila, hemen ileri atıldılar. Nila Trişira ile, Hanumān Devantaka ile dövüşmeye başladılar. O sırada kocaman bir file binmiş Mahodara Nila'nın üstüne geldi ve ona yağmur gibi ok yağdırdı. Vücudu delik deşik olan Nila, tüm gücünü toplayarak koparttığı bir kaya parçasını Mahodara'nın kafasına fırlattı ve onu öldürdü. Amcasının öldüğünü gören Trişira oklarıyla Hanumān'a saldırdı. Hanumān da Rāvana'nın oğluna kütük yağdırdı. Trişira onları oklarıyla parçaladı. Hanumān tırnaklarıyla onun atını lime lime etti, sonra da onun mızrağını kırdı. Trişira kılıcıyla Hanumān'ı göğsünden yaraladı. Yaralı Hanumān eliyle ifritin göğsüne öyle sert vurdu ki, ifrit yere serildi. Onun keskin kılıcını alan Hanumān onun üç başını keserek öldürdü. Maymunlar sevinç çığlıkları attılar. Narantaka, Devantaka, Mahodara ve Trişira'nın öldürüldüğünü gören ifritler boğası Mahaparşva, eline demirden korkunç bir balta alarak öfkeyle öne fırladı. Güçlü maymun Rishabha onu karşıladı. Kısa bir dövüşten sonra Rishabha onu öldürdü. Geri kalan ifritler korkuyla kaçıştılar.

71- Kardeşlerinin ve amcalarının öldüğünü gören Atikaya, sinirle öne fırladı. Binlerce güneşin parıltısı gibi parlayan arabasına atladı, yayını tınlatarak kükredi. Maymunlar, Kumbhakarna dirildi sanıp korktular ve Rāma'dan yardım istediler. Rāma uzaktan dağ gibi görünen Atikaya'ya baktı ve merakla Vibhīshaṇa'ya sordu: "Bu

dağ gibi iri, binlerce atın çektiği arabada oturan, silahları parlayan savaşçı da kim? Bu ifritler kaplanı, yaklaşan savaş arabasıyla savaş alanını aydınlatıyor." Vibhīshaṇa onu yanıtladı: "Bu, Kubera'nın kardeşi on başlı ifrit Rāvana'nın, onun kadar güçlü, Vedaları bilen, sihirli silahlar konusunda usta olan oğlu Atikaya'dır. O ata da file de iyi biner; kılıcı da yayı da iyi kullanır. Lankā Adası onun sayesinde emin bir yer olmuştur. Çileciliği ile Tanrı Brahma'dan sihirli silahlar kazanmayı başarmıştır. O, tanrıları ve şeytanları yenen Rāvana'nın zeki oğludur. O nedenle maymunları yok etmeden onu engellesen iyi olur, ey insanlar boğası!" Maymunlar, kükreyerek gelen Atikaya'ya saldırdılar, ona ağaç ve kaya parçaları fırlattılar. Ancak Atikaya onları, altın kaplı oklarıyla parçalayıp etkisiz hale getirdi. Hatta demirden oklarıyla maymunları parçalara ayırmaya başladı. Maymunların gücü ona yetmiyordu. Atikaya kendisine karşı savaşmayan maymunlara dokunmuyordu. Rāma'ya doğru yaklaştı ve sıradan bir savaş istemediğini söyleyerek ona meydan okudu. Buna çok sinirlenen Lakshmana yayını öyle bir gerdi ki, tınlaması boşlukta korkunç bir çınlama yarattı. Şaşıran Atikaya Lakshmana'ya dedi ki: "Ey Sumitra'nın oğlu, sen gençsin, gücünü bende kanıtlayamazsın. Bana çatma ki hayatını kaybetmeyesin! Yayını bırak ve çek git!" Lakshmana da ondan gücünü göstermesini istedi. Ona "kafasını koparabileceğini" ve "genç olmasına rağmen kendisini ortadan kaldıracak gücünün olduğunu" söyledi. Sonra Atikaya ile Lakshmana arasında korkunç bir karşılıklı dövüş başladı. Birbirlerine çok değişik biçimlerde oklar fırlattılar ve birbirlerini yaraladılar. Birbirlerine attıkları sihirli oklar, korkunç yılanlar gibi birbirlerine çarpıyorlardı. Tanrıların verdiği sihirli silahları kullandılar. Lakshmana Atikaya'nın atlarını ve arabacısını yere düşürmeyi başardı.

Rüzgâr Tanrısı, Lakshmana'ya "Brahma silahını kullanmadıkça onu öldüremeyeceğini, çünkü Atikaya'nın bedeninde yine Brahma tarafından verilmiş bir zırh bulunduğunu" söylemesi üzerine Lakshmaṇa, yayına Brahma tarafından verilen oku koydu ve fırlattı. Korkunç bir hızla giden ok, Atikaya'nın başını koparttı ve Himalaya'nın tepesi parçalanıp da yere düşmüş gibi yere düştü. İfritler bu duruma çok üzüldüler, başları yere eğildi ve bir kısmı da ağladılar. Liderleri öldürülmüştü. Korkuyla şehre kaçtılar. Maymunlar ise, zafer kazanan Lakshmana'yı büyük bir sevinçle kutladılar.

72- Atikaya'nın ve birbiri ardınca ifritlerin öldürülmesine çok üzülen Rāvana, Rāma'nın gücünün büyüklüğünü kabul etmeye başladı. Onun Tanrı Narayana[2] olduğunu anladı ve korkudan Lankā'nın tüm kapılarını kapattırdı. Sītā'nın bulunduğu Aşoka koruluğunun güvenliğini artırdı. Maymunların hareketlerini dikkatle gözlemeye başladılar. İfritler, Rāvana'nın verdiği tüm emirleri yerine getirdiler. Rāvana, sarayında, ölen oğlu Atikaya yüzünden hınçla dolmuş halde derin düşüncelere dalıyordu.

73- Sağ kalan ifritler güçlü liderlerinin nasıl öldürüldüğünü anlattıkça, Rāvana gözyaşlarına boğuluyordu. Babasının keder okyanusuyla kaplı halini gören büyük oğlu İndracit ona dedi ki: "Sevgili babacığım, İndracit sağ iken neden üzülüyorsun? Rāma ve Lakshmana'yı bugün savaş alanında oklarımla yere sereceğim. Bugün tüm tanrılar benim gücümün büyüklüğüne tanıklık edecek." Böyle konuştuktan sonra eşeklerin çektiği, silahlarla donanmış arabasına atladı ve savaş alanına doğru ilerledi. Onu, ellerinde silahlarla diğer ifritler takip ettiler. Kimisi fil, kimisi at, kimisi kaplan üzerindeydi. Akrebe, yılana, domuza ve kargaya binenler de var-

2 Tanrı Vishnu.

dı. Oğlunun kalabalık bir orduyla ilerlediğini gören Rāvana ona "oğlum benim, senin gücüne kim karşı durabilir, sen ki Tanrı İndra'yı bile dize getirmişsin; bir ölümlü olan Rāma'yı mı öldüremeyeceksin?" diye konuştu. İndracit savaş alanına geldiğinde, kutsal dualar okuyarak ateşe tapındı. Brahma silahını ve diğer bütün sihirli silahlarını, yayını, arabasını savaş alanında topladı. Ateşi sunaklarla besledi ve sonra gizli güçleri sayesinde arabası, okları, yayı, kılıcı, atları ve arabasıyla birlikte gökyüzüne gizlendi. Bu sırada ifrit ordusu maymun ordusuna karşı saldırıya geçti ve savaş alanında müthiş bir çarpışma başladı. Onları izlemekte olan İndracit "haydi aslanlarım, işini bitirelim şu maymunların" diye bağırdı. İfritler haykırarak saldırıken İndracit, gizlendiği yerden, geniş başlı çelikten oklarını yağdırarak maymunları öldürüyordu. Bazen bir okla dokuz-on maymunun öldüğü oluyordu. Maymunlar büyük bir dirençle kaya ve ağaçları atmaya çalışıyorlar ve İndracit'i bunlarla kaplayıp etkisiz hale getirmeyi deniyorlardı, ancak güçlü ifrit onları savuşturuyordu. Attığı çok sayıda oklarla Gandhamadana, Nala, Mainda, Gaca, Cāmbavān, Nila, Sugrīva, Rishabha, Angada ve Dvivida'yı yaralamıştı. Kıyamet gibi yağdırdığı oklar daha birçok maymun komutanı kana bulamıştı. Gökten görünmeden ok yağdırması, kara yağmur bulutunun yağmur yağdırması gibiydi. Onun hileleriyle nice yiğit maymun savaş alanına devrilmişti. Güneş gibi parlıyor, maymunlar tarafından görülemiyordu. Onun ateş gibi parlayan oklarıyla haykırarak yere yıkılıyorlardı. Güçlü ifrit, maymunlardan sonra Rāma ve Lakshmana'ya yöneldi ve onları baskı altına aldı. Rāma "sıra bize geldi; İndra'nın düşmanı ve Brahma'dan kazandığı sihirli silahlarla savaşan bu zeki İndracit'i nasıl alt edeceğiz?" diye Lakshmana'ya sorarken, onlar da yaralandılar ve bilinç-

lerini yitirdiler. İndracit büyük bir keyifle haykırdı ve zevkle Lankā'ya geri döndü.

74- İki kardeş savaş alanında ölü gibi yatınca maymun komutanlar ne yapacaklarını bilemediler. Sugrīva, Nila, Angada ve Cāmbavān da bir şey yapamadılar. Herkesin kederli ve çaresiz bekleyişini gören bilge Vibhīshaṇa, şu yatıştırıcı sözleri söyledi: "Korkmayın, şu an umutsuzluğa kapılacak bir an değildir. Daşaratha'nın oğulları Tanrı Brahma'nın İndracit'e verdiği silahla yaralandı ve ondan bilinçsiz yatıyorlar." Hanumān da "o halde onları iyileştirecek bir yol bulalım" deyince, ikisi birlikte ellerinde meşalelerle savaş alanında dolaşmaya başladılar. Her yerde dağ gibi yığılı maymun ölüleri vardı. Vücutlarının çeşitli yerlerinden kan akmış, yer yer sidik birikintileri oluşmuştu. Vibhīshaṇa ve Hanumān; Sugrīva, Angada, Nila, Şarabha, Gandhamadana, Cāmbavān, Sushena, Vegadarşi, Mainda, Nala, Cyotirmukha ve Dvivida'nın da yerde bilinçsiz yatmakta olduğunu gördüler. Yüzlerce binlerce maymun yerlerde yatıyordu. Hanumān ve Vibhīshaṇa, Cāmbavān'ı aradılar ve onu bulup yanına yaklaştılar. Yüzlerce okla ateşe bulanmış gibiydi. Cāmbavān Vibhīshaṇa'yı sesinden tanıdı ve ona Hanumān'ın nerede olduğunu sordu. Vibhīshaṇa "neden Sugrīva'yı, Angada'yı veya Rāma'yı değil de onu soruyorsun?" deyince Cāmbavān şu yanıtı verdi: "Ey ifritler kaplanı, eğer Hanumān sağ ise ordumuz kurtuldu demektir. Eğer Hanumān öldüyse, biz yaşasak bile ölmüşüz demektir de ondan." Yaşlı ayıya yaklaşan Hanumān, onun ayağına dokunarak onu alçakgönüllülükle selamladı. Hanumān'ın sesini duyan yaralı Cāmbavān, âdeta yeniden doğmuş gibi hissetti kendini ve şöyle dedi: "Gel Hanumān, gel maymunlar kaplanı! Bu işi ancak sen çözersin; maymunları, Rāma ve Lakshmana'yı ancak sen kurtarırsın" dedi. Sonra ona

gideceği yeri tarif etti. Okyanusu geçip Himalayalara varması gerekliydi. Oraya varınca, Rishabha Dağına tırmanıp Kailasa doruğuna ulaşması, en tepede yetişen ve dört yönü aydınlatan, ateş gibi parlak şifalı otları getirmesi gerekiyordu.[3] Bu dört otu alıp süratle geri gelirse tüm maymunlar yaşamlarına kavuşabileceklerdi. Cāmbavān'ın sözlerini işiten Hanumān, kendisini korkunç bir güçle şişirdi. Trikuta Dağının üstüne çıktı ve üzerinde ikinci bir dağ oldu sanki. Ağırlığından alttaki dağ batmaya başladı. Ağaçlar devrildi, canlılar kaçıştı. Lankā şehrinin kapıları ve duvarları sallandı. Hanumān bu dağdan Malaya Dağına sıçradı. Oradan göğe sıçradı, kollarını ileri uzatarak okyanusun üzerinde uçmaya başladı. Aşağıda dağları, gölleri, nehirleri, gözalıcı şehirleri geride bırakarak ilerledi. Göğü bir uçtan bir uca geçerek Himalaya dağlarına ulaştı. Mağaraları, şelaleleri, her yöndeki ağaçları, tepesindeki beyaz bulutlarıyla çok güzel görünüyordu. Dağların efendisine varınca doruğa tırmanmaya başladı. Orada göksel ermişlerin çile yerlerini de gördü. Hiranyagarbha'nın, Racatanabha'nın,[4] İndra'nın, Rudra'nın, Agni'nin, Yama'nın ve birçok tanrının yerini gördü. Sonra muhteşem Kailasa Dağına ulaştı. Dağdaki bitkiler, birisinin kendilerini aradığını görünce gizlendiler. Hanumān bu duruma çok sinirlendi ve "Rāma'nın haline hiç mi acımıyorsunuz, bu davranışınız çok çirkin; ey dağların efendisi, seni kollarımla parçalayacağım" diye bağırdı. Dağın tepesini tutup hiddetle koparttı ve üzerindeki yararlı mineraller, ağaçlar, filler ve altınlarla bütünden ayırdı. Dağın tepesi elinde, göğe yükseldi. Bu haliyle Hanumān, elinde parlayan

3 Otlar, Mrtasancivani (ölüyü dirilten), Viṣalyakarani (tüm silahları çıkarıp yaraları iyileştiren), Suvarnakarani (vücudu eski biçimine getiren), Sandhani (kemikleri, eklemleri kaynaştıran) idi.

4 Bu ikisi Tanrı Brahma'nın çeşitli biçimleridir.

disk tutan Tanrı Vishnu'ya benziyordu. Hanumān'ın yaklaştığını gören maymunlar kükreyerek bağırdılar. Hanumān da onlara sevinç naraları attı. Hanumān maymunların arasında, Trikuta tepesine iniş yaptı, başıyla onları selamladı ve Vibhīshaṇa ile kucaklaştı. Bitkilerin hoş kokusu yayılır yayılmaz bütün yaralılar süratle iyileşmeye başladılar. Tüm kahraman savaşçılar, ağrı ve acılardan kurtuluyor, bir bir ayağa kalkıyorlardı Daha sonra Hanumān, işi biten dağı götürüp yerine koydu.

75- Hanumān'ın bundan sonra ne olacağını sorması üzerine, olağanüstü güç sahibi Sugrīva şunları söyledi: "Kumbhakarna öldürüldüğüne göre ve İndracit dışında bütün genç prensler öldürüldüğüne göre karşımızda bir direnç kalmamış demektir. Ellerimize meşaleler alalım ve Lankā'yı istila edelim." Güneş henüz batmıştı ve kahraman maymunlar Lankā'ya doğru yürümeye başladılar. Maymunların ellerinde meşalelerle yaklaşmakta olduklarını gören kapı bekçisi ifritler, korkudan tabanları yağladılar. Bundan cesaret alan maymunlar, kapıları, kuleleri, sokak ve evleri ateşe verdiler. Dağ gibi yükselen alevler, kıymetli sandal odunlarını, inci ve elmas gibi değerli mücevherleri de yaktı. Yün ve ipek eşyalar, altınlar ve silahlar da yandı. Alevler, ileri gelen ifritlerin evlerini de yakıp kül etmişti. Artık eskisi gibi zevk ve sefa âlemleri yapamayacaklardı. İfritler bağırarak kaçıştılar, serbest kalan filler ve atlar oraya buraya dağıldılar. Denizin suyu ateşten kızıl görünmekteydi. Kadınların bağırışları çok uzaklardan duyulabiliyordu. İyileşip sağlıklarına kavuşmuş olan Rāma ve Lakshmana yaylarını aldılar ve Rāma yayını öyle bir çekti ki, gürültüsü tüm ifritlerin kalplerini titretti. Yağdırdığı oklar ifritlerin savaş isteğini daha da şiddetlendirdi ve aslanlar gibi kükremeye başladılar. Sugrīva tekrar savaşmaları için maymunlara emir verdi. Maymunlar kapıdaki pozis-

yonlarını alırken Rāvana onların üstüne, Kumbhakarna'nın dölünden olma Kumbha ve Nikumbha'yı gönderdi. Yanlarında Yupaksha, Şonitakşa, Pracangha, Kampana gibi başka ifritler de vardı. İfritler ve maymunlar yeniden birbirlerine girdiler. Birbirleriyle atışarak Lankā sokaklarında dövüştüler. İfritler maymunları, maymunlar ifritleri öldürmeyi sürdürdüler.

76- Angada, kahraman ifrit Kampana'nın üstüne saldırdı, ancak onun vurduğu topuz darbesiyle sersemledi. Kendini toparlayan Angada yeniden saldırdı ve onu yere düşürdü. Kampana'nın zor durumda olduğunu gören Şonitaksha da Angada'ya saldırdı. Attığı oklarla[5] Angada'yı yaralayıp zor duruma düşürdüyse de Angada toparlanıp onun oklarını, yayını ve arabasını parçalara ayırdı. Şonitaksha bu kez kılıç ve kalkanını çıkardı. Angada onun üzerine çullanıp kılıçla omuzundan itibaren onu çaprazlama olarak kesti. Bu sırada ifrit Pracangha ve Yupaksha, arabalarını Angada'nın üstüne sürdüler. Bunu fırsat bilen Şonitaksha çelik topuzunu kapıp Angada'nın arka tarafından kaçtı. Angada iki ifrit tarafından sıkıştırılıyordu ki, Mainda ve Dvivida onun yardımına koştular. Ağaçları fırlatan birçok maymunu ifrit Pracangha kılıcıyla doğradı, Yupaksha da oklarıyla öldürdü. Şonitaksha topuzuyla saldırırken onu Dvivida ve Mainda karşıladılar. Pracangha Angada'ya saldırdı; Vālī'nin oğlu onun kılıcını bir Aşvakarna ağacıyla yere düşürdü. Pracangha yumruklarıyla dövüşmeye başladı. Angada yumruğuyla Pracangha'nın başını gövdesinden ayırdı. Amcasının öldürüldüğünü gören Yupaksha, elinde kılıcıyla saldırıya geçti. Karşısına Dvivida çıktı ve onu yakaladı. Kardeşinin yakalandığını gören Şonitaksha topuzuyla Dvivida'nın çenesine vurdu. Dvivida sen-

5 Burada oklardan adlarıyla söz edilmektedir.

delemişti ki Mainda yardımına koşup Yupaksha'ya bir yumruk indirdi. İki maymun ve iki ifrit kıyasıya birbirlerine girdiler. Yiğit Dvivida Şonitaksha'nın yüzünü gözünü yırttı ve savaş alanına serdi. Maymunlar boğası Mainda da Yupaksha'yı kollarıyla sıkarak öldürdü. Gözler Kumbha'ya çevrildi. Kumbha, ordusunun kaçtığını görünce, adamlarına güven vermek için öne çıktı ve fırlattığı okla Dvivida'yı yaraladı. Koca maymun aldığı darbeyle yere yıkıldı. Kardeşini bu durumda gören Mainda koştu ve ifritin üzerine bir kaya fırlattı. Kumbha oklarıyla kayayı parçalara ayırdı. Başka bir okla da Mainda'yı vurdu ve Mainda bilincini yitirerek yere kapaklandı. Dayılarının vurulduğunu gören Angada, dengesini yitirerek Kumbha'nın üstüne koştu, ancak Kumbha attığı sayısız okla Angada'yı da yaralamayı başardı. Buna rağmen kaya parçaları fırlattıysa da, Angada, bunları Kumbha'nın yok etmesini engelleyemedi. Angada Kumbha ile yaptığı dövüşten bitkin düştü ve bayıldı. Durumu Rāma'ya bildirdiler. Rāma derhal Cāmbavān başkanlığında yardım ordusu gönderdi. Öfkeden gözleri kıpkırmızı olan Cāmbavān, Sushena ve Vegadarşi, ellerinde ağaç ve kayalarla Kumbha'ya saldırdılar. Ancak onlar da bir sonuç alamayınca Sugrīva Kumbha'ya bizzat saldırıya geçti. Sugrīva ifritin ok yağmuruna aldırış etmedi. Onun yayını yakaladı ve kırdı. Ona "hadi bakalım, baban Kumbhakarna, amcan Rāvana gibi yiğit ol" dedi. Bu sözlerle ateşlenen Kumbha, kollarıyla Sugrīva'yı sıkıca yakaladı. Zorlukla nefes alarak, yeri göğü titreterek boğuştular. Sonunda Sugrīva Kumbha'yı kaldırıp denize fırlattı. Kumbha geri sıçradı ve bir süre daha yumruklaştıktan sonra Kumbha Sugrīva'nın ellerinde canını teslim etti.

77- Ağabeyinin öldürüldüğünü gören Nikumbha öfke dolu gözlerle baktı, ağzını genişçe açarak korkunç bir nara

attı. Sonra parlak mızrağıyla hücuma geçti. Maymunlar korkudan kaçışırken Hanumān onun karşısında dikildi. Nikumbha mızrağıyla Hanumān'ın göğsünü dürterek yaralar açtı. Ancak Hanumān ona karşı direndi, ona müthiş bir yumruk attı. İfrit sersemledi, Hanumān'ı yakalayıp sıkmak istedi ama güçlü maymun ondan kurtuldu ve onu boğazından yakalayıp onun koca kafasını koparttı. Bütün maymunlar coşkuyla bağırdılar, ifritlerde ise korku hâkimdi.

78- Kumbha ve Nikumbha'nın ölüm haberiyle parlayan Rāvana, öfke ve kederine engel olarak, Khara'nın oğlu Makaraksha'ya, gidip iki kardeşin ve maymunların işini bitirmesi için emir verdi. Emri kararlılıkla alan Makaraksha, arabasını ve ordusunu hazırlattı ve ifritlerine şiddetle savaşmaları için emirler yağdırdı. İfritler silahlanıp savaşa hazır duruma geldiler. Borazan ve davul seslerinden yer gök inledi. Atların çektiği savaş arabasını, tozu dumana katarak, savaş alanına, Rāma ve Lakshmana'nın üstüne doğru sürdü.

79- Maymunlar Makaraksha'dan korkup kaçtılar. Makaraksha Rāma'ya "sen benim babamı Dandaka ormanında öldürmüştün, ey Raghu'nun kötü evladı, bu dövüşte de ben seni haklayacağım" diye meydan okudu. Rāma buna gülerek şu karşılığı verdi: "Boşuna şişinme, ben o ormanda baban Khara'dan başka, Trişira, Dushana ve on dört bin ifriti de öldürmüştüm." Makaraksha oklarını göndermeye başladı, ancak Rāma bunları kendi oklarıyla etkisiz hale getirdi. Karşılıklı müthiş bir ok sağanağı başladı. Her ikisi de çeşitli yerlerinden yaralar aldılar. Oklardan hiçbir yer görülmüyordu. Sonunda öfkelenen Rāma, ifritin yayını kırdı, arabasını devirdi. İfrit elindeki mızrakla saldırdı, ama Rāma bu mızrağı dört ok atarak parçaladı. Gökte dövüşü izleyen tüm canlılar "yaşa, varol" diye bağırdılar. Sonra Rāma, yayına ateş tanrısı-

nın sihirli silahını yerleştirdi ve Makaraksha'yı kalbinden vurarak öldürdü.

80- Makaraksha'nın ölüm haberine müthiş sinirlenen Rāvana, en büyük oğlu İndracit'e seslendi: "Ey kahraman prens, ister görünür olarak, ister görünmez olarak ne yap yap, şu Rāma ile Lakshmana'nın işini bitir! Sen savaşta İndra'yı bile yendin, bu ölümlüler mi sana meydan okuyacak?" Başını eğerek babasının emrini alan İndracit, kutsal kurban ateşine gerekli sunumu yaptı, ateşin çevresinde çeşitli silahlar oluştu. Sonra görünmez bir arabaya bindi. Bu büyüleyici arabayı dört at çekiyordu. Şehirden ayrıldı ve Nirriti'ye[6] okuduğu dualarla görünmez olma gücüne sahip olarak kendi kendine övündü ve sonra ortadan kayboldu. İki kahraman kardeşi görünce onlara, yağmur bulutu gibi yukarıdan ok yağdırmaya başladı. Rāma ve Lakshmana göksel silahlarını çıkarttılar, ama göğü binlerce okla doldurmalarına rağmen görülmeyen İndracit'e hiç isabet ettiremediler. Kalın bir sis tabakasının arkasındaydı. Oradan savaş alanındaki Rāma'yı çeşitli yerlerinden yaralamayı başardı. İki kardeş, altın saplı oklarını havaya fırlattılar ve oklar kana bulanmış olarak yere düştüler. İndracit arabasını oradan oraya gezdirerek onları yaralamaya devam etti. Bu hızlı hareketleri ve okları kimse göremiyordu. Hatta kalın bulutlardan güneşin bile nerede olduğu belli değildi. Savaş alanında yüzlerce maymun ölü yatmaktaydı. Lakshmana öfkeyle doğruldu ve Rāma'ya dedi ki: "Şimdi şu Brahma silahını kullanıp bütün ifritleri yok edeceğim ha!" Ancak Rāma karşı çıktı ve "bir ifrit için tüm ifritleri öldürmen doğru olmaz; bu dünyada dövüşmek istemeyenleri, sana yalvaranları ve kaçanları öldüremezsin; ben İndracit'i yok etmek için uğraşırım; biz ona baskı yaparız, o görünür olduğunda maymun-

6 Ölüm ve Yok Oluş Tanrıçası.

lar da onu halledebilir veya o zaman sihirli silahları kullanabiliriz" diye konuştu.

81- İndracit kente geri döndü. Öfkeden gözleri kan içinde, etrafı ifritlerle dolu olarak, batı kapısına doğru yöneldi. Orada Rāma ve Lakshmana'nın ciddi bir şekilde çarpışmaya hazırlandıklarını gördü. Hile yapma zamanı gelmişti. Çok kalabalık bir ordunun çevrelediği arabasına sahte bir Sītā yerleştirdi. Amacı, sözde Sītā'yı öldürerek, herkesin gözünü boyamaktı. Çarpışmak için yanıp tutuşan maymunlara yaklaştığında müthiş bir kaya saldırısı başladı. Maymunlar arasında fil gibi güçlü Hanumān başı çekiyordu. Hanumān, İndracit'in arabasında duran, yüzü gözü toz içindeki Sītā'yı gördü. Onun gerçek Sītā olup olmadığını anlayacak kadar yeterli zaman yoktu. İndracit'in onu savaş alanına neden getirdiğini anlayamadı ve diğer maymunlarla birlikte ifritin üstüne doğru koştu. Üzerine gelmelerine sinirlenen İndracit, kılıcını çıkartıp sahte Sītā'yı saçlarından çekti. Ona vurmaya başladı. O vurdukça kadın "ah Rāma, Rāma" diye ağlıyordu. Bunları izleyen Hanumān'ın gözlerinden damlalar süzüldü ve derin bir kedere kapıldı. Hanumān öfkeyle İndracit'e seslendi: "Kötü kalpli yaratık, bu senin kendi yok oluşundur. Brahman ermişlerin soyundan geldiğin halde bir ifritin rahminden çıktın. Şu yaptığından utan. Sende hiç merhamet yok mu? Mithila prensesi sana ne yaptı ki onu öldürmek istiyorsun? Onu öldürürsen eğer ben de seni kendi ellerimle geberteceğim." Hanumān böyle konuştuktan sonra hiddetle İndracit'e saldırdı. İfrit, ona ve diğer maymunlara binlerce ok fırlattıktan sonra şöyle yanıt verdi: "Senin, Sugrīva'nın ve Rāma'nın kurtarmaya geldiği Sītā'nın şimdi hesabını görüyorum. Onun işini bitirdikten sonra sıra Rāma, Lakshmana ve sana gelecek; sonra da Sugrīva ile beş para etmez Vibhīshaṇa'nın işini bitireceğim. Belki kadınların

öldürülmemesi gerekir, doğrudur, ama düşmanlarımı üzecekse yapmam gerekir." Böyle konuştuktan sonra İndracit, kılıcıyla kadını ortadan ikiye böldü ve kadın yere düştü. İndracit Hanumān'a "gördün mü, Rāma'nın sevgilisini öldürdüm, Sītā öldü" diye bağırdı ve arabasına binerken yüksek sesle bir kahkaha attı. Bu kahredici durumu gören bütün maymunlar heyecanla kaçıştılar.

82- Hanumān maymunlara kaçmamalarını, savaşa devam etmelerini söyledi. Maymunlar onun verdiği cesaretle tekrar gelip Hanumān'ın çevresinde toplandılar. Hanumān, ölüm tanrısı Yama'nın kıyamet kopartması gibi öylesine bir çarpışma içine girdi ki, yakıp bitiren öfkesiyle ifrit ordusunu perişan etti. Hatta fırlattığı bir kaya parçası az daha İndracit'in arabasına göbekten çarpıp parçalıyordu. Arabacısının son anda yaptığı manevrayla kurtulmuştu ifrit. Maymunlar kükreyerek, ellerindeki kaya ve dallarla kıyasıya saldırdılar. Bir yandan da İndracit'e hakaretler savuruyorlardı. İndracit karşı saldırıya geçip maymunlara kayıp verdirmeye başlayınca Hanumān, "yeter, geri çekiliyoruz" diye bağırdı. "Canaka'nın kızı öldüğü için gereksiz yere kayıp vermemek gerekir" diye düşünüyordu. Durumu Rāma'ya bildirmek üzere oradan ayrıldı. Hanumān'ın uzaklaştığını gören İndracit, Nikumbhila adındaki tapınağa gitti ve orada ateşe kurban sundu, yağ damlattı. Uygun dinsel uygulamaları yerine getirerek diğer ifritleri de cesaretlendirdi.

83- Rāma, savaşanların gürültüsünü duymuş ve Hanumān'ın zor durumda olduğunu düşünerek Cāmbavān'dan, kendi ayı ordusuyla gidip onlara yardım etmesini rica etmişti. Cāmbavān da hemen Hanumān'ın bulunduğu yere, batı kapısına hareket etti, ancak onu maymunlarla birlikte geri dönerken buldu. Hanumān, kara bir buluta benzeyen heybetli ayı ordusunu da durdurdu ve geri

dönmelerini söyledi. Yanına geldiklerinde Hanumān Rāma'ya "İndracit'in Sītā'yı öldürdüğünü" söyledi. Rāma bir anda tüm duyularını yitirip bir ağaç gibi yere devrildi. Maymunlar hemen koşup onu suyla, güzel kokuyla ayıltmaya çalıştılar. Lakshmana onu kollarıyla kavradı ve ona uzun bir konuşma yaparak kendisine gelmesi gerektiğini anlattı.

84- Lakshmana canından çok sevdiği ağabeyini kendine getirmeye çalışırken oraya, yanındaki dört savaşçıyla birlikte Vibhīshaṇa geldi. Gözü yaşlı maymunların arasından geçerek keder dolu Lakshmana'ya yaklaştı. Onun kucağında baygın yatmakta olan Rāma'ya baktı. Vibhīshaṇa, gördükleri karşısında çok şaşırdı ve üzüldü. Ne olduğunu sordu. Lakshmana İndracit'in Sītā'yı öldürdüğünü ve bu haberi duyan Rāma'nın bayıldığını söyleyince, Vibhīshaṇa şu yanıtı verdi: "Bu söylediğiniz denizin kuruması kadar mantıksızdır. Kötü kalpli Rāvana Sītā'yı asla öldürmek istemez. Bu belli ki İndracit'in maymunları kandırmak için oynadığı bir oyundur, bir hiledir. Ancak bir an önce Nikumbhila denilen tapınağa gitmek gerekir. Çünkü İndracit orada ateşe kurban sunarak güç kazanıp yenilmesi olanaksız hale gelebilir. Bunu zaman kazanmak için yaptığı besbelli. Kurban sunma işini bitirmeden bir an önce oraya ulaşmalıyız. Ey insanlar kaplanı, doğrul! Seni böyle görünce tüm ordunun morali bozuluyor. O tapınmasını tamamlamadan Lakshmana onu ortadan kaldırmalıdır. Onun keskin okları, tıpkı kan içici kuşlar gibi süzülüp onun kanını içmelidir. O nedenle, ey güçlü kollu kişi, bir an önce Lakshmana'yı gönder. Eğer ifrit tapınmasını tamamlarsa, tanrıların da, şeytanların da göremeyeceği bir biçime girecek. Bu durum, tanrılar için bile büyük bir bela oluşturacak.

85- Vibhīshaṇa'nın sözlerini duyan Rāma, ne demek istedi-

ğini tam anlayamadı ve soylu ifritten bir kez daha anlatmasını istedi. Vibhīshaṇa aynı şeyleri yine söyledi. Bir an önce kendini toplayıp Lakshmana'yı, İndracit'i Nikumbhila'da öldürmesi için görevlendirmesi gerektiğini belirtti. Yanında büyük bir ordu da götürmeliydi. Eğer İndracit Nikumbhila'daki tapınma işlemini tamamlarsa herkesin öleceğini, o nedenle o ritüelini bitirmeden öldürülmesi gerektiğini anlattı. Vibhīshaṇa: "Bir an önce Lakshmana'yı gönder, eğer o ölürse Rāvana'yı da ölmüş bil" dedi. Vibhīshaṇa'nın yalvarırcasına konuşmasını dinleyen Rāma, İndracit'in büyülü hilelerini ve gücünü bildiğini, gökyüzünde arabasıyla görünmez olduğunda da çok tehlikeli olduğunu bildiğini söyledi. Sonra Lakshmana'ya, Sugrīva, Hanumān ve Cāmbavān'ın da ordularıyla birlikte gelmeleri şartıyla oraya gitmesini söyledi. Lakshmana eline müthiş bir yay aldı, Rāma'nın ayağına saygıyla dokunduktan sonra kalktı ve silahlarını kuşanıp hızla uzaklaştı. Rāma arkasından dualar okudu. Lakshmana'nın yanında binlerce maymun, Vibhīshaṇa ve onun danışmanları vardı. Cāmbavān'ın ordusu da yolda bekliyordu. Hızla ilerleyip Nikumbhila'ya vardılar. Orada, duvar gibi sert duran düşman hatlarına şimşek gibi daldılar.

86- Vibhīshaṇa Lakshmana'ya "bırak maymunlar ifritlerle dövüşsünler, sen, İndracit ortaya çıktığında oklarınla onu hallet" diye yol gösterdi. Lakshmana oklarını yağmur gibi göndermeye başladı. Maymunlar ve ayılar da, ağaçlar ellerinde, saldırıya geçtiler. İfritler karşı ataklar yaptılar. Lankā'yı müthiş bir gürültü kapladı. Gökyüzünde silahlar uçuşuyordu. İfritler korku içindeydi. İndracit ordusuna cesaret vermek için tapınmasını yarıda kesti, arabasına atlayarak ortaya çıktı. Bakır rengi yüzü ve gözleriyle Ölüm'e benziyordu. Onu gören ifrit ordusu hemen onun etrafında toplandı. Bu sırada Ha-

numān, koca bir ağacı yerinden koparttı ve onu savaş alanına fırlattı. İfritler onun çevresini sardılar ve her türlü silahla saldırdılar, ama Hanumān onları savuşturmayı bildi. Kötü kalpli İndracit Hanumān'ı gördü ve arabacısına arabayı onun üstüne sürmesini emretti. Yanına yaklaştığında üzerine silahlar gönderdi. Hanumān "gel bakalım İndracit, yiğitsen Rüzgârın Oğlu ile çarpış" diye bağırdı. Vibhīshaṇa Lakshmana'ya İndracit'i gösterdi ve "o Hanumān'ı öldürmeye çalışırken sen de onu öldür" diye akıl verdi.

87- Vibhīshaṇa Lakshmana'ya, İndracit'in kutsal kurban ateşine sunak sunduğu yeri gösterdi. Gösterdiği yerde korkunç görünüşlü bir Banyan ağacı vardı. Vibhīshaṇa "İndracit burada kurban sunduktan sonra savaşa geliyor ve o arada görünmez olup düşmanlarını öylelikle öldürüyor. O Banyan ağacına ulaşmadan, alevli oklarınla onu, arabasını ve arabacısını yok et" diye konuştu. Lakshmana "peki" diyerek yayını kuvvetle şaklattı. O sırada ateş gibi parlayan arabasında İndracit göründü. Üstünde zırh, elinde kılıç vardı. Lakshmana ona "sana meydan okuyorum, dövüş benimle" diye bağırdı. İfrit orada duran Vibhīshaṇa'yı görünce ona şu sert sözleri söyledi: "Bizim soyumuzdan olan sen, babamın kardeşi, benim amcamsın. Nasıl oluyor da bana, evladına düşmanlık besliyorsun? Sende akrabalıktan, dostluktan, soyluluktan, kardeşlik ve merhametten eser yok! Ey kötü insan, sen düşmanla birlik oldun. Kendi kanından olanlarla yaşamakla yabancıların boyunduruğuna girmek arasındaki farkı anlayamadın." Vibhīshaṇa ona yanıt verdi: "Ey Rāvana'nın erdemsiz oğlu, böyle sert konuşma! Ne kadar ifrit soyundan gelsem de ben doğruluktan yanayım. Kötülükten yana olan kardeşimin yanında nasıl yer alabilirim? Başkasının malını çalmak, başkasının karısına göz koymak ve dostlarına güvenme-

mek üç büyük kusurdur. Kardeşim olan babanı onun için terk ettim. Ne bu Lankā şehri ne de senin baban varlığını sürdürebilir. Sen kibirle ve cehaletle konuşuyorsun. Lakshmana ile dövüştüğün zaman sen de çok fazla yaşayamayacaksın. Haydi bakalım göster gücünü!"

88- İndracit Vibhīshaṇa'nın bu sözlerine çok kızdı. Silahlarıyla donanmış halde, geniş arabasının içinden ölüm gibi bakıyordu. Hanumān'ın sırtına binmiş olan Lakshmana'ya seslendi: "Benim gücümü gör! Bugün oklarım, ateşin pamuğu yaktığı gibi senin bedenini yakacak. Benim karşımda kim durabilir? Daha önce sizi nasıl ölüm noktasına getirdiğimi hatırla!" O böyle meydan okuyunca Lakshmana ona şöyle yanıt verdi: "Kendini dilinle övmek bir şey ifade etmez, dövüş de görelim. Yalnız görünmez olarak yapma bu işi; hırsızlar görünmez! Kahramanlar ise dürüstçe çarpışır. İşte ben burada, önündeyim, göster gücünü!" İndracit son derece şiddetli oklarla Lakshmana'yı yaraladı. Sonra kanlar içinde kalan Lakshmana'ya yaklaşıp bir çığlık atarak "ey Sumitra'nın oğlu, bugün kendini ölmüş bil; o aptal Rāma da seni benim tarafımdan öldürülmüş ve kafan parçalara ayrılmış olarak görecek" diye konuştu. Lakshmana lafı bırakıp işine bakmasını söyleyerek, ifritin göğsüne beş âdet çelik oku sapladı. İfrit ona öfkeyle üç ok salladı. İkisi arasında korkunç bir mücadele başladı. Aralarındaki savaş, Tanrı İndra ile ifrit Vritra arasındaki savaşa benziyordu. Birbirlerine yılan gibi tıslayan acımasız oklar fırlattılar defalarca. Bir ara İndracit'in yüzü bembeyaz oldu. Bunu fark eden Vibhīshaṇa Lakshmana'ya "haydi yüklen Sumitra'nın oğlu" diye seslendi. Lakshmana İndra'nın şimşeği gibi okları saplayınca İndracit bir an bilincini yitirdi. Sonra toparlandı ve Lakshmana'ya yine sert sözlerle seslendi. Meydan oku-

masını yineleyerek Lakshmana'yı yedi, Hanumān'ı on, Vibhīshaṇa'yı da yüz okla yaraladı. Ancak Lakshmana "bu da ne ki?" diyerek güldü ve oklarıyla ifritin zırhını paramparça etti. İyice sinirlenen ifrit Lakshmana'ya binlerce ok gönderdi. Her iki taraf da kandan kıpkırmızı olmuştu. Her yerinde oklar saplıydı, silahları parçalara ayrılmıştı. Her iki savaşçı da hiç yorulmadan tekrar tekrar savaştılar. Yeniden oklar attılar, oklar yediler, kanlar içerisinde kaldılar ve asla sırtlarını savaş alanına çevirmediler.

89- Lakshmana ile İndracit'in savaşını seyretmekte olan Vibhīshaṇa, eline bir yay alıp öne çıktı ve ifritlere ok fırlatmaya başladı. Yardımcısı ifritler de ifritlerle savaşmaya başladılar. Vibhīshaṇa maymunlara döndü ve "Rāvana'nın son destekçisi de yok olmak üzere, haydi siz de savaşın; ben kendi kuzenimin ölümüne ağlıyorum, ama yine de Rāma için buna razıyım, siz de onun yandaşlarını öldürün" diye onlara cesaret verdi. Bu sözleri duyan maymunlar, kuyruklarını salladılar ve kükreyerek saldırıya geçtiler. Cāmbavān başkanlığındaki ayılar da ifritlere taş yağdırmaya başladılar. Lakshmana'yı sırtından indiren Hanumān da, koparttığı bir Sal ağacıyla ifritlerin binlercesini temizliyordu. Bu sırada Lakshmana ile İndracit'in birbirlerine ok yağdırarak yaptıkları savaş da sürüyordu. Oklar gökyüzünü öyle dolduruyordu ki gök kararıyordu. Yaban hayvanları çığlık atıyordu. Rüzgâr durmuş, ateş yanmıyordu. O anda Lakshmana, attığı dört okla İndracit'in dört kara atını vurdu. Bir başka okla da ifritin arabacısının başını uçurdu. İndracit arabayı kendisi sürmeye başladı. Bunu fırsat bilen Lakshmana başka oklarla ifriti tekrar yaraladı. Arabacısının ölümünü gören ifritin tüm neşesi kaçtı. Maymunlar ise bu duruma çok sevindiler ve Lakshmana'yı alkışladılar. Dört maymun şef Pramathi, Rabhasa, Şarabha ve Gandhama-

dana süratle sıçrayıp İndracit'in atlarının üstüne bindiler. Atların ağzından kanlar akıyordu. İri cüsseli maymunların altında ezilen atlar canlarını teslim ettiler.

90- Olağanüstü güçleri olan İndracit, fazlasıyla kızgın haldeydi. İfritlerine çarpışmaya devam etmelerini, yeni bir araba alıp geleceğini söyledi ve bir araba bulmak için Lankā'ya girdi. Altınla kaplı, silahlarla donanmış mükemmel bir araba buldu, arabaya binip şehirden dışarı çıktı. Sonra yine Lakshmana ve Vibhīshaṇa'ya doğru saldırıya geçti. Onu araba üstünde gören Lakshmana, Vibhīshaṇa ve maymunlar çok şaşırdılar. İfrit öfkeyle oklarını gönderdi ve oklara hedef olan maymunlar, sığınmak için Lakshmana'ya koştular. Sumitra'nın oğlu kol gücünü göstermek için elindeki yayı kırdı ve başka bir yay aldı. Onunla fırlattığı oklarla İndracit'i göğsünden vurdu. Hedefi delip geçen oklar kırmızı yılanlar gibi yere düştüler. İfrit, ağzından kan gele gele yayını gerip oklarını fırlatmayı sürdürdü. Ancak Lakshmana, bu karşı konulmaz okları etkisiz hale getirmeyi başardı. Lakshmana diğer ifritleri de oklarıyla vurup vurup deviriyordu. İfritin attığı okları kendi oklarıyla kesiyordu. Çok geçmeden attığı keskin uçlu okla, İndracit'in bu arabacısının da başını uçurmayı becerdi. Lakshmana, dümeni bozulan arabanın atlarını da vurmaya başladı. İndracit'in gönderdiği çok tehlikeli okları zırhıyla savuşturan Lakshmana, alnından üç okla yara aldı. Lakshmana da onu yüzünden yaraladı. Kana bulanmış iki yiğit, savaş alanında çiçek açmış Kimşuka ağaçları gibi duruyorlardı. İndracit yolladığı üç okla Vibhīshaṇa'yı, birer okla da maymun liderleri yaraladı. Vibhīshaṇa baltasıyla Rāvana'nın kötü oğlunun atlarını parçaladı. Arabadan düşen İndracit, amcasının üzerine saldırdı. Onun doğrulttuğu mızrağı Lakshmana oklarıyla parçalara ayırdı. Vibhīshaṇa İndracit'in göğsüne beş ok sap-

ladı. İfrit, Tanrı Yama'nın verdiği yayı aldı, Lakshmana da Kubera'nın yayını aldı. Bir süre de bu yaylarla savaştılar. Tanrıların verdiği silahları kullandılar. Lakshmana İndra tarafından verilmiş olan silahı kullanırken şöyle dua etti: "Eğer Daşaratha oğlu Şrī Rāma hep erdem ve doğruluk içindeyse, o zaman bu Rāvana'nın oğlunun işi bitsin artık." Sonra gönderdiği silahla İndracit'in kulakları küpeli başını uçurdu ve baş yere düştü. İndracit'in koca kafası yerde altın gibi parlıyordu. Onun öldüğünü gören maymunlar ve Vibhīshaṇa sevinçten havaya sıçradılar. Cennetteki tanrılar ve ermişler de çok sevindiler. İfritler korkudan Lankā'ya kaçtılar ve panikle tüm silahlarını bıraktılar. Ortada tek bir ifrit bile kalmamıştı. Vibhīshaṇa, Hanumān, Cāmbavān alkışlayarak Lakshmana'yı kutladılar. Maymunlar kuyruklarını sallayarak "kahraman Lakshmana" diye tempo tuttular ve onu kucakladılar.

91- Her yeri kana bulanmış olan Lakshmana, savaş alanından Rāma ve Sugrīva'nın bulunduğu yere döndü. Ağabeyini selamladıktan sonra onun yanına oturdu. Vibhīshaṇa, yüzünde memnunluk ifadesiyle Rāma'ya İndracit'in hazin sonunu anlattı. Bunu duyan Rāma "aferin Lakshmana, yaptığınla gurur duyuyorum, çok zor bir işi başardın; artık zafer bizim için kesinleşti sayılır" diye konuştu. Oklarla yaralanmış, canı acıyan ve bitkinlikten zor soluk alan Lakshmana'nın sevgiyle başını kokladı. Rāvana'nın işini bitirmenin artık zor olmayacağını, Vibhīshaṇa ve Hanumān'ın da iyi savaştıklarını, Lakshmana gibi bir destekçi olduktan sonra, değil Sītā'yı, dünyayı bile kurtarmanın işten sayılmayacağını söyledi. Sonra Sushena'dan Lakshmana'yı ve diğer yaralıları iyileştirmesini istedi. Sushena, Rāma'nın emri üzerine, bitkilerden elde edilen bir kokuyu Lakshmana'ya burundan verdi ve Lakshmana'nın vücudundaki oklar

kayboldu, acı uzaklaştı. Aynı şekilde Vibhīshaṇa ve diğer yaralılar sağlıklarına kavuştular. Lakshmana'nın iyileştiğini gören tüm maymunlar çok sevindiler.

92- İndracit'in ölüm haberini vezirleri hızla Rāvana'ya duyurdular. Onbaşlı canavara "efendim, şanlı oğlunuz İndracit Vibhīshaṇa'nın da yardımıyla Lakshmana tarafından öldürüldü" dediler. Bu korkunç haber üzerine Rāvana, uzun bir süre baygınlık geçirdi. Kendine geldikten sonra ağlamaya başladı: "Ah, İndra'yı yenmiş oğlum, ah ifrit ordusunun başı, olağanüstü güç sahibi sen, nasıl oldu da Lakshmana'ya yenildin? Sen oklarınla Ölüm'ü delerdin, Mandara Dağını delerdin! İndracit'siz bir dünya benim için boş artık. Sugrīva, Lakshmana ve Rāma yaşamaktayken sen nerelere gittin?" Rāvana oğlunu yitirmiş olması nedeniyle korkunç bir öfkeye kapıldı. Kırmızı gözleri ölüm saçıyordu. Gözlerinden süzülen gözyaşları, iki kandilden damlayan yağa benziyordu. İçinden "binlerce yıl çile doldurup Tanrı Brahma'nın lütfunu kazandım; bana verdiği zırhı ne tanrılar ne de şeytanlar parçalayabilirler; arabam ve silahlarımla rahatlıkla savaşabilirim" diye düşündü. Sonra içindeki acının etkisiyle Sītā'yı öldürmeye karar verdi. Kılıcını çekti, yanında baş karısı Mandodari ve şaşkın vezirleri olduğu halde Sītā'nın bulunduğu yere doğru hareketlendi. Sītā, elinde kılıçla Rāvana'yı görünce aklından şunlar geçti: "Bu kötü ifrit yine karısı olmam için baskı yapmaya geldi. Onu reddedeceğim ve beni öldürecek, sonra belki Rāma ve Lakshmana'yı da öldürecek. Ah, yazıklar olsun, keşke Hanumān'ı dinleseydim de onunla birlikte gitseydim. Zavallı Kausalyā da oğlunun ölüm haberini alırsa perişan olur. O kambur Manthara'ya lanet olsun!" Tam o sırada Rāvana'nın akıllı ve erdemli veziri Suparşva, onu engelledi ve şöyle dedi: "Ey on başlı kral, siz ne yapıyorsunuz? Sītā'yı öldürmek er-

demsiz bir davranıştır. Vedalara ve dinsel yönergelere aykırı davranamazsınız. Bir kadını öldürmek yerine gidin öfkenizi Rāma'dan alın." Rāvana bu uyarıyı dikkate aldı ve sarayına geri dönüp yeniden toplantı düzenledi.

93- İfritlerin kralı toplantı salonuna girdi, görkemli koltuğuna gömüldü; öfkeli bir fil gibi soluk alıp veriyordu. Toplanmış olan ordu komutanlarına seslendi: "Tüm filleri, atları, arabaları ve piyadeleri toplayıp hücuma geçin. Rāma'nın etrafını sararak onu öldürmemiz gerek! Oklarınızla onu iyice yaralarsanız, onu hemen ve kolayca öldürebilirim." Rāvana'dan emir alan ifritler, onun dediği gibi yaptılar. Demir mızraklar, balta ve oklarla maymunlara saldırdılar. Maymunlar da her zamanki gibi ağaçlar ve kayalarla karşılık verdiler. Güneşin doğuşuna doğru savaş iyice şiddetlendi. İfritlerin ve maymunların kanları sel gibi akıyordu. Maymunlar ifritlerin üstlerine atlayıp dişleriyle, tırnaklarıyla onların saçlarını yolup kulaklarını, burunlarını kopartıyorlardı. Dağ gibi iri ifritler baltaları ve kılıçlarıyla maymunları parçalayıp atıyorlardı. O sırada Daşaratha oğlu Rāma ortaya çıktı ve ifritlerin saflarına dalarak onlara ok yağdırmaya başladı. İfritler onu göremiyorlardı. İfrit orduları Rāma'nın oklarından darmadağın olurken ifritler bir türlü onu seçemiyorlardı. Hatta ifritler Rāma'yı her yerde gördüklerini sanarak rastgele saldırıp birbirlerini öldürüyorlardı. Bu karışıklığın nedeni, Gandharvalar tarafından verilmiş olan gizemli silahtı. İfritler bu silahın etkisiyle binlerce Rāma görüyorlardı. Süvarileri ve arabaları yok edilmiş ordu darmadağın oldu, ifritler korkuyla Lankā' ya kaçtılar. Tüm göksel canlılar ve ermişler "bravo, müthiş" diyerek Rāma'yı kutladılar. Rāma, Sugrīva, Vibhīshaṇa, Hanumān, Cāmbavān ve diğerlerine, bu tür gizemli silahları sadece kendisinin, bir de Tanrı Şiva'nın kullanabileceğini söyledi.

94- Rāvana tarafından öne sürülmüş olan binlerce filin, binlerce süvarinin, savaş arabasının Rāma tarafından yok edildiğini öğrenen dişi Rakshasalar müthiş bir üzüntü içine girdiler. Bir araya toplanıp kaybettikleri kocaları, oğulları ve akrabaları için ağlamaya başladılar. Çirkin ve yaşlı Şurpanakha'yı Rāma'ya asıldığı için suçlu buluyorlar, onbaşlı Rāvana'nın Sītā'yı kaçırmasını da haksız buluyorlardı. Canasthana'da on dört bin Rakshasa Rāma'nın oklarıyla can vermişti. Khara, Dushana, Trişira ve pek çokları bu yolda ölmüştü. Vibhīshaṇa çok yerinde olarak uyarmış, ama onu kimse dinlememişti. Rāvana Rāma'nın büyüklüğünü anlayamamıştı. Kumbhakarna, Atikaya ve İndracit de onu yanıltmışlardı. Rāvana bu savaşta artık Rāma'ya karşı duramazdı. Onu koruyacak kimse kalmamıştı. Onun için kötü belirtiler görülüyordu. Her ifrit ailesinden; kocasını, kardeşini veya oğlunu kaybetmiş her dişi ifritin dudaklarından bu ve buna benzer sözler dökülüyordu.

95- Lankā'nın her evinden yayılan acı dolu bu sözler ve dişi ifritlerin feryatları Rāvana'nın kulağına kadar ulaştı. Rāvana dudaklarını ısırarak orada bulunan ifritler Mahodara, Mahaparşva ve Virupaksha'ya, savaşmaya hazır olmaları emrini verdi. Rāma ve Lakshmana'yı öteki dünyaya göndereceğini, Khara, Kumbhakarna, Prahasta ve İndracit'in öcünü alacağını, maymun ordularını perişan edeceğini, kardeşi ölenlerin, çocuğu ölenlerin gözyaşlarını dindireceğini söyledi. Tüm ifritler Rakshasa'nın sekiz atlı muhteşem arabasının görkeminken büyülendiler. Rāvana Lankā'dan ayrıldı. Yer gürültüyle sallanınca maymunlar bir parça tedirginleştiler. Diğer ifritler de arabalarına binmiş geliyorlardı. Maymun ordularının saflarına yaklaşan Rāvana, öfkeyle saldırıya geçti ve büyük kayıp verdirmeye başladı. Altın kaplı okları maymunların başını uçuruyor, kalbini deliyordu.

96- Maymunların Rāvana'nın okları altında işkence çektiğini gören Sugrīva, eline geçirdiği bir ağaç parçasıyla düşmanın üstüne yürüdü. Bütün maymun şefleri de onun peşinden gittiler. Sugrīva kükreyerek ileri atıldı ve ifritlerin önde gelenlerini haklamaya başladı. Bir file binmiş olan ifrit Virupaksha, haykırarak maymunlara saldırıya geçti. Sugrīva'nın üstüne ok yağdırarak onu yaraladı. Bir ağacı bulunduğu yerden söken Sugrīva, onunla Virupaksha'nın dev filini vurup devirdi. Ayağa kalkan ifrit, kılıç ve kalkanla çarpışmayı sürdürdü. Büyük bir kaya parçası bulan Sugrīva onu ifrite savurdu. İfrit bundan kurtulup kılıcıyla maymun kralı yaraladı. Bir an bilincini yitirip kendine gelen Sugrīva ifrite yumruk savurdu. İyice sinirlenen ifrit kılıcıyla maymunun zırhını parçaladı. Sugrīva hınçla ifrite öyle bir yumruk geçirdi ki, ifritin vücudundaki dokuz delikten kan fışkırdı.

97- İki göl yaz güneşinde nasıl kurursa, iki ordu da bu korkunç savaşta öyle kuruyup azalıyordu. Rāvana ordusunun yok oluşundan ve Virupaksha'nın ölümü nedeniyle hayli kızgındı. Yanında duran Mahodara'ya "zaferimiz senin elinde, yiğitliğini göster, efendine borcunu ödeme zamanıdır" diyerek onu savaşa sürdü. Mahorada "emredersiniz" deyip, bir böceğin ateşe girmesi gibi savaşa girdi. Güçlü ifrit maymunlara kayıplar verdirmeye başladı. Maymunlar da büyük kayalarla karşılık verdiler. Maymunlarının ifritin okları altında dağıldığını gören Sugrīva öne atıldı ve koca bir kayayı Mahodara'ya savurdu. İfrit bunu oklarıyla parçalara ayırıp savuşturdu. Fırlatılan bir Sal ağacının başına da aynı şey geldi. İfrit oklarıyla maymunu yaraladı. Öfkelenen Sugrīva yerde bulduğu demirden bir sopa ile ifritin atlarını yere düşürdü. Arabadan düşen Mahodara baltasıyla saldırdı. Sugrīva elindeki demir sopayla onun baltasını etkisiz hale getirdi, ama elindeki sopa da baltayla birlikte uçup

gitti. Sugrīva yerden çelik bir sopa aldı, ama bu kez de ifritin baltasıyla birlikte yere düştü. İki savaşçı silahsız olarak birbirlerine girdiler. Bağırarak, yerlerde yuvarlanarak boğuştular. Bir ara Mahodara bir kılıç ve kalkan buldu. Sugrīva da eline bir kılıç aldı. Bu kez kılıçlarla birbirlerine girdiler. Mahodara kılıcını Sugrīva'nın zırhına vurmuştu ki, Sugrīva kendi kılıcıyla onun başını uçurdu. Komutanlarının cansız bedenlerini gören ifrit ordusu savaş alanını hızla terk etti. İfritlerin utançtan başları öne eğikti, maymunlar ise sevinç içerisindeydiler. Sugrīva savaş alanında güneş gibi parlıyordu. Tüm tanrılar, göksel yaratıklar mutluluk doluydular.

98- Mahodara'nın Sugrīva tarafından öldürüldüğünü gören Mahaparşva, öfkeden gözleri kıpkırmızı olmuş halde, oklarıyla Angada'nın savaş hatlarına saldırdı. Maymunları korumak isteyen Angada, eline geçirdiği bir demir sopayı ifrite fırlattı. Kısa bir süre baygınlaşan ifrit toparlandı ve oklarıyla, sadece Angada'yı değil, Cāmbavān'ı ve Gavaksha'yı da yaraladı. Sinirlenen Angada, başka bir demir sopa fırlatıp ifritin silahlarını düşürdü. Sonra ona yaklaşıp şiddetli bir yumruk vurdu. Mahaparşva bir baltayla saldırıya geçti. Babası Vālī gibi güçlü olan ve vücudun yaşam bölgelerini iyi bilen Angada, bu bölgelere şimşek gibi yumruklar indirdi. İfrit aldığı darbelerle cansız yere yığıldı. Maymunların mutluluk naraları Rāvana'nın kulaklarına kadar ulaşıyordu.

99- Bütün komutanları öldürülmüş olan Rāvana öfkeyle konuştu: "Şehir kuşatma altında; bu nedenle çektiğim sıkıntıyı gidermek için Rāma ve Lakshmana'yı öldürmeliyim." Arabasını gürültüyle sürdürterek hızla Rāma'ya doğru yöneldi. Yarattığı gürültüden yer gök inliyor, canlılar kaçışıyordu. Rahu'nun[7] verdiği korkunç

7 Rahu, göktaşlarının kralı, güneşin ve ayın ışıklarını engelleyen bir Daitya'dır.

sihirli silahla her yönden gelen maymunları yok etmekteydi. Maymunların kırıldığını gören Rāma, savaş alanındaki yerini aldı. İfritlerin kaplanı Rāvana, düşmanları dize getiren Rāma'ya ve yanında duran kardeşi Lakshmana'ya baktı. Karşılıklı yaylarını gerip oklarını fırlattılar. Birbirlerine attıkları okları karşılıklı olarak etkisiz hale getirdiler. İki savaşçı yağdırdıkları oklarla göğü doldurup karartıyorlardı. Birbirlerini öldürmek isteyen iki savaşçının savaşı, İndra ile ifrit Vritra arasındaki mücadeleye benziyordu. Her ikisi de tüm savaş sanatlarını mükemmel düzeyde biliyordu. Bir ara Rāvana'nın attığı bir ok Rāma'nın kaşını sıyırdıysa da Rāma bundan bir acı hissetmedi. Rāma olabildiğince Rāvana'nın oklarını etkisiz hale getirdi.

100- Rāvana, öfkeden bakır rengi almış gözleriyle savaşını sürdürüyordu. Rāma, onun fırlattığı diskleri, garip silahları yağdırdığı oklarla engelliyordu. Bir ara Rāvana yaşamsal yerlerinden, on âdet okla yaralamayı başardı. Rāma da karşılık verip oklarıyla onu yaraladı. Lakshmana vücuduna yedi ok yiyince sinirlendi ve fırlattığı çok sayıda okla Rāvana'nın sancağını parçaladı, bir okla da arabacısının başını koparttı. Öne çıkan Vibhīshaṇa topuzuyla Rāvana'nın görkemli atlarını yere indirdi. Atları öldürülen ifrit, kardeşine çok sinirlendi ve ona şimşek gibi bir kargı fırlattı. Lakshmana hedefine varmadan oklarıyla bu kargıyı parçaladı. Rāvana daha büyük bir kargı atmak üzereydi ki Lakshmana, Vibhīshaṇa'nın hayatını kurtarmak için oklarıyla Rāvana'ya öyle bir engel yaptı ki, ifrit kargıyı atamadı. Ama bu Lakshmana'ya pahalıya mal oldu. Çünkü Rāvana elindeki kargıyı Lakshmana'ya fırlattı ve kargı, zehirli bir yılan gibi onun göğsüne saplandı. Lakshmana aldığı ölümcül yara ile yere düştü. Kardeşinin düştüğünü gören Rāma derin bir kaygıya kapıldı. Koşup kanlar içindeki kardeşinin

geniş göğsünden kargıyı çıkartıp attı. Sonra Rāvana'nın fırlattığı oklara aldırış etmeden Lakshmana'yı kucakladı ve Hanumān ile Sugrīva'ya seslendi: "Siz Lakshmana'ya göz kulak olun, ben de bugüne kadar sakladığım gücümü ortaya çıkarayım. Bugün bu Rāvana'nın işini bitireyim artık. Bugün üç dünya, tanrılar, ermişler ve tüm canlılar Rāma'nın Rāmalığını görsünler." Rāma bunları söyledikten sonra savaşa geri döndü ve Rāvana ile yine birbirlerine girdiler. Yayların tınlamasından, okların vızırtısından tüm canlılar dehşete kapılıyordu.

101- Rāma kanlar içinde kalmış olan kardeşi Lakshmana'ya bakarak, maymun şeflerinden Sushena'ya şöyle konuştu: "Yiğit Lakshmana'nın yerde yılan gibi kıvranması beni kederlendiriyor. Onu canımdan çok severim. Onun durumunu gördükçe savaşma gücüm azalıyor. Eğer o ölürse yaşamın benim için bir anlamı kalmaz. Oklarım ve yayım elimden düşüyor, gözyaşlarından önümü göremiyorum. Kardeşimi bu durumda gördükçe bilincim bulanıyor, ölmek istiyorum. Onsuz zaferin bir anlamı yok. O nasıl ormana giderken beni izlediyse ben de ölüme giderken onu izlerim. Geri döndüğüm zaman Sumitra'ya ne derim? Kausalyā'ya, Kaikeyī'ye, Bharata ve Şatrughna'ya ne derim? Onlara açıklama yapmaktansa burada ölmek daha iyi." Onu yatıştırmaya çalışan Sushena dedi ki: "Ey insanlar kaplanı! Bu endişe dolu düşünceleri bir kenara bırak! Lakshmana henüz ölmedi, kalbi atıyor." Sonra döndü ve Hanumān'a "hemen Mahodaya Dağına git ve oradan şifalı otları hızla buraya getir" diye emretti. Hanumān fırladı, hemen o dağa gidip dağın tepesini kopartıp getirdi. Bitkileri tanıyamadığı için böyle yapmıştı. Sushena onu kutladı, diğer maymunlar da bu zor işin üstesinden geldiği için Hanumān'ı çok takdir ettiler. Sushena ilaçları Lakshmana'nın burnundan verdi. Lakshmana çok geçmeden

ayağa kalktı. Herkes bu durumdan çok mutlu oldu. Maymunlar neşeyle alkışladılar. Rāma gözyaşları içinde ona sarıldı ve onu bağrına bastı. Onun ölümün dişlerinden kurtulduğunu, eğer ölseydi hiçbir şeyin anlamı kalmayacağını söyledi. Bunun üzerine Lakshmana ağabeyine "zayıf bir insan gibi konuşmamasını, ne olursa olsun sözünde durması gerektiğini, bir an önce kötü yaratık Rāvana'yı öldürmesi için gerekeni yapmasını" söyledi.

102- Raghu soyunun yiğit evladı Rāma, ordusunun başında yeniden savaşa döndü. İfritlerin başı Rāvana başka bir arabaya binmiş, oklarıyla Rāma'ya saldırıyordu. Tanrılar Rāma'nın yerde, Rāvana'nın ise arabada savaşmasını adil bulmadılar. İndra, arabacısı Matali'ye şöyle seslendi: "Arabamla Rāma'nın yanına git, ona arabaya binmesini söyle." Matali "emredersiniz" dedikten sonra, yeşil atların koşulu olduğu, altın ve mücevherlerle kaplı muhteşem arabayı cennetten yeryüzüne sürdü ve Rāma'nın önünde durdu. Ellerini kavuşturarak Rāma'ya dedi ki: "Ey yiğit prens, bu arabayı size, zafere ulaşmanız için Tanrı İndra gönderdi. Bu İndra'nın yayı ve altın gibi parlak okları da sizin için. Bunlarla Rāvana'nın işini bitirin." Rāma, parlaklığıyla tüm dünyayı aydınlatan arabaya bindi ve savaşa öyle devam etti. Rāvana yılan haline gelen oklar fırlattı. Rāma buna karşılık Garuda silahını kullandı. Altından kartal olan oklar yılanları bir bir hakladı. Sinirlenen ifrit, İndra'nın atlarını öldürdü. Gökteki tanrılar, Gandharvalar, Siddhalar, ermişler, yerdeki maymunlar, Vibhīshaṇa, herkes bu durumdan endişe duydular. Rāma öfkelendi ve yine de savaşa devam etti. Sonra Rāvana küçük, fakat çok etkili olduğunu iddia ettiği bir oku Rāma'ya fırlattı. Rāma onu oklarıyla kesmek istedi, ama başaramadı. Gürültüyle ve çevreyi yakarak gelen silah, okları da yakıp attı. Bunun üzerine Rāma,

İndra'nın gönderdiği kargıyı fırlattı ve bu silah Rāvana'nın tehlikeli okunu yere indirdi. Daha sonra Rāma, oklarıyla önce Rāvana'nın atlarını, sonra da Rāvana'yı yaraladı.

103- Çok öfkelenen Rāvana, yağmur gibi ok yağdırdı. Buna Rāma da aynı şekilde karşılık verdi. Birbirlerine yağdırdıkları oklardan göz gözü görmüyordu. Kızgın olmasına rağmen içten bir kahkaha atan Rāma, Rāvana'ya şu sözleri söyledi: "Benim savunmasız karımı Canasthana'dan kaçırdığın için sen kahraman olamazsın. Zavallı Sītā'yı kaçırırken 'ben kahramanım' diye düşündün. Koruyucusu olmayan bir kadını kaçırmak korkaklıktır. Ey utanmaz yaratık! Sen ahlak bağlarını kırdın ve kendini kahraman sanırken ölümün yoluna girdin. Bugün yaptıklarının hesabını vereceksin. Leş yiyici kuşlar ve hayvanlar, bugün oklarımla uçuracağım başını didikleyecekler senin. Yere yapıştığın zaman akbabalar gövdene dalış yapacaklar..." Bunları söyledikten sonra Rāma oklarıyla Rāvana'yı adım atamaz hale getirdi. Göksel silahları çevik elleriyle çok iyi kullanmayı bilen Rāma'nın fırlattığı oklarla ve maymunların fırlattığı taşlarla Rāvana şaşkına dönmüştü. Arabacısı arabanın hızla yönünü değiştirerek bir anda savaş alanının dışına kaçtı.

104- Rāvana arabacısını azarladı. Kendisine korkak diyeceklerdi. Ona hemen savaş alanına geri dönmesini emretti. Arabacısı, kendisine olan sevgisinden ve bağlılığından böyle yaptığını söyledi. Hem efendisini hem de bunalan atları dinlendirmek istemişti. Rāvana "düşmanlarını öldürmeden savaş alanından dönen biri olmadığını" söyleyerek hemen arabayı Rāma'nın üstüne sürmesini emretti. Arabacı kendisine denileni yaptı.

105- Rāma savaş alanında yorgun ve düşünceli beklerken büyük ermiş Agastya ona yaklaştı ve ondan "Aditya Hridaya" duasını okumasını istedi. Bu, düşmanları yen-

meyi ve zafer kazanmayı sağlayan çok önemli bir dua idi. Ermiş, duayı bitirdikten sonra geldiği gibi gitti. Rāma kuşkularından kurtulmuş, tamamen huzurlu bir hal içine girmişti. Şimdi savaşmak için daha da hazırdı.

106- Rāvana'nın arabacısı arabayı, havayı yutar gibi sürüp yeri göğü titreterek ilerliyordu. Rāma, güneş gibi parlayan ve bir hava taşıtına benzeyen gürültülü arabayı gördü ve İndra'nın arabacısı Matali'ye dedi ki: "Dikkatli ol ve arabayı düşman arabasına doğru sür. Onu rüzgârın bir bulutu savurması gibi, tamamen yok etmek istiyorum. Seni yönlendirmeme gerek yok, sen İndra'nın arabacısısın." Böyle söyledikten sonra Matali arabayı sürdü. Dev arabanın sağından hızla geçerken kaldırdığı tozla Rāvana'nın yüreğini hoplattı. Öfkeli bakır gözleriyle olayı izleyen Rāvana ona oklarını fırlattı. Sonra iki savaşçı yüzyüze dönüp, iki mağrur aslan gibi dövüşmeye başladılar. Tüm tanrılar, Gandharvalar, Siddhalar ve büyük ermişler dövüşü merakla izlemekteydiler. Rāvana için kötü belirtiler vardı. Gökten arabasının üstüne kan damlaları düştü. Akbaba sürüleri onun arabası üstünde dolaşıyorlardı. Rāma için ise uğurlu belirtiler vardı.

107- O anda maymunların ordusu ile ifritlerin ordusu, ellerinde silahlarla sessizce bekliyorlardı. Bir insan ve bir ifrit de, ellerinde silahlarla birbirlerine bakıyorlardı. Rāvana oklarını yayına yerleştirip Rāma'ya gönderdi. Rāma da ona aynı şekilde karşılık verdi. Rāvana, bayrağı yıkılınca sinirlendi ve oklarıyla Rāma'nın atlarını yaralamaya çalıştı. Sayısız ok, mızrak ve balta fırlatılarak yağmur gibi karşılık verdi. Ancak göksel atlar hiçbir yara almadılar. Rāma ve Rāvana karşılıklı ok atışlarını sürdürdüler, ancak hiçbir ok hedefine ulaşamadı. İki arabacı, tüm hünerlerini ortaya koyarak arabalarını savaş alanında dans ettiriyorlardı. Rāma ve Rāvana birbirine ok

atarken bu durum, gürleyerek dolaşıp yağmur damlatan iki buluta benziyordu. İki araba yine yüz yüze geldi. Rāma Rāvana'nın dört atını yaralayınca sinirlenen Rāvana, attığı okla Matali'yi vurdu. Ancak Matali bir acı hissetmedi. Matali'ye böyle saldırılmasına sinirlenen Rāma, ifrite yüzlerce ok yağdırdı. Rāvana, balta ve mızraklarla karşılık verdi. Tüyleri diken diken eden savaşı Tanrılar, Gandharvalar, Kinnaralar, Siddhalar ve Ermişler de izliyorlardı. Şu duayı okudular: "Tüm inekler ve Brahmanlar kutlu olsun! Tüm dünyalar huzurla yaşasın! Rāma ifritlerin en iyisi Rāvana'yı savaşta yensin!"[8] Güçlü kolları olan Rāma, zehirli yılana benzeyen okunu yayına yerleştirip fırlattı ve Rāvana'nın şanlı başını uçurdu. Parlayan küpeleriyle kopan başın yere düşüşünü üç dünyadan da gördüler. Ama kopan başın yerine bir başkası çıktı. Rāma onu da uçurdu, ancak yeni bir tane daha çıktı. Rāma her çıkan başı kopartmasına rağmen, her seferinde yeni bir tane daha ortaya çıkıyordu. Bu durum yüzlerce kez tekrarlandı ve Rāma Rāvana'yı öldürememiş oldu. Rāma, yüzlerce ifrit öldürdüğü oklarının işe yaramamasına çok şaşırdı. Rāma ve Rāvana birbirlerine ok yağdırmayı sürdürürken günler geceler geçti.

108- Matali dayanamadı ve Rāma'ya "efendim, zamanı geldi, artık Brahma silahını kullansanız iyi olur" diye hatırlatmada bulundu. Bu, hedefini asla şaşmayan bir silahtı. Onun tüylerini Rüzgâr Tanrısı, ucunu Ateş ve Güneş Tanrıları, gövdesini de Mandara ve Meru dağları yapmışlardı. Rāma özel bir dua formülü okuyarak silahı yayına yerleştirdi. Tüm canlılar titriyor, yer sarsılıyordu. Rāma tüm gücüyle gerdiği silahı bıraktı ve ok, şimşek hızıyla Rāvana'nın göğsüne saplandı. Rāvana'nın

8 "Svasti gobrahmanebhyastu lokastishthantu şaşvatah
Cayatam raghavah samkhye ravanam rakshaseşvaram" (VI,107; 49).

kötü kalbi parçalara ayrılmıştı. Misyonunu tamamlayan ok, sadık bir hizmetçi gibi geri gelip Rāma'nın okluğuna girmişti. Rāvana kanlar içinde arabasından devrilip yere yıkılmıştı. Onun düştüğünü gören ifritler, panik içinde sağa sola koşuşturdular. Ellerinde ağaç parçaları tutan maymunlar, Rāma'nın zaferini avazları çıktığı kadar bağırarak kutladılar. Gökten davul sesleri işitildi ve yeryüzüne çiçekler yağmaya başladı. Soylu tanrılar "aferin, tebrikler" diyerek Rāma'yı onurlandırıyorlardı. Artık yeryüzü temizlenmişti. Rüzgâr tatlı tatlı esiyor, güneş pırıl pırıl parlıyordu. Sugrīva, Vibhīshaṇa, Angada ve Lakshmana Rāma'yı savaş alanında kutladılar. Daşaratha'nın oğlu, dostlarının arasında, göksel varlıklar arasındaki Tanrı İndra gibiydi.

109- Ağabeyinin yerde yatan ölü bedenini gören Vibhīshaṇa kederle ağlamaya başladı: "Ey ünlü kahraman, ey güçlü kişi! Güzel yataklarda yatmaya alışkın bedenin sessiz toprakta mı yatıyor? Yiğit kardeşim, şehvet ve tutkuya yenilip benim uyarılarımı dinlemedin. Bu belanın sebebi ne Prahasta ne İndracit ne Kumbhakarna ne de Atikaya veya Narantaka'dır. Bu bela senin yüzünden oldu. Ey Rāvana! Şimdi tozlu toprakta yatıyorsun. Yaprakları dayanıklılık, çiçekleri inatçılık, kökleri yiğitlik olan Rāvana ağacı, Rāma biçimindeki fırtına tarafından devrildi. Dişleri gayret, hortumu zariflik olan Rāvana filini Rāma aslanı parçaladı. Sen Vedaları iyi bilirdin. Sana layık olduğun cenaze törenini yapacağım." O böyle konuştuktan sonra Rāma "ölümle düşmanlık da bitti, amacımıza ulaştık; ben de seninle birlikte cenaze töreni yapmaya hazırım" dedi.

110- Rāvana'nın soylu Rāma tarafından öldürüldüğünü duyan dişi ifritler, haremden fırlayıp tozlu yollarda, saç baş dağınık koşarak geldiler. Sanki buzağılarını yitirmiş inekler gibiydiler. Savaş alanına varıp erkeklerini yerde

yatar halde görünce "efendim, erkeğim" diye bağırarak sağa sola koşuştular. Sürü başı olan erkek fil ölünce dişi fil nasıl ağlarsa, onlar da öyle ağlıyorlardı. Tozlar içinde yatan Rāvana'nın her biri bir yerini tutarak onu sarmaşık gibi sardılar. "Tanrıların ve şeytanların yenemediği kahramanımızı bir ölümlü ortadan kaldırdı" diye ağlaştılar. "Kimseyi dinlemedin, kaçırdığın Sītā senin ölüm nedenin oldu. Kardeşin Vibhīshaṇa'nın tavsiyelerine sertlikle karşılık verdin ve bak sonuç ne oldu! Kadere karşı ne para ne tutku ne yiğitlik ne de emir kâr ediyor" diyerek gözyaşlarına boğuldular.

111- O sırada Rāvana'nın en gözde eşi Mandodari, Rāma tarafından öldürülmüş kocasının bedenine bakarak ağladı: "Senin önünde Tanrı İndra bile duramazdı. Ne ermişler ne göksel yaratıklar! Nasıl oldu da bir ölümlü seni bu hale getirdi? Ölüm Rāma'nın biçimine girip de geldi. Aslında Khara'nın Canasthana'da öldürülmesinden Rāma'nın sıradan bir ölümlü olmadığı belliydi. Hanumān'ın girilmesi imkânsız Lankā'ya girmesinden anlamalıydık. Bak, Sītā'ya karşı duyduğun tutku senin krallığının, yaşamının ve halkının sonuna neden oldu. O kadın kocasına çok bağlıydı. Kötülük edenler kötülüklerinin meyvesini bir gün mutlaka toplarlar. İyilik yapanlar da onun meyvesini alırlar. Sen bu kötü sona ulaşırken Vibhīshaṇa mutluluğa ulaştı. Hareminde Sītā'dan üstün birçok kadın vardı. Şart mıydı ona kafanı takman? Ah kralım ah! Şu güzel kaşlara, şu görkemli burna, şu bakır dudaklara ve parlak küpelere bak! Ömrünü sona erdirip beni dul bıraktın. Bu oklarla organları parçalanmış dağ gibi bedene sarılamam artık ben. Beni böyle sefil halde bırakıp nerelere gittin?" Böyle ağlayıp gözyaşlarına boğulan Mandodari, Rāvana'nın göğsüne kapanıp baygınlık geçirdi. İfritin diğer karıları onu ayağa kaldırıp kendine getirdiler. O sırada Rāma Vibhīsha-

ṇa'dan "cenaze töreninin yapılıp kadınların rahatlatılmalarını" istedi. Ancak bilge Vibhīshaṇa şu karşılığı verdi: "Ben, erdem ve doğruluk yolundan ayrılan bir kimsenin cenaze törenini yapmam. O başkalarının karılarına saldıran zalim bir yaratık, kardeş görünümlü bir düşmandı. Ne kadar ağabeyim olsa da yine de ona saygı duymuyorum." Onun sözlerinden memnun kalan Rāma, "yine de Rāvana'nın törene layık olduğunu, düşmanlıkların ölüme kadar sürdüğünü" söyleyerek Vibhīshaṇa'dan cenaze törenini yapmasını rica etti. Vibhīshaṇa bu isteğe uydu ve Rāvana için uygun yakılma yerini yaptırttı; duacı Brahmanları topladı, gerekli süsleme ve düzenlemeleri sağladıktan sonra, kutsal kitaplarda yazdığı üzere cesedi ateşe verdi.

112- Rāvana'nın yok edildiğini gören tanrılar, Gandharvalar ve Danavalar, mutlu sohbetlere dalarak göksel arabalarıyla etrafa dağıldılar. Rāvana'nın ölüşünü, Rāma'nın korkunç gücünü, maymunların olağanüstü savaşlarını, Sugrīva'nın kararlılığını, Hanumān'ın ve Lakshmana'nın bağlılık ve yiğitliğini, Sītā'nın kocasına olan sadakatini konuşan göksel canlılar, geldikleri gibi gittiler. Rāma, İndra tarafından gönderilen, ateş gibi parlayan göksel arabanın sürücüsü Matali'yi saygıyla selamladı. Matali arabasına binip göğe yükseldi. Rāma sevinçle Sugrīva'ya sarıldı, sonra ordunun kamp kurduğu yere geldi. Orada Lakshmana'ya "kendisine bağlılık gösteren Vibhīshaṇa'yı Lankā tahtına oturtması için gerekeni yapmasını" söyledi. Lakshmana "emredersin" dedikten sonra, eline aldığı altından testileri maymun liderlere verdi. Maymunlar dört bir yandaki denizden su doldurup getirdiler. Gerekli uygulamalar yapılarak Vibhīshaṇa Lankā tahtına çıkarıldı. Onun kral olması tüm ifritleri sevindirdi. Rāma ve Lakshmana da bu durumdan çok memnundular. İfritler kraḷlarına pirinçten yapılmış

tatlılar sundular, çiçekler verdiler. Yiğit Vibhīshaṇa, bunları Rāma'ya ve Lakshmana'ya sundu. Şrī Rāma, bir dağ gibi duran yiğit maymun Hanumān'a dedi ki: "Büyük kral Vibhīshaṇa'nın iznini aldıktan sonra Lankā'ya girip Sītā'nın ne durumda olduğuna bir bak. Benim, Sugrīva'nın ve Lakshmana'nın iyi olduğunu, Rāvana'nın ise öldüğünü söyle. Onun söyleyeceklerini dinle ve buraya dön."

113- Rüzgâr Tanrısı'nın oğlu Hanumān, Vibhīshaṇa'nın iznini aldıktan sonra Lankā'ya girdi ve doğruca Aşoka koruluğuna gitti. Orada Sītā'yı, etrafı dişi ifritlerle çevrili olarak perişan bir durumda buldu. Hanumān yaklaştı ve onu selamladı. Sītā önce tepki vermedi, ama sonra onu hatırladı ve çok sevindi. Hanumān konuştu: "Ey Videha prensesi, Rāma şu an çok iyi, Sugrīva ve Lakshmana da iyiler. Şrī Rāma görevini tamamladı ve Rāvana'yı öldürdü. Ona Vibhīshaṇa ve maymunlar da yardım ettiler. Senin kocana olan bağlılığın Rāma'da bir güç yarattı. Artık endişe etmene gerek yok, Lankā kurtarıldı. Bu ülke şimdi Vibhīshaṇa'nın yönetiminde ve sana saygılarını sunmak için sabırsızlanıyor." Yüzü ay gibi parlayan Sītā o kadar mutlu oldu ki, sözcükler boğazına takıldı ve konuşamadı. Hanumān'ın ona "neden konuşmadığını" sorması üzerine Sītā, gözyaşları içinde, şu yanıtı verdi: "Mutluluktan sesim çıkmadı. Bana kocamın zafer haberini getirdin, bundan büyük hediye olabilir mi? İyi kalpli maymun! Ne bu ne de diğer dünyalarda sana eşdeğer bir canlı vardır! Getirdiğin mesaj karşısında ne altın ne gümüş ne de üç dünyanın hükümdarlığı bir şey ifade eder." Sītā'nın karşısında ellerini kavuşturmuş olarak durmakta olan Hanumān karşılık verdi: "Ey kusursuz hanım! Senin değerli sözlerin de değerli taşlar yahut dünya yöneticiliği kadar önemli. Düşmanını öldüren Rāma'nın zaferini gördüğüm için

ne mutlu bana." Sītā onun yiğitliğini, cesaretini, yeteneğini, dayanıklılığını, alçakgönüllülüğünü övdü. Hanumān Sītā'dan "çevresindeki şekilsiz ifritleri öldürmek için" izin istedi. Ancak Sītā onların "emir kulu" olduğunu söyleyerek bu isteği geri çevirdi. Hanumān Sītā'ya, Rāma'ya iletmek üzere bir mesajının olup olmadığını sordu. Sītā şöyle söyledi: "Kendisine bağlı olanlara düşkün olan kocamı çok özledim." Hanumān onu hemen görebileceğini söyledikten sonra Sītā'nın yanından ayrıldı ve Rāma'nın bulunduğu yere geldi; ona Sītā'nın sözlerini aktardı.

114- Hanumān, gözleri lotüs yaprağı gibi olan Rāma'ya, "keder içindeki Sītā'nın kendisini görme özlemiyle yanıp tutuştuğunu" söyledi. Rāma bir an düşünceye daldı ve gözlerinden yaş aktı. İçini çekip gözlerini yere dikerek Vibhīshaṇa'ya, "başını yıkadıktan, güzel kokular sürünüp göksel mücevherlerle süslendikten sonra Videha prensesi Sītā'yı buraya getirin" dedi. Vibhīshaṇa derhal harekete geçti, gidip Sītā'ya Rāma'nın isteğini iletti. Sītā ise "yıkanmadan kocasını görmek istediğini" söyledi. Vibhīshaṇa, kocası Rāma'nın isteğine uymanın daha doğru olacağını söyleyince Sītā denileni yaptı. Onu bir tahtırevana bindirip Rāma'nın yanına getirdiler. Onun geldiğini haber verdiklerinde, Rāma hâlâ derin düşünce içindeydi. Karısı uzun süre bir ifritin evinde kaldığı için öfke duyuyordu. Vibhīshaṇa'ya karısını daha sonra görmek istediğini söyledi. Vibhīshaṇa bu emir üzerine etraftaki kalabalığı dağıtmaya başladı. İfritler toplanmış olan maymunlara sert davranınca Rāma sinirlendi ve Vibhīshaṇa'ya şöyle söyledi: "Bu canlıları neden itip kakıyorsunuz? Durdurun bu sertliği, onlar benim halkım! Ne binalar ne koruma duvarları ne de örtü bir kadını korur. Bir kadını koruyan kendi karakteridir. O nedenle onu halkın görmesinde bir sakınca yok, bırakın tahtıre-

vandan çıkıp yürüyerek yanıma gelsin." Vibhīshaṇa saygıyla denilenleri yerine getirdi. Lakshmana, Sugrīva ve Hanumān Rāma'nın tutumundan üzüntü duydular. Onun umursamaz ve sert tavırlarından Sītā'dan hoşlanmadığı anlamını çıkarttılar. Vibhīshaṇa'yı izleyen Sītā kocasına yaklaştı. Onun yüzüne şaşkınlık, aşırı derecede haz ve sevgiyle bakmaya çalışıyordu. Onun yüzünü gördüğü anda kafasındaki bulanıklık dağıldı ve bulutsuz bir dolunay gibi parladı.

115- Rāma duygularını şöyle dile getirdi: "Kararlılığımın ödülünü aldım ve seni tekrar kazandım. Bugün yiğitliğimi bir kez daha kanıtladım. Sana karşı yapılan yanlışı, bir ölümlü olarak düzelttim. Hanumān'ın okyanusu geçmesi, Sugrīva'nın gayreti, Vibhīshaṇa'nın erdemsiz ağabeyine karşı durması da bunda büyük rol oynadı." Onun bu sözlerini dinleyen ve dişi bir geyik gibi gözlerini iri iri açmış olan Sītā ağlamaya başladı. Sītā'ya bakmakta olan Rāma'nın kalbi parça parça oldu, ama halkına karşı kendisini sorumlu hissediyordu. Konuşmasını şöyle sürdürdü: "Karşımda duran kişiliğe karşı içimde şüphe doğdu. Hassas bir göz ışıktan nasıl rahatsız olursa ben de öyleyim, seni kabul edemem! O nedenle nereye istersen oraya git, ey Canaka'nın kızı! Tüm yönler sana açıktır. Soylu bir kimse, bir yabancının evinde kalana istekle bakamaz. Rāvana'nın kollarına aldığı ve şehvetle baktığı bir kimseyi ben nasıl kabul ederim? İstersen Lakshmana'ya veya Bharata'ya şehvetle bak. İstersen Şatrughna, Sugrīva veya ifrit Vibhīshaṇa'yı düşün, ey Sītā! Sana baktıkça Rāvana'yı görmekten kurtulamıyorum." Sevgili efendisinin sözlerini duyan onurlu kadın, acı acı ağlamaya başladı.

116- Sītā, Rāma'nın tüyleri diken diken eden sert konuşmasından perişan oldu. Mithila prensesi kocasının daha önce hiç böyle konuştuğunu duymadığı için utancın-

dan dondu kaldı. Gözyaşlarından ıslanan yüzünü silerek şöyle konuştu: "Neden sıradan bir erkeğin sıradan bir kadına konuştuğu gibi konuşuyorsun ey kahraman kişi? Sana yemin ederim ben eskisi gibiyim. Şüpheyi bir kenara bırak. Rāvana ile karşılaştığımda çok çaresizdim. Kendi isteğimle bir şey yapacak durumda değildim. Her şey benim kontrolüm dışındaydı. Durum böyleyken ben ne yapabilirdim ki? Hanumān'ı beni bulmak için gönderdiğinde, hazır Lankā'da hapisken neden beni bırakmadın? Neden onca zahmete girip bu yararsız savaşı yaptın? Benim adım Canaki'dir[9] ve kutsal topraktan çıktığımı gösterir. Bunu bildiğin halde benim bağlılık ve iffetimi inkâr ediyorsun." Gözyaşlarına boğulan sesiyle böyle konuştuktan sonra Lakshmana'ya yalvaran Sītā, ondan içine girmek için büyük bir ateş yakmasını istedi. Lakshmana, Rāma'ya baktı ve onun aklından geçenleri okuduğu için bir cenaze ateşi hazırladı. Rāma'nın yanında boynu bükük durmakta olan Sītā kalktı ve yanan ateşe doğru yaklaştı. Tanrıları ve Brahmanları eğilerek selamladıktan sonra "kalbim hep Rāma iledir, Ateş Tanrısı beni korusun" biçiminde bir dua okudu ve korkusuzca ateşe girdi. Orada bulunan herkes şaşkınlıkla izliyordu olup bitenleri. O ateşe girince maymunlar ve ifritler büyük bir çığlık attılar.

117- Bağırışları duyan Rāma'nın gözleri dolu dolu oldu. O sırada göksel arabalarıyla tanrılar Lankā'ya gelmişlerdi. Kubera, Yama, Pitriler, bingözlü İndra, Varuna, Şiva ve yaratıcı Tanrı Brahma, Rāma'ya yaklaştılar ve ona şöyle seslendiler: "Tüm evrenin yaratıcısı olarak Sītā'nın ateşe girmesine nasıl izin verirsin? Sen ki tanrıların önderi,

9 Sītā, kral Canaka'nın kızı olduğu için ona Canaki de denir. Canaka "doğurtan" demektir. Kral, saban ile toprağı yararken kızını doğurtmuştu. Sītā toprağın içinden çıkmıştı. Zaten Sītā sözcüğü de "saban izi" anlamına geliyor. Topraktan doğmanın "kutsallık göstergesi" olduğu eski bir toprak tanrıçası efsanesi olsa gerektir.

her şeyin başı, ortası ve sonusun. Senin yaptığını sıradan insanlar yapar." Rāma tanrıları şöyle yanıtladı: "Ben kral Daşaratha'nın oğlu Rāma olarak bir insanım zaten. Ama yüce Tanrı Brahma benim gerçekte ne olduğumu söylerse öğrenirim." Tanrı Brahma sözü aldı ve dedi ki: "Sen disk taşıyan Tanrı Narayana'sın. Sen tek dişli domuz,[10] ölümsüz Brahma'sın. Sen tüm dünyaları yöneten en yüce Kanun'sun. Yenilmez Vishnu, güçlü Krishna'sın. Sen başlangıç ve sonsun. Kutsal Cüce'sin.[11] Ermişlerin ve yarı tanrıların koruyucususun. Kutsal Om hecesisin. İnsanlar senin başını ve sonunu bilemez. Sen ise tüm canlıların içinde, ineklerin ve Brahmanların içinde görünürsün. Sen dört yönde, dağlarda ve nehirlerdesin. Sana bağlılık gösterenler isteklerine kavuşurlar.

118- Brahma'nın bu övgü dolu sözleri bittikten sonra, Ateş Tanrısı Sītā'yı kollarına aldı. Alevleri dağıtarak, bedenlenmiş halde doğruldu. Kollarında tuttuğu genç Videha prensesini Rāma'ya doğru uzattı ve ona dedi ki: "Sītā'nı geri al! Onun bir günahı yok! O sana hiçbir zaman ihanet etmedi. İfritlerin arasında aklı hep sende olarak kaldı ve hep seni bekledi. İfrit onu çok çeşitli yollarla kandırmak istediyse de o buna izin vermedi. O yüzden onu kabul etmelisin." Şrī Rāma sevinç gözyaşları dökmeye başladı ve Ateş Tanrısı'na şöyle karşılık verdi: "Sītā çok uzun zaman Rāvana'nın hareminde kaldığı için böyle bir arınma hareketine gereksinimi vardı. Eğer onun iffetliliğini denemeden kabul etseydim insanlar benim, Daşaratha oğlu Rāma'nın, budala ve şehvet dolu bir insan olduğumu söyleyeceklerdi. Ben, Mithila prensesi Canaka kızı Sītā'nın bana bağlı olduğunu biliyordum

10 Narayana Vishnu'nun bir adıdır. Domuz da Tanrı Vishnu'nun bir bedenlenmesidir.

11 Vishnu'nun bir bedenlenmesi.

ve onu kabul etmekte bence bir sakınca yoktu." Böyle konuştuktan sonra sevgilisine yeniden kavuşan Rāma çok mutlu oldu.

119- Tanrı Şiva sözü aldı ve dedi ki: "Ey lotüs gözlü, ey geniş göğüslü kişi, ey düşmanları cezalandıran! Bharata'yı, Kausalyā'yı, Kaikeyī'yi ve halkını mutlu ettin, İkshvāku soyunun geleceğini kurtardın; bak, baban Kral Daşaratha göksel arabasından sana bakıyor. Lakshmana ile birlikte onu selamla!" Göksel arabasında oturmakta olan Daşaratha, canından çok sevdiği oğluna şöyle söyledi: "Bugün seni gördüğüm için duyduğum sevinci ifade edemem. Bugün düşmanlarını yendiğin ve sürgün hayatının son bulduğu gündür aynı zamanda. Senin sürgüne gidişinin acısı hâlâ yüreğimdedir. Eve döndüğün zaman Kausalyā seni görünce çok sevinecek. Halk da çok mutlu olacak ve seni tahta çıkaracaklar. Seni erdemli Bharata ile yan yana görmek istiyorum. Rāvana'nın işini bitirdiğin için tanrılar çok memnunlar. Sana kardeşinle birlikte uzun ömür ve iyi bir hükümdarlık dilerim." Rāma ona şu karşılığı verdi: "Kaikeyī de Bharata da kutlu olsunlar! Ona daha önce 'seni ve oğlunu istiyorum' demiştiniz, bu korkunç kararı geri alınız artık." Kral "peki" dedikten sonra Lakshmana'ya ve Sītā'ya da övgü dolu sözler söyledi ve iyi dileklerini belirtti. Daha sonra Kral Daşaratha iki oğluna ve Sītā'ya "hoşça kal" deyip göksel arabasıyla yükseldi ve Tanrı İndra'nın ülkesine gitmek üzere uzaklaştı.

120- Sözü Tanrı İndra aldı ve kendisini çok hoşnut etmiş olan Rāma'dan bir dilekte bulunmasını istedi. Rāma da ölmüş olan ve ruhları öte dünyaya gitmiş olan tüm maymunların yeniden diriltilmesini istedi. Bunun üzerine İndra, kuyruklu kuyruksuz tüm maymunları ve ayıları canlandırdı ve hepsi de yaraları iyileşmiş olarak ayağa kalktılar. Şaşıran maymunlar Rāma'ya, Ayodh-

ya'ya geri dönmesini, maymunları dağıtmasını, karısı, kardeşleri ve anneleriyle, tahta çıkıp halkını yöneterek mutlu yaşamasını söylediler. İndra ve diğer tanrılar göksel arabalarıyla uzaklaştılar.

121- Vibhīshaṇa Rāma'dan, kadın hizmetçileri yardımıyla, hoş kokularla yıkanmasını istedi. Rāma ise, Sugrīva'nın ve diğer bütün maymunların yıkanması gerektiğini belirtti. Daha sonra Ayodhya'ya nasıl ulaşacaklarını sordu. Vibhīshaṇa bunu şöyle yanıtladı: "Ben sizin oraya bir günde gitmenizi sağlarım. Havada giden mükemmel bir araba var. Ona Pushpaka derler. Güneş gibi parlaktır. Rāvana onu üvey kardeşim Kubera'dan gasp etmişti. O araç sürücüsünün istediği yere gider. Bu buluta benzeyen araç sizi Ayodhya'ya kadar zahmetsizce götürür. Ancak bir süre benimle kalın, sizi her türlü rahatlıkla ağırlarım. Ben sizin hizmetkârınızım." Rāma ona şu karşılığı verdi: "Ey kahraman! Sen savaştaki gücünle ve dostluğunla bizi zaten yeterince onurlandırdın. Ancak burada kalmayı göze alamam, çünkü aklım Çitrakuta'ya kadar gelip beni Ayodhya'ya döndürmeye çalışan kardeşim Bharata'dadır. Annem Kausalyā'yı, üvey annelerim Sumitra ve Kaikeyī'yi de merak ediyorum. İzninle gitmem daha iyi olur, o nedenle göksel arabayı hazırlatmanı yeğlerim." Rāma'nın bu sözleri üzerine ifritlerin başı Vibhīshaṇa vakit geçirmeden, her tarafı altınlarla kaplı, güneş gibi parlak arabayı hazırlattı. Arabanın koltukları değerli taşlarla süslü, her tarafı bayraklar ve tatlı ses çıkartan çanlarla kaplıydı. Bu araç düşünce kadar hızlı bir araçtı. Dağ gibi büyük aracın hazır olduğu haber verildi. Rāma ve Lakshmana, istenilen her yere giden bu araca şaşkınlıkla baktılar.

122- Vibhīshaṇa ellerini birbirine kavuşturarak saygıyla "başka ne yapabilirim?" diye sordu. Rāma da ondan bütün maymunlara altın ve değerli taş vermesini istedi.

Çünkü onların kahramanca savaşmalarıyla Lankā ele geçirilmişti. Vibhīshaṇa denileni yaptı ve bütün maymunları altın ve değerli taşlar vererek onurlandırdı. Rāma, kardeşi Lakshmana ile birlikte göksel arabaya bindi ve tüm maymunların artık serbest olduğunu, istedikleri yere gidebileceklerini söyledi. Sugrīva'dan hemen Kishkindha'ya dönmesini, Vibhīshaṇa'dan da Lankā'da kalmasını istedi ve herkese "elveda" dedi. Ancak Vibhīshaṇa ve maymunlar "biz de seninle Ayodhya'ya gelmek istiyoruz; senin taç giyme törenini görmek, anne Kausalyā'ya saygılarımızı sunmak ve sonra hemen geri dönmek istiyoruz" deyince, Rāma onları kıramadı ve arabaya binmelerine razı oldu. Sugrīva maymunlarla birlikte, Vibhīshaṇa da vezirleriyle mutlu bir şekilde araca bindiler. Herkes koltuğuna oturduktan sonra araç havalandı. Maymunların, ayıların ve ifritlerin hepsi de birbirleriyle itişip kakışmadan mutlulukla seyahat ediyorlardı.

123- Büyük bir gürültüyle havalanan taşıtın içindeki Rāma, çevresine bir göz attıktan sonra, Sītā'ya de ki: "Trikuta tepesine kurulmuş olan Lankā şehrine bak! Kıyasıya çarpıştığımız ceset ve kanla dolu savaş alanına bak! İşte senin uğruna işini bitirdiğim ifritlerin başı şurada yatıyor, ey geniş gözlü! İşte Kumbhakarna ve Prahasta'nın cesetleri. İşte Hanumān'ın öldürdüğü Dhumraksha, işte Lakshmana'nın öldürdüğü İndracit. Bak diğer ifritlerin Vikata, Virupaksha, Mahaparşva, Mahodara, Akampana, Trişira, Atikaya, Devantaka, Narantaka'nın cesetleri. İşte bir sürü ifrit cesedi. Bak, Rāvana'nın baş karısı Mandodari ve binlerce karısı nasıl da ağlıyorlar. Şu nokta, okyanusu geçtikten sonra konakladığımız yer. Şu Nalasetu denilen Lankā'ya kurduğumuz köprü. Bak, Varuna'nın ikametgâhı olan geniş okyanus. Ey Mithila prensesi, işte Hanumān'ın üzerinde dinlendiği Mainaka Da-

ğı. Şurası da Setubandha diye bilinen kutsal yer. Vibhīshaṇa ile ilk kez orada karşılaşmıştık. İşte bak Sugrīva'nın görkemli şehri Kişkindha; Vālī'yi orada öldürmüştüm." Sītā, hazır bu şehre varmışken, Sugrīva'nın ve diğer maymunların eşlerini de almayı önerdi. Rāma hemen kabul etti ve maymunlardan çabucak karılarını alıp gelmelerini isteyerek kısa bir mola verdi. Tara, Sugrīva'nın davranışını çok nazik buldu ve Rāma'nın tahta çıkışına tanıklık edeceğine sevinerek diğer maymun karılarıyla birlikte arabaya bindi. Rāma, göksel araba havalanınca, yeniden Sītā'ya çevreyi göstermeye başladı: "Şurası Rishyamukha tepesi, Sugrīva ile burada tanıştık. Şu, lotüslerle kaplı Pampa gölü. Senden ayrı kalmanın acısıyla burada çok ağlamıştım. Şurası ifrit Kabandha'yı öldürdüğüm yer. Seni kurtarmaya çalışan güçlü Catayu'yu da şu noktada bulmuştuk. İşte ifrit Khara, Dushana ve Trişira ile çarpıştığım yer; ve bizim yaşadığımız yer; Rāvana seni buradan kaçırmıştı. Godavari'nin duru suları. Ermişlerin çile yerleri. İşte Bharata'nın peşimizden gelip bizi geri çağırdığı Çitrakuta tepeleri. Güzel Yamuna Nehri ve ermiş Bharadvaca'nın çile yeri. İşte sularını üç dünyaya akıtan kutlu Ganj Nehri. İşte dostum Guha'nın oturduğu Şringaverapura şehri." Rāma konuşurken maymunlar ve ifritler de ilgiyle bakıyorlardı.

124- Aşvin ayının beşinde,[12] on dört yıllık sürgün yaşamlarının tam olarak dolduğu gün, ermiş Bharadvaca'nın yanına vardılar. Rāma onu selamladı ve Ayodhya'daki yaşamın, annesinin ve Bharata'nın iyi olup olmadıklarını sordu. Büyük ermiş Bharadvaca yanıtladı: "Bharata senin emirlerinden hiç dışarı çıkmadı ve seni bekledi. Evinde ve şehirde her şey yolunda. Sen tıpkı çileciler gi-

12 Eylül ayının beşinci günü.

bi yarı çıplak, yayan sürgüne giderken kalbim parça parça olmuştu. Şimdi düşmanlarına boyun eğdirmiş birisi olarak, sevdiklerin ve dostlarınla birlikte karşımdasın. Ne mutlu bana! Canasthana'da olanları, Rāvana'nın sevgili eşini kaçırışını, Vālī'nin öldürülüşünü, Hanumān'ın okyanusu geçişini, Lankā'ya kurulan köprüyü, savaşı, ifritlerin yok oluşunu, her şeyi ama her şeyi ermişlik gücüm sayesinde biliyorum. Müridlerim Ayodhya'ya gittiğinizi söyledi. Sana ellerini yıkaman için su vereyim de Ayodhya'ya yarın gidersiniz." Rāma bunu memnunlukla kabul etti; ermişten yanındakileri doyurmasını rica edince ermiş, olağanüstü gücüyle ağaçları devleştirdi ve milyonlarca meyve oluşturdu, bal akıttırdı. Maymunlar bu göksel yiyeceklerden kendilerine ziyafet çektiler.

125- Rāma Hanumān'dan Ayodhya'ya gidip saraydakilerin durumuna bakmasını, Şringaverapura'da bulunan dostu Guha'ya da geldiğini haber vermesini, Bharata'ya da karısı ve kardeşi Lakshmana ile birlikte görevi tamamlayıp geri geldiğini bildirmesini istedi. Hanumān önden gitti ve denildiği gibi yaptı. Rāma'nın ermiş Bharadvaca'nın yerinde beklemekte olduğunu da belirtti. Ayodhya'da ve sarayda bir coşku havası doğdu. Bharata sevinçten yere düştü ve bir süre bilinçsiz kaldı. Sonra kalktı, gözyaşları içinde Hanumān'a sarıldı. Ona yüzlerce köy, binlerce inek, altın ve mücevher bağışladı. Rāma'yı bir an önce görmenin heyecanıyla konuştu:

126- "Yıllar önce sürgüne giden efendimden hiç haber alamamıştım, sanki bana yüz yıl gibi geldi bu süre. Maymunlarla nasıl dost oldu?" Hanumān "siz ağabeyinizin tahtadan sandaletlerini alıp Çitrakuta'dan Ayodhya'ya döndüğünüz zamana kadar olanları biliyorsunuz, sonra neler olduğunu size anlatayım" diyerek konuşmaya başladı. Sonra Bharata'ya, Rāma'nın karanlık ormanlara girip

nasıl ifrit Viradha'yı öldürdüğünü, ermiş Şarabhanga'nın çile yerine varışlarını, Canasthana'yı, Şurpanakha'nın gelişin ve kötü olayların başlamasını, on dört bin ifritin ve Khara'nın öldürülüşünü, Rāvana'nın Sītā'yı kaçırışını, Sugrīva ile tanışıp yardımlaşmalarını, Nala'nın kurduğu köprüyü, yapılan savaşı, ifritlerin tek tek nasıl öldürüldüğünü, Kumbhakarna ve İndracit'in ölümlerini ve nihayet Rāma'nın Rāvana'nın işini bitirişini, hava taşıtı Pushpaka ile Ayodhya'ya dönüşlerini bir bir anlattı. Bunları Hanumān'ın tatlı ağzından dinleyen Bharata, "nihayet isteklerim gerçekleşti" diyerek sevinçle ellerini kavuşturdu.

127- Bu sevinçli haberleri alan Bharata, "her yerde dualar okunsun, tapınaklar süslensin, müzikler çalınsın, ozanlar şarkılar ve dualar okusun" diye Şatrughna'ya emir verdi. Şatrughna denilenleri yaptı. Ayodhya'nın tüm sokaklarına bayraklar asıldı. Dizi dizi fillerin binlercesi görkemli bir şekilde süslendi. Binlerce asker, seçilmiş atlar hazır edildi. Kraliçeler, Kausalyā, Sumitra ve Kaikeyī, tahtırevanlarla Nandigrama'ya[13] getirildiler. Bharata "hani neredeler?" demeye kalmadı, maymunların ve ayıların coşkulu sesleri duyulmaya başlandı. Uzaktan ay gibi parlayan, Tanrı Viṣvakarma'nın yaptığı göksel araba göründü. Kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve gençler hep bir ağızdan "işte Rāma geliyor" diye bağırdılar. Bharata yerlere kapandıktan sonra gelip Rāma'nın ellerine ve ayaklarına su döktü; Rāma da onu selamladı ve iki kardeş göksel arabanın önünde kucaklaştılar. Bharata, Lakshmana ve Sītā'yı da selamlayıp Sugrīva, Cāmbavān, Angada ve diğer maymunlara da sarılarak, Sugrīva'ya "sen bizim beşinci kardeşimizsin" dedi. Vibhīshaṇa'yı da "bir müttefik olarak zor bir işi başar-

13 Nandigrama, Ayodhya'nın dış mahallelerinden biridir. Bharata Rāma'nın sürgünde olduğu süre boyunca ülkeyi buradan yönetmişti.

dın" sözleriyle yürekten kutladı. Şatrughna da Rāma ve Lakshmana'yı selamladıktan sonra Sītā'nın ayaklarına kapandı. Ellerini birbirine kavuşturmuş insanlar "hoş geldin güçlü prens" derken binlerce şişmiş nilüfer çiçeğine benzemekteydiler. Bharata tahtadan sandaletlerini bizzat kendisi Rāma'nın ayağına geçirdi ve "güvenle koruduğum krallığını sana geri veriyorum" dedi. "Hazineyi, ambarları, sarayı ve orduyu gözden geçirebilirsin. Senin verdiğin moralle her şeyi on kat geliştirdim" diye de ekledi. O böyle konuşunca maymunlar ve Vibhīshaṇa gözyaşı dökmeye başladılar. Şrī Rāma Bharata ile birlikte göksel arabaya binip onun çile yerine gittiler. Rāma orada göksel arabaya "haydi git ve artık Kubera'ya hizmet et" diyerek onu gönderdi. Eşi benzeri olmayan araç kuzey yönünde ilerleyerek Kubera'nın ülkesine vardı. Rāma, aile Brahmanları olan Vasishtha'nın ve Brihaspati'nin ayaklarına dokunduktan sonra görkemli tahta çıktı.

128- Bharata, ağabeyi Rāma'ya şöyle konuştu: "Annemi mem-nun etmek için bana bırakılan bu Ayodhya Krallığını sana geri veriyorum. Genç bir öküz güçlü bir öküzün yükünü nasıl taşıyamazsa, ben de bunun gibi bu ağır yükü taşımaktan acizim. Bir eşek bir atı izlemekte nasıl zorlanırsa veya nasıl bir karga bir kuğu gibi uçamazsa ben de öyle senin izinden gitmekte zorlanıyorum. Şimdi tüm yeryüzü, tahta çıktığın bugün, güneş gibi parlayan giysilerinle seni görsün. Dünya durdukça bu hükümdarlığın tadını çıkar." Rāma "pekâlâ" dedikten sonra büyüleyici güzellikteki tahta oturdu. Şatrughna'nın emriyle berberler seferber oldular. Herkes banyo yaptı ve süslendi. Sītā'yı da Daşaratha'nın dul eşleri süsledi. Kausalyā ayrıca tüm maymun eşlerini süsledi. Şatrughna'nın emriyle arabacı Sumantra, atları koşup arabasını getirdi. Düşmanları yenen Rāma arabaya bindi.

Sugrīva ve Hanumān yıkanıp giyindikten sonra göz alıcı küpeler taktılar. Her türlü mücevherle süslenen Sugrīva'nın eşleri ile Sītā şehri görmek isteğiyle doluydular. Baş danışman Vasishtha ve diğer vezirler Rāma'yı karşılamaya çıktılar. Rāma arabasıyla Ayodhya'ya doğru ilerledi. Arabanın yularları Bharata'daydı. Şatrughna şemsiye tutuyor, Lakshmana ile Vibhīshaṇa da yelpazeyle Rāma'yı yelliyorlardı. Tanrılar ve ermişler gökten şarkılar okuyorlardı. Sugrīva Şatruncaya adlı kocaman bir file kurulmuş, diğer maymunlar da dokuz bin file binmişlerdi. Davullar ve trompetler çalıyor, halk çılgınca bağırıyor ve arabasının peşinden onu izliyorlardı. Vezirler, Brahmanlar ve halk arasında duran Rāma, yıldızlar arasında duran ay gibi parlamaktaydı. Rāma, danışmanlarına Sugrīva ve Hanumān'ın yardımlarını, Vibhīshaṇa ile tanışmasını anlattı. Derken babasının güzel ikametgâhına ulaştı. Soylu babasının evine girdi, annesi Kausalyā'yı, Sumitra ve Kaikeyī'yi selamladı. Bharata'ya, Sugrīva için sarayın en iyi yerini ayırttırdı. Sugrīva Rāma'nın taç giyme töreninde kullanılmak üzere getirttiği dört denizin suyunu ve beş yüz ayrı nehirden getirtilen suları sundu. Baş din adamı Vasishtha, diğer danışmanlar Vamadeva, Cabali, Kaşyapa, Katyayana, Suyacna, Gautama ve Vicaya ile birlikte saf sular sunarak Rāma'ya taç giydirdiler. Gandharvalar şarkı söylüyor, Apsaralar dans ediyorlardı. Toprak daha çok ürün veriyor, ağaçlarda iri ve bol miktarda meyveler oluşuyordu. Rāma, Brahmanlara, Sugrīva'ya, Angada'ya ve Hanumān'a hediyeler verdi. Cāmbavān, Vibhīshaṇa ve bütün ileri gelen maymunlara, derecelerine göre hediyeler yağdırdı. Saha sonra, soylu maymunlar ülkelerine, Vibhīshaṇa da Lankā'ya geri döndü. Raghu soyunun evladı Rāma, Lakshmana'dan kral naibi olmasını istediyse de o kabul etmedi. Bunun üzerine Bharata kral

naibi oldu. Rāma'nın hükümdarlığı sırasında hiçbir dul ağlamadı, tehlike ve hastalıktan söz edilmez oldu. Canlılar birbirini öldürmeden mutlulukla yaşadılar. İnsanlar binlerce yıl ve sağlıklı bir şekilde yaşadılar, binlerce çocuk sahibi oldular. Rāma Rāma diye diye yeryüzü Rāma haline geldi. Bulutlar yağmur verdi, ağaçlar meyve verdi. Dört sınıf uyum içinde yaşadı. Kimse yalan söylemedi, herkes dürüst oldu. O ve üç kardeşi onbir yıl hükümdarlık yaptılar.

Her kim, kadim zamanda ermiş Valmīki tarafından yazılmış bu destanı okursa, bütün günahlarından arınır. Evlat isteyen evlat, zenginlik isteyen zenginlik sahibi olur. Krallar düşmanlarını yenip toprak işgal ederler. Ermiş Valmiki'nin yazdığı bu Rāmāyaṇa'yı dinleyenler tüm güçlüklerden kurtulurlar. Bunu her kim okur veya dinlerse, Tanrı Vishnu'nun ta kendisi olan Rāma, ondan hoşnut kalır. Bu eski hikâye işte böyledir. Herkes bunu tekrarlayıp mutlu olsun!

VII

Uttara Kāṇḍa



Çevirenin Notu: Bu bölüm, Rāmāyaṇa Destanı'nın gerçek konusuna sonradan eklenen bir bölüm olduğu için, ana konudan uzaklaşan pek çok alt bölümden oluşmaktadır. Bu alt bölümlerin de altında, yer yer eklemeler yapılmıştır. Örneğin 23. altbölümde beş adet, 37. altbölümde yine beş adet ve 59. altbölümde üç adet olmak üzere metne sonradan ekleme başka bölümler de bulunmaktadır. Bu son bölüm, ifritlerin kökenleri ve yaşamları ile Ayodhya'daki yaşamı merak eden insanların bu meraklarını tatmin için uydurdukları bir bölüm olsa gerektir. Burada, okuyucuyu gerçek destan konusundan uzaklaştırmamak için, Rāma'nın Ayodhya'daki yaşamının sonrasını gösteren bölümler aktarılmış, diğer altbölümlerin ise, sadece neden söz ettiğinin belirtilmesiyle yetinilmiştir.

1- Rāma kral olduktan sonra, onu kutlamak için birçok ermiş onun yanına gelir. Bunlar Doğudan Kauşika, Gargya, Yavakrita, Galava, Kamva; Güneyden Namuçi, Pramuçi, Agastya, Atri, Sumukha, Vimukha; Batıdan Ka-

vasha, Dhaumya, Kauşeya gibi ermişler ve Kuzeyden de Vasishtha, Kaşyapa, Vişvamitra, Gautama, Camadagni, Bharadvaca'dır. Rāma onları büyük bir saygıyla karşılar ve gerektiği biçimde ağırlar. Vedaları iyi bilen ermişler, ifritlerin hepsini öldürüp dünyayı temizlediği için çok mutlu olduklarını söylerler. Rāma ifritlerin varlıkları ve güçleri hakkında meraka kapılıp ermişlere onları sorar.

2- Ermiş Agastya, ermiş Pulastya'nın üstün nitelikleri üzerine konuşur. Pulastya'nın oğlu Vişravas'ın doğuşunu anlatır (Vişravas; Kubera, Rāvana, Kumbhakarna ve Vibhāshaṇa'nın babasıdır).

3- Vişravas, Vaişravana'yı doğurtur. Çilecilik yoluyla birçok zenginlik elde eder ve Lankā'da ikamet eder.

4- Rakshasaların kökeni ve kazandıkları lütuflar. Heti, Vidyurkeşa ve Sukeşa'nın kökenleri.

5- Sukeşa'nın üç oğlu olan Malyavan, Sumali ve Mali'nin hikâyeleri.

6- Tanrı Şiva'nın önerisi üzerine tanrıların, Rakshasaların yok edilmesi için Tanrı Vishnu'ya başvurmaları. Rakshasaların tanrıların ülkelerini istila etmeleri; Tanrı Vishnu'nun yardıma gelmesi.

7- Vishnu ile Rakshasaların savaşı; ifritlerin yenilmesi ve sağ kalanların kaçması.

8- Vishnu ile ifrit Malyavan'ın çarpışması; ifritin yenilmesi, Sumali ve diğer ifritlerin yeraltı dünyasına kaçmaları.

9- Rāvana ve kardeşlerinin doğumu, Gokarna'da kalışları ve orada şiddetli çile doldurmaları.

10- Rāvana ve kardeşlerinin, doldurdukları çile yaşamına karşılık kazandıkları lütuflar.

11- Rāvana'nın Kubera'yı tehdit etmesi, Kubera'nın Lankā'dan ayrılıp Kailasa Dağlarına çekilmesi. İfritlerin Lankā'yı istila etmeleri, Rāvana'nın hükümdar olması.

12- Şurpanakha, Rāvana ve diğer kardeşlerinin evlilikleri; Meghanada'nın (İndracit) doğuşu.
13- Rāvana'nın Kumbhakarna'nın uyuması için bir saray yaptırtması; Kumbhakarna'nın burada yıllar süren bir uykuya yatması. Rāvana'nın tanrıları, ermişleri, Yakshaları öldürmesi; Nandana bahçesini ve pek çok güzel bahçeyi tahrip etmesi ve işlediği birçok kötülük. Kubera'nın, kötülüklerine bir son vermesi için Rāvana'ya bir elçi göndermesi; ifritin öfkeyle elçiyi öldürmesi.
14- Rāvana ve vezirlerinin Yakshalarla savaşması ve onları yenmeleri.
15- Rāvana'nın Yakshaların lideri Manibhadra'yı ve kardeşi Kubera'yı (Dhanada) yenmesi ve onun aracı Pushpaka'ya el koyması.
16- Tanrı Şiva'nın hizmetçisi Nandişvara'nın Rāvana'ya lanet okuması. Şiva'nın Rāvana adının kökenini açıklaması ve ifrite Çandrahasa kılıcını vermesi.
17- Bir Brahman ermişin kızı olan Vedavati'nin Rāvana tarafından hakarete uğraması; ifritin onu aşağılaması, buna dayanamayan Vedavati'nin kendini ateşe atıp canına kıyması, onun sonraki doğumunda Sītā olarak doğması.
18- Tanrıların, Rāvana'nın korkusundan çeşitli şekillere girmeleri (örneğin İndra tavuskuşu, Yama karga, Kubera bukalemun, Varuna kuğu... gibi).
19- Rāvana'nın Ayodhya Kralı Anaranya'yı öldürmesi, onun ölmeden önce ona, kendisini İkshvāku soyundan Daşaratha oğlu Rāma'nın öldüreceği kehanetini bildirmesi.
20- Rāvana'nın ermiş Nārada ile karşılaşması; ermişin ondan yeryüzünü rahat bırakmasını istemesi; bunun üzerine Rāvana'nın yeraltı dünyasına ve Yama'nın üzerine yönelmesi.
21- Rāvana'nın Yama'nın ülkesini istila edip onun güçlerini

yok etmesi.

22- Rāvana ile Yama arasındaki kavga; Brahma'nın araya girmesiyle Yama'nın kendini tutması; zafer kazanan Rāvana'nın Yama'nın ülkesinden ayrılışı.

23- Rāvana'nın dev Nivatakavaçaları dost edinip, Kalakeyaları kılıçtan geçirmesi; Varuna'nın oğullarını öldürmesi.
Ek 1: Rāvana'nın Bali ile karşılaşması,
Ek 2: Rāvana'nın Güneş Tanrısı'na kafa tutup onu sindirmesi,
Ek 3: Rāvana'nın Kral Mandhata ile kavgası,
Ek 4: Rāvana'nın Ay ülkesini ziyareti ve ona Brahma tarafından lütuf verilmesi,
Ek 5: Rāvana ve Mahapurusha.

24- Rāvana'nın Nagaların, Gandharvaların, Ermişlerin, Daitya ve Danavaların bakire kızlarını kaçırması; kızların ağlayarak ona beddua etmeleri; kocası Rāvana tarafından öldürülmüş olan Şurpanakha'nın ağlaması, onu yatıştırmaya çalışan Rāvana'nın onu Khara ile birlikte Dandaka ormanına göndermesi.

25- Meghanada'nın (İndracit) kurban sunarak başarı ve güç kazanması; Vibhāshaṇa'nın başkalarının karılarını kaçırmanın getireceği kötü sonuçları açıklaması. Dişi ifrit Kumbhinasi'nin ricasıyla Rāvana'nın kocası ifrit Madhu'yu yandaş kabul etmesi ve birlikte tanrılar ülkesine yürümeleri.

26- Rāvana'nın peri kızı Rambha'ya tecavüz etmesi; Kubera'nın oğlu Nalakubera'nın ona korkunç bir şekilde ilenmesi.

27- Rāvana'nın ordusuyla Tanrı İndra'nın ülkesini işgal etmesi; İndra'nın Tanrı Vishnu'dan yardım istemesi. Vishnu'nun Rāvana'yı öldüreceğini söyleyip İndra'yı başından savması; tanrılarla ifritlerin savaşması, Sumali'nin Vasu tarafından öldürülmesi.

28- Meghanada ile İndra'nın oğlu Cayanta arasındaki dö-

vüş; Cayanta'nın, dedesi Puloma tarafından başka bir yere götürülmesi; İndra'nın savaş alanına gelmesi. Rakshasa ordusunun Rudralar ve Rüzgâr Tanrısı tarafından bozguna uğratılması; İndra ile Rāvana arasındaki savaş.

29- Rāvana'nın tanrıların ordusu üstüne yürümesi; tanrıların onu yakalama çabaları; Meghanada'nın çeşitli hilelerle İndra'yı yenip tutsak etmesi ve ordusuyla Lankā'ya muzaffer olarak geri dönmesi.

30- Brahma'nın İndracit'e çeşitli lütuflar sunması ve onu İndra'yı serbest bırakmaya ikna etmesi. İndra'nın önceden işlediği kusurlarının (İndra'nın ermiş Gautama'nın karısı Ahalya'ya karşı işlediği suç) hatırlatılması; Tanrı Vishnu adına kurban sunarsa serbest kalacağının Brahma tarafından söylenmesi; kurban sunan İndra'nın göksel ülkesine geri dönmesi.

31- Rāma'nın Agastya'ya "yeryüzünde Rāvana'ya karşı duran bir kral hiç olmadı mı?" diye sorması üzerine ermişin Kral Arcuna'yı anlatması. Arcuna'nın kutsal Narmada nehrinde yıkanıp Tanrı Şiva'ya tapınması; Rāvana'nın Narmada kıyılarına gelmesi.

32- Arcuna'nın Narmada'nın suyunu kollarıyla durdurması; Rāvana'nın Tanrı Şiva'ya tapınarak elde ettiği çiçek kümelerinin karşı bir akıntıyla süpürülüp gitmesi; Rāvana ve diğer ifritlerin Arcuna ile savaşmaları; Arcuna'nın Rāvana'yı esir edip ülkesine götürmesi.

33- Arcuna'nın ermiş Pulastya'nın ricasıyla Rāvana'yı serbest bırakması.

34- Rāvana'nın Kishkindha'ya gelmesi, orada maymunlar kralı Vāli'ye kafa tutması, güçlü Vāli'nin kuvvetiyle onu utandırması ve sonuçta ikisinin dost olmaları.

35- Hanumān'ın çocukluğu; onun Güneş'e, Rahu gezegenine ve İndra'nın fili Airavata'ya yaklaşması; İndra'nın şimşeğiyle çarpılması. Rüzgâr Tanrısı'nın tüm dünyayı boğuntuya uğratması; brahma'nın başkanlığındaki tan-

rıların onu yatıştırmaya çalışmaları.

36- Hanumān'ı yeniden yaşama kavuşturduktan sonra Brahma ve diğer tanrıların ona çeşitli lütuflar bahşetmeleri. Rüzgâr Tanrısı'nın onu, annesi Ancana'nın rahmine koyması. Bazı ermişlerin ilenmesi sonucu Hanumān'ın kendi gücünden habersiz kalması. Rāma'nın Agastya ve diğer ermişlere kurban töreni sunmak için ayrılmalarına izin vermesi.

37- Rāma'nın saray mensuplarıyla birlikte sarayın toplantı salonunda oturması.
Ek 1, Ek 2, Ek 3, Ek 4, Ek 5.

38- Rāma'nın, müttefikleri olan kral Canaka'ya, Yudhacit'e, Pratardana'ya ve diğer krallara yol vermesi ve onların ülkelerine geri dönmelerini sağlaması.

39- Prenslerin Rāma'ya hediyeler vermesi, Rāma'nın onları alıp dostlarına, maymunlara, ayılara ve ifritlere dağıtması; onların bir süre orada mutlulukla misafir olarak kalmaları.

40- Rāma'nın maymunları, ayıları ve ifritleri ait oldukları yerlere geri göndermesi.

41- Rāma'nın Kubera'ya ait olan hava taşıtı Pushpaka'ya yol vermesi. Bharata'nın ağabeyi Rāma'nın eşsiz hükümdarlığını övmesi.[1]

42- Pushpaka'yı gönderdikten sonra Rāma, binbir çeşit ağaçla, gölleri ve çiçekleriyle süslü Aşoka koruluğuna girer. Sītā'nın elinden tutup ona lezzetli şaraplardan sunar. Rāma ve Sītā bir süre günlerini zevk ve eğlence içinde geçirirler. Bir süre sonra Rāma ona "karnında çocuk taşıyorsun, söyle bana, senin için ne yapayım?" diye sorar. Sītā "Ganj kıyılarındaki ermişlerin yanına gidip onların ayaklarına kapanmak istediğini ve onlarla bir gece ge-

14 Bazı Ramayana nüshaları bu noktada destanı bitirirler. Bazıları ise, Rama ve ailesinin Ayodhya'daki yaşamlarını vererek destanı sürdürürler. Biz de ana konuyla ilgili yerleri vermeye çalışmaktayız (K.K.).

çirmek istediğini" söyler. Rāma da bu isteği kabul eder.

43- Sarayına gitmiş olan Rāma, çevresinde Vicaya, Madhumatta, Kaşyapa, Mangala, Kula, Suraci, Kaliya, Bhadra gibi dostlarıyla oturmuş konuşurken Bhadra'ya "şehirde kendisi, Sītā ve kardeşleri için insanların neler söylediğini" sorar. Ellerini kavuşturan Bhadra, insanların onun zaferini konuştuğunu söyler. Rāma iyi veya kötü ne biliyorsa söylemesini isteyince Bhadra şöyle der: "İnsanlar Rāma'nın kurduğu mucizevi köprüyü, ordusuyla buradan ilerleyip ifritleri nasıl ortadan kaldırdığını ve karısı Sītā'yı nasıl elde ettiğini konuşuyorlar. Ayrıca ifrit Rāvana'nın kucağına oturmuş ve ifritlerin merhametine kalmış bir Sītā'yı Rāma'nın nasıl kabul edip evine getirdiğini, nasıl olup da ondan tiksinmediğini konuşuyorlar." Rāma "demek benim hakkımda böyle düşünüyorlar" diyerek derin bir keder içine girer. Çevresinde oturanlar da, "evet dünyanın efendisi, bunların hepsi doğru" diye olayı doğrularlar. Rāma onların gitmelerine izin verir.

44- Rāma kapı bekçisine hemen kardeşlerini çağırmasını emreder. Kapı bekçisi koşar ve tek tek kardeşlerini Rāma'nın huzuruna davet eder. Rāma onları görmek için sabırsızlanmaktadır. Prensler oraya gelince "sizler benim tüm zenginliğim, tüm hayatımsınız" diyerek onlara sarılır. Hepsi de sabırsızlıkla onun ne söyleyeceğini beklerler.

45- Rāma üzüntüyle konuşur: "Dinleyin beni! Halkın şahsım ve Sītā hakkında söylediklerini dinleyin! Şehir halkının suçlamaları benim kalbimi yaraladı. Ben şanlı İkshvāku soyundan doğmuş bir kimseyim, Sītā da soylu Canaka'nın ailesindendir. Sevgili Lakshmana, Rāvana'nın ıssız ormanda Sītā'yı nasıl kaçırdığını ve onun canına nasıl okuduğumu sen biliyorsun. Şimdi Sītā'yı neden Ayodhya'ya geri getirdiğimi soruyorlarmış. Sītā

bu yüzden tüm tanrıların önünde ateşe girdi. Kurbanlar kabul eden Agni, Mithila prensesinin saflığına tanık oldu. Vayu, Çandra, Aditya tüm tanrıların ve ermişlerin önünde onun masum olduğunu açıkladılar. Tanrılar ve Gandharvalar onu sınadılar, Mahendra tüm kanıtları elime sunmadı mı? Ben onun suçsuz olduğuna inandığım için onu Ayodhya'ya getirdim. Bu halkın eleştirisi benim çok canımı sıktı. Bir kimse hakkında dedikodu yapmak o kimseyi çok yıpratır. Tanrılar onursuzluğu ayıplar, insanlar onurluluğu takdir ederler, yüce ruhlu kişiler buna göre davranırlar. Ben onursuzluktan çok korkarım, bu uğurda ölümü göze alırım. O yüzden, ne kadar zor da olsa, Canaka'nın kızından ayrılmak zorundayım, ey insanlar boğası! Şu içine düştüğüm keder okyanusuna bak! Bundan daha büyük bir talihsizlik olamaz! Ey Sumitra'nın oğlu, yarın erkenden arabacım Sumantra'ya söyle, arabayı getirsin, Sītā'yı ona bindir ve onu krallığın dışına çıkar. Ganj Nehrinin karşı yakasında ermiş Valmīki'nin çile yerine bırakıp gel. Şimdi hemen git, sakın benimle tartışma, bana karşı gelmen beni mutsuz etmekten başka bir işe yaramaz. Eğer benden yanaysan dediğimi yap. Zaten Sītā da Ganj kıyısındaki kutsal yerleri görmek istediğini söylemişti." Kalbi acıyla dolu olan Rāma, gözyaşları içinde böyle konuştuktan sonra kardeşleriyle birlikte tekrar saraya döner.

46- Geceyi can sıkıntısıyla geçirdikten sonra Lakshmana, arabacı Sumantra'dan arabayı hazırlamasını ister. Sumantra arabayı hazırlayıp hazır olduğunu bildirir. Lakshmana saraya girer ve Sītā'nın yanına giderek ona, "kralımızın istekleri doğrultusunda sizi Ganj Nehri kıyılarında yaşayan ermişlerin yanına götürmeye geldim" der. Sītā çok sevinir, hazırlıklarını tamamlar ve ayrılırken "bu mücevherleri ve görkemli elbiseleri ermişlerin karılarına vereceğim" der. Lakshmana onu arabaya bin-

dirir ve yola koyulur. Sītā ona kötü belirtiler gördüğünü ve kötü hisler içinde olduğunu söyler, eşinin ve halkının mutlu olmasını diler. Başı öne eğik dinleyen Lakshmana, ona içten bir davranışla "sen de mutlu ol" der. Önce Gaumati kıyısına varırlar. Ertesi gün hızla yol aldıktan sonra akşamleyin Ganj Nehrine ulaşırlar. Başka çıkar yol olmaksızın davranan Lakshmana ağlamaya başlayınca, Sītā, ona "böyle mutlu bir zamanda ağlamasını anlamsız bulduğunu" söyler. Lakshmana gözyaşlarını siler ve karşıya geçmek için kayığı hazırlar.

47- Lakshmana arabacı Sumantra'ya beklemesini söyledikten sonra kayıkla açılır. Bhagirathi'nin karşı kıyısına geçtikten sonra ellerini kavuşturup gözyaşlarına boğularak Sītā'ya der ki: "Soylu Rāma bana öyle bir görev verdi ki herkes beni ayıplayacak. Bu işi yapacağıma ölsem daha iyiydi. Ey göz alıcı prenses, lütfen beni affedin." Yere kapaklanan Lakshmana'ya bakan Sītā "neler olup bittiğini söyle" diye yanıt verir. Lakshmana başını öne eğerek konuşur: "Saraydaki toplantı sırasında Rāma, halkın senin hakkındaki düşüncelerini öğrendi. Kraliçem, ben sizin suçsuz olduğunuza inanıyorum, ancak kral sizi reddetti. Halkın düşüncesi onu etkiledi ve o yüzden böyle davrandı, sakın yanlış anlamayın. Kral sizin Ganj kıyılarındaki ermişleri görmek istediğinizi söyleyerek sizi buraya getirmemi istedi. Ermişlerin önde geleni Valmīki Kral Daşaratha'nın dostuydu. Onun yanında iffetli ve mutlu bir şekilde yaşa, ey Canaka'nın kızı! Efendin Rāma'ya olan bağlılığını sakın yitirme."

48- Lakshmana'nın sözleri sert gelmiştir Sītā'ya. Kendini yere bırakır, bir süre bilinçsiz kalır. Kendini yeniden toparlayıp yaşlı gözlerle şöyle söyler: "Anlaşılan benim bu bedenim acı çekmek için yaratılmış. Kocamdan ayrı kaldığım zamanda hiçbir iffetsiz davranışta bulunmadığım halde kral tarafından neden sürgün ediliyorum?

Sevgili Lakshmana, daha önce ormanda Rāma'nın peşinden gitmedim mi? Şimdi her şeyi bırakıp benden yalnız yaşamam nasıl isteniyor? Çilecilere ne derim? Kovulmamın nedenini nasıl açıklarım? Ey Sumitra'nın oğlu, Rāma'ya söyle, ona hâlâ derin bir sevgiyle bağlıyım; onun halkı yüzünden böyle davrandığını biliyorum. Koca bir kadının tanrısı gibidir, onun ruhsal önderidir. Gördüğün gibi benim ilerlemiş bir hamileliğim var. Bu sözlerimi ona ilet." O böyle konuşurken Lakshmana üzgün, hiç yanıt vermeden durmaktadır. Onunla kalması demek Rāma'ya ihanet demektir. O yüzden kayığa biner ve karşı kıyıya geçer. Nehri geçerken Lakshmana dönüp dönüp Sītā'ya bakar. Sītā'nın bakışları da kayığın ve Lakshmana'nın üzerindedir. Ormanda korumasız, bir başına kalmıştır.

49- Sītā'nın hıçkıra hıçkıra ağladığını gören ermişlerin oğulları koşup büyük çileci ermiş Valmīki'ye haber verirler: "Efendim, tanrıça Şri'ye benzeyen bir kadın çile yerinizin yakınında ağlıyor. O büyük bir kimsenin karısı olmalı. Çok büyük üzüntü içinde ve korumasız. Kadını tanımıyoruz, ama onu koruma altına alabilirsiniz." Valmīki çilecilik gücüyle her şeyin farkındadır ve hızlı adımlarla kraliçenin yanına gider, müridleri de peşinden onu izlerler. Nehir kıyısına gelen ermiş, kutsal varlığıyla onu yatıştırdıktan sonra, ona tatlı bir dille şöyle hitap eder: "Ey erdemli kadın, sen Kral Daşaratha'nın gelini, Rāma'nın sevgili karısı, Canaka'nın kızısın! Ey iffetli kadın, düşünce gücümle seni buralara getiren nedenleri biliyorum. Senin saf olduğunu da biliyorum. Ey Canaka'nın kızı, artık benim korumam altındasın. Çile yerime çok yakın yerde bulunan kadın çileciler seni kendi kızları gibi bağırlarına basacaklardır. Şimdi şu temiz suyu iç ve bütün kederini bir kenara bırak. Burasını kendi evin gibi gör." Valmīki'nin, arkasında Videha

prensesi ile yaklaştığını gören kadın çileciler koşup gelirler ve ona "hoş geldiniz efendim, epeydir bizi ziyaret etmiyordunuz, emirleriniz nedir?" derler. Valmīki şöyle söyler: "Bu hanım Rāma'nın eşi Sītā'dır. Kral Daşaratha'nın gelini, Canaka'nın kızıdır. Suçsuz olduğu halde kocası onu kovmuş; o yüzden onu biz korumalıyız. Sizden ruhsal önderiniz olarak istediğim budur, ona göz kulak olun." Sītā'yı kadın ermişlerin yanına bırakan Valmīki, peşinde müridleriyle, kendi çile yerine geri döner.

Ek: Geleneksel Beyitler.

50- Sītā'yı bıraktığı için kendini suçlu hisseden Lakshmana'nın canının çok sıkkın olması. Arabacı Sumantra'nın ona yatıştırıcı hikâyeler anlatması.

51- Lakshmana'nın sorması üzerine Sumantra'nın ona, ermiş Bhrigu'nun Tanrı Vishnu'ya nasıl ilendiğini anlatması.

52- Sonunda araba Ayodhya'ya varır. Lakshmana kendisini Rāma'nın ayakları dibine attığında ona ne diyeceğini bilemediğini söyler. Tahtta oturan ağabeyi Rāma'ya yaklaşır ve şöyle konuşur: "Efendim, emrettiğiniz gibi Canaka'nın kızını Ganj kıyısında, ermiş Valmīki'nin çile yerine bıraktım. Ey insanların en üstünü, sakın üzülme, her yükseliş alçalır, her birleşme ayrılmayla biter. Kederinize hâkim olun." Rāma kardeşine yanıt verir: "Ey yiğit Lakshmana, emrimin yerine getirilmesi nedeniyle mutluyum. Yararlı sözlerinle kederim biraz olsun hafifledi."

53- Rāma'nın Lakshmana'ya Nriga'nın öyküsünü anlatması.

54- Nriga öyküsünün bitirilmesi.

55- Kral Nimi'nin öyküsünün anlatılması.

56- Tanrı Mitra'nın peri kızı Urvaşi'ye ilenmesi ve onun bu bedduanın etkisiyle yeryüzünde Pururavas ile birleşmesi.

57- Vasishtha ve Nimi'nin öyküsünün sonu.

58- Şukra'nın Kral Yayati'ye ettiği beddua.
59- Şukra'nın ilenmesi sonucu Puru'nun babasının yerini alması.
Ek 1, Ek 2, Ek3.
60- Yamuna Nehri kenarında yaşayan yüzden fazla ermişin Rāma'yı sarayda ziyaret etmesi. Rāma'nın onları memnunlukla karşılaması.
61- Asura Madhu'nun öyküsü.
62- Madhu'nun oğlu Lavana'yı Şatrughna'nın öldürmek istemesi.
63- Rāma'nın Şatrughna'nın isteğine izin vermesi.
64- Şatrughna'nın Lavana'yla savaşmak üzere yola çıkması.
65- Ermiş Vasishtha tarafından lanet edilen Saudasa'nın öyküsü.
66- Sītā'nın ikiz çocuklar olan Kuşa ve Lava'yı doğurması. Haberi duyan Valmīki'nin oraya gelmesi ve onlara "Kuşa ve Lava" adlarını vermesi.
67- Mandhata'nın öyküsü.
68- Şatrughna'nın ifrit Lavana ile savaşması.
69- Lavana'nın ölümü.
70- Şatrughna'nın Madhu şehrine yerleşmesi.
71- Şatrughna'nın ermiş Valmīki'yi araması.
72- Şatrughna'nın Rāma'yı görmek için geri gelmesi.
73- Çocuğu ölen bir Brahman'ın, ölmüş çocuğunu alarak saraya gelip ağlaması.
74- Brahman'ın ölmüş oğlu üzerine ermişlerin yorumları.
75- Rāma'nın, krallığında olup bitenleri görmek için inceleme turuna çıkması.
76- Şambuka adlı Şudra'nın Rāma tarafından öldürülmesi. (Ekleme dört beyit var).
77- Svargin'in öyküsü.
78- Şveta'nın kendi öyküsünü anlatması.
79- İkshvāku'nun yüz oğlu.
80- Danda'nın Aruca'yı küçümsemesi.

81- Danda'nın krallığının yok edilmesi.
82- Rāma'nın ermiş Agastya'dan ayrılması.
83- Bharata'nın Rāma'yı, Racasuya kurban töreni yaptırtmaya ikna etmesi.
84- Vritra'nın öyküsü.
85- Vritra'nın ölümü.
86- Aşvamedha kurbanı sonucu İndra'nın kurtulması.
87- İla'nın öyküsü.
88- Budha'nın İla ile çarpışması.
89- Pururavas'ın doğumu.
90- Aşvamedha kurbanı sayesinde İla'nın doğal durumuna yeniden kavuşması.
91- Rāma'nın Lakshmana'dan Aşvamedha (At Kurbanı) töreni için Vasishtha, Vamadeva, Cabali, Kaşyapa ve diğer bütün Brahmanları toplamasını istemesi. Lakshmana'nın bütün hepsini toplaması. Rāma'nın ayrıca Sugrīva ve maymunları, Vibhāshaṇa'yı ve ermişleri çağırtması.
92- Aşvamedha'nın yapılması.
93- Tören yerine müridleriyle birlikte ermiş Valmīki'nin gelmesi. Onun Kuşa ve Lava'dan Rāmāyaṇa Destanı'nı okumalarını istemesi.
94- İki genç destanı okumaya başlarlar. Her yönden eğitilmiş gençlerin müzik eşliğinde okuduğu parçalardan Rāma derinden etkilenir ve onlara binlerce altın verir. Ancak onlar "ormanda hiçbir işe yaramayan" altınları reddederler. Rāma'nın bu şiirsel kompozisyonun yaratıcısını araması üzerine, iki genç mürid ona ermiş Valmīki'yi gösterirler. Rāma, bölümler halinde okunan destanı dinlemeyi sürdürür.
95- Rāma, günler süren destanı dinlerken, oğulları olan Kuşa ve Lava'yı tanır. Sītā'yı çağırmaları için elçiler gönderir. Ermiş Valmīki bu çağırıya olumlu yanıt verir.
96- Sītā ertesi gün, bütün çilecilerin huzurunda, Valmīki'

nin peşi sıra gelip Rāma ile karşılaşır. Valmīki kendisini Rāma'ya tanıtıp ona, Sītā'nın erdemliliğinden söz eder. Onun iffetli olduğunu belirtir, ikiz çocukların Rāma'nın çocukları olduğunu söyler. Onun iffetliliğine çeşitli yeminler ederek kendisinin kefil olduğunu belirtir.

97- Rāma, ermiş Valmīki'nin sözlerine inandığını söyler. Halkını memnun etmek için öyle davrandığını, çocukları kabul ettiğini, Sītā'nın masumiyetine inandığını belirtir. Bütün tanrılar ve aşağı mitolojik yaratıklar oraya toplanıp olayları izlerler. Rāma Valmīki'nin sözlerini kabul ettiğini bir kez daha yineler. Sītā Rāma'dan başka kimseye bağlı olmadığını dile getirir. Toprak yarılır, içinden mücevherlerle süslü bir taht çıkar. Toprak Ana (Madhavi veya Dharani) Sītā'yı kollarına alıp tahta oturtur. Gökten çiçek yağmuru iner. Tanrılar "mükemmel" diyerek onun iffetliliğini alkışlarlar. Tahtta oturan Sītā, dualar eşliğinde toprağın içine girer.

98- Sītā Rāma'nın gözleri önünde toprağa girince Rāma derin bir kedere boğulur. Sevgili karısını Toprak Ana'dan geri ister ama boşunadır. Tanrı Brahma ona "kendi tanrısallığını" hatırlatır ve ona "sen Vishnu'sun, onunla gök katında yeniden buluşabilirsin" diyerek moral verir. Brahma ayrıca "bu destanla Rāma'nın doğuşundan itibaren tüm yaşamının anlatılmış olduğunu, şair Valmīki'nin de tam bir Vishnucu olduğunu" belirtir. Bu son bölümün "Uttara" diye anılacağını söyler. Rāma beraberindekilerle birlikte evine döner. Ermiş Valmīki'den Uttara Kanda'yı bitirmesini ister. Kuşa ve Lava ile birlikte ermiş Valmīki'nin yapraklardan yapılmış kulübesine gelir ve geceyi orada ağlayarak geçirir.

99- Şafak sökerken Rāma tüm ermişleri toplar ve oğulları Rāmāyaṇa'nın son kısmını okurlar. Rāma kralları, ayıları, maymunları, ifritleri ve hediyelere boğduğu Brahmanları gönderir. Sonra Ayodhya'ya geri döner. Bir da-

ha hiç evlenmez ve her türlü törende Sītā'nın altından yapılmış bir heykelini yanında bulundurur. Herkesin mutlu olduğu bir yönetim sergiler. Yıllar geçer ve en başta Rāma'nın yaşlı annesi Kausalyā olmak üzere, sırayla Sumitra ve Kaikeyī ölürler.

100- Rāma'nın Gandharvalarla savaşması için Bharata'yı göndermesi.

101- Gandharvaların öldürülüp ülkelerinin ele geçirilmesi.

102- Lakshmana'nın oğulları Angada ve Çandraketu'ya birer şehir kurulması ve onların oraları başarıyla yönetmeleri.

103- Ölüm, bir çileci kılığına girerek Rāma'yı ziyaret eder. Ölüm ona "mutluluk seninle olsun" der. Rāma da onu çok iyi ağırlar. Ölüm Rāma ile yalnız kalmak ister ve ikisi yalnız kalırlar.

104- Ölüm Rāma'ya "yeryüzündeki görevinin sona erdiğini, artık Tanrı Vishnu olarak tanrıların ülkesine geri dönmesi gerektiğini" söyler. Rāma memnun olur ve "çok geçmeden geleceğini" söyler.

105- Atri oğlu ermiş Durvasa Rāma'yı ziyarete gelir. Çok uzun zamandır tuttuğu orucu bozup bir şeyler yer ve sonra çile yerine geri döner.

106- Ermiş Durvasa'yı bir an için engelleyen ve sonra içeri bırakıp Rāma'nın emrini çiğnemiş gibi olan Lakshmana, suçlu duruma düşer ve öldürülmesi söz konusu olur. Ermiş Vasishtha'nın önerisiyle sürgüne gönderme kararı alınır. Rāma "erdemli kişiler için ölümle sürgün birdir" der. Lakshmana ağlayarak evine bile uğramadan uzaklaşır. Sarayu Nehrine varıp orada derin düşünce içinde dünyadan el etek çeker. Gökten tanrılar, göksel canlılar ve ermişler çiçek yağdırırlar. Lakshmana ruhunu teslim eder, Şakra bedeniyle göksel diyara göçer. Vishnu'nun dörtte birini gördükleri zaman cennetteki bütün tanrılar çok sevinirler.

107- Rāma tahtı Bharata'ya bırakıp Lakshmana'nın peşinden gitmek ister. Bharata bunu reddeder ve ondan, güneyi ve kuzeyi koruyan Kuşa ve Lava'yı tahta çıkarmasını önerir. Halk başını öne eğip durunca Vasishtha, Rāma' dan halkın isteğine göre davranmasını ister. Halk, Rāma nereye gitmek isterse oraya gitmek istediğini söyler. Rāma tahta Kuşa ve Lava'yı çıkartır.

108- Rāma kardeşlerine ve dostlarına son sözleri söyler. Sugrīva ve diğerleri onu izlemek isterler. Rāma Vibhāshaṇa'dan İkshvāku soyunun kutsallığını kabul etmesini ister, o da kabul eder. Hanumān ve Cāmbavān her zamanki gibi bağlılık gösterirler.

109- Şafak sökerken geniş göğüslü Rāma, gerekli uygulamalar eşliğinde ölüm yolculuğuna çıkar. Ellerinde Kuşa otları, üstünde ipek elbiselerle Sarayu Nehrine doğru ilerler. Çıplak ayakla yürürken sağında Tanrıça Lakshmi, solunda ise Toprak Ana (Vyavasaya) bulunmaktadır. Gayatri ölçüsüyle Veda duaları okunur. Yaşlı, genç bütün saraylılar, vezirler, uşaklar, kadın-erkek tüm halk, hatta hayvanlar ve kuşlar onu izlerler. Hiçbiri de en ufak bir tereddüt duymadan bu yolculuğa çıkmışlardır. Ayodhya'da Rāma'yı izlemeyen tek bir canlı dahi kalmaz.

110- Rāma Sarayu Nehrine varır. Tanrılar gökten onu izlerler. Suları adımladığında büyük babasının gökten "selam sana Vishnu" diye sesi duyulur. Rāma kardeşleriyle birlikte Vishnu'nun ülkesine girer. Sarayu Nehrine giren tüm maymunlar, ayılar ve ifritler, bedenlerini bırakıp cennete ulaşırlar.

111- Brahma tarafından gözetilen, Valmīki tarafından yazılan kutlu Rāmāyaṇa işte böyledir. Hareket edenetmeyen her şeyin içinde bulunan ve üç dünyayı da saran Tanrı Vishnu'nun Svargaloka'ya dönüşü işte böyledir. Tanrılar, Gandharvalar, Siddhalar ve büyük ermiş-

ler her ne zaman Rāmāyaṇa'yı dinleseler çok mutlu olurlar. Bu destan, uzun yaşam ve şans verir, insanı günahlarından arındırır. Bunu işitenlerden oğlu olmayanın oğlu olur, fakir olan zenginleşir. Bunu gece gündüz okumak gerekir çünkü bu destan aksilikleri giderir, ömrü uzatır.

Küçük Sözlük



AGNİ: Vedik dönemin ateş tanrısıdır. Destanda da büyük tanrılardan biri olarak gözükür. Sītā'nın temiz olduğunu, onu ateşten geçirdikten sonra, o söyler.

APSARAS: Su perileridir. Sularda yaşarlar ve göz açıp kapıyıncaya kadar ortadan kaybolurlar. Gandharvaların karılarıdırlar. Çok güzel olup insanlarla aşk yaşarlar.

ASURALAR: Tanrıların baş düşmanları olan ifritler. Asuralar Tanrıların, Rakshasalar ise ermişlerin ve insanların düşmanlarıdırlar.

AŞAĞI MİTOLOJİK YARATIKLAR: Bunlar Siddhalar, Gandharvalar, Çaranalar, Yakshalar, Pitaralar gibi yarı tanrısal göksel yaratıklardır ve destandaki olayları, özellikle savaşları gökten izlerler.

AŞVAMEDHA: At kurban törenidir. Besili bir atı bir yıl boyunca salarlar, geçtiği yerdeki ülkeleri fethederler, sonra da atı kesip yerlerdi. Büyük kralların çeşitli nedenlerle yaptırttıkları bir törendi.

AYODHYA: Hindistan'ın kuzeyinde, bugünkü Uttar Pradeş bölgesinde yer alan önemli bir şehir. Rāmāyaṇa'da Daşaratha'nın krallığı buradadır.

BHARADVACA: Rāma'nın Ganj Nehri kıyısında yaşayan ermiş dostu.

BRAHMA: Epik dönemin üç büyük tanrısından biridir. Destanda büyük bir tanrı olarak görülür. Destanı Valmīki'ye yazmasını emreden odur. Zaman zaman ortaya çıkar, olaylara karışır, ancak Rāma Rāvana'yı öldürene kadar kendisini fark etmemesine çalışır. İfritlerin yaptıkları çilelere karşılık onlara da çeşitli lütuflar vermiştir.

BRİHASPATİ: Adı "duanın efendisi" anlamına gelir. Kişileşmiş din ve dindarlıktır. Büyük tanrılardan biri olarak görülür.

ÇAİTRARATHA: Ünlü Gandharva Çitraratha'nın bahçesinin adıdır.

GANDHARVALAR: Gök katında oturan müzisyen topluluk. Apsarasların sevgilileridirler. Hekimlik yaparlar. Parlak ve gösterişli giysiler giyerler.

GANGA: Ganj Nehrinin orijinal (Sanskrit dilindeki) söylenişi.

GARUDA: Tanrı Vishnu'nun binek kuşudur. Kartal suratlı, parlak insan bedenli bir yaratıktır. Yılanların baş düşmanıdır. Destanda, savaş alanındaki yılan biçimindeki okları silip süpürerek kahramanları yaşama döndürür ve hayati bir yardımda bulunur.

GUHA: Rāma'nın Ganj Nehri kıyısında yaşayan ermiş dostu.

İNDRA: Vedaların en büyük tanrısı İndra, destanda da en büyük tanrılardan biridir. Ari toplumun savaşçı tanrısı, aynı zamanda yağmurlu gökyüzü tanrısıdır. Rigveda'da kuraklık ifriti Vritra ile savaşır. Bu savaşta kendisine Marutlar ve başka tanrılar yardım ederler. Gök katında Amaravati ülkesini yönetir. Fili Airavata'dır. Arabacısı-

nın adı Matali'dir ve destanda Rāma'nın yardımına koşar.

KİNNARA: Yarı insansı göksel yaratıklar.

KUBERA: Kuvera da denir. Zenginlik tanrısıdır. Kuzeyin koruyucusu ve zenginliğin efendisidir. Tanrı Brahma ona göksel taşıt Pushpaka'yı vermiştir ve onu tanrılarla eşit kılmıştır. Rāvana onun kardeşidir.

LAKSHMİ: Talih tanrıçasıdır. Vishnu'nun karısıdır. Bir adı da Şri'dir. Elinde nilüfer çiçeği tutan çok güzel bir kadın olarak betimlenir. Rāma Vishnu'nun, Sītā da Lakshmi'nin bedenlenmesi olarak kabul edilir.

MANU: İnsan soyunun atası. Dünyalar yok olup yaratılırken Manular öncülük eder.

NAGALAR: Yılan tanrılar. İnsan yüzlü ve yılan kuyruklu olarak düşünülürler. Aşağı dünyada yer alan Patala'da yaşarlar. Onlardan korkulur ve saygı duyulur. Dişileri çok güzeldir. Yılanların baş düşmanı Garuda'dır.

NARADA: Göksel bir ermiştir. Tanrılarla insanlar arasında arabulucudur. Destanın en başında ermiş Valmīki ile konuşur. Büyük yedi ermişten biridir.

RAKSHASALAR: Bunlara "ifrit" de denilir. Lankā şehri bunlarla doludur. Şekilsiz, çirkin yaratıklardır. Bunların başı on başlı Rāvana'dır. Dev büyüklükte olanları vardır. Havada uçabilirler. Bazıları yakışıklı da olabilir. Bir istisna olarak Vibhīshaṇa iyi bir Rakshasadır.

RAMBHA: Okyanusun çalkalanması sırasında ortaya çıkmış olan, olağanüstü güzellikteki peri kızıdır. İndra onu, baştan çıkarmak üzere Viśvamitra'ya gönderir.

RATİ VE PRİTİ: Aşk tanrısı Kama'nın iki karısının adıdır.

RİSHİ: "Ermiş" anlamına gelen Sanskrit bir sözcüktür.

SİDDHALAR: Yarı tanrısal olan ve gökyüzünün çeşitli katlarında yaşadıkları düşünülen, kutsal ve saf topluluklardır. Çoğu zaman insanlara dostça davranırlar. Sayıları 88.000'dir.

SUMANTRA: Kral Daşaratha'nın ve o öldükten sonra da Rāma'nın arabacısı.

TOPRAK ANA: Destanda, bir toprak tanrıçası olan Sītā'nın annesi veya koruyucusu olarak gözükür. Sītā ondan çıkmıştır ve tekrar ona döner. Vedik Prithivi-matar'ın devamıdır.

VEDALAR: Sanskrit diliyle yazılmış kutsal bilgi kitaplarıdır. Dört Veda vardır: Rig, Sama, Yacur ve Atharva Vedaları. Destanda bilgili kişiler Vedaları bilen olarak gösterilir. Rāvana da Rāma gibi bir "Veda bilen"dir.

VİDYADHARA: Adlarının anlamı "bilgi taşıyan" dır. Yer ve gök arasında yaşayan aşağı yaratık grubudur. Bunlar Tanrı İndra'nın hizmetçileridirler. İstedikleri şekle girebilirler.

VİŞVAKARMAN: Vişvakarma diye de söylenir. Adının anlamı "her şeyi yapan"dır. Tanrıların sanatçısıdır. Onların arabalarını ve silahlarını vs. yapar. Destanda köprüyü inşaa eden maymun Nala onun oğlu olarak gösterilir.

YUDHACİT: Bharata ve Şatrughna'nın dayılarıdır.

Kaynaklar



Bloomfield Maurice, *Literature (Vedic and Classical Sanskrit)*, Encyclopedia of Religion and Ethics, Der. J. Hastings, c. IX, Edinburgh, 1918.

Dowson, John, *A Classical Dictionary of Hindu Mythology and Religion*, Rupa and Co., New Delhi, 1988.

Iyengar, P. T. Srinivas, History of The Tamils, C. Coomaraswamy Naidu and Sons, Madras, 1929.

Kaya, Korhan, *Hint Destanları* (M. Winternitz'den Çeviri), İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2002.

Kaya, Korhan, "Hint Destanları Rāmāyaṇa ve Mahabharata Üzerine", *AÜ, DTCF Dergisi*, c. 37, Sayı: 1-2, Ankara, 1995.

Kaya, Korhan, *Hint Mitolojisi Sözlüğü*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 1997.

Macdonell, A. A., *Rāmāyaṇa*, Encyclopedia of Religion and Ethics, Der. J. Hastings, c. X, Edinburgh, 1918.

Majumdar, R. C., *The History of the Culture of the Indian Peop-*

le, c. I, Vedic Age, Bombay, 1965.

Mirashi, V. V., "Location of Rāvana's Lankā", *Literary and Historical Studies in Indology*, Motilal Banarsidass, Delhi, 1975.

Monier-Williams, Sir M., *A Sanskrit-English Dictionary*, İlk Baskı Oxford 1899, Motilal Banarsidass, Delhi, 1997.

Rāmāyaṇa, C. Rajagopalachari, Bharatiya Vidva Bhavan, Mumbai, 1996.

Rāmāyaṇa, Valmīki, Tercüme: Ö. R. Doğrul, Nakışlar Yayınevi, İstanbul, 1975.

Rao, N. Jagannadha, *The Age of the Mahabharata War*, 1931.

Roy, P. Chandra, The Mahabharata, Kalküta, 1884-1896.

Ruben, Walter, *Eski Hind Tarihi*, Çev. C. Z. Şanbey, İdeal Matbaası, Ankara, 1944.

Ruben, Walter, "Hint Epopelerine Dair", *AÜ, DTCF Dergisi*, c. 4, sayı 2, TTK Basımevi, Ankara, 1946.

Samkshipta Rāmāyaṇa, National Council of Educational Research and Training, Delhi, Haziran 1977.

Şrimad Valmīki-Rāmāyaṇa, Gita Press, Gorakhpur, 3 c., Hindistan, 1976.

The Hymns of the Rigveda, İng. Çev. Ralph T. H. Griffith, Motilal Banarsidass, Delhi, 1999.

The Jataka, or Stories of the Buddha's Former Births, Der. Prof. E. B. Cowell, c. III-IV, Motilal Banarsidass, Delhi (İlk Baskı 1895), 1994.

The Rāmāyaṇa of Valmīki, İng. Çev. Ralph T. H. Griffith, Benares, 1915.

The Rāmāyaṇa (Epic of Rāma, Prince of India), İng. versiyonu Romesh C. Dutt, Kitabistan, Allahabad, 1944.

The Rāmāyaṇa of Valmīki, İng. Çev. Hari Prasad Shastri, Shanti Sadan, 3 c., Londra, 1957.

The Rāmāyaṇa Tradition in Asia, Der. V. Raghavan, Sahitya Academy, Madras, 1980.

Tulsidasa's Shriramacharitamanasa (The Holy Lake of the Acts of

Rāma), R. C. Prasad, Motilal Banarsidass, Delhi, 1999.
Valmīki Rāmāyaṇa, Dreamland Publications, Delhi, 1988.
Winternitz, M., *A History of Indian Literature*, c. I, University of Calcutta, Kalküta, 1927.